

**ადამიანის უფლებათა
ევროპის სასამართლო ნაშეგის
ნინააღმდეგ**

პრეცედენტული საქმეები

თბილისი 2005

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო წამების
წინააღმდეგ
პრეცედენტული საქმეები

პროექტის ავტორი და მთავარი რედაქტორი -
ფრიდონ საყვარელიძე
რედაქტორი — ნინო კალანდარიშვილი

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AGAINST TORTURE
Case Law

Author of project and Editor in Chief - **Fridon Sakvarelidze**
Editor - **Nino Kalandarishvili**

წიგნი გამოიცა ფონდის — ღია საზოგადოება
საქართველო ფინანსური მხარდაჭერით

Published with financial support of **Open Society Georgia**
Foundation

© განვითარებისა და თანამშრომლობის ცენტრი - პლუ-
რალიზმის ცენტრი, თბილისი, საქართველო

© Center for Development and Cooperation - Center for
Pluralism, Tbilisi, Georgia

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი	5
სიორინგი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ	9
ტომაზი საფრანგეთის წინააღმდეგ	30
რიბიჩი ავსტრიის წინააღმდეგ	47
ვალსამისი საბერძნეთის წინააღმდეგ	55
A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ	71
სეეტაპ ვეზნედაროლლუ თურქეთის წინააღმდეგ	80
კალანტარი გერმანიის წინააღმდეგ	93
კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ	104
მუისელი საფრანგეთის წინააღმდეგ	112
ვან დერ ვენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ	133
ენაფი საფრანგეთის წინააღმდეგ	150
აფანასიევი უკრაინის წინააღმდეგ	160
კარალევიჩუსი ლიტვის წინააღმდეგ	175

დასკვნა — ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პრაქტიკა და პრეცედენტული გადაწყვეტილებები	193
--	-----

დანართი I

როგორ მიემართოთ ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს	208
---	-----

დანართი II

ევროპის კონვენცია წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან სასჯელის თავიდან აცილებისათვის	213
---	-----

შესავალი

ნებისმიერი ქვეყნის, მათ შორის განვითარებული დემოკრატიის ქვეყნების ხელისუფალნი კატეგორიულად უარყოფენ თავისუფლებაალკვეთილი პირების წამების ფაქტებს. ნებისმიერი ახალი დემოკრატიების ხელისუფალნი სიამაყით იტყვიან, რომ მათთან წამებას უკვე აღარა აქვს ადგილი და რომ ადამიანის უფლებათა დაცვა ახლადფხადგმული დემოკრატიის მთავარი მონაპოვარია. მიუხედავად ამისა, არცთუ იშვიათად, მსოფლიოში იფეთქებს ხოლმე სკანდალი ტრადიციული თუ ახალი დემოკრატიის ქვეყნებში პატიმართა წამების ფაქტების შესახებ. მსოფლიო მედია აჭრელდება წამების შემზარავი ფოტოებით, პოლიტიკოსები იწყებენ გულში მჯილის ცემასა და საუბარს ორმაგი სტანდარტების შესახებ. ვილაც შეიძლება დაისაჯოს კიდევ. როგორც ნესი, მეისრე...

არადა წამებისაგან თავისუფლება ადამიანის აბსოლუტური უფლებაა, წამება დაუშვებელია ნებისმიერ ვითარებაში, ეს უფლება არ შეიძლება შეიზღუდოს დროის რომელიმე მონაკვეთით ან სხვა ღირებულებებით.

გაეროს წამების საწინააღმდეგო კონვენციის პირველი მუხლის მიხედვით წამებად ჩაითვლება „ნებისმიერი ქმედება, რომლითაც რომელიმე პირს განზრახ მიეყენება ძლიერი ტკივილი ან ტანჯვა, ფიზიკური ან მორალური, იმ მიზნით, რომ მიღებულ იქნას მისგან, ან მესამე პირისაგან ცნობები, ან აღიარება, რათა დაისაჯოს იმ ქმედებისათვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩაიდინა, ან რომლის ჩადენაშიცაა იგი ეჭვმიტანილი, ან დააშინონ, ან აიძულონ ის, ან მესამე პირი, ან სხვა მიზნით, რაც ემყარება ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციას, როდესაც ასეთ ტკივილს, ან ტანჯვას ადგილი აქვს სახელმწიფო თანამდებობის პირის, ან სხვა პირის მხრიდან, რომელიც ოფიციალურ რანგში გამოდის, ან როდესაც ადგილი აქვს ნაქეზებას მათი მხრიდან, ან მდუმარე თანხმობას“.

საინტერესოა, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლი წამებასთან ერთად მოიხსენიებს არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობასა და სასჯელს, რითაც აახლოებს ამ ცნებების მნიშვნელობას და მკვეთრად უსვამს ხაზს მათ დაუშვებლობას:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

საინტერესოა როგორ განმარტავს ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო არაადამიანურ და ღირსების დამამცირებელ მოპყრობას.

„არაადამიანურია მოპყრობა, რომელიც იწვევს ძლიერ ფიზიკურ და მორალურ ტანჯვას და რომელსაც შეუძლია მწვავე ფსიქიური აშლილობების გამოწვევა“.

ღირსების დამამცირებელ მოპყრობაში იგულისხმება მოპყრობა, რომელიც იწვევს შიშის, დათრგუნულობისა და არასრულფასოვნების შეგრძნებას, აგრეთვე მოპყრობა, რომელსაც შეუძლია შეურაცხყოფის და დაამციროს ადამიანი, გატეხოს მისი ფიზიკური და მორალური წინააღმდეგობის უნარი¹.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-2 პუნქტი შინაარსობრივად თითქმის იდენტურია ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლისა:

„დაუშვებელია ადამიანის წამება, მის მიმართ არაჰუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობის თუ დასჯის მეთოდების გამოყენება“.

მიუხედავად საქართველოში წამების ფაქტების არარსებობის შესახებ ხელისუფალთა მტკიცებისა, რეალური ვითარება საწინააღმდეგოზე მეტყველებს. პრესა კვლავ ხშირად წერს თავისუფლებააღკვეთილ პირთა მიმართ წამებისა და ღირსების შემლახველი და სასტიკი მოპყრობის შემთხვევების შესახებ, ადამიანის უფლებათა დამცველები ზედიზედ ანყობენ პრესკონფერენციებს და კონკრეტულ ფაქტებზე ლაპარაკობენ, ხელისუფლება მუდმივად აჭიანურებს ევროპის საბჭოს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის ანგარიშის გამოქვეყნების ნებართვის გაცემას², გაუსაძლისი და ევროპულ სტანდარტებთან შეუსაბამო ვითარებაა სასჯელალსრულებით დაწესებულებებში. ამიტომაც, წამების თემა კვლავაც აქტუალური რჩება საქართველოსთვის.

ესეც არის, რომ ჩვენში ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლი ჯერ კიდევ არ ესმით სწორად და მისი ხსენებისას მხოლოდ ელექტროსადენთან მიერთებულ პატიმარს წარმოიდგენენ ხოლმე. არადა, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო ამ

¹Микеле де Сальвни, Преседенты Европейского Суда по Правам Человека, стр. 146, Санкт-Петербург, 2004г.

²ანგარიში კონფიდენციალურ დოკუმენტად ითვლება მანამ, სანამ შესაბამისი სახელმწიფო არ მისცემს კომიტეტს ანგარიშის გამოქვეყნების უფლებას.

მუხლში გაცილებით ღრმა შინაარსს და ბევრ ისეთ ნიუანსს მოიაზრებს, რომელთა ცოდნა და, რაც მთავარია, გათვალისწინება სასარგებლო უნდა აღმოჩნდეს ხელისუფლებისათვის და განსაკუთრებით კი სამართლადამცავი სტრუქტურების და სასამართლო სისტემის წარმომადგენელთათვის. თორემ, აგერ უკვე ორი გადაწყვეტილება გამოტანილი საქართველოს წინააღმდეგ ამ მუხლის გამოყენებით³.

ჩვენ გადავწყვიტეთ ამ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს ზოგიერთი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების გამოქვეყნებით უფრო ნათელი გაგვეხადა მე-3 მუხლში ჩადებული შინაარსი და მისი განმარტება ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს მიერ. წიგნში სულ 13 ასეთი საქმეა მოყვანილი. ხაზს ვუსვამთ, რომ ეს არის არაოფიციალური, და, ზოგ შემთხვევაში შემოკლებული თარგმანები. ვინაიდან წიგნის ფორმატი არ იძლეოდა ამ საქმეების სრულად მოყვანის შესაძლებლობას (შევნიშნავთ, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს ზოგი გადაწყვეტილება 200 გვერდზე მეტს იტევს), სარჩელებში კი, როგორც წესი, ლაპარაკია ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის ერთდროულად რამდენიმე მუხლის დარღვევაზე, ჩვენ განსაკუთრებული ყურადღება, ჩვენი მიზნებიდან გამომდინარე, სწორედ მე-3 მუხლის დარღვევაზე გაემახვილეთ და შევეცადეთ სრულად სწორედ ეს ნაწილი წარმოგვედგინა.

განეული დახმარებისათვის მადლობას ვუხდით ქალბატონებს — თინა თოფურიძეს და თამარ მაჭავარიანს.

წიგნი განკუთვნილია ადამიანის უფლებათა დამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციებისათვის, მოსამართლეებისა და სასამართლოს სხვა მუშაკებისათვის, სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებისათვის, ციხეების ადმინისტრაციისა და მისი თანამშრომლებისათვის, ჰუმანიტარული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის.

ფრიდონ საყვარელიძე

³ეს საქმეებია — ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ და შამავეი და სხვები საქართველოსა და რუსეთის წინააღმდეგ.

სიორინგი (SOERING) გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ

1989 წლის 7 ივლისის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე, გერმანიის მოქალაქე ბატონი იენს სიორინგი, დაიბადა 1966 წლის 1 აგვისტოს. 11 წლის ასაკში ის მშობლებთან ერთად საცხოვრებლად გადავიდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში. 1985 წლის 30 მარტს, თვრამეტი წლის ასაკში, მან მეგობარ გოგონასთან ერთად მოკლა გოგონას მშობლები ვირჯინიის შტატის ბედფორდის ოლქში. ამის შემდეგ თანამონაწილეები მიიმალნენ, მაგრამ ისინი ინგლისში დააკავეს. 1986 წლის აპრილიდან ის პატიმრობაში იმყოფებოდა გაერთიანებულ სამეფოში.

1986 წლის 31 ივლისს შეერთებული შტატების მთავრობამ მოითხოვა ბატონი სიორინგის ექსტრადიცია ორ ქვეყანას შორის არსებული ხელშეკრულების პირობების შესაბამისად. ექსტრადიციასთან დაკავშირებული სიძნელეები წარმოიშვა იმის გამო, რომ იენს სიორინგს, როგორც დანაშაულის მთავარ შემსრულებელს, შეერთებულ შტატებში სიკვდილით დასჯა ემუქრებოდა. ინგლისში კი სასჯელის ეს ზომა გაუქმებული იყო.

1987 წლის 11 მარტს გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობამ მოითხოვა იენს სიორინგის მისთვის გადაცემა, რათა ჩადენილი მკვლელობისთვის ის სასამართლოს წინაშე გფრ-ში წარმდგარიყო, ამ დროისთვის გფრ-ში სიკვდილით დასჯა გაუქმებული იყო. 1987 წლის 20 მაისს გაერთიანებული სამეფოს ხელისუფლებამ შეატყობინა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობას შეერთებული შტატების მთავრობის მოთხოვნის შესახებ, რომ იენს სიორინგი გადაცემული ყოფილიყო მათთვის და არა გფრ-სათვის. ცოტა ხნით ადრე, 1987 წლის 8 მაისს, მოკლულების ქალიშვილი და

მკვლელობის თანამონაწილე ელიზაბეტ ჰეისონი გადაეცა ამერიკის ხელისუფლებას. იმავე წელს ის გაასამართლეს და მიუსაჯეს 90 წლით თავისუფლების აღკვეთა - 45-45 წელი თითოეული მსხვერპლისათვის.

1987 წლის 1 ივლისს ვირჯინიის შტატის ბედფორდის ოლქის პროკურორმა, რომლის მოვალეობაშიც შედიოდა იენს სიორინგისთვის ნაყენებული ბრალდების მხარდაჭერა, განაცხადა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ბატონი სიორინგი დამნაშავედ იქნებოდა მიჩნეული დამამძიმებელი გარემოებებით მკვლელობის ჩადენაში, მოსამართლეს გაერთიანებული სამეფოს სახელით გადაეცემოდა წარდგინება იმის შესახებ, რომ გაერთიანებული სამეფო ისურვებდა, რომ სასიკვდილო განაჩენი არ ყოფილიყო გამოტანილი, ან ასეთი განაჩენი სისრულეში არ ყოფილიყო მოყვანილი. მიუხედავად ამისა, შტატის პროკურორმა დაადასტურა, რომ ის ეცდებოდა მიეღწია სასიკვდილო განაჩენის გამოტანისათვის.

1987 წლის 16 ივნისს ქ. ლონდონის მაგისტრატის სასამართლოში შედგა საქმის განხილვა ექსტრადაციის შესახებ. განსასჯელმა სიორინგმა წარმოადგინა საექიმო ცნობა იმის შესახებ, რომ დანაშაულის ჩადენის მომენტში მას ფსიქიკური აშლილობა ჰქონდა, რაც საგრძნობლად აქვეითებდა საკუთარ ქმედებებზე პასუხისმგებლობის უნარს. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ მისი ექსტრადაციისათვის საკმარისი საფუძველი არსებობს და დატოვა იგი ბადრაგის ზედამხედველობის ქვეშ შეერთებული შტატების მთავრობისთვის მისი გადაცემის შესახებ შინაგან საქმეთა მინისტრის განკარგულების მიღებამდე.

1988 წლის 3 აგვისტოს შინაგან საქმეთა მინისტრმა ხელი მოაწერა განკარგულებას იენს სიორინგის შეერთებული შტატების მთავრობისათვის გადაცემის თაობაზე.

საქმის განხილვა ადამიანის უფლებების კომისიაში

1988 წლის 8 ივლისს ადამიანის უფლებების კომისიაში შეტანილ სარჩელში იენს სიორინგი ამტკიცებდა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, ვინაიდან ბრიტანეთის ხელისუფლებამ უარი არ თქვა აშშ-სათვის მის გადაცემაზე, სადაც მას სიკვდილით დასჯა ემუქრებოდა. მოსალოდნელი გადაცემის მოლოდინში მას ჰქონდა „სიკვდილმისჯილთა საკნის სინდრომი“, რაც არაადამიანური იყო. ამავე დროს, ადგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას, ვინაიდან გადაცემის შემთხვევაში ვირჯინიის შტატში ის ვერ მიიღებდა საჭირო იურიდიულ დახმარებას. 1988

წლის 10 ნოემბერს სარჩელი მისაღებად გამოცხადდა.

კომისიამ აცნობა გაერთიანებული სამეფოს მთავრობას, რომ მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით და განხილვის სათანადოდ ჩასატარებლად უმჯობესი იქნებოდა საქმის საბოლოო გადაწყვეტამდე მოსარჩელე არ გადაეცათ შეერთებული შტატებისათვის. თავის მოხსენებაში 1989 წლის 19 იანვარს კომისიამ გამოთქვა მოსაზრება, რომ ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას (შვიდი ხმით ოთხის წინააღმდეგ), მაგრამ ადგილი არ ჰქონდა მე-3 მუხლისა (ექვსი ხმით ხუთის წინააღმდეგ) და მე-6 მუხლის (ერთხმად) დარღვევას.

II. სამართლის საკითხები

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ შეერთებული შტატებისათვის მისი გადაცემის თაობაზე გაერთიანებული სამეფოს შინაგან საქმეთა მინისტრის გადაწყვეტილების შესრულების შემთხვევაში ადგილი იქნებოდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, რომელშიც ნათქვამია: „არავინ შეიძლება გახდეს წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

დამნაშაის გადაცემასთან დაკავშირებულ საქმეებში მე-3 მუხლის გამოყენების შესახებ

სავარაუდო დარღვევა მდგომარეობს იმაში, რომ მოსარჩელეს ჰქონდა „სიკვდილმისჯილთა საკნის სინდრომი“. ეს მდგომარეობა შეიძლება დახასიათდეს როგორც გარემოებების ერთობლიობა, რომელშიც იმყოფებოდა მოსარჩელე ვირჯინიის შტატისთვის გადაცემის მოლოდინში. ის იქ სასამართლოს წინაშე დამამძიმებელი გარემოებებით მკვლევლობებში ბრალდებითა უნდა წარმდგარიყო, რაც, სავარაუდოდ, სასიკვდილო განაჩენის გამოტანას გამოიწვევდა.

თავის მოხსენებაში კომისიამ დაადასტურა „თავისი დამკვიდრებული პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც პირის გასახლება ან გადაცემა მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება დაარღვიოს კონვენციის მე-3 მუხლი, როცა სერიოზული მიზეზი არსებობს იმის სავარაუდოდ, რომ ეს პირი მიმღებ სახელმწიფოში გახდება ისეთი მოპყრობის მსხვერპლი, რომელიც მოცემულ მუხლს ეწინააღმდეგება“.

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობამ მხარი დაუჭირა კომისიის მიდგომას და მიუთითა გერმანული სასამართლოების ანალოგიურ პოზიციებზე.

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ მე-3 მუხლი არა მარტო უკრძალავს მოპასუხე სახელმწიფოს ვინმეს მიმართ არაადამიანურ ან ღირსების დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს, არამედ აკისრებს ვალდებულებას არ ჩააყენოს პირი ისეთ პირობებში, როცა ის სხვა სახელმწიფოს მხრიდან შეიძლება გახდეს არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი.

მოსარჩელე ირწმუნებოდა, რომ მე-3 მუხლიდან გამომდინარე, ინდივიდი არ შეიძლება გასახლებული იყოს იმ ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ, სადაც მისი უფლებები კონვენციით არის დაცული, თუ არ არსებობს იმის რწმენის საფუძველი, რომ მისთვის იქ მიცემული გარანტიები კონვენციის გარანტიების ანალოგიურია, ყოველ შემთხვევაში, მე-3 მუხლთან მიმართებაში მაინც.

თავის მხრივ, გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მე-3 მუხლი არ უნდა იყოს განმარტებული ისე, თითქოს ის აკისრებს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას იმ ქმედებებზე, რომელიც მისი იურისდიქციის ფარგლებს სცდება. კერძოდ, ექსტრადაციას არ მოსდევს თან გამცემი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი სასჯელის გამო, რომელიც გადაცემული პირის მიმართ შეიძლება განხორციელდეს ამ სახელმწიფოს იურისდიქციის ფარგლებს გარეთ. არამართლზომიერია იმის მტკიცება, რომ დამნაშავეს გადაცემით, რომელიც მართლმსაჯულებას ემალება, გადამცემი მხარე მის მიმართ ახორციელებს სასჯელს ან ისეთი ქმედებას, რაც გამოიწვევს მისთვის მსჯავრის დადებას. მთავრობის აზრით, კონვენციის პოზიცია კონფლიქტშია იმ უფლებებთან, რომლებიც საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან გამომდინარეობს. ის წინააღმდეგობაშია საერთაშორისო სასამართლო პროცედურების ნორმებთან იმ გაგებით, რომ კონვენციის არამონაწილე უცხო ქვეყნის შიდა საქმეებში ჩარევა, (კერძოდ, მისი ორგანოების მიერ საქმეების განხილვაში ჩარევა) იწვევს სერიოზულ სირთულეებს, მოითხოვს უცხო ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის შესწავლასა და მტკიცებით შეფასებას, აგრეთვე ვითარების შესწავლას ამ ქვეყანაში. ეს პოზიცია ვერ პოულობს მხარდაჭერას ეროვნული სასამართლოებისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის პრაქტიკაში. ასეთი პოზიცია საკმაოდ სარისკოა მაღალი ხელშემკვრელი მხარისათვის, რომელიც იძულებული ხდება თითქოსდა დამალოს დამნაშავეები. ეს კი იწვევს იმას, რომ დამნაშავენი არ წარსდგებიან სასამართლოს წინაშე, რჩებიან თავისუფალნი და არ ისჯებიან.

ბრიტანეთის მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ექსტრადაციის საქმეებში მე-3 მუხლის გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, როცა სხვა ქვეყანაში მოპყრობის ხასიათი ან სასჯელი წინასწარ გადანყეტილი, გარდუვალი და სერიოზულია. მაგრამ თუკი ამასთან დაკავშირებით მხოლოდ ვარაუდი არსებობს, და იმის გათვალისწინებით, რომ ყველა სახელმწიფო დაინტერესებულია იმ დამნაშავეების სასამართლოსათვის გადაცემით, რომლებიც მართლმსაჯულებას ემალებიან, საჭიროა იმის უეჭველი დამტკიცება, რომ აუცილებლად ექნება ადგილი ცუდ მოპყრობას.

სასამართლო ამ საქმეს შემდეგი მოსაზრებების საფუძველზე უდგება:

მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი უშვებს „იმ პირის კანონიერ დაპატიმრებას, რომლის წინააღმდეგაც ხორციელდება გადაცემის ღონისძიებები...“ კონვენცია, როგორც ასეთი, არ იძლევა გარანტიას, რომ პიროვნება არ იქნება გადაცემული სხვა სახელმწიფოსათვის. მოცემულ საქმეში ლაპარაკია იმაზე, შესაძლებელია თუ არა რომ მე-3 მუხლი გამოყენებული იყოს მაშინ, როცა ექსტრადაციის არასასიკეთო შედეგებს ადგილი ექნება, ან შეიძლება ადგილი ჰქონდეს გადამცემი მხარის იურისდიქციის ფარგლებს გარეთ, გადასაცემი დამნაშავის მიმართ იმ სახელმწიფოში განხორციელებული ცუდი მოპყრობის ან დასჯის შედეგად.

კონვენციის I მუხლი, რომლის მიხედვითაც „მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები მათი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს“, განსაზღვრავს კონვენციის მოქმედების ტერიტორიულ საზღვრებს. კერძოდ, კონვენციის მონაწილის ვალდებულება შემოიფარგლება ჩამოთვლილი უფლებებისა და თავისუფლებების „უზრუნველყოფით“ იმ პირებისათვის, რომლებიც მისი იურისდიქციის ქვეშ იმყოფებიან. კონვენცია არ არეგულირებს იმ ქვეყნების ქმედებებს, რომლებიც მისი მონაწილეები არ არიან. ასევე კონვენციის მიზანი არ არის ის, რომ მისი მონაწილეები მიისწრაფოდნენ სხვა სახელმწიფოებისათვის კონვენციით დადგენილი ნორმების თავს მოხვევისაკენ. I მუხლი არ შეიძლება ისე იყოს განმარტებული, თითქოს ის შეიცავს ზოგად პრინციპს, რომლის მიხედვითაც მონაწილე სახელმწიფოს არ შეუძლია გადასცეს პირი, თუ არ იქნება დარწმუნებული, რომ პირობები, რომელიც ამ პირს გადასაცემ ქვეყანაში ელოდება, სრულ შესაბამისობაშია კონვენციის მიერ მოთხოვნილ გარანტიებთან. მართლაც, როგორც სწორად აღნიშნა

ბრიტანეთის სახელმწიფომ, მე-3 მუხლისა და კონვენციის გამოყენების საზღვრების განსაზღვრისას, არ შეიძლება ექსტრადაციის სასიკეთო მიზნების იგნორირება, რომელიც მდგომარეობს იმაში, რომ დამნაშავე, რომელიც მართლმსაჯულებას ეძლევა, უნდა წარსდგეს სასამართლოს წინაშე.

მოცემულ საქმეში ყველა აღიარებს, რომ გაერთიანებულ სამეფოს არ ძალუძს იმოქმედოს ვირჯინიის შტატის სახელისუფალთა პრაქტიკაზე, რომელიც მოსარჩელის ჩივილის საგანს წარმოადგენდა. ასევე სამართლიანია, რომ სხვა საერთაშორისო სამართლებრივ აქტებში, რომლებიც გაერთიანებული სამეფოს მთავრობას მოყავს (მაგ. ლტოლვილის სტატუსთან დაკავშირებული გაეროს 1951 წლის კონვენციის 33-ე მუხლი, გადაცემის შესახებ 1957 წლის ევროპული კონვენციის მე-11 მუხლი და წამებისა და სასტიკი, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და სასჯელის საწინააღმდეგო გაეროს 1984 წლის კონვენციის მე-3 მუხლი) პირის იმ სახელმწიფოს იურისდიქციის ქვეშ გადაცემის პრობლემა, სადაც არასასურველი შედეგები შეიძლება წარმოიშვას, კონკრეტულად და სრულიად ნათლად რეგულირდება.

ეს მოსაზრებები, ვერც მთლიანად და ვერც ნაწილობრივ, ვერ ათავისუფლებს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოს ექსტრადაციის მოსალოდნელ შედეგებზე პასუხისმგებლობისგან მისი იურისდიქციის საზღვრებს გარეთ.

კონვენციის განმარტების დროს აუცილებელია მისი განსაკუთრებული ხასიათის გათვალისწინება, ვინაიდან ის წარმოადგენს შეთანხმებას ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების კოლექტიური გარანტიების შესახებ. ამიტომ, კონვენციის, როგორც ადამიანის უფლებების დამცველი აქტის საგანი და მიზნები მოითხოვს, რომ მისი ნორმები განმარტებული და გამოყენებული იყოს ისე, რომ მისი გარანტიები რეალური და ეფექტური გახადოს. ამასთან, იმ უფლებებისა და თავისუფლებების ნებისმიერი განმარტება, რომელიც კონვენციით არის გარანტირებული, უნდა შეესაბამებოდეს კონვენციის, როგორც სამართლებრივი აქტის ზოგად სულს, რომლის მიზანია დემოკრატიული საზოგადოების იდეალებისა და ფასეულობების უზრუნველყოფა და განვითარება.

მე-3 მუხლი არ ცნობს გამოწვევას, ხოლო მე-15 მუხლი არ უშვებს მისგან გადახრებს ომის ან სხვა საგანგებო მდგომარეობის დროს, როცა მოსახლეობის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრება. წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან

სასჯელის ეს აბსოლუტური აკრძალვა გეიჩვენებს, რომ მე-3 მუხლი შეიცავს ევროპის საბჭოში შემავალი დემოკრატიული სახელმწიფოების ერთ-ერთ ფუძემდებლურ ფასეულობას. ასეთივე აკრძალვის ანალოგიური ფორმულირება შეიძლება ვიპოვოთ სხვა საერთაშორისო სამართლებრივ აქტებში, ისეთებში, როგორიცაა 1966 წლის სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი და 1969 წლის ადამიანის უფლებების ამერიკული კონვენცია. ეს ნორმა საყოველთაო საერთაშორისო აღიარებით სარგებლობს.

გასარკვევია, მე-3 მუხლის მიხედვით ეკისრება თუ არა პასუხისმგებლობა მონაწილე სახელმწიფოს, როცა ის ახდენს იმ პირის ექსტრადაციას, რომელიც ემალება მართლმსაჯულებას, სახელმწიფოში, სადაც ის გახდება, ან, დიდი ალბათობით გახდება წამების ან არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი.

გაეროს წამებისა და არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგო კონვენციის მე-3 მუხლში ნათქვამია „არც ერთმა მონაწილე სახელმწიფომ არ უნდა გააძევოს, დააბრუნოს ან გადასცეს რომელიმე პირი სხვა სახელმწიფოს, თუ არის სერიოზული საფუძველი ეჭვისათვის, რომ მას იქ დაემუქრება წამების საფრთხე“.

ის ფაქტი, რომ ამ სპეციალიზებულ კონვენციაში მოცემულია ვალდებულებების დეტალიზებული ფორმულირება, რომელიც გამომდინარეობს წამების საერთო აკრძალვიდან, ნიშნავს, რომ არსით ანალოგიური ვალდებულება შეიძლება გამოყვანილ იქნას ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლიდანაც. საეჭვოა, რომ კონვენციის ფუძემდებლურ ღირებულებებს, კერძოდ კი „პოლიტიკური ტრადიციების, იდეალების, თავისუფლებისა და კანონის უზენაესობის საერთო მემკვიდრეობას“ რომელზეც პრემბულაშია ლაპარაკი, შეესაბამებოდეს მონაწილე სახელმწიფოების მიერ იმ დამნაშავეების სხვა სახელმწიფოებისათვის გადაცემა, რომლებიც მართლმსაჯულებას ემალებიან, როცა წინასწარ ცნობილია შედეგები, როცა არსებობს სერიოზული საფუძველი იმისა, რომ დამნაშავე, რაგინდ საზარელ დანაშაულშიც უნდა ედებოდეს ბრალი, წამების მსხვერპლი გახდება. ასეთი გარემოებების დროს ექსტრადაცია, თუმცა ამაზე პირდაპირ არ არის ნათქვამი მე-3 მუხლის მოკლე და ზოგად ფორმულირებაში, აშკარად მოვიდოდა წინააღმდეგობაში ამ მუხლის სულისკვეთებასთან. სასამართლოს აზრით, ეს ნაგულისხმევი ვალდებულება ვრცელდე-

ბა ისეთ შემთხვევებზე, როცა დამნაშავე, რომელიც მართლმსაჯულებას ემალება, გადასაცემ სახელმწიფოში აშკარად რეალური რისკის წინაშე აღმოჩნდება, რომ გახდება წამების ან არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი, რაც აკრძალულია მე-3 მუხლით.

თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს „წამების ან არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობად ან სასჯელად“, დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე. კონვენციისათვის დამახასიათებელია სამართლიანი ბალანსის ძიება საზოგადოების საერთო მოთხოვნილებების უზრუნველყოფასა და ადამიანის ძირითადი უფლებების დაცვას შორის. მსოფლიოში გადაადგილების გამარტივებისა და იმის გათვალისწინებით, რომ დამნაშავეობა სულ უფრო მეტად იძენს საერთაშორისო განზომილებას, ყველა სახელმწიფოს ინტერესებში სულ უფრო მეტად შედის, რომ დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირები, რომლებიც საზღვარგარეთ ემალებიან მართლმსაჯულებას, წარს-დგნენ სასამართლოს წინაშე. და პირიქით, უსაფრთხო თავშესაფრების შექმნა იმ პირთათვის, რომლებიც ემალებიან მართლმსაჯულებას, სახიფათოა არა მარტო თავშესაფრის მიმცემი სახელმწიფოსთვის, არამედ ძირს უთხრის გადაცემის ინსტიტუტის საფუძვლებს. ეს ის მოსაზრებებია, რომელთა გათვალისწინებაც, სხვა ფაქტებთან ერთად, უნდა მოხდეს ექსტრადაციის საქმეებში წამების ან არაადამი-ანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის ცნების განმარტებისა და გამოყენების დროს.

პრინციპში, კონვენციის ორგანოები არ წყვეტენ კონვენციის შესაძლო და არა რეალური დარღვევის არსებობას, ან პირიქით, არარსებობას. მაგრამ, იმ შემთხვევაში, როდესაც მოსარჩელე ამტკი-ცებს, რომ გადაწყვეტილება მისი ექსტრადაციის შესახებ ექსტრადაცი-ის მომთხოვნ ქვეყანაში გამოიწვევს მე-3 მუხლის დარღვევას, აუცილებელია ამ ფაქტორის გათვალისწინება ზიანის სერიოზული და შეუქცევადი ხასიათის გამო.

ამგვარად, მონაწილე სახელმწიფოს გადაწყვეტილებამ გადაცემის თაობაზე შეიძლება გამოიწვიოს მე-3 მუხლის დარღვევა და როგორც შედეგი, კონვენციის შესაბამისად, სახელმწიფოს პასუხისმგებლო-ბა იმ შემთხვევაში, როცა არსებობდა საფუძვლიანი მიზეზები, რომ გადასაცემი პირი წამების ან არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის რეალური რისკის წინაშე აღმოჩნდებოდა. ასეთი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია ამ ქვეყ-ნის პირობების შეფასება კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნებთან

მიმართებაში. ამასთან, არც ზოგადი საერთაშორისო სამართლის ნორმებისა და არც კონვენციის მოთხოვნებისა და არც სხვა რაიმე მოთხოვნის შესაბამისად არ დგება იმ ქვეყნის პასუხისმგებლობის საკითხი, რომელშიც ხორციელდება ექსტრადაცია. კონვენციის მიხედვით, ლაპარაკია მხოლოდ იმ მონაწილე ქვეყნის პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელმაც განახორციელა ექსტრადაცია და რომლის ქმედების პირდაპირი შედეგი აღმოჩნდა პირის მიმართ განხორციელებული კონვენციით აკრძალული ცუდი მოპყრობა.

მე-3 მუხლის გამოყენება მოცემული საქმის კონკრეტულ ვითარებაში

გაერთიანებულ სამეფოში დასრულდა მოსარჩელის ექსტრადაციის საკითხის განხილვა. მინისტრმა ხელი მოაწერა განკარგულებას, რომლის მიხედვითაც მოსარჩელე უნდა გადაეცეს შეერთებული შტატების ხელისუფლებას. ეს გადაწყვეტილება, მართალია ჯერ არ არის შესრულებული, მაგრამ უშუალოდ ეხება მოსარჩელეს. ამიტომ, იმისათვის რომ გამოყენებულ იქნას მე-3 მუხლი, ზემოთ მოყვანილი პრინციპების საფუძველზე აუცილებელია დადგინდეს ნამდვილად ასეთია თუ არა ბატონ სიორინგის შეერთებულ შტატებში დაბრუნების მოსალოდნელი შედეგები. ამის გამორკვევისას პირველ რიგში ყურადღება უნდა გამახვილდეს იენს სიორინგისათვის ვირჯინიაში სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის რეალური რისკის არსებობაზე, ვინაიდან არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან სასჯელის სავარაუდო ნყარო, კონკრეტულად კი „სიკვდილმისჯილთა საკნის სინდრომი“, დაკავშირებულია სასიკვდილო განაჩენის გამოტანასთან. მხოლოდ ამ კითხვაზე დადებითი პასუხის შემთხვევაში სასამართლო მივა დასკვნამდე, რომ საქმის გარემოებებში, რომელიც მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილია როგორც „სიკვდილმისჯილთა საკნის სინდრომი“, ნამდვილად არსებობს მოპყრობა ან სასჯელი, რომელიც ეწინააღმდეგება მე-3 მუხლს.

1. არსებობს თუ არა ბატონი სიორინგისათვის სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის და საკუთარ თავზე „სიკვდილმისჯილის საკნის სინდრომის“ გამოცდის რისკი?

გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა, რომელიც არ ეთანხმება გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობას, კომისიასა და

განმცხადებელს, თელის რომ სასიკვდილო განაჩენის გამოტანა არ არის იმდენად რეალური, რომ გახდეს მე-3 მუხლის გამოყენების საფუძველი. საკუთარი პოზიციის გასამტკიცებლად მთავრობას მოაქვს ოთხი არგუმენტი.

ჯერ ერთი, განმცხადებელი არ თელის საკუთარ თავს დამნაშავედ მკვლელობაში. ეს გამომდინარეობს გერმანელ პროკურორთან მისი საუბრიდან, რომლის დროსაც ის უარყოფდა მკვლელობის ჩადენის რაიმე განზრახვას.

მეორე — მის წინააღმდეგ ჯერ-ჯერობით მხოლოდ საქმეა აღძრული. კერძოდ, ფსიქიატრთა ჩვენებები არ იძლევა ერთმნიშვნელოვანი დასკვნის გაკეთების საშუალებას იმის თაობაზე, იყო თუ არა ბატონი სიორინგი ფსიქიკურად დაავადებული იმ ხარისხით, რომ ეს გამხდარიყო საფუძველი მისი შეურაცხადად ცნობისათვის ვირჯინიის კანონების მიხედვით.

მესამე — თუნდაც ბატონი სიორინგი მიჩნეულ იქნას დამნაშავედ მკვლელობაში დამამძიმებელი გარემოებებით, არ შეიძლება დარწმუნებით ვივარაუდოთ, რომ საკუთარი უფლების განხორციელებისას მსაჯულები რეკომენდაციას გაუწევენ სასიკვდილო განაჩენის გამოტანას, მოსამართლე გამოიტანს ამ განაჩენს, ხოლო ვირჯინიის უმაღლესი სასამართლო დაამტკიცებს მას. გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა მიუთითებს მნიშვნელოვან შემამსუბუქებელ გარემოებებზე, როგორიცაა განმცხადებლის ასაკი, მისი ფსიქიკური მდგომარეობა დანაშაულის ჩადენის მომენტში, აგრეთვე ის ფაქტი, რომ მას ადრე სისხლის სამართლის დანაშაული ჩადენილი არ ჰქონდა. ყველაფერი ეს ყურად უნდა იღონ მსაჯულებმა, შემდგომში კი მოსამართლეებმა განაჩენის გამოტანისას.

მეოთხე — შეერთებული შტატებისაგან მიღებულმა გარანტიებმა მნიშვნელოვნად უნდა შეამციროს სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის, ან მისი აღსრულების რისკი.

მიუხედავად ამისა, საჯარო მოსმენისას გენერალურმა პროკურორმა განმარტა, რომ მის მთავრობას გაცნობიერებული აქვს, რომ ბატონი სიორინგის შეერთებული შტატებისათვის გადაცემის შემთხვევაში არის გარკვეული რისკი, რომლის გაუთვალისწინებლობა არ შეიძლება, რომ შესაძლებელია გამოტანილ იქნას სასიკვდილო განაჩენი.

როგორც განაცხადა თავად განმცხადებელმა, მან აღიარა ამერიკელი და ინგლისელი პოლიციელების, აგრეთვე ორი ექიმ-ფსიქიატრის წინაშე, რომ მონანილეობდა მეგობრის მშობლების, ცოლ-ქმარი

პეისების მკვლელობაში, თუმცა გერმანელ პროკურორთან დაკითხვისას მან, როგორც ჩანს, ნაწილობრივ უარი თქვა ამ ჩვენებებზე. ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო ვერ აიღებს საკუთარ თავზე ვირჯინიის სასამართლოების ფუნქციებს და ვერ გადაწყვეტს შეიძლება თუ არა განმცხადებლის დაცვა შეურაცხადობის საფუძველზე ფსიქიკატრების მიერ გამოტანილი დასკვნის მიხედვით. გაერთიანებული სამეფოს მთავრობას სამართლიანად მიაჩნია, რომ არ შეიძლება დარწმუნებით იმის მტკიცება, რომ ბატონი სიორინგი უეჭველად, ან დიდი ალბათობით იქნება მიჩნეული დამნაშავედ მკვლელობის ჩადენაში დამამძიმებელი გარემოებებით. ამასთან ერთად, როგორც განაცხადა გენერალურმა პროკურორმა საჯარო მოსმენისას, არსებობს მნიშვნელოვანი რისკი, რომ განმცხადებელი ცნობილი იქნება დამნაშავედ ამ დანაშაულის ჩადენაში.

ვირჯინიის კანონმდებლობის მიხედვით, სასიკვდილო განაჩენის გამოტანამდე ბრალდებამ უნდა დაამტკიცოს ორიდან ერთი დამამძიმებელი გარემოების არსებობა მაინც. კერძოდ რეციდივის საშიშროება მომავალში და ჩადენილი დანაშაულის განსაკუთრებული სისასტიკე. ამასთან დაკავშირებით, დანაშაულის განსაკუთრებული სისასტიკით ჩადენის დადგენის საფუძველების სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მკვლელობების საშინელი და მხეცური გარემოებები გამოყენებული იქნება განმცხადებლის საწინააღმდეგოდ. უნდა ვაღიაროთ, რომ ცალკე აღებული შემამსუბუქებელი გარემოებები მართლაც ამცირებს სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის შესაძლებლობას. შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ ვირჯინიის კოდექსში შემამსუბუქებელ გარემოებად ცნობილი ხუთი გარემოებიდან სიორინგის საქმეში შეიძლება ოთხის გამოყენება. ეს გარემოებებია: ბრალდებულს წარსულში სისხლის სამართლის დანაშაული ჩადენილი არ ჰქონია; დანაშაულის ჩადენის მომენტში ბრალდებული იმყოფებოდა განსაკუთრებული ფსიქიკური ან ემოციური აგზნების მდგომარეობაში; დანაშაულის ჩადენის მომენტში ბრალდებულის მიერ საკუთარი ქმედებების დანაშაულებრივი ხასიათის შეფასება, ან საკუთარი ქცევის კონტროლი და კანონის მოთხოვნებისადმი მისი შესაბამისობის უზრუნველყოფა მნიშვნელოვნად იყო შემცირებული; ბრალდებულის ასაკი.

ეს სხვადასხვაგვარი ფაქტორები, რომლებიც ბრალდებულის სასარგებლოდ ან მის საწინააღმდეგოდ მეტყველებს, განხილულ უნდა იქნას ბრალდების მხარის მიერ დაკავებული პოზიციების მიხედვით.

ვირჯინიის შტატის ბედფორდის ოლქის პროკურორმა ბატონ-მა აპდეიკმა, რომლის მოვალეობაა ბრალდების მხარდაჭერა, გააკეთა განცხადება, რომელიც ადასტურებს, რომ თუ იენს სიორინგი ცნობილი იქნება დამნაშავედ წარდგენილი ბრალდების მიხედვით დამამძიმებელი გარემოებების ფონზე ჩადენილ მკვლელობაში, განაჩენის გამოტანის სტადიაზე გაკეთდება წარდგინება მოსამართლისადმი გაერთიანებული სამეფოს სახელით, რომ გაერთიანებული სამეფო ისურვებდა, რომ სასიკვდილო განაჩენი არ ყოფილიყო გამოტანილი, ან ეს განაჩენი არ ყოფილიყო მოყვანილი სისრულეში.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამ ვალდებულებაში არ არის გამოხატული 1972 წელს გაერთიანებულ სამეფოსა და შეერთებულ შტატებს შორის ექტრადაციის შესახებ დადებული ხელშეკრულების მე-4 მუხლის ფორმულირება, რომელშიც ლაპარაკია მომთხოვნი მხარის აზრით დამაკმაყოფილებელ გარანტიებზე, რომ სასიკვდილო განაჩენი არ იქნება სისრულეში მოყვანილი. ამასთან, რამდენადაც დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც ბრალი ედება სიორიგს განეკუთვნება შტატების და არა ფედერალური ორგანოების იურისდიქციას, კერძოდ კი ვირჯინიის შტატის სასამართლოების იურისდიქციას, შტატის ვერცერთი სხვა ორგანო, ისევე როგორც ფედერალური ორგანოები ვერ მისცემენ მითითებას ვირჯინიის შტატის პროკურორს გასცეს უფრო ფართო გარანტიები; ვირჯინიის სასამართლოები ვერ შეიზღუდავენ თავს იმის შესახებ დაპირებებით, თუ რა გადაწყვეტილებამდე მივლენ ისინი არსებული მტკიცებულებების საფუძველზე. ვირჯინიის შტატის გუბერნატორი კი პრინციპულად არ იძლევა პირობას, რომ შემდგომში გამოიყენებს საკუთარ უფლებამოსილებას და შეარბილებს განაჩენს.

რადგანაც საქმის ვითარება სწორედ ამგვარია, ბატონ აპდეიკის ვალდებულება შესაძლებელია საუკეთესო შესაძლო გარანტიაა, რომელიც გაერთიანებულმა სამეფომ შეიძლება მიიღოს შეერთებული შტატების ფედერალური მთავრობისაგან ამ ვითარებაში. 1987 წელს შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილის მიერ პარლამენტში გაკეთებული განცხადების თანახმად, ამგვარად ფორმულირებული ვალდებულებების აღიარება ნიშნავს, რომ გაერთიანებული სამეფოს ხელისუფლება მეორე მხარეს გადასცემს დამნაშავეს, რომელიც ემალება მართლმსაჯულებას, ან მზად არის გააკეთოს ეს იმისათვის, რომ დამნაშავე წარსდგეს ამერიკული სასამართლოს წინაშე მკაფიო მოლაპარაკების საფუძველზე, რომ სასიკვდილო განაჩენი არ იქნება მოყვანილი სისრულეში. თუკი სასიკვდილო განაჩენი ამ ვითარებაში სისრულეში იქნებოდა მოყვანილი ეს სერი-

ოზულ დარტყმას მიაყენებდა ორ ქვეყანს შორის არსებულ ექტრადიციის პრაქტიკას. მიუხედავად ამისა, ამგვარი ვადებულების ეფექტურობის შემოწმება ვერ ხერხდება.

განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ვირჯინიის კოდექსის თანახმად უცხო ქვეყნების მთავრობების განცხადებები მათი სურვილების შესახებ არ არის იურიდიული ძალის მქონე და ვერ მოახდენენ გავლენას მოსამართლის მიერ გამოტანილ განაჩენზე.

ასეა თუ ისე, ვირჯინიის კანონებისა და იქ არსებული პრაქტიკის და ექსტრადიციასთან დაკავშირებული გაერთიანებულ სამეფოსა და შეერთებულ შტატებს შორის არსებული ურთიერთობების დიპლომატიური კონტექსტის მიხედვით არ შეიძლება ობიექტურად იმის კონსტატაცია, რომ განაჩენის გამოტანის ეტაპზე გაერთიანებული სამეფოს სურვილების შესახებ მოსამართლის ინფორმირების ვალდებულება თავიდან აგვაცილებს ბრალდებულისათვის სასიკვდილო განაჩენის გამოტანას. ახორციელებს რა დამოუკიდებლობის საფუძველზე საკუთარი შეხედულებების თავისუფლებას, შტატის პროკურორმა მიიღო გადაწყვეტილება მოითხოვოს და მიაღწიოს კიდევ სასიკვდილო განაჩენის გამოტანას, რადგან არსებული მტკიცებულებები, მისი აზრით, სწორედ ამგვარი ქმედებების საფუძველს იძლევა. როდესაც ბრალდების მხარდამჭერი სახელმწიფო ორგანოს წარმომადგენელი ასეთ მტკიცე პოზიციაზე დგას, სასამართლოს არა აქვს საკმარისად საფუძვლიანი მიზეზები ივარაუდოს, რომ არ არსებობს სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის და შესაბამისად „სიკდილმისჯილთა საკნის სინდრომის“ შედეგების დადგომის რეალური რისკი.

ამიტომ სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ ალბათობა იმისა რომ განმცხადებელი საკუთარ თავზე გამოცდის „სიკდილმისჯილთა საკნის სინდრომს“ დადასტურებულია, რაც მე-3 მუხლის გამოყენების საფუძველს იძლევა.

2. არღვევს თუ არა ექსტრადიცია კონვენციის მე-3 მუხლს, როდესაც განმცხადებელს „სიკდილმისჯილთა საკნის სინდრომის“ საკუთარ თავზე გამოცდის საფრთხეს უქმნის.

ა) ზოგადი მოსაზრებები

სასამართლოში მიღებული პრაქტიკის მიხედვით იმისათვის რომ ცუდი მოპყრობა და სასჯელი წარმოდგენდეს მე-3 მუხლის დარღვევას,

ის სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა აღწევდეს. ამ მინიმალური ზღვრის შეფასება თავისი არსით შედარებითია; ის დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორიცაა, ასეთი მოპყრობის ან სასჯელის ხასიათი და კონტექსტი, ქმედების ფორმა და მეთოდები რომელშიც ეს მოპყრობა გამოვლენილი, მისი ხანგრძლივობა, ზემოქმედება ფსიქიკურ და ფიზიკურ მდგომარეობაზე, ზოგ შემთხვევებში ასეთი მოპყრობის მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

სასამართლოს „არაადამიანურად“ მიაჩნია მოპყრობა თუ მას წინასწარგამიზნული ხასიათი აქვს, თუ ყოველ ჯერზე ასეთი მოპყრობა გამოიყენება ზედიზედ რამდენიმე საათის განმავლობაში და იწვევს „უძლიერეს ფიზიკურ და სულიერ ტანჯვას“, თუნდაც ადგილი არ ჰქონდეს სხეულის რეალურ დაზიანებებს. „ღირსების დამამცირებლად“ სასამართლოს მიაჩნია ისეთი მოპყრობა, რომელიც მსხვერპლში იწვევს „შიშის გრძნობას, დათრგუნვისა და არასრულფასოვნების შეგრძნებას, რომელიც შეურაცხყოფს და ამცირებს მას, და შესაძლებელია გატეხოს მისი ფიზიკური და მორალური წინააღმდეგობის უნარი“. იმისათვის რომ მოპყრობა ან სასჯელი მიჩნეულ იქნას „არაადამიანურად“ ან „ღირსების დამამცირებლად“, მათთან დაკავშირებული ტანჯვა და დამცირება, ასე თუ ისე, გაცილებით ძლიერი უნდა იყოს, ვიდრე კანონიერი სასჯელის ამა თუ იმ ფორმასთან დაკავშირებული ტანჯვა და დამცირება. ამასთან, უნდა გავითვალისწინოთ არა მხოლოდ ფიზიკური ტანჯვა, არამედ, ასევე, სასჯელის მოლოდინით გამოწვეული სულიერი დათრგუნულობა, იმ შემთხვევებში როდესაც სასჯელის აღსრულება ყოვნდება.

გარკვეული პირობების არსებობის შემთხვევაში დასაშვებია სასჯელის უმაღლესი ზომის — სიკვდილის დასჯის განაჩენის გამოტანა კონვენციის მე-2 მუხლის 1 პუნქტის მიხედვით, რომელშიც ნათქვამია:

„ადამიანის უფლება სიცოცხლეზე დაცული იქნება კანონის მიერ. არავის სიცოცხლე არ შეიძლება ხელყონ განზრახ, გარდა ამ შემთხვევებისა, როდესაც სრულდება სასამართლოს განაჩენი პიროვნების დამნაშავედ აღიარების შემდეგ და როცა ასეთ სასჯელს ითვალისწინებს კანონი“.

ამიტომ, განმცხადებელი არ ამტკიცებდა, რომ სასიკვდილო განაჩენის გამოტანა თავისთავად არღვევდა მე-3 მუხლს. ისევე, როგორც კონვენციის მონაწილე ორივე სახელმწიფოს მთავრობა, რომლებიც ამ საქმის მხარეებს წარმოადგენენ, ის იზიარებს კომისიის

მოსაზრებას, რომ თავისთავად ადამიანის გადაცემა იმ ქვეყნისადმი, სადაც მას ემუქრება სასიკვდილო განაჩენის გამოტანის საფრთხე, არ იძლევა საშუალებას ვილაპარაკოთ მე-2 ან მე-3 მუხლის დარღვევაზე. მეორეს მხრივ, „საერთაშორისო ამნისტია“ თავის წერილობით კომენტარებში ამტკიცებდა, რომ დასავლეთ ევროპაში სიკვდილის დასჯის სასჯელის არსებობასა და მისი გამოყენებასთან დაკავშირებული მოსაზრებების ევოლუცია მდგომარეობს მოთხოვნაში, რომ სიკვდილით დასჯა ამიერიდან ჩაითვალოს არაადამიანურ და ღირსების დამამცირებელ სასჯელად მე-3 მუხლთან მიმართებაში.

უდავოა, რომ „კონვენცია არ არის გაყინული სამართლებრივი აქტი, ის ღიაა ინტერპრეტაციისათვის დღევანდელი პირობების შუქზე“. მე-3 მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე რაიმე სახის მოპყრობის ან სასჯელის როგორც არაადამიანურის ან დამამცირებელის შეფასებისას „სასამართლომ შეუძლებელია არ განიცადოს ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში ამ სფეროში არსებული განვითარების თანამედროვე ტენდენციების და დანაშაულისათვის სასჯელის განსაზღვრის პოლიტიკის სფეროში საყოველთაოდ აღიარებული ნორმების გავლენა“. De facto კონვენციის მონაწილე წევრ სახელმწიფოებში მშვიდობიან დროს სიკვდილით დასჯა აღარ არსებობს. იმ მცირერიცხივან სახელმწიფოებში კი, სადაც სიკვდილით დასჯა შენარჩუნებულია ზოგიერთი სახის დანაშაულისათვის მშვიდობიან დროს, სასიკვდილო განაჩენის შეიძლება გამოქონდეთ, მაგრამ მისი სისრულეში მოყვანა არ ხდება. „დასავლეთევროპულ სამართლებრივ სისტემებში ჩამოყალიბდა კონსენსუსი იმასთან დაკავშირებით, რომ დღევანდელ ვითარებაში სიკვდილით დასჯა უკვე აღარ შეესაბამება მართლმსაჯულების რეგიონულ ნორმებს“. საერთაშორისო ამნისტიის ეს ფორმულირება ასახულია ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციის მე-6 პროტოკოლში და გულისხმობს სიკვდილით დასჯის გაუქმებას მშვიდობიან დროს. მე-6 პროტოკოლი გაიხსნა ხელმოწერისათვის 1983 წლის აპრილში და ძალაში შევიდა 1985 წლის მარტში. დღეისათვის ის რატიფიცირებულია კონვენციის წევრი 13 სახელმწიფოს მიერ, მაგრამ გაერთიანებული სამეფო არ შედის მათ რიცხვში.

განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ თუ შესრულდებოდა მინისტრის გადაწყვეტილება შეერთებული შტატებისათვის მისი გადაცემის შესახებ ის პირობები რომელიც მას შეექმნებოდა, კერძოდ კი „სიკვდილმისჯილთა საკნის სინდრომი“, იმ ხარისხის ცუდი მოპყრობაა, რომ განმცხადებლის ექსტრადაცია წინააღმდეგობაში მოვიდოდა მე-3 მუხლთან. ის კერძოდ მიუთითებდა განაჩენის გასაჩივრების

განხილვის პროცედურის ხანგრძლივობაზე, რომლის განმავლობაში განმცხადებელი იქნებოდა მზარდი ფსიქოლოგიური დაძაბულობის ქვეშ, ადგილი ექნებოდა ფსიქიკის ტრავმირებას იმის გამო, რომ მოსამართლე ან ნაფიცი მსაჯულები განაჩენის გამოტანის დროს არ არიან ვალდებული გაითვალისწინონ განსასჯელის ასაკი, მისი ფსიქიკური მდგომარეობა დანაშაულის ჩადენისას, ექსტრემალური პირობები მისი პატიმრობის ადგილას, ანუ მეკლენბურგის გამოსასწორებელი ცენტრის „სიკვდილმისჯილთა საკანში“, სადაც, როგორც ის ვარაუდობს, ასაკიდან, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილებიდან გამომდინარე, ის შეიძლება გახდეს ძალადობის, მათ შორის სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი თავად სიკვდილით დასჯის პროცედურის მუდმივი აჩრდილის თანხლებით.

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობა ვარაუდობდა, რომ ვითარების ყველა ასპექტის გათვალისწინებით, ის რაც განმცხადებელს ელის ვირჯინიაში იმდენად ალემატება ცუდი მოპყრობის ზღვარს, რაც უცილობლად დაკავშირებული სასიკვდილო განაჩენის გამოტანასა და აღსრულებასთან, რომ ეს უნდა იქნას განხილული როგორც „არაადამიანური მოპყრობა“ მე-3 მუხლთან მიმართებაში.

პატიმრობის ხანგრძლივობა სასიკვდილო განაჩენის აღსრულებამდე

დრო, რომელსაც განაჩენის აღსრულებამდე სიკვდილმისჯილი პატიმარი ატარებს სიკვდილმისჯილთა საკანში, ვირჯინიის შტატში საშუალოდ ექვს-რვა წელს შეადგენს. სიკვდილის მოლოდინის ხანგრძლივობა, როგორც ეს აღნიშნა კომისიამ და გაერთიანებული სამეფოს მთავრობამ, გარკვეულწილად განისაზღვრება თავად სიკვდილმისჯილის ქცევით, იმ გაგებით, რომ ის იყენებს გასაჩივრების ყველა საშუალებას, რომელსაც ვირჯინიის კანონმდებლობა იძლევა. ვირჯინიის უმაღლეს სასამართლოში აპელაციის ავტომატური სისტემის პროცედურას ჩვეულებრივ ექვს თვეზე მეტი არ ჭირდება. დანარჩენი დრო არაპირდაპირ გასაჩივრებას ხმარდება, როდესაც თავად სიკვდილმისჯილი აგზავნის დამატებით საჩივრებს შტატის და ფედერალურ სასამართლოებში. დამატებით იხარჯება დრო აგრეთვე უზენაეს სასამართლოში გაგზავნილ მიმართვაზე განაჩენის გადახედვის თხოვნით. ამასთან, თითოეულ სტადიაზე პატიმარს შეუძლია მიაღწიოს განაჩენის აღსრულების გადავადებას. ვირჯინი-

ის კანონმდებლობის მიხედვით სასამართლო დაცვის საშუალებები მიზნად ისახავს, რომ გადაწყვეტილება სიკვდილით დასჯის შესახებ არ იყოს გამოტანილი კანონდარღვევით და არ იყოს თვითნებობის გამოსატყულება.

იმისათვის, რომ მსჯავრდებულმა შეძლოს გასაჩივრების გარანტირებული უფლებით სარგებლობა, გარდუეალა გარკვეული დროის გასვლა განაჩენის გამოტანასა და მის აღსრულებას შორის. ზუსტად ასევე, ადამიანის ბუნების განუყოფელი ნაწილია ის, რომ ადამიანი ებლაუჭება სიცოცხლეს და ბოლო შესაძლებლობამდე იყენებს ამ გარანტიებს. როგორი კეთილშობილური მიზნებიც არ უნდა ჰქონდეს ვირჯინიის შტატის მიერ მსჯავრდებულისათვის გასაჩივრების საშუალებების მთელი კომპლექსის მინიჭებას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას განაჩენის გამოტანის შემდეგ, შედეგი იქნება ის, რომ მსჯავრდებული იძულებული იქნება წლების განმავლობაში ითმინოს სიკვილმისჯილთა საკნის პირობები და განიცდიდეს დათრგუნვის გრძნობას და პროგრესირებად დაძაბულობას მოახლოებული სიკვდილის მოლოდინში.

მოსარჩელის ასაკი და ფსიქიკური მდგომარეობა

მკვლევარების ჩადენის მომენტში მოსარჩელე 18 წლის იყო. ექიმ-ფსიქიატრების დასკვნები, რომლებიც აქამდე არ გასაჩივრებულა, ადასტურებს, რომ „ის დაავადებული იყო ისეთი ფორმის ფსიქიკური აშლილობით, რომლის დროსაც საგრძნობლად ქვეითდება საკუთარ ქმედებებზე პასუხისმგებლობის ფსიქიკური უნარი“.

კონვენციის მე-2 მუხლისაგან განსხვავებით, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის (1966წ.) მე-6 და ადამიანის უფლებების ამერიკული კონვენციის (1969წ.) მე-4 მუხლები პირდაპირი ფორმით კრძალავს სასიკვდილო განაჩენის გამოტანას იმ პირთათვის, რომლებსაც დანაშაულის ჩადენის მომენტში 18 წელი არ შესრულებიათ. და ადგენს როგორც ზოგად პრინციპს, რომ ინდივიდის ახალგაზრდა ასაკმა, სხვა გარემოებებთან ერთად, შეიძლება ეჭვქვეშ დააყენოს სასიკვდილო განაჩენის შეფარდების შესაბამისობა იმის მიუხედავად, იგულისხმება თუ არა ასეთი მიდგომა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლის ზოგად ლაკონურ ფორმულირებაში.

ფსიქიკური აშლილობის მდგომარეობის განხილვა, როგორც ფაქტორისა, როცა ახალგაზრდა ასაკის ანალოგიურად გამოიყენება მე-3 მუხლი, შეესაბამება ევროპული სასამართლოს სასამართლო პრაქტიკას.

ვირჯინიის კანონმდებლობა, როგორც გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა და კომისია აღნიშნავს, ნამდვილად ითვალისწინებს ამ ორ ფაქტორს. ვირჯინიის კოდექსის მიხედვით ბრალდებულის ფსიქიკური აშლილობა, თუ ის საკმარისია იმისათვის, რომ ბრალდებული შეურაცხადად იყოს მიჩნეული, ან წარმოადგენს მისი გასამართლების აბსოლუტურ სამართლებრივ წინააღმდეგობას, ან ისევე, როგორც ასაკი, განაჩენის გამოტანის სტადიაში მიჩნეულია შემამსუბუქებელ გარემოებად. ამასთან, დამამძიმებელ გარემოებებში მკვლელობაში ბრალდებულ უქონელ პირებს ენიჭებათ უფლება მიიღონ ექიმი-ფსიქიატრის კვალიფიციური დახმარება პროცესში მონაწილეობისათვის მოსამზადებლად. როგორც ამერიკული სასამართლოების წარმომადგენლები აცხადებდნენ, ვირჯინიის კოდექსის ეს ნორმები ემსახურება იმას, რომ არ მოხდეს თვითნებობა სასიკვდილო განაჩენის გამოტანისას და შეიზღუდოს სასჯელის დამნიშნავი მოსამართლის საკუთარი შეხედულებებით მოქმედების ჩარჩოები. თუმცა, ეს ყველაფერი ვერ ხსნის ასაკობრივი ფაქტორისა და ფსიქიკური მდგომარეობის მნიშვნელობის საკითხებს მე-3 მუხლთან შესაბამისობაში.

აუცილებელია დანაშაულის ჩადენის მომენტში მოსარჩელის ახალგაზრდობისა და მისი ფსიქიკური ჯანმრთელობის გათვალისწინება, როგორც დამატებითი ფაქტორებისა, რომლებიც მიუთითებენ, რომ მოსარჩელის მოთავსება სიკვდილმისჯილთა საკანში მე-3 მუხლის დარღვევის საფუძველი გახდება.

მოსარჩელის გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკისათვის გადაცემის შესაძლებლობა

გაერთიანებული სამეფოსა და კომისიის წევრთა უმრავლესობის აზრით მოსარჩელის გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში (სადაც სიკვდილით დასჯა კონსტიტუციით არის აკრძალული) ექსტრადაციის შესაძლებლობა არსებით როლს არ თამაშობს მოცემული საქმის მიზნებისათვის. როგორც გაერთიანებული სამეფოს მთავრობამ განაცხადა, ნებისმიერი სხვა სახის მიდგომა მიგვიყვანდა „ორმაგ სტანდარტამდე“, რომლის მიხედვითაც კონვენცია დაიცავს ექსტრადაციად ქვემდებარებულ იმ პირებს, რომლებსაც ბედნიერი შემთხვევის წყალობით სხვა ქვეყნისთვის ალტერნატიული გადაცემის შესაძლებლობა აქვთ. სამაგიეროდ, უარს ეტყვის დაცვაზე მათ, ვისაც ბედმა ნაკლებ

ბად გაუღიმა.

ამ არგუმენტს გარკვეული წონა აქვს. ამას გარდა, სასამართლოს არ შეუძლია არ გაითვალისწინოს როგორც იმ დანაშაულის განსაკუთრებული სისასტიკე, რაშიც ბრალი ედება ბატონ სიორინგს, ასევე ექსტრადაციის შესახებ შეთანხმების ლეგიტიმური და კეთილშობილი როლი დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში. მიზანი, რომლის მიღწევასაც ცდილობს შეერთებული შტატები, როცა მოითხოვს მოსარჩელის მისთვის გადაცემას გაერთიანებულ სამეფოსა და მას შორის ექსტრადაციის შესახებ დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე, უეჭველად ლეგიტიმურია. მიუხედავად ამისა, ბატონი სიორინგის გადაცემა საკუთარი ქვეყნისათვის შესაძლებელს გახდიდა მის გასამართლებასა და დასჯას, მაგრამ გაათავისუფლებდა მას სიკვდილმისჯილთა საკანში ხანგრძლივი ყოფნით გამოწვეული ტანჯვისგან. აქედან გამომდინარე, ეს გარემოება მნიშვნელოვანია სიტუაციის ზოგადი შეფასებისათვის მე-3 მუხლის შესაბამისად.

დასკვნა

ნებისმიერი სიკვდილმისჯილი პატიმრისთვის აუცილებლად არსებობს გარკვეული დრო განაჩენის გამოტანასა და მის სისრულეში მოყვანას შორის, და, შესაბამისად, დგება მძიმე სტრესული მდგომარეობა მკაცრი იზოლაციის რეჟიმის პირობებში. არანაირ ეჭვს არ იწვევს ვირჯინიის შტატის სამართლებრივი სისტემის ზოგადად დემოკრატიული ხასიათი და სასამართლო მოსმენების, განაჩენის გამოტანის, საჩივრების შეტანისა და განხილვების პროცედურების პოზიტიური ნიშნები. სასამართლო იზიარებს კომისიის აზრს იმის შესახებ, რომ მართლმსაჯულების აღსრულების სისტემა, რომლის წინაშეც უნდა წარსდგეს მოსარჩელე შეერთებულ შტატებში, თავის მხრივ არ უშვებს არც თვითნებობას და არც დაუსაბუთებლობას - პირიქით, ის ეფუძნება სამართლის უზენაესობას. ამასთან, განსასჯელს, რომელსაც ბრალად ედება მკვლელობა დამამძიმებელი გარემოებებით, ენიჭება არც თუ მცირე რაოდენობის საპროცესო გარანტიები. სიკვდილმისჯილთა საკანში მოთავსებული პატიმრებისათვის არსებობს სხვადასხვა სახის, მათ შორის ფსიქოლოგიური და ფსიქიატრიული დახმარების შესაძლებლობა.

სასამართლოს აზრით, ექსტრემალურ პირობებში სიკვდილმისჯილთა საკანში ხანგრძლივი ყოფნისა და სასიკვდილო განაჩენის სისრულეში

მოყვანის მოლოდინში მუდმივი და სულ უფრო მზარდი დათრგუნვის მდგომარეობის, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის მომენტში მოსარჩელის ასაკისა და ფსიქიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით, მისი შეერთებული შტატებისთვის გადაცემა ნიშნავს მე-3 მუხლის მიერ დაწესებული ზღვარის გადაჭარბების რეალური რისკის გაჩენას. მეორე მნიშვნელოვანი მოსაზრება ისაა, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში დამნაშავის ექსტრადაციის მართლზომიერი მიზნის მიღწევა შეიძლება სხვა საშუალებებითაც, რომლებიც ასეთ განსაკუთრებულ და ხანგრძლივ ტანჯვას არ გამოიწვევენ.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, მოსარჩელის შეერთებული შტატებისთვის გადაცემის თაობაზე მინისტრის გადაწყვეტილება, მისი შესრულების შემთხვევაში, გამოიწვევდა მე-3 მუხლის დარღვევას.

ეს დასკვნა არანაირად არ აყენებს ეჭვქვეშ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის კეთილსინდისიერებას, რომელიც მოცემული საქმის დაწყებისთანავე ახდენდა კონვენციის შესაბამისად თავისი მოვალეობების შესრულების სურვილის დემონსტრირებას. მაგ. მან გადაავადა ექსტრადაცია კონვენციის ორგანოების მიერ რეკომენდირებული გადადების ზომების გამოყენებით და საკუთარი ინიციატივით გადასცა მოცემული საქმე კომისიას.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ კონვენციის მე-3 მუხლი იმ შემთხვევაში დაირღვევა, თუ შესრულდება მინისტრის გადაწყვეტილება მოსარჩელის შეერთებული შტატებისათვის გადაცემის თაობაზე;

რომ იმავე შემთხვევაში არ დაირღვევა კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტი;

რომ ის კომპეტენტური არ არის განიხილოს სარჩელი კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი და მე-3 პუნქტების დარღვევის თაობაზე;

რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-13 მუხლი;

რომ გაერთიანებული სამეფოს მთავრობამ მოსარჩელეს სასამართლო ხარჯების ასანაზღაურებლად უნდა გადაუხადოს 26 752,80 ფუნტი სტერლინგი (ოცდაექვსი ათას შვიდას ორმოცდათორმეტი

ათასი ფუნტი და ოთხმოცი ცენტი) და 5 030,60 ფრანგული ფრანკი (ხუთი ათას ოცდაათი ფრანგული ფრანკი და სამოცი სანტიმი) - დამატებითი ღირებულების გადასახადი;

უარყო დანარჩენი პრეტენზიები სამართლიან ანაზღაურებაზე.

დოკუმენტი შედგენილია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გამოცხადებულია სტრასბურგში, ადამიანის უფლებათა სასახლეში 1989 წლის 7 ივლისს.

ტომაზი (TOMASI) საზრანგეთის წინააღმდეგ

1992 წლის 22 აგვისტოს სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები:

საზრანგეთის მოქალაქე ბატონი ტომაზი, კორსიკის ეროვნული განთავისუფლების ფრონტის (კეფუ) ყოფილი წევრი, 1983 წლის 23 მარტს დააპატიმრა ბასტიის (ზემო კორსიკა) პოლიციამ 1982 წლის 11 თებერვალს ჩადენილ მკვლელობაში თანამონაწილეობისა და მკვლელობის მცდელობის ეჭვის გამო. 1985 წლის 25 მარტს მას ნაუყენეს ბრალდება და ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ის იმყოფებოდა წინასწარ პატიმრობაში. ტომაზიმ 23-ჯერ წარადგინა თხოვნა გირაოთი ან თავდებით გათავისუფლების შესახებ, მაგრამ მისი თხოვნა არცერთხელ არ დააკმაყოფილეს. ამას გარდა, 1983 წლის 29 მარტს მან წარადგინა საჩივარი პოლიციის განოფილებაში ყოფნის დროს მის მიმართ განხორციელებული სასტიკი მოპყრობის თაობაზე. ტომაზი გამოიკვლია რამდენიმე სამედიცინო ექსპერტმა, რომლებმაც მას აღმოუჩინეს სხეულის სხვადასხვა დაზიანება. ხანგრძლივი გამოძიება და სასამართლო განხილვები, რომლის დროსაც გამოიცვალა გამოძიებელი, საბოლოოდ დასრულდა იმით, რომ 1988 წლის 22 ოქტომბერს ჟირონდის ასიზების სასამართლომ ტომაზი უდანაშაულოდ ცნო და კომპენსაციის სახით მიანიჭა მას 300 000 ფრანკი.

განხილვა ადამიანის უფლებების კომისიაში

1987 წლის 10 მარტს კომისიაში წარდგენილ სარჩელში მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3, მე-6 მუხლის 1 პუნქტის და მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას. 1990 წლის 13 მარტს სარჩელი წარმოებაში მიიღეს. მხარეთა მშვიდობიანი შეთანხმების მიღწევის უშედეგო მცდელობის შემდეგ კომისიამ მოამზადა მოხსენება, რომელშიც დადგენილი იყო ფაქტები და გამოხ-

ატული იყო მოსაზრება, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის (თორმეტი ხმა ორის წინააღმდეგ), მე-6 მუხლის 1 პუნქტის (ცამეტი ხმა ერთის წინააღმდეგ) და მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის (ერთხმად) დარღვევას.

კომისიამ 1991 წლის 8 მარტს საქმე გადასცა სასამართლოს. მთავრობამ იგივე გააკეთა 1991 წლის 13 მაისს.

ამონაწერი სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან

სამართლის საკითხები

1. მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევის შესახებ

მოსარჩელის მტკიცებით მისი პატიმრობის ხანგრძლივობა არღვევს მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტს, რომელშიც ნათქვამია:

„ამ მუხლის 1 (ც) პუნქტის დებულებების შესაბამისად დაპატიმრებული ან დაკავებული ნებისმიერი პირი დაუყოვნებლივ უნდა წარსდგეს მოსამართლის ან სხვა მოხელის წინაშე, რომელიც უფლებამოსილია განახორციელოს სასამართლო ხელისუფლება და უფლება აქვს ჩატარდეს სასამართლო პროცესი გონივრულ ვადებში ან გათავისუფლდეს სასამართლომდე. გათავისუფლება შეიძლება განპირობებული იყოს სასამართლოში მოსვლის გარანტიებით.

მთავრობის წინასწარი საწინააღმდეგო მოსაზრება

მთავრობამ გამოთქვა ორი წინასწარი საწინააღმდეგო მოსაზრება: არ იყო ამონაწერი შიდა დაცვის ყველა საშუალება და მოსარჩელემ დაკარგა მსხვერპლის სტატუსი.

საკუთარ მუდმივ სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით სასამართლო თავს კომპეტენტურად თვლის ასეთი საწინააღმდეგო მოსაზრებების განსახილველად, თუმცა კომისია პირველი მათგანის თაობაზე საპირისპიროს ამტკიცებს.

იყო თუ არა ამონაწერი ყველა შიდასამართლებრივი საშუალება?

მთავრობა, ისევე როგორც ადრე ევროპის კომისიაში, ხაზს უსვამს, რომ ბატონმა ტომაზიმ მიმართა კომისიას ჯერ კიდევ 1987 წლის 10 მარტს, ანუ მანამ, სანამ საკასაციო სასამართლოსთან არსე-

ბულ ზარალის ანაზღაურების სასამართლო კომისიას მიმართავდა. მთავრობის აზრით, ანაზღაურება, რომელიც მას კომისიამ 1991 წლის 8 ნოემბერს მიაკუთვნა, უსაფუძვლოს ხდის სარჩელს კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევის შესახებ.

სასამართლო ეთანხმება მოსარჩელესა და კომისიის წარმომადგენელს იმაში, რომ თავისუფლების აღკვეთის შეწყვეტის მიღწევის უფლება განსხვავდება ასეთი აღკვეთისათვის ანაზღაურების მიღების უფლებისაგან. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საპროცესო კოდექსის 149-ე მუხლი ანაზღაურების გადახდას უკავშირებს გარკვეულ პირობებს, რომელთა შესრულება არ არის მოთხოვნილი კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტით: „დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობის ან გამართლების შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების“ მიღება და „განსაკუთრებით სერიოზული ზარალის“ არსებობა. და ბოლოს, ბატონმა ტომაზიმ თავისი სარჩელი სტრასბურგში წარადგინა ოთხნობიანი პატიმრობის შემდეგ.

აქედან გამომდინარე, მთავრობის საწინააღმდეგო მოსაზრება სასამართლოს მიერ არ იქნა გაზიარებული.

მსხვერპლის სტატუსის დაკარგვასთან დაკავშირებული მოსაზრების შესახებ

მთავრობის აზრით, მოსარჩელემ დაკარგა „მსხვერპლის“ სტატუსი 25-ე მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად. ზარალის ანაზღაურების სასამართლო კომისიამ, თავისი გადაწყვეტილებით მისთვის 300 000 ფრანკის გადახდის თაობაზე, აღიარა „გონივრული ვადების“ გადაჭარბება და გამოასწორა ვითარება.

განმცხადებელი არ ეთანხმება ამ მტკიცებას.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობის ეს არგუმენტაცია პირველად გაისმა საქმის მოსმენაზე 1992 წლის 25 თებერვალს და არა სასამართლოს რეგლამენტის 48-ე მუხლის 1 პუნქტით დადგენილ ვადებში. თუმცა, მთავრობამ თავისი მოსაზრებები წარმოადგინა ზარალის ანაზღაურების კომისიის მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე. აქედან გამომდინარე, ეს არგუმენტაცია დაგვიანებულად არ ჩაითვლება.

ამასთან ერთად, ეს მოსაზრება იგივე მიზეზებით ვერ იქნება გაზიარებული, როგორც მტკიცება იმის შესახებ, რომ არ იყო გამოყენებული დაცვის ყველა შიდა საშუალება. აქედან გამომდინარე, მთავრობის საწინააღმდეგო მოსაზრება საფუძველს მოკლებულია.

საჩივრის დასაბუთებულობის შესახებ

ბატონი ტომაზი თელის, რომ მისი წინასწარი პატიმრობის ვადა მეტისმეტი იყო. ამ მოსაზრებას არ ეთანხმება ხელისუფლება, მაგრამ მას იზიარებს კომისია.

განსახილველი პერიოდი დაიწყო განმცხადებლის დაპატიმრებიდან 1983 წლის 23 მარტს და დამთავრდა ჟირონდის ასიზების სასამართლოს გამამართლებელი განაჩენით 1988 წლის 22 ოქტომბერს. შესაბამისად ეს პერიოდი გრძელდებოდა ხუთი წელი და შვიდი თვე.

ნაციონალური სასამართლო ხელისუფლება მონოდებულია თვალყური ადევნოს იმას, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში წინასწარი პატიმრობის ხანგრძლივობა არ აღემატებოდეს გონივრულ ვადებს. ამ მიზნით მან უნდა განიხილოს ყველა გარემოება, რომლებიც დაადასტურებს საჯარო ინტერესს, რომელიც უდანაშაულობის პრეზუმფციის გათვალისწინებით გაამართლებდა გამონაკლისის პიროვნების თავისუფლების პატივისცემის ზოგადი ნორმიდან. მათ ეს უნდა გაითვალისწინონ გათავისუფლების შესახებ თხოვნებთან დაკავშირებულ თავის გადაწყვეტილებებში. სწორედ იმ მოტივების გათვალისწინებით, რომლებსაც ზემოთ დასახელებული გადაწყვეტილებები შეიცავს, და განმცხადებლის მიერ თავის მიმართებებში მითითებული მოტივების გამო, სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას იმის შესახებ, ჰქონდა თუ არა ადგილი მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევას.

სერიოზული საფუძვლის არსებობა იმისათვის, რომ დაპატიმრებული ეჭვმიტანილი იყოს დანაშაულის ჩადენაში წარმოადგენს აუცილებელ პირობას პატიმრობის მართლზომიერებისათვის, მაგრამ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ მხოლოდ ეს აღარ არის საკმარისი. ასეთ დროს სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, ამართლებს თუ არა თავისუფლების აღკვეთას სასამართლო ხელისუფლების მიერ გათვალისწინებული სხვა არგუმენტები. თუკი ისინი „საკმარისი“ და „საქმესთან დაკავშირებული“ აღმოჩნდება, მაშინ სასამართლომ უნდა დაადგინოს, გამოიჩინეს თუ არა ნაციონალურმა კომპეტენტურმა ორგანოებმა „განსაკუთრებული მონდომება“ გამოძიების მსვლელობისას.

1. პატიმრობის გაგრძელების მოტივები

გათავისუფლების შესახებ თხოვნაზე უარის სათქმელად საგამოძიებო ორგანოები ასახელებდნენ - ცალ-ცალკე და ერთობლივად

- ოთხ ძირითად მიზეზს: ფაქტების სიმძიმე, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა, მოწმეების დაცვა ზეწოლისაგან ან სხვა ბრალდებულებთან გარიგებაში შესვლის არდაშეება, მართლმსაჯულებისგან დამალვის არდაშეება.

(ა) ფაქტების სიმძიმე

გამომძიებლები და საბრალდებო პალატები ხაზს უსვამდნენ განმცხადებლისთვის წაყენებული ფაქტების განსაკუთრებულ სიმძიმეს.

განმცხადებელი ამას არ ასაჩივრებს, მაგრამ ამ მიზეზს არასაკმარისად თვლის ასეთი ხანგრძლივი წინასწარი პატიმრობის გასამართლებლად, როცა ერთადერთი რაც არსებობდა, იყო მისი ნაციონალისტური მოძრაობის წევრობის შესახებ ეჭვი. წინასწარი პატიმრობის ასეთი ხანგრძლივობა შეიძლება გაუთანაბრდეს ათი წლის პატიმრობამისჯილი პირის მიერ პატიმრობის ვადის რეალურ მოხდას.

რაც შეეხება მთავრობას, მას დაჟინებით მოყავს ამ საქმეში მეორე ბრალდებულის, ბატონ მორაკინის ჩვენებები, რომელიც ირწმუნება, რომ ბ-ნი ტომაზი მონაწილეობდა თავდასხმის მომზადებასა და ორგანიზებაში.

არაერთხელ დადასტურებული ბრალეულობის სერიოზული ნიშნები უეჭველად მნიშვნელოვანი ფაქტორია, მაგრამ სასამართლო, ისევე როგორც კომისია, თვლის, რომ ეს ნიშნები თავისთავად ვერ ამართლებს წინასწარი პატიმრობის ასეთ ხანგრძლივობას.

(ბ) საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა

სასამართლოების უმეტესობა, რომლებიც ამ საქმეს განიხილავდნენ, ენერგიულად და ერთმანეთის მსგავსი ფორმულირებით ხაზს უსვამდნენ საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის აუცილებლობას იმ მლელვარებებისაგან, რომელსაც მოსარჩელისათვის წაყენებული დანაშაული და სამართალდარღვევები იწვევს.

მთავრობა ეთანხმება ამ მოსაზრებას, ხოლო სასამართლო და კომისია კი აკრიტიკებს მას.

სასამართლო აღიარებს, რომ ზოგიერთ სამართალდარღვევას, მისი განსაკუთრებული სიმძიმისა და საზოგადოების მხრიდან მასზე რეაქციის გამო, შეუძლია სოციალური მლელვარების გამოწვევა, რაც

განსაზღვრული დროის განმავლობაში ამართლებს წინასწარ პატიმრობას.

აქედან გამომდინარე, განსაკუთრებულ ვითარებაში, და რა თქმა უნდა, საკმარისი მტკიცებულებების არსებობის შემთხვევაში, კონვენციის მიხედვით შესაძლებელია ამ ელემენტის გათვალისწინება. ყოველ შემთხვევაში იქ, სადაც შიდა სამართალი იურიდიულად ამაგრებს სამართალდარღვევების შედეგად საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის ცნებას (მაგ., საფრანგეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 144-ე მუხლი). თუმცა საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის საფრთხე შეიძლება ჩაითვალოს ცხადად და საკმარისად მხოლოდ მაშინ, როცა იგი ეფუძნება ფაქტებს, რომლებიც ადასტურებს, რომ პატიმრის გათავისუფლებას ნამდვილად შეუძლია საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევა, ან ამ წესრიგის რეალური საფრთხის ქვეშ დაყენება.

მოცემულ კონკრეტულ სიტუაციაში გამომძიებლები და ბრალმდებელი პალატები აბსტრაქტული ფორმით იხილავდნენ პატიმრობის ვადის გაგრძელების აუცილებლობას და შემოიფარგლენ მხოლოდ ჩადენილის სიმძიმისა და მისი შედეგების ხაზგასმით. ნებისმიერ შემთხვევაში, უცხოური ლეგიონის დასასვენებელი ცენტრის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება იყო წინასწარგამიზნული ტერორისტული აქტი, რომელზეც პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე აიღო იატაკქვეშა ორგანიზაციამ. ეს ორგანიზაცია, მისივე განცხადებით, აწარმოებს შეიარაღებულ ბრძოლას. ამ აქტის შედეგად ერთი ადამიანი დაიღუპა, მეორემ კი სხეულის მძიმე დაზიანებები მიიღო. ამიტომ, სრულიად კანონზომიერია ვივარაუდოთ, რომ თავიდანვე ადგილი ჰქონდა საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევას, მაგრამ დროთა განმავლობაში ეს დარღვევა გაქრა.

გ) სხვა მოწმეებზე ზეწოლისა და ამ საქმეში სხვა ბრალდებულებთან გარიგებაში შესვლის საფრთხე

მოცემულ საქმესთან დაკავშირებული სასამართლოს რიგი გადაწყვეტილება განპირობებული იყო სხვა მოწმეებზე ზეწოლის საფრთხის არსებობით.

ქ. პუატიეს ბრალმდებელი პალატა აცხადებდა კიდევაც „დაშინების კამპანიის“ არსებობისა და ამ საქმეში ყველა ბრალდებულის ერთმანეთთან გარიგებაში შესვლის საფრთხის შესახებ. მაგრამ ამავე დროს არანაირი სხვა დეტალი არ იყო მოყვანილი.

მთავრობის აზრით, ტომაზის გათავისუფლების საშუალებას არ იძლეოდა მუქარა ბატონ მორაკინის მიმართ. ტომაზის შეეძლო ხელი შეეწყო მორაკინიზე ზეწოლის გაძლიერებისათვის, რომელიც სწორედ ის პირი იყო, ვისგანაც დაიწყო სისხლისსამართლებრივი დევნა და რომელმაც შემდგომში თავის მოკვლა სცადა.

განმცხადებელი სადავოდ ხდის ამ მტკიცებას, მაშინ როცა კომისია თავის აზრს არ გამოთქვამს.

სასამართლოს აზრით, მონმეებზე ზეწოლის რეალური საფრთხე თავიდანვე არსებობდა. დროთა განმავლობაში ეს საფრთხე შემცირდა, მაგრამ საბოლოოდ არ გამქრალა.

დ) გაქცევის საფრთხე

მთავრობა ამტკიცებს, რომ არსებობდა გაქცევის საფრთხე. ის იმონმებს სასჯელის სიმძიმეს, რომელიც ბატონ ტომაზის ემუქრებოდა. ის აგრეთვე იმონმებს ბატონ პიერის გაქცევას, რომელიც იმავე კანონდარღვევის გამო იდევნებოდა, მას შემდეგ რაც ბატონი ტომაზი მასავით გამუდმებით აცხადებდა საკუთარი უდანაშაულობის შესახებ. მაგრამ ბატონი პიერი სამნახევარი წლის განმავლობაში ემალებოდა მართლმსაჯულებას. და ბოლოს, მთავრობა იმონმებს სიტუაციის სპეციფიურობას კორსიკაზე.

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მან სასამართლოში გამოცხადების საკმარისი გარანტიები წარმოადგინა; გარანტიები ეყრდნობოდა იმას, რომ მას ჰქონდა კომერსანტის სტატუსი, უმნიეკლო რეპუტაცია და მისი სასამართლო დოსიე იყო სუფთა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ გასაჩივრებული სასამართლო გადაწყვეტილებები არ შეიცავს მთავრობის მიერ სასამართლოში მოყვანილ მოსაზრებებს. ეს გადაწყვეტილებები უმეტესად ეყრდნობოდა იმას, რომ ბატონი ტომაზი უნდა ყოფილიყო მართლმსაჯულების განკარგულებაში, მაგრამ მხოლოდ ერთ მათგანში - ქ. პუატიეს ბრალმდებელი პალატის 1987 წლის 22 მაისის გადაწყვეტილებაში - ეს მიდგომა კონკრეტიზებულია იმის მინიშნებით, რომ კეგფ-ის ყოფილი წევრები შესაძლებელია მას მიმალვაში დახმარებოდნენ.

ამას გარდა, სასამართლო შეგვახსენებს, რომ გაქცევის საფრთხის შეფასებისას არ შეიძლება მხოლოდ სასჯელის სიმძიმეზე დაყრდნობა. ეს საფრთხე უნდა შეფასდეს დამატებითი მონაცემების ერთობლიობის გათვალისწინებით, რომლებსაც შეუძლიათ ან დაადასტურონ ამ საფრთხის არსებობა, ან აჩვენონ, რომ ის იმდენად მცირეა,

რომ არ გამოდგება წინასწარი პატიმრობის ხანგრძლივობის დასადასტურებლად. მოცემულ შემთხვევაში საგამოძიებო ორგანოების გადაწყვეტილებები არ შეიცავს მოტივებს, რომლებიც ახსნიდნენ, თუ რატომ მოხდა, რომ განმცხადებლის მიერ გათავისუფლების თხოვნაში წარმოდგენილი არგუმენტების მიუხედავად გაქცევის საფრთხე განმსაზღვრელად იყო მიჩნეული და არ იყო გათვალისწინებული ისეთი საშუალებები, როგორიც არის გირაოს შეტანა და სასამართლო კონტროლის რეჟიმი.

ე) დასკვნა

მთლიანობაში ბატონი ტომაზისთვის მის თხოვნებზე უარის თქმის ზოგიერთი მოტივი ცხადი და საკმარისი იყო, მაგრამ დროთა განმავლობაში მათ გარკვეულწილად დაკარგეს სიმწვავე. ამიტომ საჭიროა ინახოს განხილვის პროცედურების განვითარება.

2. განხილვის ჩატარება

მოსარჩელის აზრით, საქმე არ იყო ძალზე რთული, ვინაიდან მისი გამოძიება დამთავრდა ჯერ კიდევ 1983 წლის 18 ოქტომბერს. თუმცა სასამართლო ხელისუფლება აგრძელებდა შეცდომებისა და დაუდევრობების დაშვებას. კერძოდ, პროკურატურა უარს აცხადებდა მასალების გამოთხოვაზე, სადავოდ ხდიდა საგამოძიებო ქმედებებს, აცილებას აძლევდა ბასტიის მოსამართლეებს, საქმე გადასცა სასამართლოს, რომელსაც არ ჰქონდა შესაბამისი უფლებამოსილებები. ტომაზი ნუხილს გამოთქვამს იმის გამო, რომ ხუთი წლის განმავლობაში სასამართლოს გამომძიებლის მიერ ის მხოლოდ ერთხელ იყო დაკითხული - 1985 წლის 5 სექტემბერს ქ. ბორდოში.

საკუთარ ქმედებასთან დაკავშირებით ბატონი ტომაზი აცხადებს, რომ ოცდასამი თხოვნიდან ოცდაერთი მისი გათავისუფლების შესახებ მან შეიტანა ხელმეორე დაკითხვის შემდეგ. ხოლო საკასაციო საჩივარი ქ. ბორდოს ბრალმდებელი პალატის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით კი შეიტანა 1986 წლის 27 მაისს, რამაც გამოიწვია გადაწყვეტილების გაუქმება დაცვის მხარის უფლებების დარღვევის გამო.

კომისია, პრინციპში ეთანხმება ამ მოსაზრებას.

მთავრობა, თავის მხრივ, არაგონივრულად არ მიიჩნევს ვადის ხანგრძლივობას. მას პირველ რიგში დაუინებით მოყავს მოსარჩელისა და სამი სხვა ბრალდებულისათვის ბრალეულობის წაყენების

სირთულესთან დაკავშირებული მოსაზრება. ამასთან, ის ეყრდნობა საპროცესო ქმედებების თარიღებს, რათა აჩვენოს, რომ ხელისუფლება ოპერატიულად მოქმედებდა და განხილვების ორივე შეფერხება განპირობებული იყო ქ. ბასტიის მოსამართლის აცილებითა და სხვა ობიექტური გარემოებების არსებობით. მთავრობა ბატონ ტომაზის ბრალად უყენებს რამდენიმე საჩივრის წარდგენას, კერძოდ, 1986 წლის 27 მაისის ბრალეულობის წარდგენის პირველი გადანაცვების შემდეგ, რამაც დროში საკმაოდ გაწელა სასამართლო განხილვის დანყება. და ბოლოს, ხაზს უსვამს რა გათავისუფლების შესახებ თხოვნათა დიდ რაოდენობას, მთავრობა მიიჩნევს, რომ ბატონი ტომაზი ნაწილობრივ პასუხისმგებელია მისი პატიმრობის ხანგრძლივობაზე.

სასამართლო ეთანხმება იმას, რომ საქმის განხილვის განსაკუთრებული სისწრაფე, რისი უფლებაც აქვს პატიმარს, არ უნდა უშლიდეს ხელს მოსამართლეების მიერ საკუთარი მოვალეობების განსაკუთრებული გულმოდგინებით შესრულებას. ამის მიუხედავად, საქმიდან გამომდინარეობს, რომ საფრანგეთის სასამართლოებმა ამ საქმეში არ გამოიჩინეს სათანადო ოპერატიულობა. საკასაციო სასამართლოს გენერალურმა პროკურორმა აღიარა კიდევაც ეს თავის 1991 წლის 5 ივნისის დასკვნაში. რომელიც წარუდგინა ზარალის ანაზღაურების კომისიას: „გამოძიების ხანგრძლივობა შეიძლებოდა საგრძნობლად შემცირებულიყო, რომ არა ვადების მრავალრიცხოვანი დარღვევები“, განსაკუთრებით 1983 წლის ნოემბრიდან 1985 წლის იანვრამდე, და 1986 წლის მაისიდან 1988 წლის აპრილამდე. აქედან გამომდინარე, პატიმრობის სადავო ხანგრძლივობა ვერ გამართლდება ვერც საქმის სირთულითა და ვერც პატიმრის ქმედებით.

3. დასკვნა

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, დაირღვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

II. მე-3 მუხლის შესაძლო დარღვევის შესახებ

ბატონი ტომაზი ამტკიცებს, რომ ქ. ბასტიის პოლიციის კომისარიატში მისი პატიმრობის დროს მას სასტიკად ეპყრობოდნენ, რაც შეუთავსებელია მე-3 მუხლთან, რომლის მიხედვითაც:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

ა) მთავრობის წინასწარი საწინააღმდეგო აზრი

მთავრობა ამტკიცებს, რომ გამოყენებული არ იყო ყველა შიდასამართლებრივი რესურსი. მისი აზრით, განმცხადებელს ზარალის ანაზღაურებისათვის სამოქალაქო სასამართლოებში შეედლო მიელნია, ვინაიდან სახელმწიფო პასუხს აგებს მისი მოხელეების მოქმედებების მართლზომიერებაზე მათ მიერ საკუთარი მოვალეობების შესრულების დროს.

მთავრობის მიერ კომისიისთვის მე-3 მუხლის კონტექსტში წარდგენილი ერთადერთი დამადასტურებელი საბუთი იმის შესახებ, რომ არ იყო გამოყენებული ყველა შიდასამართლებრივი რესურსი, მდგომარეობს სტრასბურგში სარჩელის ნაადრევად წარდგენაში მაშინ, როცა საფრანგეთის სასამართლოების მიერ ჯერ არ იყო მიღებული რაიმე გადაწყვეტილება საქმის არსთან დაკავშირებით. სასამართლო, ისევე როგორც კომისია, თვლის, რომ ამ გარემოების გათვალისწინება აღარ შეიძლება აღმკვეთი ვადის გასვლის გამო.

ბ) საჩივრის დასაბუთებულობის შესახებ

ბატონ ტომაზის სარჩელში, მოცემულ საქმესთან დაკავშირებით, დასმულია ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული ორი კითხვა: პირველ რიგში მიზეზობრივი კავშირის არსებობა მისი პატიმრობის დროს პოლიციის კომისარიატში მის მიმართ განხორციელებულ სასტიკ მოპყრობასა და სხეულის დაზიანებებს შორის, რომელიც ამის შემდგომ იყო დაფიქსირებული გამომძიებლისა და ექიმების მიერ. ხოლო შემდგომ - საკითხი ინკრიმინირებული მოპყრობის სიმძიმის შესახებ.

1) მიზეზობრივი კავშირი გაცხადებულ სასტიკ მოპყრობასა და სხეულის დაფიქსირებულ დაზიანებებს შორის

მოსარჩელის თქმით, ქ. ბასტიის სასამართლოს გამომძიებლის მიერ შედგენილი 1983 წლის 25 მარტის ოქმი, კომისარიატში მისი პატიმრობის შემდეგ შედგენილი ექიმთა განცხადებები ადასტურებს მის სარჩელს იმ სამწუხარო ფაქტის მიუხედავად, რომ ციხის ადმინისტრაციამ არ წარმოადგინა 1983 წლის 2 აპრილს ქ. ბასტიის საავადმყოფოში გაკეთებული რენტგენოგრაფიები. მის სხეულზე აღინიშნებოდა დაკითხვის მწარმოებელი ზოგიერთი პოლიციელის

სასტიკი მოპყრობის კვალი (სხვა ახსნა ამას არ ჰქონდა). ასეთი მოპყრობა დაახლოებით ორმოც საათს გრძელდებოდა. ეს იყო: სილის გარტყმის, ფეხებითა და მუშტებით ცემის კვალი, ზურგსუკან გაკრული ხელებით დიდი ხნის განმავლობაში საყრდენის გარეშე გაჭიმულად დგომის კვალი, შეფურთხებები, ღია ფანჯარასთან გამიშვლება, საჭმლის მიცემაზე უარი, იარაღით დამუქრება და ა.შ.

მთავრობა აღიარებს, რომ ვერ იძლევა ახსნა-განმარტებებს სხეულის დაზიანებების წარმოშობის შესახებ, მაგრამ მისი თქმით, ეს დაზიანებები არ არის ბატონ ტომაზის მიმართ განხორციელებული სასტიკი მოპყრობის კვალი. სამედიცინო დასკვნიდან თითქოს გამომდინარეობს, რომ აღმოჩენილი სისხლჩაქცევები და ნაკანრები არანაირად არ არის დაკავშირებული მოსარჩელის მიერ აღწერილ ძალადობრივ ქმედებებთან. ამას ემატება ის გარემოებაც, რომ ქ. ბასტიის ციხის საავადმყოფოს მთავარი ექიმის მიერ 1989 წლის 4 ივლისს გაკეთებული დასკვნა თითქოს დაგვიანებით იყო გაცემული და მთლიანად ეწინააღმდეგებოდა წინა ჩვენებებს. და ბოლოს, იმ დროისათვის პატიმრობაში მყოფ ხუთ პირს არაფერი შეუმჩნევია და დაუნახავს, რომ ბატონ ტომაზის კბილი ჰქონდა ჩატეხილი. ამ ფაქტის შესახებ პირველად ექვსი წლის შემდეგ განაცხადა ერთ-ერთმა ექიმმა. ასე რომ, მთავრობის განცხადებით, არსებობს უამრავი ეჭვი, რომელიც ხელს უშლის მიზეზობრივი კავშირის დადგენას დაკითხვის ჩამტარებლების საქციელსა და ბატონ ტომაზის სხეულის დაზიანებებს შორის.

სასამართლო, ისევე როგორც კომისია, ეყრდნობა რამდენიმე სანყის დებულებას.

უპირველეს ყოვლისა, არავინ ამტკიცებს, რომ მოსარჩელის სხეულზე აღმოჩენილი კვალი შესაძლებელია დაპატიმრებამდე გაჩნდა, ან თვითონ მოსარჩელემ მიაყენა თავის თავს, ან ისინი გაჩნდა გაქცევის მცდელობისას.

უფრო მეტიც, გამომძიებელთან პირველივე შეხვედრაზე მოსარჩელემ აჩვენა მას კვალი მკერდზე და ყურის უკან. გამომძიებელმა აღნიშნა ეს ფაქტი და დაუყოვნებლივ დანიშნა ექსპერტიზა.

ამას გარდა, ოთხმა სხვადასხვა ექიმმა, რომელთაგან ერთი იყო ციხის ადმინისტრაციიდან, დაათვალიერეს ბრალდებული პოლიციაში მისი დაპატიმრების პირველივე დღეებში. მათი ჩვენებები შეიცავს ზუსტ და თანმხვდომ სამედიცინო დადასტურებას, აგრეთვე ჭრილობების გაჩენის ვადებს, რომელიც შეესაბამება პოლიციაში ყოფნის დროს.

ამგვარი დასკვნები სასამართლოს ათავისუფლებს აუცილებლო-

ბისაგან ჩაუღრმავდეს სხვა ქმედებებს, რომლებიც ბრალად ედებათ პოლიციის თანამშრომლებს.

2) სასტიკი მოპყრობის სიმძიმის შესახებ

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მის მიმართ განხორციელებული დარტყმები წარმოადგენს არაადამიანურ და მისი ღირსების დამამცირებელ ქმედებებს: ერთის მხრივ ისინი მას ძლიერ მორალურ და ფიზიკურ ტკივილს აყენებდნენ, მეორეს მხრივ, ინვედნენ შიშის, მღელვარებისა და არასრულფასოვნების გრძნობას, რასაც მისი დამცირება და ფიზიკური და მორალური წინააღმდეგობის გატეხვა შეეძლო.

მოსარჩელე მოუწოდებს სასამართლოს ამ საკითხის განხილვისას გამოიჩინოს განსაკუთრებული სიფრთხილე პოლიციაში პატიმრობის ფრანგული სისტემის თავისებურებების გათვალისწინებით. აქ კერძოდ იგულისხმება ადვოკატისა და გარე სამყაროსთან ნებისმიერი კონტაქტის არარსებობა.

თავის მხრივ, სასამართლო ხაზს უსვამს წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირის მონყვლადობას და გაკვირვებას გამოთქვამს დაკითხვების დროის არჩევის გამო. მიუხედავად იმისა, რომ სხეულის დაზიანებები ვინმეს შეიძლება საკმაოდ მსუბუქად მოეჩვენოს, ისინი წარმოადგენს ფიზიკური ძალის გამოყენების დამადასტურებელ ფაქტებს და პატიმრებულის მიმართ, რომელიც მისი მდგომარეობიდან გამომდინარე, არათანაბარ მდგომარეობაში იმყოფება. ასეთი მოპყრობა ერთდროულად ატარებს არაადამიანურ და ღირსების შემლახავ ხასიათს.

მეორეს მხრივ, მთავრობის აზრით, არ იყო მიღწეული ის „მინიმალური სიმძიმე“, რომელიც მოითხოვება სასამართლო პრაქტიკიდან გამომდინარე. აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს არა მარტო სხეულის დაზიანებების სიმსუბუქე, არამედ საქმის დანარჩენი გარემოებები: ბატონ ტომაზის ახალგაზრდობა და ჯანმრთელობის კარგი მდგომარეობა, დაკითხვების ხანგრძლივობა (თოთხმეტი საათი, აქედან სამი - ღამით), იმ დროისათვის კორსიკაზე არსებული „განსაკუთრებული გარემოებები“, ეჭვი ტერორისტულ აქტში მონაწილეობაზე, რომელსაც ერთი ადამიანის დაღუპვა და მეორის სერიოზული დასახიჩრება მოჰყვა. ზემოთქმულის გათვალისწინებით, მთავრობის აზრით, კომისიის მიერ ამ საქმესთან დაკავშირებით მე-3 მუხლის შემოთავაზებული განმარტება ეწინააღმდეგება კონვენციის მიზანს.

სასამართლოს არ შეუძლია ამ მოსაზრების გაზიარება. სასამართლო

თავს ვალდებულად არ თვლის განიხილოს საფრანგეთში პოლიციის განყოფილებებში დაპატიმრებულთა ყოფნის სისტემა და კონკრეტული პირობები, ისევე, როგორც მოცემულ შემთხვევაში დაკითხვების ხანგრძლივობა და სიხშირე. სასამართლოს საკმარისად მიაჩნია იმის აღნიშვნა, რომ სამედიცინო დასკვნები და მოხსენებები, რომლებიც შედგენილი იყო პრაქტიკოსი ექიმების მიერ ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად, ადასტურებს ბატონ ტომაზისთვის მიყენებული დარტყმების ინტენსივობასა და მრავალრიცხოვნებას. სახეზეა ორი საკმაოდ სერიოზული ელემენტი, რომელიც მოსარჩელესთან მოპყრობას არაადამიანურ და ღირსების შემლახავ ხასიათს ანიჭებს. გამოძიების საჭიროებებმა და დანაშაულთან ბრძოლის უდავოდ დიდმა სირთულეებმა, კერძოდ კი ტერორიზმთან ბრძოლის სირთულემ, არ უნდა გამოიწვიოს ადამიანის ფიზიკური მდგომარეობის დაცვის შეზღუდვა.

3) დასკვნა

აქედან გამომდინარე, დაირღვა მე-3 მუხლი.

III. მე-6 მუხლის 1 პუნქტის შესაძლო დარღვევის შესახებ

მოსარჩელე უჩივის იმ საჩივრის განხილვის ხანგრძლივობას, რომელშიც ის ასაჩივრებდა პოლიციაში მის მიმართ მოპყრობას და ითხოვდა ზარალის ანაზღაურებას. ის იმონებს მე-6 მუხლის 1 პუნქტს, რომელიც აცხადებს:

„სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების ან ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება მისი საქმის სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე კანონის მიერ შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ დროის განსაზღვრულ ვადაში“.

ა) მთავრობის წინასწარი საწინააღმდეგო აზრი

მთავრობა, ისევე როგორც კომისია, ამტკიცებს რომ მოსარჩელემ არ ამოწურა დაცვის ყველა შიდა საშუალება, არ აღძრა საქმე შიდა სამართლის საფუძველზე სახელმწიფოს წინააღმდეგ ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნით.

სასამართლო შემოიფარგლება იმით, რომ აღნიშნავს, რომ ლაპარაკია დაგვიანებულ არგუმენტზე, ვინაიდან ის პირველად

გაცხადებული იყო 1992 წლის 25 თებერვლის სასამართლო მოსმენაზე და არა იმ ვადებში, რომელიც რეგლამენტის 48-ე მუხლის 1 პუნქტით არის დადგენილი.

ბ) საჩივრის დასაბუთებულობის შესახებ

1. მე-6 მუხლის 1 პუნქტის გამოყენება

მთავრობა ამტკიცებს, რომ გასაჩივრებულ პროცედურას არ შეესაბამება „უფლებებისა და მოვალეობების სამოქალაქო-სამართლებრივი ხასიათის“ განსაზღვრება. პირი, რომელიც სისხლისსამართლებრივი დარღვევის მსხვერპლი გახდა, წარადგენს საჯარო-სამართლებრივ სარჩელს ან უერთდება იმ სარჩელს, რომელიც პროკურატურამ უკვე წარადგინა. ეს პირი უნდა მოითხოვდეს საბრალდებო განაჩენის გამოტანას იმისთვის, ვისაც უჩივის. ამაზეა დაფუძნებული მატერიალური კომპენსაციის მოთხოვნა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სამოქალაქო-სამართლებრივი ასპექტი განპირობებულია იმით, დარღვეულია თუ არა კანონი.

სასამართლოს, ისევე როგორც მოსარჩელეს, არ შეუძლია დაეთანხმოს ასეთ მოსაზრებას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 85-ე მუხლი ითვალისწინებს სარჩელის შეტანას ერთდროულად სამოქალაქო-სამართლებრივი მოთხოვნის წარდგენასთან ერთად. ასეთია საკასაციო სასამართლოს პრაქტიკა ამავე კოდექსის მე-2 მუხლის გამოყენებასთან დაკავშირებით, რომელიც აცხადებს

„სამოქალაქო სარჩელის შეტანის უფლება იმ ზარალის ანაზღაურების შესახებ, რომელიც მიყენებულია დანაშაულებრივი ქმედებების ან გადაცდომის შედეგად, აქვს ყველას, ვინც პირადად დაზარალდა მოცემული სამართალდარღვევის შედეგად“.

სასამართლოს გამომძიებელს ასეთი სარჩელი დასაშვებად მიაჩნია (მოცემულ შემთხვევაში იგი ასედაც მოიქცა), თუკი მოყვანილი გარემოებები მას საშუალებას აძლევს ივარაუდოს ზარალის არსებობა და მისი პირდაპირი კავშირი სამართალდარღვევასთან.

იმ ანაზღაურების მიღების უფლება, რომელსაც ბატონი ტომაზი ითხოვდა, დამოკიდებულია მისი სარჩელის შედეგზე, ანუ იმ პირთათვის მსჯავრის დადებაზე, რომლებმაც მის მიმართ, მისივე მტკიცებით, სასტიკი მოპყრობა განახორციელეს. ამ უფლებას სამოქალაქო ხასიათი აქვს იმის მიუხედავად, რომ მისი განსჯადობა სისხლის სამართლის სასამართლოებს მიეკუთვნება.

სასამართლოს დასკვნა: სახეზეა მე-6 მუხლის 1 პუნქტის გამოყენების საფუძველი.

2. მე-6 მუხლის 1 პუნქტის შესრულების შესახებ

გასარკვევი დარჩა, ჰქონდა თუ არა ადგილი „გონივრული ვადის“ გადამეტებას. მოსარჩელეც და კომისიაც თვლიან, რომ გადამეტებას ადგილი ჰქონდა. მთავრობა ამას არ ეთანხმება.

ა) გასათვალისწინებელი პერიოდი

გასათვალისწინებელი პერიოდი დაიწყო 1983 წლის 29 მარტს (ბატონი ტომაზის საჩივრის წარდგენის თარიღი) და დასრულდა 1989 წლის 6 თებერვალს საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოცხადებით, რომლითაც უარი ეთქვა საკასაციო საჩივარს ქ. ბორდოს სააპელაციო სასამართლოს ბრალმდებელი პალატის გადაწყვეტილებაზე. ანუ, ეს პერიოდი გრძელდებოდა ხუთი წელი და ათი თვე.

ბ) განხილვის ვადების დასაბუთება

განხილვის ვადების დასაბუთებულობა ფასდება სასამართლოს პრაქტიკიდან გამომდინარე კრიტერიუმებით და დამოკიდებულია საქმის ვითარებაზე, რომელიც, მოცემულ შემთხვევაში, გლობალურ შეფასებას მოითხოვს.

როგორც მოცემულ საქმესთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილებებიდან გამომდინარეობს, ეს განსაკუთრებულ სირთულეს არ წარმოადგენდა. ამას გარდა, მოსარჩელე სულაც არ უწყობდა ხელს განხილვის გახანგრძლივებას, როცა გაასაჩივრა დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ ქ. ბორდოს სააპელაციო სასამართლოს ბრალმდებელ პალატაში და ითხოვა დამატებითი გამოძიების ჩატარება. ამ შეყოვნებებზე პასუხისმგებლობა ეკისრება უმთავრესად სასამართლო ხელისუფლებას. კერძოდ, ქ. ბასტიის რესპუბლიკის პროკურორმა მხოლოდ წლინახევრის გასვლის შემდეგ მიმართა საკასაციო სასამართლოს კომპეტენტური საგამოძიებო ორგანოს დანიშვნის თაობაზე. თავის მხრივ, ქ. ბორდოს სასამართლოს გამომძიებელი მხოლოდ ერთხელ შეხვდა ტომაზის, და როგორც ყველაფრიდან ჩანს, არანაირ საგამოძიებო

ქმედებებს არ მიმართავდა 1985 წლის მარტიდან სექტემბრამდე, ხოლო შემდეგ, 1986 წლის იანვრიდან 1987 წლის იანვრამდე.

აქედან გამომდინარე, დაირღვა მე-6 მუხლის 1 პუნქტი.

IV. 41-ე მუხლის გამოყენება

41-ე მუხლის შესაბამისად:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკერელი მხარის შიდა-სახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, სასამართლო აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ამ მუხლის საფუძველზე მოსარჩელე მოითხოვს ზარალის ანაზღაურებასა და ხარჯების კომპენსაციას.

1. ზარალი

ბატონი ტომაზი გამოყოფს ზარალის სამ კატეგორიას:

ა) მატერიალური ზარალი 900 000 ფრანკის ოდენობით, რომელიც წარმოიშვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევის შედეგად და შეესაბამება მისთვის გაუცემელი ხელფასისა (600 000 ფრანკი) და ვაჭრობიდან მიღებული მოგების (300 000 ფრანკი) ოდენობას.

ბ) ზარალი, რომელიც ფასდება 200 000 ფრანკის ოდენობით, რომელიც აგრეთვე წარმოიშვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის კონტექსტში ციხეში მის მოსანახულებლად მისი ოჯახის წევრების კონტინენტზე ოცდათორმეტჯერ მგზავრობის შედეგად

გ) მორალური ზარალი 1 500 000 ფრანკი, აქედან 1 000 000 ფრანკი - მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის დარღვევისთვის და 500 000 ფრანკი - მე-3 და მე-5 მუხლების დარღვევისთვის.

მთავრობის აზრით, ზარალის ანაზღაურების კომისიამ უკვე მთლიანად აუნაზღაურა მოსარჩელეს წინასწარი პატიმრობის ვადების გადაჭარბებით მიყენებული ზარალი. თუ სასამართლო დაადგენს მე-6 მუხლის 1 პუნქტის და მე-3 მუხლის დარღვევის ფაქტს, მაშინ თვით ასეთი გადანყვეტილება უკვე იქნება საკმარისი მორალური ზიანის სამართლიანად დასაკმაყოფილებლად.

რაც შეეხება კომისიის წარმომადგენელს, ის მოითხოვს მორალური და მატერიალური ზარალის კომპენსაციას, მაგრამ ამ ზარალის განსაზღვრას სასამართლოს აკისრებს.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელემ განიცადა მორალური

და მატერიალური ზარალი. მიიღო რა მხედველობაში საქმესთან დაკავშირებული სხვადასხვა გარემოებები, მათ შორის ზარალის ანაზღაურების კომისიის გადანყვეტილება, სასამართლო 41-ე მუხლიდან გამომდინარე განმცხადებელს სამართლიანი ანაზღაურების სახით ანიჭებს 700 000 ფრანკს.

2. სასამართლოს ხარჯები

ამას გარდა, ბატონი ტომაზი მოითხოვს მისი ხარჯების ანაზღაურებას. საფრანგეთის სასამართლოებში განხილვებისთვის ის ითხოვს 276 500 ფრანკს. კონვენციის ორგანოებში გაწეული ხარჯების ასანაზღაურებლად კი ის ითხოვს 237 200 ფრანკს.

მთავრობასა და კომისიას არ გამოუთქვამთ თავისი აზრი პირველ თანხასთან დაკავშირებით. მეორე თანხასთან დაკავშირებით მთავრობა იმონებს გადანყვეტილებებს, რომლებიც მიღებული იყო იმ საქმეებთან დაკავშირებით, სადაც მოპასუხე მხარე იყო საფრანგეთი.

სამართლიანი ანაზღაურების შესახებ გადანყვეტილების მიღებისას, და იმ კრიტერიუმების გათვალისწინებით, რომლებსაც ის იყენებს მოცემულ სფეროში, სასამართლო მოსარჩელეს აკუთვნებს 300 000 ფრანკს.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად

უარყო მთავრობის წინასწარი საწინააღმდეგო აზრი;

დაადგინა, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი და მე-6 მუხლის 1 პუნქტი;

დაადგინა, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 700 000 ფრანგული ფრანკი მიყენებული ზარალისათვის და 300 000 ფრანგული ფრანკი სასამართლო ხარჯების ანაზღაურებისათვის;

უარყო მოთხოვნის დარჩენილი ნაწილი სამართლიანი ანაზღაურების შესახებ.

შესრულებულია ფრანგულ და ინგლისურ ენებზე და გამოცხადებულია ადამიანის უფლებათა სასახლეში სტრასბურგში 1992 წლის 27

რიბიჩი (RIBITCH) ავსტრიის წინააღმდეგ

1995 წლის 4 დეკემბრის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

ავსტრიის მოქალაქე ბ-ნი რიბიჩი, დაბადებული 1958 წელს, ცხოვრობს ცოლთან ერთად ვენაში. 1988 წლის 21 მაისს მისი ბინა პოლიციამ გაჩხრიკა ჰეროინის დოზის გადამეტების გამო დალუპული ორი ადამიანის სიკვდილის ფაქტების გამოძიებასთან დაკავშირებით. შემდგომ დღეებში ტარდებოდა დამატებითი ჩხრეკები და განმცხადებლისა და მისი მეუღლის დაკითხვა.

1988 წლის 31 მაისს შუადღეს მოსარჩელე და მისი მეუღლე დააპატიმრეს ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვასთან დაკავშირებით და იმყოფებოდნენ პოლიციაში 1988 წლის 2 ივნისის დილამდე. გათავისუფლების შემდეგ მოსარჩელემ აცნობა რამდენიმე პირს, მათ შორის ერთ ჟურნალისტს, პოლიციაში ყოფნის დროს მის მიმართ ცუდი მოპყრობის შესახებ. 2 ივნისს მოსარჩელე გამოიკვლიეს ქალაქ მეიდლიგის საავადმყოფოში, 3 ივნისს კი ის გასინჯა ექიმმა-თერაპევტმა. საავადმყოფოს მიერ გაცემულ სამედიცინო დასკვნაში დაფიქსირდა რამდენიმე სისხლჩაქცევა ბ-ნი რიბიჩის მარჯვენა ხელზე, რაც დაადასტურა ექიმმა-თერაპევტმა სასამართლო გარჩევის დროს. ჟურნალისტის კოლეგამ ამ ტრავმების ფოტო გადაიღო. ინციდენტის რადიოთი გაშუქების შემდეგ ამ საქმეში მონაწილე პოლიციელების წინააღმდეგ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე.

სასამართლო განხილვისას 1989 წლის 13 ოქტომბერს ქ. ვენის სისხლის სამართლის რაიონულმა სასამართლომ მოუსმინა ბრალდებულ პოლიციელებს, მოწმეებს, განმცხადებელს, მის მეუღლეს და ექიმ თერაპევტს, რომელმაც ადრე გასინჯა განმცხადებელი. სასამართლო განხილვის შედეგად ერთ პოლიციელს სხეულის დაზიანების მიყენებისათვის მიესაჯა ორი თვით პატიმრობა. ის განთავისუფლდა სამსახურიდან და სასამართლოს მიერ დაეკისრა

განმცხადებლისათვის ათასი ავსტრიული შილინგის გადახდა. სასამართლომ გაიზიარა მოვლენების ის ვერსია, რომელიც ბატონ-მა რიბიჩმა წარმოადგინა და გამორიცხა იმის შესაძლებლობა, რომ სხეულის დაზიანებებს შეიძლება ჰქონოდა შემთხვევითი ხასიათი. ორი სხვა პოლიციელი გაამართლეს.

1990 წლის 14 სექტემბერს ზემდგომმა სასამართლომ გააუქმა რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება და გაამართლა პოლიციელი. საქმის გარემოებების გულმოდგინე განხილვის შედეგად სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ მოვლენების პოლიციელების მიერ წარმოდგენილი ვერსია, რომლის მიხედვითაც განმცხადებელი თვითონ დაეჯახა პოლიციის მანქანის კარებს, არ იქნა უარყოფილი და რომ განმცხადებლის ზოგიერთი მტკიცებულება არ შეიძლება გაზიარებულ იქნეს იმდენად დარწმუნებით, რაც აუცილებელია სისხლის სამართლის ბრალის დადებისათვის. ამასთან, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ბატონი რიბიჩი ადრე, 1988 წელს, უკვე იხდიდა სასჯელს ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვაში მონაწილეობისათვის.

1990 წლის 26 ნოემბერს, მოსარჩელის საჩივრის საფუძველზე, საკონსტიტუციო სასამართლომ გამოიტანა გადაწყვეტილება, რომ მოსარჩელის დაკავება და დაპატიმრება, ისევე როგორც ორდერის გარეშე მისი ბინის ჩხრეკა იყო უკანონო, რამაც დაარღვია მისი საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლება. ამასთან, სასამართლომ უარყო მოსარჩელის საჩივარი არასათანადო მოპყრობის შესახებ.

ამონარიდი სასამართლო გადაწყვეტილებიდან

I. კონვენციის მე-3 მუხლის შესაძლო დარღვევის შესახებ

ბ-ნი რიბიჩი ამტკიცებდა, რომ ქ. ვენის ფედერალური პოლიციის უშიშროების განყოფილებაში მისი პატიმრობის დროს მას ცუდად ეპყრობოდნენ, რაც არ შეესაბამება კონვენციის მე-3 მუხლს, რომელშიც ნათქვამია:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

მთავრობამ უარყო ეს მტკიცება. კომისიამ კი ის საკმაოდ არგუმენტირებულად მიიჩნია.

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ რამდენიმე მოწმემ, ჟურნალისტის, ფსიქოლოგის და ექიმების ჩათვლით, ნახა სხეულის დაზიანებები,

რომელიც მას ჰქონდა პოლიციის უბნიდან განთავისუფლების შემდეგ, კერძოდ კი სისხლჩაქცევები მარჯვენა წინამხრის გარეთა და შიდა ზედაპირებზე. ეს დაზიანებები შეიძლება გამოენჯია მხოლოდ დაკითხვაში მონაწილე პოლიციელების ქმედებებს, რომლებიც მანამდე უხეშად შეურაცხყოფდნენ მოსარჩელეს და აიძულებდნენ მას მიეცა ალიარებითი ჩვენება.

მთავრობა არ უარყოფდა რომ სხეულის დაზიანებები ბატონმა რიბიჩმა პოლიციის უბანზე ყოფნისას მიიღო, მაგრამ ამასთან აღნიშნავდა, რომ შიდა გამოძიებას არ გამოუვლენია უკანონო ქმედებები პოლიციელთა მხრიდან. ამასთან ერთად, მთავრობა იმონებდა ქ. ვენის რაიონული სასამართლოს დასკვნას და მტკიცებულებების მისეულ შეფასებას, კერძოდ დამატებითი სასამართლო-სამედიცინო დასკვნის გზით, ასევე ბატონი რიბიჩის ჩვენებებს და მათ უტყუარობას. მთავრობამ განაცხადა, რომ კონვენციის დარღვევის დასამტკიცებლად აუცილებელია, რომ ცუდი მოპყრობის ფაქტი დადასტურებული იყოს ყოველგვარი ეჭვის გარეშე.

კომისიამ გამოთქვა აზრი, რომ სახელმწიფო პასუხისმგებელია ყოველ ადამიანზე, რომელიც იმყოფება პატიმრობაში, რადგანაც ეს უკანასკნელი მთლიანად პოლიციის ძალაუფლების ქვეშ იმყოფება. ამ პერიოდში სხეულის დაზიანებების მიყენების შემთხვევაში სწორედ მთავრობამ უნდა წარმოადგინოს მტკიცებულებები, რომელიც ეჭვქვეშ დააყენებს მოსარჩელის მიერ აღწერილ მოვლენებს, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როდესაც მოსარჩელის ჩვენებები სამედიცინო დოკუმენტებითაა განმტკიცებული. მოცემულ საქმეში მთავრობის ახსნა-განმარტება არ არის საკმარისი, რათა დასაბუთებული ეჭვი შევიტანოთ მოსარჩელის მტკიცებაში პოლიციაში ყოფნის დროს მის მიმართ არასათანადო მოპყრობის შესახებ.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ კონვენციის დებულებების მიხედვით ფაქტების დადგენა და შემოწმება ძირითადად კომისიის პრეროგატივაა. თუმცა სასამართლო არ იფარგლება კომისიის მიერ დადგენილი ფაქტებით. ის მის წინაშე წარდგენილი ყველა მასალის შუქზე თავისუფალია მათ შეფასებაში. შემდგომში სასამართლომ მიუთითა, რომ პრინციპში ის არ უნდა უპირისპირებდეს ფაქტების საკუთარ ხედვას შიდა სასამართლოების პოზიციას, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ის არაა დამოკიდებული შიდა სასამართლოების დასკვნებზე იმაზე მეტად, ვიდრე კომისიის დასკვნებზე.

სასამართლოს მიერ საქმის გარემოებების განხილვა განსაკუთრებით საგულდაგულო უნდა იყოს იმ შემთხვევებში, როდესაც კომისიის

დასკვნები განსხვავდება შიდა სასამართლოების დასკვნებისაგან. სასამართლომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამოიჩინოს, როდესაც საქმე ეხება კონვენციის მე-3 მუხლში შემავალ უფლებებს, რომელშიც, დაზარალებულის ქცევის მიუხედავად, კატეგორიულადაა აკრძალული წამება და ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა და სასჯელი. კონვენციის მუხლების უმრავლესობისა და 1 და 4 პროტოკოლებისაგან განსხვავებით მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს რაიმე გამონაკლისს, მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით კი დაუშვებელია გადახვევა მე-3 მუხლიდან ქვეყნის უსაფრთხოების საკითხებთან დაკავშირებით გამოცხადებული საგანგებო მდგომარეობის დროსაც კი.

მოცემულ საქმეში სასამართლო აღნიშნავს შემდეგ ფაქტებს:

1) სხეულის დაზიანებები, რომელიც რიბიჩს აღენიშნებოდა აღწერილია ჯერ კიდევ 1988 წლის 2 ივნისის სამედიცინო დასკვნაში, რომელიც გაიცა მეიდლინგის საავადმყოფოს მიერ და დადასტურებულია 1988 წლის 3 ივნისის ექიმ-თერაპევტ დოქტორ შეიდლბაუერის და სხვა მოწმეების მიერ. პირველ ინსტანციაში საქმის მოსმენისას დოქტორმა შეიდლბაუერმა განაცხადა, რომ ის ნაკლებად სავარაუდოდ მიიჩნევს, რომ ეს ტრავმები მოსარჩელეს შეიძლება მიეღო ავტომანქანის კარზე დაჯახებისას; სააპელაციო განხილვის დროს სასამართლო მედიცინის სპეციალისტმა განაცხადა, რომ ასეთ დარტყმას შეიძლება გამოეწვია ერთ-ერთი ტრავმა იმ რამდენიმედან, რომელიც შეიძლება მიყენებული იყო. არ იყო საკამათო, რომ მოსარჩელეს ჰქონდა სისხლჩაქცევები მარჯვენა წინამხრის შიდა და გარე ზედაპირებზე.

2) პოლიციის ინსპექტორ მარკლის მიერ წარმოდგენილ განმარტებებში არის წინააღმდეგობები. მოხსენება, რომელიც შეცდომითაა დათარიღებული 1988 წლის 1 ივნისით, თითქოსდა მან შეადგინა ზემდგომის, კერძოდ კი ბატონი გროსის მითითებით. თუმცა, ამ უკანასკნელმა განაცხადა, რომ მისთვის არ იყო ცნობილი სხეულის რაიმე დაზიანებების შესახებ. ბატონ მარკლის ჩვენებები იმის შესახებ, თუ როდის აჩვენა მას მოსარჩელემ დაზიანებები მარჯვენა ხელზე, წინააღმდეგობრივია. დაბოლოს, მოწმეთა განცხადებებით, მან არაფერი მოიმოქმედა, როდესაც შეიტყო რომ ბატონი რიბიჩი ყიდდა სარეცხ ფხვნილს, რომელსაც ჰეროინად ასაღებდა.

3) ავტომანქანის მძღოლმა, პოლიციელმა ფროლიხმა განაცხადა, რომ მას არ დაუნახავს ბატონი რიბიჩის დაცემა.

4) ქ. ვენის რაიონულმა სისხლის სამართლის სასამართლომ,

მტკიცებულებების გულდასმით შესწავლის შემდეგ, დამნაშავედ სცნო პოლიციელი მარკლი მოსარჩელისათვის სხეულის დაზიანებების მიყენებაში. სასამართლომ სანდოდ ჩათვალა მოვლენათა აღწერის ბატონი რიბიჩის მიერ წარმოდგენილი ვერსია და ხაზს უსვამდა, კერძოდ, ამ ვერსიის თანხვედრას ექიმ თერაპევტის ვერსიასთან, და პირიქით, დაცვის პოზიცია სასამართლომ დაახასიათა როგორც „საეჭვო“, ხოლო ბატონი მარკლის ჩვენებები წინააღმდეგობრივად და უთავბოლოდ მიიჩნია.

5) თავის მხრივ, ზემდგომი ინსტანციის სისხლის სამართლის სასამართლომ გაამართლა ბატონი მარკლი. ამ გადაწყვეტილების მოტივების წარმოდგენისას სასამართლომ ეჭვი შეიტანა მოსარჩელის ჩვენებების უტყუარობაში იმის საფუძველზე, რომ 1988 წლის ოქტომბერში ის მსჯავრდებული იყო ნარკოტიკებთან დაკავშირებული დანაშაულის გამო, რომ ის იყო უმუშევარი, რომ ცხოვრობდა სახსრების შეუსაბამოდ და საჩივრის შეტანას ავსტრიის რადიოში ბრალდებებით გამოსვლა ამჯობინა. ამასთან, სასამართლომ გამოთქვა მოსაზრება, რომ პოლიციელი არ ჩაიდენდა დანაშაულებრივ ქმედებას, მას ეცოდინებოდა საქმისადმი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გაზრდილი ყურადღების შესახებ.

6) საკონსტიტუციო სასამართლოს არ განუხილავს არსებითად ბატონ რიბიჩის საჩივარი ცუდად მოპყრობასთან დაკავშირებით. მან აღნიშნა მოსარჩელისა და მისი ცოლის ჩხრეკისა და დაპატიმრების უკანონობა.

ეჭვს არ იწვევს, რომ ბატონმა რიბიჩმა სხეულის დაზიანებები პოლიციის განყოფილებაში პატიმრობის დროს მიიღო, რაც ყველა შემთხვევაში უკანონო იყო, ვინაიდან ის მთლიანად პოლიციის კონტროლის ქვეშ იმყოფებოდა. სასამართლოს მიერ უდანაშაულობის პრეზუმპციასთან დაკავშირებით პოლიციელ მარკლის გამართლება არ ათავისუფლებს ავსტრიას კონვენციაზე პასუხისმგებლობისაგან. მთავრობას უნდა წარმოედგინა დამაჯერებელი განმარტება, თუ როგორ მიიღო მოსარჩელემ სხეულის დაზიანება. მიუხედავად ამისა, მთავრობამ დაიმონმა მხოლოდ შიდა სისხლის სამართლებრივი განხილვის შედეგები, რომლის დროსაც, როგორც გამოირკვა, არ იყო დაცული მტკიცებულებებისადმი წარდგენილი ის მკაცრი მოითხოვნები, რომლებიც აუცილებელია მსჯავრის დასაბუთებლად სისხლის სამართლებრივი წესით. ასევე ცხადია, რომ ამ კონტექსტში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მტკიცებამ, რომ მოსარჩელემ სხეულის დაზიანებები

მიიღო მანქანის კარზე დაჯახების შედეგად. კომისიის მსგავსად, სასამართლოს მსგავსი განცხადება არაადამიჯერებლად მიაჩნია; მას მიაჩნია, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ბატონი რიბიჩი მართლაც დაეჯახა მანქანის კარს, როდესაც ის დაცვის ქვეშ გადაჰყავდათ, ასეთი განმარტება ერთობ არასრული და არასაკმარისი იქნებოდა მიღებული დაზიანებების ასახსნელად.

მის ხელთ არსებული ყველა მასალის საფუძველზე სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ მთავრობამ არ წარმოადგინა დამაჯერებელი მტკიცებულებები, რომ სხეულის დაზიანებები მოსარჩელემ მიიღო რაიმე სხვა სახით, და არა სრულად, ძირითადად, ან ნაწილობრივ პატიმრობის დროს შესაბამისი მოპყრობის შედეგად.

ბატონი რიბიჩი ამტკიცებდა, რომ ის რაც მან პოლიციაში განიცადა, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობაა. მის მიერ მიღებულმა დარტყმებმა, ისევე როგორც მისი და მისი, ცოლისადმი მიყენებულმა შეურაცხყოფამ და მუქარებმა მათ ძლიერი ფიზიკური და მორალური ტანჯვა მიაყენეს. ამასთან ერთად, რამდენიმე მოწმემ დაადასტურა, რომ მოსარჩელეს მიაყენეს სხეულის დაზიანებები და მან გადაიტანა სერიოზული ფსიქოლოგიური ტრავმა.

გაითვალისწინა რა მოსარჩელის განსაკუთრებული დაუცველობა პოლიციაში უკანონო პატიმრობის პერიოდში, კომისიამ განაცხადა, რომ მას ეჭვი არ ეპარება, რომ მოსარჩელის მიმართ გამოიყენეს ფიზიკური ძალადობა, რაც არაადამიანური და ღირსების დამამცირებელი მოპყრობაა.

მთავრობა არ ხდიდა სადავოდ, რომ სხეულის დაზიანებები, თუ დადასტურებულად ჩავთვლით რომ ისინი მოსარჩელეს პოლიციაში პატიმრობისას მიაყენეს, საკმაოდ მძიმე იყო და ამიტომ მე-3 მუხლის მოქმედების ფარგლებში ექცეოდა.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ ნებისმიერი ქმედება თავისუფლებააყრილი პირის მიმართ, ფიზიკური ძალის ნებისმიერი გამოყენება, რომელიც არ იყო სრულიად აუცილებელი ამ პირის საქციელის გამო, ლახავს მის ადამიანურ ღირსებას და, პრინციპში, არღვევს კონვენციის მე-3 მუხლს. სასამართლო კვლავ შეგვახსენებს, რომ გამოძიების ჩატარების სიმძიმე და დამნაშავეობასთან ბრძოლის უდავო სირთულე არ უნდა გახდეს პიროვნების ფიზიკური ხელშეუხებლობის შეზღუდვის საფუძველი.

მოცემულ საქმეში ბატონი რიბიჩის მიერ მიღებული სხეულის დაზიანებები მოწმობს, რომ მის მიმართ განხორციელებული მოპყრობა შეიძლება დახასიათდეს როგორც უმართებულო, არაადამი-

ანური და ღირსების შემლახველი.

შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

კონვენციის 41-ე მუხლი ითვალისწინებს:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკერელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, სასამართლო აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ამ მუხლის დებულებების მიხედვით მოსარჩელემ მოითხოვა კომპენსაციის გადახდა მორალური ზიანისათვის და სასამართლო ხარჯების ანაზღაურება.

მორალური ზიანი

ბატონმა რიბიჩმა განაცხადა, რომ მან განიცადა მორალური ზიანი რომელსაც ის აფასებს 250 000 (ორას ორმოცდაათი ათას) ავსტრიულ შილინგად.

ხელისუფლებას ამასთან დაკავშირებით შენიშვნა არ გამოუთქვამს.

კომისიის წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ ასეთი შედარებით მაღალი თანხის მოთხოვნა იმით არის განპირობებული, რომ ხელი შეუწყო მსგავს მდგომარეობაში მყოფ ადამიანთა მიმართვას სასამართლოსადმი.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოსარჩელეს უდავო მორალური ზიანი მიადგა. გაითვალისწინა რა საქმესთან დაკავშირებული სხვადასხვა გარემოებები სასამართლომ სამართლიანობის პრინციპით და 41 მუხლის შესაბამისად დაადგინა მოსარჩელისათვის 100 000 (ასი ათასი) ავსტრიული შილინგის გადახდა.

სასამართლო ხარჯები

ბატონმა რიბიჩმა ასევე მოითხოვა სასამართლო ხარჯების ანაზღაურება. ავსტრიის სასამართლოებში წარმოებული საქმეებისათვის მან მოითხოვა 78 780 (სამოცდათერთამეტი ათას შვიდას ოთხმოცი) ავსტრიული შილინგი. კონვენციის ორგანოებში საქმეების განხილვისათვის

385 375 (სამას ოთხმოცდახუთი ათას სამას სამოცდათხუთმეტი) ავსტრიული შილინგი 20 185 (ოციათას ას ოთხმოცდახუთი) ავსტრიული შილინგის გამოკლებით კომისიაში განეული სასამართლო დახმარებისათვის.

ხელისუფლებამ განაცხადა, რომ ავსტრიის ადვოკატთა კოლეგიის ნორმების მიხედვით მოთხოვნილი თანხების უმეტესობა ზედმეტად მაღალია.

კომისიის თავმჯდომარეს ამასთან დაკავშირებით განცხადება არ გაუკეთებია.

სამართლიანობის პრინციპიდან და არსებული კრიტერიუმებიდან გამომდინარე სასამართლომ მიაკუთვნა მოსარჩელეს 200 000 (ორასი ათასი) ავსტრიული შილინგი 18 576 (თვრამეტი ათას ხუთას სამოცდათექვსმეტი) ფრანგული ფრანკის გამოკლებით, რომელიც უკვე გადახდილია ევროპის საბჭოს მიერ სასამართლო დახმარების სახით.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ დაადგინა

ექვსი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

ექვსი ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ სამი თვის განმავლობაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 100 000 (ასი ათასი) ავსტრიული შილინგი მორალური ზიანისათვის;

ერთხმად, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ სამი თვის განმავლობაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 200 000 (ორასი ათასი) ავსტრიული შილინგი სასამართლო ხარჯების დასაფარად 18 576 (თვრამეტი ათას ხუთას სამოცდათექვსმეტი) ფრანგული ფრანკის გამოკლებით, კონვერტირებული ავსტრიულ შილინგებში ვალუტის კურსის მიხედვით ამ გადაწყვეტილების გამოტანის დღისათვის;

ერთხმად უარყო მოთხოვნის დარჩენილი ნაწილი სამართლიანი ანაზღაურების შესახებ.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გამოცხადებულია საჯაროდ სტრასბურგის ადამიანის უფლებათა სასახლეში 1995 წლის 4 დეკემბერს.

ვალსამისი (VALSAMIS) საბერძნეთის წინააღმდეგ

1996 წლის 18 დეკემბრის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები:

მოსარჩელები არიან იელოვას მონმეები - ელიას და მარია ვალსამისები და მათი შვილი ვიქტორია, რომელიც დაიბადა 1980 წელს და ამჟამად სამი წელი დარჩა სახელმწიფო საშუალო სკოლის დამთავრებამდე მელისაში, ათენში.

როგორც მისარჩელები აღნიშნავენ, პაციფიზმი მათი რელიგიის ფუნდამენტური დოგმატია და კრძალავს ომთან და ძალადობასთან დაკავშირებულ ნებისმიერ, თუნდაც ირიბ, ქმედებას ან პრაქტიკას. სწორედ ამ მიზეზით იელოვას მონმეები უარს ამბობენ სამხედრო სამსახურზე ან სამხედრო ელფერის მქონე ღონისძიებებში რაიმე სახით მონაწილეობაზე.

1992 წლის 20 სექტემბერს ბატონმა და ქალბატონმა ვალსამისებმა შეიტანეს წერილობითი განცხადება, რათა მათი ქალიშვილი, რომელიც იმ დროს მელისის სკოლაში დანყებითი სკოლის მესამე კლასის მოსწავლე იყო, გაეთავისუფლებინათ რელიგიის გაკვეთილებიდან, მართლმადიდებლური წირვიდან და ყველა სხვა ღონისძიებიდან, მათ შორის ეროვნული დღესასწაულების აღნიშვნასა და საჯარო მსვლელობებში მონაწილეობისაგან, რომლებიც ეწინააღმდეგება მის რელიგიურ მრწამსს.

ვიქტორია გაათავისუფლეს რელიგიის გაკვეთილებიდან და მართლმადიდებლურ წირვაში მონაწილეობისაგან, მაგრამ 1992 წლის ოქტომბერში მას სთხოვეს მონაწილეობის მიღება ეროვნული დღის - 28 ოქტომბრის აღსანიშნავ ზეიმში, რომელიც 1940 წლის 28 ოქტომბერს საბერძნეთსა და ფაშისტურ იტალიას შორის დანყებული ომის სამახსოვროდ ჩვეულებრივ აღინიშნება ხოლმე სასკოლო

და სამხედრო პარადების სახით. ამ შემთხვევისათვის სასკოლო პარადები იმართება თითქმის ყველა ქალაქსა და სოფელში. დედაქალაქში 28 ოქტომბერს არ იმართება პარადი, ხოლო სალონიკში სასკოლო პარადი იმართება არა სამხედრო პარადის დღეს. სასკოლო და სამხედრო პარადები ერთდროულად იმართება მხოლოდ რამდენიმე მუნიციპალიტეტში.

ვიქტორიამ სკოლის დირექტორს უთხრა, რომ მისი რელიგიური მრწამსი უკრძალავდა ომთან დაკავშირებულ ზეიმში მონაწილეობას, რაც ასეთად ჩაეთვლებოდა თუ ის სამოქალაქო, საეკლესიო და სამხედრო ხელისუფლების წინაშე გამართულ სასკოლო პარადში მიიღებდა მონაწილეობას. სასკოლო პარადი უნდა გამართულიყო წირვის შემდეგ იმავე დღეს, როდესაც ჩატარდებოდა სამხედრო პარადი.

მოსარჩელეთა თქმით, სკოლის ადმინისტრაციამ უარი უთხრა გოგონას მისი განცხადების მიღებაზე. მთავრობის აზრით, ის იყო არაზუსტი და არეულ-დარეული და არ განმარტავდა რელიგიურ რიტუალს, რომელთანაც საქმე გვაქვს ამ შემთხვევაში. სხვადასხვა ღონისძიების დროს გოგონას ყველა თხოვნა საპატიოდ ჩაეთვალათ არდასწრება, უარით მთავრდებოდა. მიუხედავად ამისა, მას სასკოლო პარადში მონაწილეობა არ მიუღია.

1992 წლის 29 ოქტომბერს სკოლის დირექტორმა პარადში არმონაწილეობისათვის დასაჯა გოგონა სკოლიდან ერთდღიანი დათხოვნით. ეს გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა განათლებისა და რელიგიურ საქმეთა სამინისტროს 1990 წლის 2 იანვრის C1/1/1 ცირკულარის საფუძველზე.

II. შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა და პრაქტიკა

1975 წლის კონსტიტუციაში არის რელიგიასთან დაკავშირებული შემდეგი დებულებები:

მუხლი 3

1. საბერძნეთში გაბატონებული რელიგია არის ქრისტიანული აღმოსავლური მართლმადიდებლური რელიგია. ბერძნული მართლმადიდებლური ეკლესია, რომელიც თავის მეთაურად ცნობს ჩვენს უფალს იესო ქრისტეს, დოქტრინულად მტკიცეა და გაერთიანებული კონსტანტინოპოლის დიდ ეკლესიასთან და ყველა სხვა ქრისტიანულ ეკლესიასთან, რომელიც მასთან სარწმუნოებრივ ერთობაშია,

გარდაუვალად იცავს, მსგავსად სხვა ეკლესიებისა, წმინდა სამოციქულო და სინოდის კანონებსა და წმინდა ტრადიციებს. ის არის ავტოკეფალური და იმართება ყველა მოქმედი პატრიარქისაგან შემდგარი წმინდა სინოდისა და მუდმივი წმინდა სინოდის მიერ, რომელიც წარმოადგენს მის წმინდა ემანაციას ეკლესიის წესდებაში მითითებული შემადგენლობით, და 1850 წლის 29 ივნისის პატრიარქის წიგნის დებულებათა და 1928 წლის 4 სექტემბრის სინოდის აქტის შესაბამისად.

2. საეკლესიო რეჟიმი სახელმწიფოს ზოგიერთ რეგიონში არ განიხილება როგორც ზემოხსენებული პარაგრაფის დებულებათა საწინააღმდეგო.

3. წმინდა ბიბლიის ტექსტი შეუცვლელია. დაუშვებელია ოფიციალური თარგმანის გაკეთება ნებისმიერ სხვა ენაზე ავტოკეფალური ბერძნული ეკლესიისა და კონსტანტინოპოლის დიდი ქრისტიანული ეკლესიის წინასწარი თანხმობის გარეშე.

მუხლი 13

1. რელიგიურ საკითხებში სინდისის თავისუფლება ურღვევია. პიროვნული და პოლიტიკური უფლებებით სარგებლობა არ უნდა იყოს დამოკიდებული პიროვნების რელიგიურ მრწამსზე.

2. უნდა იყოს ნებისმიერი ცნობილი რელიგიის აღიარების თავისუფლება; პიროვნებები თავისუფალნი უნდა იყვნენ თავიანთ რწმენასთან დაკავშირებული რიტუალების დაუბრკოლებლად და კანონის მფარველობით შესრულებაში. რწმენასთან დაკავშირებული რიტუალების შესრულება არ უნდა ვნებდეს საზოგადოებრივ წესრიგსა და საზოგადოებრივ მორალს. აკრძალულია პროზელიტიზმი.

3. ყველა ცნობილი რელიგიის მეთაური ექვემდებარება სახელმწიფოსგან კონტროლს და მის წინაშე აქვს იგივე მოვალეობები, რაც გაბატონებული რელიგიის მიმართ.

4. არავინ შეიძლება გათავისუფლდეს სახელმწიფოს წინაშე მისი მოვალეობების შესრულებისაგან ან უარი თქვას დაემორჩილოს კანონს მისი რელიგიური შეხედულებების გამო.

5. არ უნდა იყოს საჭირო არანაირი სხვა ფიცი, გარდა კანონით გათვალისწინებულისა, რომელიც განაპირობებს მის ფორმასაც.

1833 წლის 23 ივლისის მეფის ბრძანებულებაში, სათაურით „ბერძნული ეკლესიის დამოუკიდებლობის გამოცხადება“ მართლმადიდებლური ეკლესია აღწერილია როგორც „ავტოკეფალური“. საბერძნეთის შემდგომ კონსტიტუციებში ეკლესია მოხსენიებულია

როგორც „გაბატონებული“. ბერძნული გაგებით მართლმადიდებელი ეკლესია დე იურე და დე ფაქტო წარმოადგენს თვით სახელმწიფოს რელიგიას, რომლის საკმაოდ ბევრ ადმინისტრაციულ და საგანმანათლებლო ფუნქციას (კანონი ქორწინებისა და ოჯახის შესახებ, სავალდებულო რელიგიური სწავლება, მთავრობის წევრთა მიერ წარმოთქმული სხვადასხვა ფიცი და ა. შ.) ის ასრულებს კიდევაც. მისი როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, სხვა ყველაფერთან ერთად, აისახება იმაშიც, რომ განათლებისა და რელიგიის საქმეთა მინისტრი ესწრება საეკლესიო იერარქიის სხდომებს, რომლებზედაც ხდება ათენის არქიეპისკოპოსის არჩევა და ეკლესიის ხელმძღვანელები მონაწილეობენ სახელმწიფოს ყველა ოფიციალურ ღონისძიებაში; რესპუბლიკის პრეზიდენტი თანამდებობის დაკავებისას ფიცს დებს მართლმადიდებლური რიტუალის შესაბამისად (კონსტიტუციის მუხლი 33, პარაგრაფი 2); ოფიციალური კალენდარი ემთხვევა ქრისტიანული აღმოსავლური მართლმადიდებლური ეკლესიის კალენდარს.

განათლებისა და რელიგიის საქმეთა მინისტრის 1990 წლის 2 იანვრის C1/1/1 ცირკულარი სკოლის საკითხებში ითვალისწინებს:

„ბავშვები, რომლებიც არიან იელოვას მონაწილეები, თავისუფლდებიან რელიგიური განათლების გაკვეთილებიდან, სასკოლო ლოცვებიდან და წირვიდან. იმისათვის, რომ სკოლის მოსწავლეებმა ისარგებლონ ამ თავისუფლებით, ორივე მშობელმა (გაცრილი მშობლების შემთხვევაში მშობელმა, რომელსაც ეკისრება მშობლის ავტორიტეტი სასამართლო ბრძანებულებით, ან პირმა, რომელსაც ევალება ბავშვზე მზრუნველობა) უნდა წარადგინოს წერილობითი განცხადება, რომ ისინი და მათი შვილი (ან მათი მზრუნველობის ქვეშ მყოფი ბავშვი) არიან იელოვას მონაწილეები.

არც ერთი მოსწავლე არ თავისუფლდება სხვა ისეთ სასკოლო საქმიანობაში მონაწილეობისაგან, როგორიცაა ნაციონალური სადღესასწაულო ღონისძიებები.“

სათანადო მუხლები პრეზიდენტის 1979 წლის 29 იანვრისა და 7 თებერვლის 104/1979 ბრძანებულებიდან:

მუხლი 2

„მოსწავლეთა ქცევა სკოლის შიგნით და გარეთ შეადგენს მათ ყოფაქცევას, მიუხედავად მისი გამოვლენის გამოხატული თუ დაფარული მანერისა.

მოსწავლეებს მოეთხოვებათ სათანადოდ მოიქცნენ, ანუ სასკოლო ცხოვრების მარეგულირებელი წესებისა და იმ საზოგადოების

სოციალური კონტექსტის მარეგულირებელი წესების შესაბამისად, რომელშიც ისინი ცხოვრობენ. ნებისმიერი გამოხატული ან დაფარული ქმედება ამ საკითხთან დაკავშირებული წესებისა და პრინციპების დარღვევით, განიხილება განათლების სისტემაში არსებული პროცედურების მიხედვით და, საჭიროების შემთხვევაში, შეიძლება გამოყენებულ იქნას ამ ბრძანებულებით გათვალისწინებული დისციპლინარული ზომები“.

ამავე ბრძანებულების 27-ე მუხლში ჩამოთვლილი დისციპლინარული ზომები სიმკაცრის ზრდის მიხედვით შემდეგია: გაფრთხილება, შენიშვნა, გაკვეთილებიდან ერთი საათით დათხოვნა, სკოლაში სიარულის ხუთ დღემდე ვადით აკრძალვა და სხვა სკოლაში გადაყვანა.

28-ე მუხლი, მე-3 პარაგრაფი

„მოსწავლეები, რომელთაც მეცადინეობებზე დასწრების უფლება შეჩერებული აქვთ, შეიძლება სკოლაში დარჩნენ სკოლის დირექტორის პასუხისმგებლობის ქვეშ“.

პეტიციის წარდგენის უფლება

კონსტიტუციის მე-15 მუხლში ნათქვამია:

„ნებისმიერ პირს, ან ერთობლივად მოქმედ პირებს უფლება აქვთ სახელმწიფოში მოქმედი კანონების შესაბამისად, ხელისუფლებას წარუდგინონ წერილობითი პეტიციები. ამ უკანასკნელს მოეთხოვება რაც შეიძლება სწრაფად მიიღოს ზომები მოქმედი დებულებების შესაბამისად და მთხოვნელს მიანოდოს არგუმენტირებული წერილობითი პასუხი კანონში გათვალისწინებული პირობების დაცვით“.

796/1971 საკანონმდებლო ბრძანებულების მე-4 მუხლი ითვალისწინებს:

„როდესაც ხელისუფლება მიიღებს პეტიციას (კონსტიტუციის მე-10 მუხლით გათვალისწინებულს), მან უნდა წერილობით უპასუხოს მთხოვნელს და ყველა საჭირო განმარტება მისცეს იმ დროის პერიოდში, რომელიც მას საამისოდ აუცილებლად სჭირდება, მაგრამ არაუგვიანეს ოცდაათი დღის ვადაში პეტიციის მიღებიდან“.

სამართლებრივი მიმოხილვა

კონსტიტუციის 95-ე მუხლი ასეა ჩამოყალიბებული:

„ქვემოაღნიშნული პრინციპულად განეკუთვნება უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს იურიხდიქციას:

ა) უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ან სამართლებრივი

შეცდომის თაობაზე ადმინისტრაციული ორგანოების იძულებითი წესით განხორციელებადი დადგენილებების გაუქმება სასამართლოს წინაშე წერილობითი შუამდგომლობის საფუძველზე.

უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს დადგენილი პრეცედენტული კანონის თანახმად, „სკოლის ადმინისტრაციის გადაწყვეტილებებით მოსწავლეების მიმართ პრეზიდენტის 104/1979 ბრძანებულების 27-ე მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის გამოყენება ემსახურება აუცილებელი დისციპლინის დაცვას სკოლებში და ხელს უწყობს მათ შეუფერხებელ მუშაობას; ეს არის შიდასაორგანიზაციო ღონისძიებები, რომელთა გატარება დაუშვებელია სასამართლოს იძულების წესით და არანაირი შუამდგომლობით არ ექვემდებარება სასამართლოს მიერ გაუქმებას“ (გადაწყვეტილებები 1820/1989, 1821/1989 და 1651/1990). მხოლოდ სხვა სკოლაში გადაყვანა განიხილება როგორც იძულებითი წესით განხორციელებადი და ექვემდებარება უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ გაუქმებას (გადაწყვეტილება 1821/1989)“.

ზარალის ანაზღაურებასთან დაკავშირებული სარჩელები

სამოქალაქო კოდექსის შესავალი ნაწილის 105-ე მუხლში ნათქვამია:

„სახელმწიფოს ეკისრება ნებისმიერი ზარალის ანაზღაურება, რომელიც გამოწვეულია სახელმწიფო ორგანოების მიერ საჯარო ხელისუფლების განხორციელებისას ჩადენილი უკანონო ქმედებების ან უმოქმედობის შედეგად, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც უკანონო ქმედება ან უმოქმედობა ემსახურება საზოგადოებრივ ინტერესს. მოპასუხე პირს ეკისრება ერთობლივი და ცალკე პასუხისმგებლობა ისე, რომ არ დაირღვეს ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის განმსაზღვრელი განსაკუთრებული დებულებები.

ამ პუნქტში შემოტანილია განსაკუთრებით საზიანო ქმედებების ცნება საჯარო სამართალში და იქმნება სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა ზარალის ანაზღაურების სფეროში. ეს პასუხისმგებლობა შედეგია უკანონო ქმედებების განხორციელებისა ან ქმედებების განუხორციელებლობის. ეს ქმედებები შეიძლება იყოს არა მარტო იურიდიული, არამედ ფიზიკური ქმედებებიც, ჩადენილი ადმინისტრაციის მიერ, მათ შორის ისეთი ქმედებები, რომელთა ძალაში შესვლა პრინციპში არ ხდება სასამართლოს წესით. ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნით სარჩელის შეტანა დასაშვებია მხოლოდ ერთი პირობით, კერძოდ, როდესაც ქმედება ან უმოქმედობა უკანონოა.

სამოქალაქო კოდექსის მუხლი 57 („პიროვნული უფლებები“) ითვალისწინებს:

„ნებისმიერ პირს, რომლის პიროვნული უფლებები უკანონოდ ირღვევა, უფლება აქვს დახმარებისათვის მიმართოს სასამართლოს, რათა შეწყდეს მისი უფლებების დარღვევა და აღიკვეთოს მომავალში მათი რაიმე სახით დარღვევა“.

იქ, სადაც ადგილი აქვს გარდაცვლილი პირის პიროვნული უფლებების დარღვევას, სასამართლოში სარჩელის აღძვრის უფლება ეძლევა მის მეუღლეს, დაღმავალი და აღმავალი ხაზით მემკვიდრეებს, ძმებს, დებსა და ანდერძის მიმღებ პირებს. გარდა ამისა, არ გამოირიცხება ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნები, უკანონო ქმედებებთან დაკავშირებული დებულებების შესაბამისად.

მთავრობის საბოლოო განცხადებები სასამართლოსადმი

თავის მემორანდუმში მთავრობა სთხოვდა სასამართლოს აეცილებინა სარჩელი, როგორც უსაფუძვლო.

კანონის მიხედვით

1 ოქმის მე-2 მუხლისა და კონვენციის მე-3, მე-9 და მე-13 მუხლების შესაბამისად, მისარჩელები ჩიოდნენ სკოლიდან ერთი დღით დათხოვნის გამო, რომელიც გამოიყენეს მოსწავლე ვიქტორიას მიმართ, რომელმაც უარი განაცხადა სასკოლო პარადში მონაწილეობაზე 28 ოქტომბერს, საბერძნეთის ეროვნულ დღეს. ვინაიდან მათი რელიგიური რწმენის გამო ბ-ნი და ქ-ნი ვალსამისები მათი ქალიშვილის მონაწილეობის წინააღმდეგნი იყვნენ ნებისმიერი სამხედრო ელფერის მქონე ღონისძიებაში, ისინი ცდილობდნენ თავიანთი ქალიშვილის გათავისუფლებას ამ ღონისძიებებიდან, მაგრამ ამაოდ. მათი აზრით, პაციფიზმი, როგორც ფილოსოფია, აზრისა და სინდისის თავისუფლების ნაწილია. ამგვარად, პაციფიზმი შეიძლება განხილული იყოს როგორც რწმენა, რომელიც დაცულია მე-9 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით. ამდენად მათ მოითხოვეს მათი პაციფიზმის, როგორც რელიგიური რწმენის აღიარება, რადგანაც ყველა იელოვას მონმეს მოეთხოვება პაციფიზმის გატარება ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

1. ოქმი 1-ის მე-2 მუხლის ინკრიმინირებული დარღვევა

ბ-ნი და ქ-ნი ვალსამისი აცხადებდნენ თითქოსდა ისინი იყვნენ ოქმი 1-ის მე-2 მუხლის დარღვევის მსხვერპლნი, რომელშიც ნათქვამია:

„არავის შეიძლება ეთქვას უარი განათლებაზე. განათლებასა და სწავლებასთან დაკავშირებული თავისი ფუნქციების განხორციელებისას სახელმწიფომ პატივი უნდა სცეს მშობლების უფლებას, რომ ამგვარი განათლება და სწავლება შეესაბამებოდეს მათ რელიგიურ და ფილოსოფიურ შეხედულებებს“.

მშობლები არ ჩიოდნენ, თითქოს შელახული ყოფილიყო ვიქტორიას უფლება მიიღოს განათლება. მეორეს მხრივ, ისინი მიიჩნევდნენ, რომ ზემოაღნიშნული დებულება კრძალავდა მათი ქალიშვილისაგან იმის მოთხოვნას, რომ მონაწილეობა მიეღო ისეთ ღონისძიებაში, რომელიც ხოტბას ასხამდა პატრიოტულ იდეალებს და რომელთაც ისინი არ იზიარებდნენ; მოსწავლე განათლებას უნდა იღებდეს ისტორიის გაკვეთილებზე და არა საკოლო პარადებზე.

მთავრობა მშობლების სარჩელის საპირისპიროდ აცხადებდა, რომ 28 ოქტომბრის სასკოლო პარადი არანაირად არ ატარებდა ისეთ სამხედრო ელფერს, რომელსაც შეეძლო მათი პაციფისტური რწმენის შეურაცხყოფა.

ისინი ეჭვქვეშ აყენებდნენ იმას, რომ ბ-ნ და ქ-ნ ვალსამისების შეხედულება შეიძლებოდა ჩათვლილიყო შეხედულებად 1-ლი ოქმის მე-2 მუხლში გამოყენებული გაგებით. ისინი აგრეთვე ამბობდნენ, რომ სახელმწიფოს საგანმანათლებლო ფუნქცია, რომელიც აუცილებლად უნდა განიხილებოდეს მისი ფართო მნიშვნელობით, საშუალებას აძლევდა მას, რომ მოსწავლეთა სასწავლო გეგმაში შეეტანა 28 ოქტომბრის პარადში მონაწილეობა.

ეროვნული დღე საზეიმოდ აღნიშნავდა საბერძნეთის შეერთებას დემოკრატიის, თავისუფლებისა და ადამიანის უფლებების დაცვის პრინციპებთან, რამაც საფუძველი შეუქმნა ომისშემდგომ სამართლებრივ წესრიგს. ეს არ იყო საომარი განწყობების გამოხატვა, ის არც სამხედრო კონფლიქტს განადიდებდა. საზოგადოების მიერ მისმა საზეიმო ვითარებაში აღნიშნვამ დღეს შეინარჩუნა იდეალისტური და პაციფისტური ხასიათი, რაც კიდევ უფრო გააძლიერა სასკოლო პარადების მოწყობამ.

დაბოლოს, მოსწავლის დროებითმა დათხოვნამ სკოლიდან უმნიშვნელოდ იმოქმედა წლიურ სასწავლო პროგრამაზე და არ შეიძლებოდა განხილულიყო როგორც განათლების უფლების წართმევა.

კომისიის აზრით, იელოვას მოწმეთა რწმენა დაცული იყო ოქმი 1-ის მე-2 მუხლით და ხსენებული სასკოლო პარადს არ ჰქონდა პაციფისტურ შეხედულებებთან შეუთავსებელი სამხედრო ხასიათი.

საქმის სასამართლოში მოსმენის დროს დამატებით ითქვა, რომ

1 ოქმის მე-2 მუხლის მასშტაბი შეზღუდულია; ეს დებულება მშობლებს უნდა აძლევდეს საშუალებას, რომ მიაღწიონ რელიგიური განათლების გაკვეთილებიდან გათავისუფლებას იმ შემთხვევაში, თუ რელიგიური სწავლება მათი შეხედულებების საპირისპიროა, მაგრამ ეს დებულება არ მოითხოვს სახელმწიფოსაგან იმის გარანტიას, რომ განათლებასა და მასთან დაკავშირებულ საკითხებში შესრულება მშობლების ყველა სურვილი, როდესაც ის მათ რწმენას ემყარება. ამ შემთხვევაში მოსწავლის მხოლოდ მცირე დროით სკოლიდან დათხოვნით მისთვის არ ნაურთმევიათ განათლების მიღების უფლება.

სასამართლო არ თვლის, რომ მან უნდა გამოიტანოს გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, იყო თუ არა მოსწავლე ვიქტორიას განათლების უფლება დაფასებული. ის კიდევ ერთხელ აცხადებს, რომ 1 ოქმის მე-2 მუხლის ორი წინადადება ნაკითხული უნდა იქნას არა მხოლოდ ერთიმეორის კონტექსტში, არამედ აგრეთვე, კერძოდ კონვენციის მე-8, მე-9 და მე-10 მუხლების კონტექსტში. ტერმინი „რწმენა“ ჩნდება მე-9 მუხლში აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლების უფლების კონტექსტში. „რელიგიური და ფილოსოფიური შეხედულებების ცნება გამოყენებულია 1 ოქმის მე-2 მუხლში. ამ დებულების გამოყენებისას სასამართლო თვლის, რომ ჩვეულებრივი მნიშვნელობით „შეხედულებები“, ცალკე აღებული, არ არის „აზრებისა“ და „იდეების“ სინონიმური. ის აღნიშნავს „თვალსაზრისებს, რომლებიც გარკვეული დონის დამაჯერებლობას, სერიოზულობას, კავშირსა და მნიშვნელოვნობას“ აღწევს.

როგორც სასამართლომ დაადგინა, 1993 წლის 25 მაისის დადგენილებაში საქმეზე კოკინაკის საბერძნეთის წინააღმდეგ, იელოვას მოწმეები სარგებლობენ, როგორც „ცნობილი რელიგიის“ სტატუსით, ისე მისგან გამომდინარე უპირატესობებით რიტუალებთან მიმართებაში. შესაბამისად, ბ-ნ და ქ-ნ ვალსამისის უფლება ჰქონდათ დაყრდნობოდნენ მათი რელიგიური შეხედულებების პატივისცემის უფლებას 1 ოქმის მე-2 მუხლის მნიშვნელობით. დასადგენი რჩება შეასრულა თუ არა სახელმწიფომ თავისი ვალდებულებები პატივი სცეს ამ შეხედულებებს მისარჩელების შემთხვევაში.

სასამართლო განმეორებით აცხადებს, რომ 1 ოქმის მე-2 მუხლი სახელმწიფოსაგან მოითხოვს პატივი სცეს მშობლების შეხედულებებს, იქნება ეს რელიგიური თუ ფილოსოფიური, მთელი სახელმწიფო საგანმანათლებლო პროგრამის მასშტაბით. ეს მოვალეობა თავისი ხარისხით ფართოა, რადგანაც ის ეხება არა მხოლოდ განათლების შინაარსსა და მისი მიწოდების ხერხს, არამედ ყველა „ფუნქციის“

შესრულებას, რომელიც სახელმწიფოს აქვს. სიტყვა „პატივისცემა“ ნიშნავს უფრო მეტს, ვიდრე „ცნობა“ ან „მხედველობაში მიღება“. ის გულისხმობს გარკვეულ პოზიტიურ ვალდებულებასაც სახელმწიფოს მხრიდან. სასამართლომ აგრეთვე ჩათვალა, რომ ინდივიდუალური ინტერესები ზოგჯერ უნდა დაექვემდებაროს ჯგუფის ინტერესებს, დემოკრატია არ ნიშნავს, რომ უმრავლესობის თვალსაზრისი ყოველთვის უპირატესობით უნდა სარგებლობდეს.

თუმცაღა, სასწავლო-საწარმოო გეგმის შედგენა და შესრულება პრინციპში ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოთა კომპეტენციას განეკუთვნება. ეს უმთავრესად მოიცავს მიზანშეწონილობის საკითხებს, რომელთა გადანყევტაც არ ხდება სასამართლო წესით და რომელთა გადანყევტაც შეიძლება განსხვავდებოდეს ქვეყნებისა და ტერიტორიების მიხედვით. ამ საკითხში მოქმედების თავისუფლებით სასამართლომ დაადგინა, რომ 1 ოქმის მე-2 მუხლით სახელმწიფოს ეკრძალება „მიზნად ჰქონდეს მშობლების რელიგიური და ფილოსოფიური შეხედულებების უპატივცემულობა. ეს არის ზღვარი, რომლის გადასვლა არ შეიძლება“.

დისციპლინარული სასჯელის დადება სასკოლო პროცესის განუყოფელი ნაწილია, რომლითაც სკოლა ცდილობს მიაღწიოს მიზანს, რომლისთვისაც ის დაარსდა, მათ შორის მისი მოსწავლეების ხასიათისა და გონებრივი შესაძლებლობების განვითარებასა და ჩამოყალიბებას.

თავდაპირველად სასამართლო აღნიშნავს, რომ ვალსამისი გათავისუფლებულ იქნა რელიგიის გაკვეთილებიდან და მართლმადიდებლური წირვიდან, როგორც ამას მისი მშობლები მოითხოვდნენ. ამ უკანასკნელთ აგრეთვე სურდათ, რომ გოგონა გაეთავისუფლებინათ 28 ოქტომბერს ნაციონალური დღესასწაულის აღსანიშნავ პარადში მონაწილეობისაგან.

მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს არ ეხება საბერძნეთის სახელმწიფოს კომპეტენციაში მყოფი საკითხის თაობაზე (სკოლის სასწავლო-საწარმოო გეგმის შედგენა და განხორციელება) გადანყევტილების მიღება, ის გამოხატავს გაკვირვებას იმის გამო, რომ მოსწავლეებს პარადში არმონაწილეობა შეიძლება სკოლიდან თუნდაც ერთი დღით დათხოვნის ფასად დაუჯდეთ.

ნაციონალური დღესასწაულების ამგვარი საზეიმო აღნიშვნა, თავის მხრივ, ემსახურება როგორც პაციფისტურ მიზნებს, ისე საზოგადოებრივ ინტერესს. სამხედრო წარმომადგენელთა დასწრება საბერძნეთში ამ დღეს გამართულ ზოგიერთ პარადზე თავის მხრივ არ ცვლის პარადების ხასიათს.

ამავე დროს, მოსწავლისათვის ვალდებულების დაკისრება არ ართმევს უფლებას მშობლებს, რომ „გაანათლონ და დაარიგონ თავიანთი შვილები, შეასრულონ მათ მიმართ აღმზრდელობითი ფუნქცია, ან შვილები დააყენონ მშობლების რელიგიური და ფილოსოფიური შეხედულებების გზაზე“.

სასამართლოს არ ეხება სხვა საგანმანათლებლო მეთოდებთან დაკავშირებით ნესების დადგენა, რომლებიც, განმცხადებლის აზრით, უფრო მეტად იქნებოდა მორგებული ახალგაზრდა თაობაში ისტორიული ხსოვნის უკვდავყოფაზე. თუმცა, ის აღნიშნავს, რომ სკოლაში არდაშვების სასჯელი, რომელიც არ შეიძლება განიხილებოდეს როგორც მხოლოდ საგანმანათლებლო ღონისძიება და რომელმაც შეიძლება იქონიოს გარკვეული ფსიქოლოგიური გავლენა დასჯილ მოსწავლეზე, მიუხედავად ამისა არის შეზღუდული ხანგრძლივობის. შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია 1 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას.

II. კონვენციის მე-9 მუხლის ინკრიმინირებული დარღვევა

ვიქტორია ვალსამისი დაეყრდნო მე-9 მუხლს, რომლის მიხედვითაც:

1. ყოველ პიროვნებას აქვს მრწამსის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლების უფლება; ეს უფლება მოიცავს რელიგიის და რწმენის შეცვლის თავისუფლებას, როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად, საჯარო თუ კერძო წესით, თავისუფლებას, ასრულებდეს მის რელიგიას და რწმენას აღმსარებლობით, მოძღვრებით, რიტუალების შესრულებითა და დაცვით.

2. ადამიანის რელიგიისა და რწმენის გამოხატვის თავისუფლება ექვემდებარება მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, რომელიც განსაზღვრულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობისა და ზნეობის, ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებათა დასაცავად.“

ვალსამისი დაბეჯითებით ამბობდა, რომ ეს დებულება (მუხ. 9) ანიჭებდა მას საწინააღმდეგო თავისუფლების უფლებას, რომ არ გამოეხატა მხარდაჭერის ჟესტებით რაიმე შეხედულება ან თვალსაზრისი, რომელიც მისი შეხედულებებისა და თვალსაზრისის საწინააღმდეგო იქნებოდა. ის ეჭვქვეშ აყენებდა როგორც ჩარევის აუცილებლობას, ისე მის პროპორციულობას სასჯელის სიმკაცრის მიმართ, რომელმაც მას სამარცხვინო დაღი დაასვა და სხვებისაგან გარიყა.

მთავრობის განცხადებაში ნათქვამი იყო, რომ მე-9 მუხლი იცავს

რელიგიური პრაქტიკის მხოლოდ იმ ასპექტებს, რომლებიც საზოგადოდ აღიარებული ფორმით მიეკუთვნება მხოლოდ და მხოლოდ სინდისის საკითხს. სახელმწიფო არ იყო ვალდებული პოზიტიური ზომები გაეტარებინა, რათა მისი საქმიანობები მიესადაგებინა მისი მოქალაქეების ფილოსოფიური ან რელიგიური შეხედულებების მრავალგვარ გამოხატულებასთან.

კომისიამ ჩათვალა, რომ მე-9 მუხლი არ ანიჭებს ზოგადი და ნეიტრალური გამოყენების დისციპლინარული წესებიდან გათავისუფლების უფლებას და რომ კონკრეტულ შემთხვევაში არ ჰქონია ადგილი არაავითარ ჩარევას მოსარჩელის უფლების მიმართ ისარგებლოს თავისი რელიგიის ან მრწამსის გამომჟღავნების თავისუფლებით.

სასამართლო თავიდანვე აღნიშნავს, რომ ვიქტორია ვალსამისი გაათავისუფლეს რელიგიის გაკვეთილებიდან და მართლმადიდებლური წირვიდან, როგორც მან ითხოვა მისი რელიგიური მრწამსის საფუძველზე. პარადში მონაწილეობის ვალდებულება არ იყო ისეთი, რომ შეურაცხყოფილიყო მისი მშობლების რელიგიური შეხედულებები.

შესაბამისად, კონვენციის მე-9 მუხლი არ დარღვეულა.

III. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

ვიქტორია ვალსამისი კვლავაც აცხადებდა, ყოველგვარი კონკრეტული დეტალების გარეშე, თითქოს მისი სკოლიდან დათხოვნა ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-3 მუხლს, რომელშიც ნათქვამია:

„არავინ შეიძლება გახდეს არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი.“

მთავრობას არ გამოუხატავს თავისი შეხედულება.

სასამართლო კიდევ ერთხელ იმეორებს, რომ ცუდად მოპყრობა უნდა აღწევდეს სისასტიკის მინიმალურ ხარისხს მაინც, რომ მოხდეს მისი კვალიფიცირება მე-3 მუხლის დარღვევად.

მსგავსად კომისიისა, სასამართლო ვერ ხედავს ამ დებულების რაიმე სახით დარღვევას.

შესაბამისად, კონვენციის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა.

IV. კონვენციის მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

სამივე მოსარჩელე აგრეთვე ჩიოდა კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევის გამო, რომელშიც ნათქვამია:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს კანონით ეფექტური დაცვის უფლება ეროვნული ხელისუფლების წინაშე, თუნდაც ეს დარღვევა ჩადენილი იქნას იმ პირების მიერ, რომლებიც მოქმედებენ ოფიციალური უფლებამოსილებით.“

ისინი დაბეჯითებით აცხადებდნენ, რომ არანაირი ეფექტური დაცვა არ ჰქონიათ თავიანთი საჩივრების წარსადგენად და დისციპლინარული სასჯელის გასაუქმებლად.

მთავრობამ აღიარა, რომ შეუძლებელი იყო უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოსათვის მიმართვა დისციპლინარული სასჯელის (რომელიც მხოლოდ საგანმანათლებლო ხასიათს ატარებდა) გასაუქმებლად. გარდა კონსტიტუციით გათვალისწინებული ზოგადი დაცვისა, მისარჩელებს შეეძლოთ გამოეყენებინათ სამოქალაქო კოდექსის 57-ე მუხლით გათვალისწინებული საშუალებები პიროვნული უფლებების დარღვევის შემთხვევაში და სამოქალაქო კოდექსის შესავალი ნაწილის 105-ე მუხლი, რომელიც ეხება საჯარო ხელისუფლების მიერ განხორციელებული უკანონო ქმედების შედეგად მიყენებული ზარალის ანაზღაურებას. ამდენად, სასამართლოების მიერ გარანტირებული დაცვა აკმაყოფილებდა მე-13 მუხლის მოთხოვნებს.

მოსმენაზე კომისიის დელეგატმა აღნიშნა, რომ დაცვის საშუალებები არაადეკვატური იყო, რადგანაც მათში წინასწარ იყო დაშვებული შედეგი, რომ საჯარო ხელისუფლების ქმედება, რომელსაც ეხებოდა სარჩელი, იყო უკანონო.

სასამართლო იმეორებს, რომ მე-13 მუხლი უზრუნველყოფს ყველასათვის, ვინც სადავო საფუძველზე აცხადებს, რომ დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, კანონით ეფექტური დაცვის უფლებას ეროვნული ხელისუფლების წინაშე, რათა გადაწყდეს მისი საჩივარი და, თუ საჭიროა, კანონის ძალით აღდგეს სიმართლე.

დასკვნები არ გულისხმობს რომ 1 ოქმის მე-2 მუხლისა და კონვენციის მე-9 მუხლის ინკრიმინირებული დარღვევები არ იყო სადავო. სასამართლო ცნობს, რომ ეს ასეა. ამიტომაც, მოსარჩელებს მიეცათ, თავიანთი განცხადებების წამოყენების უფლება. მეორეს მხრივ, რაც შეეხება კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებულ პრეტენზიებს, რომლებიც ვიქტორია ვალსამისს არ დაუკონკრეტებია, სასამართლო თვლის, რომ ის არ შეიცავს დარღვევის არავითარ სადავო ინკრიმინაციას.

დასადგენია, საბერძნეთის სასამართლო ინსტრუქციით მისარჩელებს ეძლევათ თუ არა ეფექტური დაცვის უფლება კონვენციის მე-13 მუხლში ნაგულისხმევი მნიშვნელობით, რომელმაც საშუალება მისცა მათ წამოეყენებინათ სადავო პრეტენზიები და მიეღოთ ზარალის ანაზღაურება.

საერთო საფუძველი იყო, რომ შეუძლებელი იყო ადმინისტრაციული სასამართლოებისათვის მიმართვა სასამართლოს მიერ საქმის გადასახედად. ასეთ შემთხვევაში, მისარჩელები ვერ მიიღებდნენ სასამართლო გადაწყვეტილებას იმის თაობაზე, რომ სკოლიდან დათხოვნის დისციპლინარული ზომა იყო უკანონო. თუმცაღა, ამგვარი გადაწყვეტილება არის აუცილებელი პირობა კომპენსაციის თაობაზე სარჩელის შესატანად. სამოქალაქო კოდექსის 57-ე მუხლსა და სამოქალაქო კოდექსის შესავალი ნაწილის 105-ე მუხლში ნახსენები ზარალის ანაზღაურების სარჩელები, შესაბამისად, მათთვის უსარგებლო იყო. რაც შეეხება დაცვის სხვა საშუალებებს, მთავრობამ ვერ დაასახელა ანალოგიურ შემთხვევაში მათი გამოყენების ვერცერთი შემთხვევა და, შესაბამისად, მათი ეფექტურობაც ვერ დადგინდა

ამდენად, სასამართლომ კომისიის მსგავსად, საქმის ყველა ევთერების გათვალისწინებით გადაწყვიტა, რომ მოსარჩელებს არ ჰქონდათ ეფექტური დაცვა ეროვნული მთავრობის წინაშე, რათა აღეძრათ საქმე, რომელიც მათ შემდეგ აღძრეს სტრასბურგში. შესაბამისად ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევას, 1 ოქმის მე-2 მუხლსა და კონვენციის მე-9 მუხლთან ერთად, მაგრამ არა კონვენციის მე-3 მუხლთან ერთად.

ზარალი

არამატერიალური ზარალი

ბ-ნი და ქ-ნი ვალსამისი და მათი ქალიშვილი ცალ-ცალკე მოითხოვდნენ კომპენსაციას 1 000 დრაჰმის ოდენობით.

მთავრობამ მოსარჩელეთა დამოკიდებულება მიიჩნია „უჩვეულოდ“. კომისიის წარმომადგენელს თვალსაზრისი არ გამოუხატავს.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოსარჩელებს მიადგათ არამატერიალური ზარალი, მაგრამ დასკვნა კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევის შესახებ 1 ოქმის მე-2 მუხლსა და კონვენციის მე-9 მუხლთან ერთად საკმარისია მათთვის კომპენსაციის გადასახდე-
ლად.

სასამართლო ხარჯები

სტრასბურგის სასამართლოს ხარჯებთან დაკავშირებული ხარჯებისა და სხვა დანახარჯებისათვის მოსარჩელებმა მოითხოვეს 5 250 000 დრაკმა.

მთავრობამ სადავოდ მიიჩნია ადვოკატის ჰონორარისა და სხვადასხვა დანახარჯების თანხები და ეჭვქვეშ დააყენა მოსარჩელეთა პროცესზე დასწრების აუცილებლობა. კომისიის წარმომადგენელს თვალსაზრისი არ გამოუხატავს.

კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევის გათვალისწინებით, სასამართლო მის მიერ გაკეთებულ შეფასებაში დაეყრდნო რა სამართლიანობის საფუძველს, 41-ე მუხლის მოთხოვნის გათვალისწინებით, სასამართლო ხარჯებისა და დანახარჯების ნაწილში მოსარჩელებს მიაკუთვნა 600 000 დრაკმა.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ დაადგინა

შეიდი ხმით ორის წინააღმდეგ, რომ არ დარღვეულა 1 ოქმის მე-2 მუხლი;

შეიდი ხმით ორის წინააღმდეგ, რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-9 მუხლი;

ერთხმად, რომ არ დარღვეულა კონვენციის მე-3 მუხლი;

ერთხმად, რომ დარღვეულია კონვენციის მე-13 მუხლი 1 ოქმის მე-2 მუხლთან და კონვენციის მე-9 მუხლთან ერთად, მაგრამ არა მე-3 მუხლთან ერთად;

ერთხმად, რომ ეს გადაწყვეტილება თავისთავად შეიცავს არამატერიალური ზარალის საკმარის სამართლიან დაკმაყოფილებას;

ერთხმად, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ მოსარჩელეს სამი თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 600 000 (ექვსასი ათასი) დრაკმა სასამართლო ხარჯებისა და დანახარჯებისათვის..

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გადაეცა
ლია სხდომაზე განსახილველად ადამიანის უფლებათა სასახლეში,
სტრასბურგში, 1996 წლის 18 დეკემბერს.

A. ბაერტიანეშული სამეფოს წინააღმდეგ

1998 წლის 28 სექტემბრის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დიდი ბრიტანეთის მოქალაქეა. იგი დაბადებულია 1984 წელს.

1990 წლის მაისში ის და მისი ძმა მათ მიმართ განხორციელებული „ფიზიკური ძალადობის“ გამო რეგისტრაციაში გაატარეს ბავშვთა დაცვის ადგილობრივ ჟურნალში. ბიჭების ჯოხით ცემის ფაქტის აღიარების შემდეგ ბავშვების დედის თანამცხოვრებმა პოლიციისაგან გაფრთხილება მიიღო. 1991 წლის ნოემბერში ორივე ბიჭი სიიდან ამოიღეს. მოგვიანებით, თანამცხოვრები ბიჭების დედაზე დაქორწინდა და მათი მამინაცვალი გახდა.

1993 წლის თებერვალში, A-ს სკოლის მთავარმა მასწავლებელმა სოციალური სამსახურის ადგილობრივ დეპარტმენტს განუცხადა, რომ ბიჭის ძმის აღიარებით, მამინაცვალი A-ს ჯოხით სცემს. მამინაცვალი 1993 წლის 5 თებერვალს დააკავეს, მაგრამ თავდებით მეორე დღესვე გაათავისუფლეს.

1993 წლის 5 თებერვალს მოსარჩელე კონსულტანტ-პედიატრმა დაათვალიერა, რომელმაც ბიჭის სხეულზე დაზიანებები აღმოაჩინა. მათ შორის:

- 1) ზოლისებური წითელი დაჟეჟილობა მარჯვენა ბარძაყის უკანა მხარეს, რაც, სავარაუდოდ, უკანასკნელი 24 საათის განმავლობაში ჯოხის დარტყმის შედეგი უნდა ყოფილიყო;
- 2) ორჯერადი დარტყმით მიყენებული ორმაგი ზოლისებური დაზიანება მარცხენა წვივზე, რაც, სავარაუდოდ, პირველ დარტყმაზე უფრო ადრეა მიყენებული.
- 3) ორი ზოლი მარცხენა ბარძაყის უკანა მხარეს, სავარაუდოდ ერთი ან ორი დღით ადრე განხორციელებული დარტყმითაა გამოწვეული.
- 4) სამი ზოლოვანი ნაიარევი მარჯვენა დუნდულა კუნთზე, სამი დარტყმის შედეგი, რომლებიც ერთი კვირის წინ სხვადასხვა დროსაა

A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ

მიყენებული. 5) რამდენიმე დღის წინანდელი ფერმკრთალი ზოლისებური დაუეჭილობა.

პედიატრი ასკვნის, რომ ეს დაუეჭილობები ჯოხით არაერთხელ ძლიერი ცემის შედეგია.

მამინაცვალის პასუხისგებაში გადასცეს ბავშვზე ფიზიკური ძალადობის გამო, რამაც სხეულის არსებული დაზიანებები გამოიწვია და 1994 წლის თებერვალში გაასამართლეს. დაცვა მამინაცვალის მიერ გერის ჯოხით არაერთხელ ცემის ფაქტს არ უარყოფდა, თუმცა აღნიშნავდა, რომ ეს მისი მხრიდან აუცილებელი და კეთილგონიერი საქციელი იყო, რადგან ძნელად აღსაზრდელი ბავშვი იყო და მშობლებისა თუ სკოლის მიერ დანესებულ დისციპლინის მოთხოვნებს არ ემორჩილებოდა.

თავის დასკვნით სიტყვაში მოსამართლემ ნაფიც მსაჯულებს კანონიერებისკენ შემდეგი სიტყვებით მოუწოდა:

„რა არის, რაც ბრალდება უნდა დაასაბუთოს? თუ ადამიანი შეგნებულად და უმართებულოდ სცემს მეორეს, რაც სხეულის დაზიანებებს, დაბეუილობას ან შესიებას იწვევს, იგი, სხეულის არსებული დაზიანების გამო, დამნაშავედ უნდა ვაღიაროთ. რას უნდა ნიშნავდეს სიტყვა „უმართებულოდ“ ამ საქმის კონტექსტში? აღნიშნული ფიზიკური ძალადობა სრულიად გამართლებულია თუ იგი მშობლის, ამ შემთხვევაში მამინაცვალის მიერ მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის კორექციას ემსახურება, იმის გათვალისწინებით, რომ მისი ფორმა, ინსტრუმენტი და სიხშირე ზომიერების ფარგლებს არ გასცდება, ანუ ეს კეთილგონიერი საქციელია. მსჯავრდადებულმა კი არ უნდა დაგვიმტკიცოს, რომ ასეთი კორექცია კანონიერია, არამედ ბრალდება უნდა დაასაბუთოს, რომ ეს ასე არ არის.

ეს საქმე ძნელად აღსაზრდელი ბიჭის დასჯის საკითხს კი არ განიხილავს, არამედ იმას, თუ რამდენად კეთილგონიერია ასეთი საქციელი - ამის განსჯას ვითხოვ თქვენგან“.

ნაფიც მსაჯულთა უმრავლესობის განაჩენით მოსარჩელის მამინაცვალის უდანაშაულოდ აღიარეს იმ ფიზიკურ ძალადობაში, რამაც სხეულის არსებული დაზიანება გამოიწვია.

II. ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმოხილვა

საქციები ბავშვებზე ფიზიკური ძალადობის წინააღმდეგ.

მოსარჩელის მამინაცვალის სასამართლოს წინაშე წარსდგა ბრალდებით „ფიზიკური ძალადობა, რომელმაც სხეულის არსებუ-

ლი დაზიანება გამოიწვია" და იგი 1861 წლის რედაქციით გამოცემული კანონის - სისხლის სამართლის დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ - 47-ე მუხლის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ გაასამართლეს.

ამ მუხლის მიხედვით, „ფიზიკური ძალადობა“ გულისხმობს ქმედებას, როდესაც პიროვნება განზრახ ან ანგარიშმიუცემლად ფიზიკურ შეურაცხყოფას აყენებს მეორეს. „სხეულის არსებული დაზიანება“ გულისხმობს ნებისმიერ განზრახ მიყენებულ ზიანს ან იარაღს, რაც არყევს მსხვერპლის ჯანმრთელობას ან არღვევს მის სიმშვიდეს; არ არის აუცილებელი სხეულის დაზიანება მუდმივ ხასიათს ატარებდეს, თუმცა არც მაინცადამაინც მსუბუქი და ხანმოკლე უნდა იყოს. სასჯელის მაქსიმუმი 5 წლით თავისუფლების აღკვეთაა.

გარდა ამისა, ეს ფიზიკურ ძალადობას განეკუთვნება 1933 წლის კანონის - „ბავშვები და ახალგაზრდები“ - 1(1) მუხლით, რაც გულისხმობს ბავშვის ფიზიკურ შეურაცხყოფას, ან მის მიმართ ცუდ მოპყრობას, რამაც შესაძლოა ტკივილი ან ჯანმრთელობის შერყევა გამოიწვიოს. სასჯელის მაქსიმუმი 10 წლით თავისუფლების აღკვეთაა.

სისხლისსამართლებრივ დევნაში ბავშვზე ფიზიკური ძალადობის გამო მტკიცების ტვირთი მთლიანად ბრალდებას აწევს, რათა დაარწმუნოს ნაფიცი მსაჯულები, რომ ფიზიკურ ძალადობაში შეუძლებელია კანონიერი დასჯაც იგულისხმებოდეს.

მშობლებს, ან მათ შემცვლელ პირებს კანონი იცავს იმ შემთხვევაში, თუ ისინი მოცემულ ვითარებაში სასჯელის ზომიერ და კეთილგონიერ ფორმას მიმართავენ. „კეთილგონიერების“ კონცეფცია სასამართლოს უფლებას აძლევს ბავშვების ფიზიკურ დასჯასთან მიმართებაში თანამედროვე საზოგადოებაში გავრცელებული სტანდარტები გამოიყენოს.

მასწავლებლის მიერ ბავშვის ცემა შეუძლებელია გამართლებულ იქნას, თუ ის არაპუმანური და შეურაცხმყოფელია. იმის განსაზღვრაში პუმანურია თუ არა სასჯელი, „მხედველობაში მიიღება საქმის ყველა ვითარება - სასჯელის მიზეზი, მომხდარი ფაქტიდან მისი განხორციელების ვადა, მასში მონაწილე პირები და მისი მენტალური თუ ფიზიკური შედეგები“ (1986 წლის კანონის - განათლება 47 (1) ა) და ბ) მუხლები, 1993 წლის რედაქციით მიღებული კანონი - განათლება - მუხლი 293).

სამოქალაქო სამართალში ფიზიკური ძალადობისაგან სამართლებრივი დაცვის საშუალებები

ფიზიკური ძალადობა სისხლის სამართლის მიერ იდევნება,

A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ

როგორც პიროვნების ხელყოფის ფორმა და დაზარალებულ მხარეს ზარალის ანაზღაურების უფლებას უტოვებს. სამოქალაქო სარჩელში ფიზიკური ძალადობისთვის, თუ კანონდარღვევის ელემენტები იგივეა, რაც სისხლის სამართლის მსგავს დანაშაულში, სასჯელის კეთილგონიერების მტკიცების ტვირთი დაცვას — ალბათობათა წონასწორობას - აწევს.

კომისიის ჩანაწერები

A-მ კომისიას 1994 წლის 15 ივლისს მიმართა. მისი სარჩელი იმაში მდგომარეობდა, რომ სახელმწიფომ კონვენციის მე-3 და/ან მე-8 მუხლები დაარღვია და ის მამინაცვალის ცუდი მოპყრობის-აგან ვერ დაიცვა; რომ მე-13 მუხლის დარღვევით მას უარი ეთქვა სასამართლო დაცვაზე მის სარჩელთან დაკავშირებით; და რომ ადგილობრივი კანონი ბავშვების დისკრიმინაციას ახდენს ფიზიკური ძალადობის შესახებ მე-14 მუხლის დარღვევით, მე-3 და მე-8 მუხლებთან მიმართებაში.

1966 წლის 9 სექტემბერს, კომისიამ გამოაცხადა, რომ სარჩელი მიღებულია. 1997 წლის ანგარიშში კომისია გამოხატავს თავის თვალსაზრისს, რომ მოხდა მე-3 მუხლის დარღვევა (ერთხმად); რომ საჭირო არ იყო სარჩელის მე-8 მუხლის განხილვა (თექვსმეტი ხმა ერთის წინააღმდეგ); რომ მე-13 მუხლის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია (ერთხმად) და რომ საჭირო არ იყო სარჩელის განხილვა კონვენციის მე-14 მუხლით მე-3 და მე-8 მუხლებთან მიმართებაში.

საბოლოო მიმართვა სასამართლოსადმი

თავის ჩანაწერებში და საქმის მოსმენისას მთავრობამ აღიარა კომისიის მტკიცებულება და დაასკვნა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის დარღვევას, თუმცა სასამართლოს მოსთხოვა შემოიფარგლოს მხოლოდ საქმის ფაქტების განხილვით და ბავშვების ფიზიკურ დასჯაზე ზოგად საუბარს თავი აარიდოს.

მოსარჩელემ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რათა აღმოაჩინოს კონვენციის მე-3 და მე-8 მუხლების დარღვევის ფაქტები და დაადასტუროს, რომ ეროვნულმა კანონმა არ უნდა შეიწყნაროს ბავშვებზე ნებისმიერი ფორმის წინასწარგანზრახული უშუალო თუ არაპირდაპირი ძალადობა.

I. კონვენციის მე-3 მუხლის საგარაუდო დარღვევა

მოსარჩელემ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რათა აღმოაჩინოს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა, რომელშიც ნათქვამია:

„არავინ შეიძლება გახდეს ნაშვების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

კომისიამაც და მთავრობამაც აღიარა, რომ ადგილი ჰქონდა მე-3 მუხლის დარღვევას. მიუხედავად ამისა, სასამართლოს მიაჩნია, რომ აუცილებელია საქმეში თვით დავის საკითხების გადახედვა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ ცუდი მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა უთანაბრდებოდეს, რათა მოთავსდეს მე-3 მუხლის ფარგლებში. ამ მინიმუმის შეფასება ფარდობითია: ის საქმის ყველა ვითარებაზეა დამოკიდებული, როგორიცაა მაგ.: მოპყრობის ბუნება და კონტექსტი, მისი ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური თუ მენტალური შედეგები და ზოგჯერ, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ 9 წლის მოსარჩელე, იმ კონსულტანტ-პედიატრის დასკვნით, რომელმაც იგი დაათვალიერა, ჯოხით არაერთხელ ძლიერად იყო ნაცემი.

სასამართლო თვლის, რომ ასეთი სახის მოპყრობა სისასტიკის იმ დონეს აღწევს, რომელიც მე-3 მუხლითაა აკრძალული.

დასადგენია, მე-3 მუხლის მიხედვით, უნდა აგოს თუ არა სახელმწიფომ პასუხი, მამინაცვალის მიერ მოსარჩელის ცემაზე.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ კონვენციის I მუხლის საფუძველზე, მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების ვალდებულება დაიცვან მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა პირის კონვენციით დადგენილი უფლებები და თავისუფლება, მე-3 მუხლთან ერთად სახელმწიფოებისაგან ითხოვს ისეთი ზომების მიღებას, რომლებიც მათი იურისდიქციის ქვეშ მყოფ პირებს დაიცავენ ნაშვების ან არაჰუმანური თუ შეურაცხმყოფელი მოქცევისა თუ სასჯელისაგან, რაც კერძო ინდივიდთა მხრიდან ცუდად მოპყრობასაც მოიცავს. ბავშვებსა და, კერძოდ, სხვა დაუცველ პირებს უფლება აქვთ სახელმწიფოს მოსთხოვონ ეფექტურად უზრუნველყოს მათი ხელშეუხებლობა.

სასამართლო აცხადებს, რომ ინგლისის კანონის მიხედვით, მოცემული მოპყრობის „კეთილგონიერ სასჯელთან“ გაიგივება ბავშვზე განხორციელებულ ფიზიკური ძალადობის შემთხვევაში დანაშაულის დაცვად შეიძლება ჩაითვალოს. ტვირთი მტკიცებისა, რომ ძალადობა გასცდა კანონიერი სასჯელის ფარგლებს, ბრალდებას აწევს. მოცემულ საქმეში, მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელე მე-3 მუხლის ფარგლებში მოსაქცევად საკმარისად სასტიკ მოპყ-

A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ

რობას დაექვემდებარა, ნაფიცმა მსაჯულებმა გაამართლეს მისი მამინაცვალი, რომელმაც ასეთი მოპყრობა განახორციელა.

სასამართლოს აზრით, კანონი ვერ უზრუნველყოფს მოსარჩელის შესაფერის დაცვას მე-3 მუხლის მოთხოვნათა სანაღმდეგო მოპყრობისა თუ სასჯელისაგან. რა თქმა უნდა, მთავრობამ აღიარა, რომ ეს კანონი შესაფერისად ვერ იცავს ბავშვებს და იგი უნდა შესწორდეს.

მოცემულ საქმეში შესაფერისი დაცვის უზრუნველყოფის შეუძლებლობა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევაა.

II კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა.

კონვენციის მე-8 მუხლში ნათქვამია:

1. ყველას აქვს უფლება თავისი პირადი ცხოვრების პატივისცემისა

2. საჯარო ხელისუფლება არ ჩაერევა ამ უფლების განხორციელებაში, იმ შემთხვევის გარდა, როცა კანონის შესაბამისად ეს დასაშვებია და როცა ეს აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგის და ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებიდან გამომდინარე, უწესრიგობის, ან სისხლის სამართლის დანაშაულის აღკვეთისათვის, ჯანმრთელობისა და მორალის ან სხვების უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.

კომისიამ დაასკვნა, რომ მე-3 მუხლის დარღვევის შემთხვევაშიც კი არ იყო საჭირო საკითხების მე-8 მუხლით განხილვა. მთავრობამ მიმართა სასამართლოს, რათა მან ასეთი მიდგომაც განიხილოს.

სასამართლოსადმი თავის მიმართვაში მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს მე-3 მუხლის დარღვევა რომ აღმოეჩინა, იგი მისი სარჩელის მე-8 მუხლით განხილვას აღარ მოითხოვდა. მიუხედავად ამისა, სასამართლო მოსმენაზე იგი ამტკიცებდა, რომ აუცილებელი იყო სასამართლოს თავისი გადანყვეტილება მე-8 მუხლის თანახმად გამოეტანა, რათა მთავრობას ამით ეხელმძღვანელა და უზრუნველყო ბავშვების დაცვა ნებისმიერი ფორმის წინასწარგანზრახული ძალადობისაგან.

სასამართლო აცხადებს, რომ მან მოცემულ საქმეში მე-3 მუხლის დარღვევა აღმოაჩინა. ამ ვითარებაში არ არის აუცილებელი დაზუსტდეს, A-ს მიმართ განხორციელებული ცუდი მოპყრობის წინააღმდეგ

მისი არაადექვატური სამართლებრივი დაცვა არღვევს თუ არა აგრეთვე მე-8 მუხლით გათვალისწინებულ პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებას.

III. კონვენციის მე-13 და მე-14 მუხლების სავარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე დაეთანხმა იმას, რომ კომისიამ ვერ აღმოაჩინა კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევა და აღარ მოითხოვა მისი სარჩელის განხილვა კონვენციის მე-14 მუხლით მე-3 და/ან მე-8 მუხლებთან მიმართებაში.

ამ ვითარებაში აუცილებელი არ არის სასამართლომ ეს სარჩელი განიხილოს.

IV. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

მოსარჩელის სარჩელი დაკმაყოფილდა კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად, რომელიც შემდეგში მდგომარეობს:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, აუცილებლობის შემთხვევაში სასამართლო უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ზარალი

არამატერიალური ზარალი

მოსარჩელე მაშინაცვალისაგან მიღებული მძიმე ფიზიკური შეურაცხყოფისათვის კომპენსაციას ითხოვს. იგი აგრეთვე აღნიშნავს, რომ ინგლისური კანონის შეუსაბამობის გამო, მაშინაცვლის გამართლების შედეგად მან მორალური ტრავმაც მიიღო. სასამართლო მოსმენაზე მისი წარმომადგენელის მიერ კომპენსაციისათვის შესაფერის თანხად 15 000 ფუნტი სტერლინგი დასახელდა.

სასამართლო მოსმენამდე, მთავრობამ მოსარჩელეს აუწყა, რომ მან (მთავრობამ) კომისიის მიერ აღმოჩენილი მე-3 მუხლის დარღვევა აღიარა და მიიღო გადაწყვეტილება ეროვნული კანონის შესწორების შესახებ. გარდა ამისა, მან ნებაყოფლობით შესთავაზა მოსარჩელეს

A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ

10 000 ფუნტის ოდენობის ანაზღაურება. თუმცა, სასამართლო მოსმენაზე ის ამტკიცებდა, რომ მის მიერ შესწორებული კანონის ძალით, დარღვევის აღმოჩენა მოსარჩელის დაკმაყოფილების ადეკვატურია.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ ამ შემთხვევაში, მოსარჩელეს უნდა გადაეცეს 10 000 ფუნტი, როგორც კომპენსაცია არამატერიალური ზარალისათვის.

სასამართლო ხარჯები

მოსარჩელემ სასამართლო ხარჯების ასანაზღაურებლად ჯამში 48 450 ფუნტი მოითხოვა.

მთავრობამ განაცხადა, რომ მის მიერ მე-3 მუხლის დარღვევის აღიარებისა და ურთიერთშეთანხმების მიღწევის გათვალისწინებით, მოსარჩელემ სასამართლო ხარჯების კომპენსაცია არ უნდა მიიღოს. მისი აზრით, საათობრივი ნიხრი, რომელსაც მისი წარმომადგენელი ითხოვენ და თვით საათების რაოდენობა გადაჭარბებულია და აუცილებელია მათი შემცირება.

საქმეში წამოჭრილ საკითხთა შეზღუდული რაოდენობისა და განეული ხარჯების დეტალური აღრიცხვის უქონლობის გამო, სასამართლო თვლის, რომ მოსარჩელის მიერ მოთხოვნილი თანხა გადაჭარბებულია. სამართლიანი შეფასების საფუძველზე, იგი აწესებს 20 000 ფუნტის ოდენობის სასამართლო ხარჯების ასანაზღაურებელ თანხას, გარდა ევროსაბჭოსაგან უფასო იურიდიული დახმარების სახით მიღებული თანხებისა.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ აუცილებელი არ არის მოსარჩელის სარჩელის განხილვა კონვენციის მე-8, მე-13 ან მე-14 მუხლებით;

რომ მოპასუხე ქვეყანა ვალდებულია სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს გადაუხადოს 10 000 (ათი ათასი) ფუნტი სტერლინგი არამატერიალური ზარალისთვის;

რომ მოპასუხე ქვეყანა ვალდებულია სამი თვის ვადაში სასამართლო ხარჯების ასანაზღაურებლად მოსარჩელეს გადაუხადოს 20 000

(ოცი ათასი) ფუნტი სტერლინგი. დამატებით, ფუნტ სტერლინგებში გადაყვანილი 35 264 (ოცდათხუთმეტი ათასი ორას სამოცდაოთხი) ფრანგული ფრანკი იმ კურსით, რომელიც მოცემული სასამართლო განხილვის თარიღისთვის არსებობდა.

შედგენილია ინგლისურად და ფრანგულად და გამოცხადებულია საჯაროდ ადამიანის უფლებათა სასახლეში, სტრასბურგში 1998 წლის 23 სექტემბერს.

სევეტაჲ ვეზნედაროღლუ (VEZNEDAROGLU) თურქეთის წინააღმდეგ

2000 წლის 11 აპრილის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე სარჩელში გაცხადებული მოვლენების დროს დიარბაქირის უნივერსიტეტში ეუფლებოდა საჯარო სამართალს. იგი ცოლად გაჰყვა იურისტს, რომელიც 1990 წელს დიარბაქირის პროვინციაში ადამიანის უფლებათა დაცვის ასოციაციის პრეზიდენტი იყო. მოსარჩელის თქმით მას მისი მეუღლის მაშინდელი თანამდებობის გამო განუწყვეტლივ უთვალთვალებდა პოლიცია.

1994 წლის 4 ივლისს, დაახლოებით დღის 3 საათზე, მოსარჩელე საკუთარ სახლში დააპატიმრა 8 პოლიციელმა ქურთისტანის მუშათა პარტიის არალეგალური ორგანიზაციის წევრობის ეჭვის საფუძველზე.

მოსარჩელე გასასინჯად მიუყვანეს სასამართლო ექიმს. ამის შემდეგ ის თვალახვეული წაიყვანეს გაურკვეველი მიმართულებით და მოათავსეს საკანში. გარკვეული დროის შემდეგ ის კვლავ თვალახვეული გაიყვანეს სხვა ოთახში დასაკითხად.

მოსარჩელეს დაკითხვას უტარებდა დაახლოებით 15 პოლიციელი და ბრალად სდებდა საზღვარგარეთ ქურთისტანის მუშათა პარტიასთან კავშირების გაბმასა და მუშაობას. შემდეგ მას ტანთ გახადეს და ჩამოკიდეს მკლავებით. მას პირსა და სასქესო ორგანოებზე ადებდნენ ელექტროსადენებს და იყენებდნენ ელექტროშოკს. ნახევარი საათის შემდეგ მან გრძნობა დაკარგა და ის ჩამოხსნეს. დაკითხვის მწარმოებელი პირები ემუქრებოდნენ მას მოკვლითა და გაუპატიურებით და მოითხოვდნენ მისგან, რომ არ ემუშავა ადამიანის უფლებათა საკითხებზე. მეორე დღეს ის კვლავ აწამეს და დაემუქრნენ მოკვლითა და გაუპატიურებით. წამება ოთხ დღეს გრძელდებოდა. პატიმრობის პირველი ორი დღის განმავლობაში მოსარჩელეს არ აძლევდნენ

საქმელს. შემდგომში მას აძლევდნენ მხოლოდ ერთ ნაჭერ პურსა და რამდენიმე ზეთისხილს.

მოსარჩელეს დაკავების დროს სთხოვეს ხელი მოეწერა რაღაც დოკუმენტებზე. მას უთხრეს, რომ აწამებდნენ და გააუპატიურებდნენ, თუ არ დათანხმდებოდა მათ ხელმოწერაზე. მოსარჩელემ ხელი მოაწერა დოკუმენტებს. დოკუმენტებში, მის სხეულზე წამების ნიშნების ახსნის მიზნით ეწერა, რომ ის წაიქცა იმ დროს, როდესაც აჩვენებდა ქურთისტანის მუშათა პარტიის ადგილსამყოფელს. პოლიციელმა მას ტრავმირებულ ადგილებზე დაადო მალამო.

1994 წლის 13 ივლისს პოლიციის ოფიცრებმა მიიყვანეს ის სასამართლო ექიმთან, რომელმაც მოამზადა ანგარიში, რომელშიც ეწერა: „სევეტაპ ვეზნედაროღლუს გასინჯვისას, 1X1 სმ ზომის იისფერი დაბეჭდილობები აღენიშნებოდა მარჯვენა მკლავის ზედა ნაწილზე, ხოლო მარჯვენა დიდი წვივის ძვალზე - 3X1 სმ ზომისა“.

1994 წლის 15 ივლისს მოსარჩელე, პოლიციის ოფიცრების თანხლებით, წაიყვანეს დიარბაქირის სახელმწიფო საავადმყოფოში, სადაც ის გასინჯა სასამართლოს ექიმმა. 1994 წლის 15 ივლისით დათარიღებულ ანგარიშში ექიმი აღნიშნავდა, რომ მოსარჩელეს დაბეჭდილობები აღენიშნებოდა იმავე ადგილებში, რაც მითითებული იყო უფრო ადრინდელ, 1994 წლის 13 ივლისის ანგარიშში. ანგარიშში გაკეთებული იყო დასკვნა, რომ მოსარჩელის ჯანმრთელობას საშიშროება არ ემუქრებოდა და ის შრომისუნარიანი იყო.

1994 წლის 15 ივლისს მოსარჩელე წარსდგა პროკურორის წინაშე დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოში. მის საქმეში ჩაკრული იყო სამედიცინო ანგარიშები, დათარიღებული 1994 წლის 4, 13 და 15 ივლისით. მოსარჩელემ პროკურორის წინაშე განაცხადა, რომ მან პატიმრობის დროს წამებისა და ზეწოლის შედეგად მოაწერა ხელი აღიარებით ჩვენებას. პროკურორმა საქმეში ჩაწერა, რომ მოსარჩელე არ ცნობდა მის მიერ ადრე პოლიციისათვის მიცემულ ჩვენებას.

იმავე დღეს მოსარჩელე წარსდგა მოსამართლის შემცვლელის წინაშე, რომელიც მიმაგრებული იყო დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოზე. მოსარჩელემ გაუმეორა მოსამართლეს, რომ ის არ ცნობდა პოლიციის მიერ მისგან აღებულ ჩვენებას, ვინაიდან „ის აწამეს და მრავალი დღის განმავლობაში ამყოფებდნენ ფიზიკური ძალდატანების მდგომარეობაში და რომ პოლიციამ მაჯაზე ხელი მოკიდა და ძალით მოაწერინა ხელი ჩვენებაზე“. მოსარჩელის განცხადება ჩაიწერა საქმის მოსმენის ოქმში. მოსამართლემ

ბრძანა, რომ მოსარჩელე გაეთავისუფლებინათ პატიმრობიდან. პროკურორმა კი თავის მხრივ ბრძანება გასცა, რომ მოსარჩელე წარმდგარიყო დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოს წინაშე ქურთისტანის მუშათა პარტიის წევრობის ბრალდებით.

1994 წლის 18 ივლისს დიკლეს უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის საავადმყოფომ მოსარჩელეს მისცა ცნობა, რომ ის 20 დღის განმავლობაში შრომისუუნაროა. სამედიცინო ანგარიშის მიხედვით მოსარჩელე ავად იყო ბრონქოპნევმონიით.

1995 წლის 30 ოქტომბერს დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლომ მოსარჩელე უდანაშაულოდ ცნო მტკიცებულებათა არარსებობის გამო. მოსარჩელე იმ დღეს არ იყო სასამართლოში. სასამართლო დადგენილებაში შემდეგნაირად იყო აღნიშნული მოსარჩელის მიერ 1995 წლის 13 ოქტომბერს განცხადებული და ოქმში შეტანილი ჩვენება:

„მიუხედავად იმისა, რომ ბრალდებულმა აღიარა დანაშაული, რომელიც მას წაყენებული აქვს პოლიციის ანგარიშში, მოგვიანებით, სასამართლო ორგანოებში საქმის წარმოების პროცესში მან განაცხადა, რომ აღიარებითი ჩვენება მისცა ფიზიკური ძალდატანებისა და წამების პირობებში და ნაუკითხავად მოაწერა მას ხელი.“

II. ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმოხილვა

თურქეთის სისხლის სამართლის კოდექსი პიროვნების წამებას ან ცუდად მოპყრობას აძლევს სისხლის სამართლის დანაშაულის კვალიფიკაციას (შესაბამისად, მუხლები 243 და 245, რომელთაგან ეს უკანასკნელი ეხება საჯარო მოხელეების მიმართ განცხადებებს).

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 151-ე და 153-ე მუხლების შესაბამისად, საჩივრების შეტანა შეიძლება პროკურორის ან ადგილობრივი ადმინისტრაციული ხელისუფლების სახელზე. პროკურორსა და პოლიციას ევალებათ სისხლის სამართლის დანაშაულის გამოძიება, ხოლო პროკურორი წყვეტს, საჭიროა თუ არა სამართლებრივი დევნის აღძვრა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 148-ე მუხლის შესაბამისად.

თუ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩამდენი არის სახელმწიფო თანამდებობის პირი ან საჯარო მოხელე, აუცილებელია სასამართლო წესით დევნის ნებართვის აღება ადგილობრივი აღმასრულებელი საბჭოსაგან (პროვინციის ასამბლეის აღმასრულებელი კომიტეტი-საგან). ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრება

შეიძლება სახელმწიფო საბჭოს წინაშე. დევნაზე უარის გაცხადება ავტომატურად ექვემდებარება ამგვარ გასაჩივრებას.

კანონმდებლობა

1. კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა

მოსარჩელემ განაცხადა, რომ ის ანამეს, რაც წარმოდგენს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, რომელშიც ნათქვამია:

„არავინ შეიძლება გახდეს ნამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

მოსარჩელემ განაცხადა, რომ ის საპატიმროში იმყოფებოდა 1994 წლის 4-დან 15 ივლისამდე და ამ ხნის განმავლობაში მას აწამებდნენ და ცუდად ეპყრობოდნენ. მისი მოხსენება ხელისუფლებისადმი და დიკლეს უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის მიერ გაცემული სამედიცინო ცნობა ადასტურებს მისი ბრალდებების სისწორეს. მთავრობამ უარყო მოსარჩელის საჩივარი. ის ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ როგორც კი შეიტყვეს მოსარჩელის პრეტენზიის შესახებ, დაიწყო გამოძიება იმის დასადგენად, თუ რამდენად ნამდვილი იყო ის ცნობა, რომელიც თითქოსდა დიკლეს უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტმა გასცა და რომლითაც მას მიეცა ოცდღიანი საავადმყოფო ფურცელი. გამოძიებით დადგინდა, რომ საკმაო საფუძველი არსებობდა იმის განსაცხადებლად, რომ რიცხვი „20“ გაყალბებული იყო. მით უფრო, რომ გაუგებარი იყო, რატომ მიეცა მას ასეთი გრძელვადიანი საავადმყოფო ფურცელი მხოლოდ ორი დაბეჭდილობის გამო. მნიშვნელოვანია ის, რომ მოსარჩელეს საავადმყოფო ფურცლით სარგებლობის უფლება მიეცა იმ მოტივით, რომ მას ჰქონდა ფილტვების ანთება. გარდა ამისა, გამოძიებამ დაადგინა ისიც, რომ საავადმყოფოს არ ჰქონდა რეგისტრაციაში გატარებული მოსარჩელისათვის გაცემული ცნობა. მთავრობა დაჟინებით აცხადებდა, რომ სამედიცინო ცნობა, რომელიც განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი ერთადერთი კონკრეტული ნივთმტკიცება იყო, ყალბია და ამიტომ მხედველობაში არ უნდა ყოფილიყო მიღებული.

მთავრობას მიაჩნია, რომ მოსარჩელემ ვერ მოახერხა მისი წამების ბრალდების გამაგრება ფაქტებით. ამასთან, ის ვერ ამტკიცებდა, რომ მის მიმართ გამოიყენეს ელექტროშოკი და მკლავებით ჩამოკიდეს. დამადასტურებელი სამხილის არარსებობის პირობებში,

არ შეიძლებოდა პროკურორის დადანაშაულება იმაში, რომ მან არ შეისწავლა საჩივარი.

მოსარჩელე ეწინააღმდეგებოდა მთავრობის ბრალდებას იმის თაობაზე, რომ სამედიცინო ცნობა ყალბი იყო. ის იმონებდა 1998 წლის 12 იანვრის წერილს, რომლის მიხედვით შინაგან სნეულებათა დეპარტამენტის თავმჯდომარე დიკლეს უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის ხელმძღვანელს აცნობებდა, რომ მოსარჩელის სამედიცინო გასინჯვის დროს ის სტაციონარში არ იყო მოთავსებული და ამიტომ, მისი სამედიცინო გასინჯვის ფაქტი რეგისტრაციაში არ გატარებულა. ამ წერილის ასლი დაეგზავნა დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოსა და შესაბამის სამინისტროს მათი მოთხოვნისამებრ, მას შემდეგ რაც მთავრობას, როგორც მოპასუხე მხარეს, შეატყობინეს მოსარჩელის განცხადების თაობაზე.

სასამართლო იმონებებს კონვენციის მე-3 მუხლს, რომელშიც სათუთად არის დაცული დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ფუძემდებლური ფასეულობა. ყველაზე რთულ გარემოებებშიც კი, როგორიცაა, მაგალითად, ტერორიზმის ან დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, კონვენციით აბსოლუტურადაა აკრძალული წამება, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა ან სასჯელი. კონვენციისა და I და IV ოქმების ძირითადი მუხლებისაგან განსხვავებით, მე-3 მუხლი არ ითვალისწინებს გამონაკლისებს, მე-15 მუხლით კი დაუშვებელია მისი დარღვევა მაშინაც კი, როდესაც სახეზეა საგანგებო ვითარება, რომელიც საფრთხეს უქმნის ქვეყნის არსებობას.

სასამართლო ყურადღებას მიაპყრობს იმ ფაქტს, რომ ცუდად მოპყრობის დროს სისასტიკის ხარისხი მინიმუმამდე უნდა იქნას დაყვანილი, რათა ის არ მოექცეს მე-3 მუხლის მოთხოვნათა საზღვრებში. ამ მინიმუმის შეფასება პირობითია: ის დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, როგორიცაა ამგვარი მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისგან გამომდინარე ფიზიკური და/ან ფსიქიკური შედეგები და, ზოგიერთ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა. თავისუფლებაალკვეთილი პირის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, თუ, მისივე საქციელიდან გამომდინარე, ამის გადაუდებელი აუცილებლობა არ არსებობს, ადამიანის ღირსების შემლახველია და პრინციპში არღვევს მე-3 მუხლით გარანტირებულ უფლებას.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობა არ უარყოფს იმ ფაქტს, რომ მოსარჩელემ დაბეჭდილობები მიიღო საპატიმროში ყოფნის

დროს. თუმცა, ის მიუთითებს, რომ ეს ტრავმები უმნიშვნელოა და ხაზს უსვამს, რომ მათი მიყენება არ მომხდარა იმ სისასტიკით, როგორც ამას მოსარჩელე წარმოაჩენდა. სასამართლო, თავის მხრივ, თვლის, რომ მოსარჩელის ჩვენების საფუძველზე შეუძლებელია იმის დადგენა, ეს ტრავმები პოლიციამ მიაყენა მას თუ არა და იყო თუ არა წამება იმ ხარისხისა, როგორსაც ის მიუთითებს. სასამართლო აგრეთვე არ არის დარწმუნებული იმაში, რომ მონშის ჩვენების მოსმენა ნათელს მოჰფენს საქმესთან დაკავშირებულ ფაქტებს და მისცემს საშუალებას, რომ გარკვეული ეჭვის გარეშე დაასკვნას, რომ მოსარჩელის ბრალდებები გამაგრებულია საკმარისი მტკიცებულებებით.

ამავე დროს, ის ყურადღებას მიაქცევს იმას, რომ მოსარჩელის სხეულზე აღმოჩენილი დაბეჭდილობების სარწმუნო ახსნა, აგრეთვე მისდამი ისეთი მოპყრობის რეალურობა, როგორსაც ის ამტკიცებს, ძნელი დასადგენია, ვინაიდან ხელისუფლებამ არ შეისწავლა მისი პრეტენზიები.

ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით სასამართლო კიდევ ერთხელ აცხადებს, რომ როდესაც პიროვნება აღძრავს სადავო პრეტენზიას იმის თაობაზე, რომ უკანონოდ და მე-3 მუხლის დარღვევით მის მიმართ ადგილი ჰქონდა ცუდ მოპყრობას პოლიციის ან სახელმწიფოს სხვა წარმომადგენელთა მხრიდან, კანონის ეს დებულება, საერთო ვალდებულებასთან ერთად, რომლითაც სახელმწიფოები „მათი იურისდიქციის ფარგლებში ყველასათვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს“, პრეზუმპციის წესით მოითხოვს, რომ ჩატარდეს ქმედითი ოფიციალური გამოძიება, რომელიც დაადგენს და დასჯის მომხდარზე პასუხისმგებელ პირებს. ეს რომ ასე არ ყოფილიყო, წამების, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობისა და სასჯელის ზოგადი ოურიდოული აკრძალვა, მოუხედავად მისი ფუნდამენტური მნიშვნელობისა, პრაქტიკაში არაქმედითი აღმოჩნდებოდა და შესაძლოა ადგილი ჰქონოდა ისეთ შემთხვევებს, როდესაც სახელმწიფოს წარმომადგენლებს შეეძლებოდათ მათ კონტროლს დაქვემდებარებულ პირთა უფლებების პრაქტიკულად დაუსჯელად შელახვა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1994 წლის 15 ივლისის მოსარჩელემ პროკურორისა და დიარბაქირის სახელმწიფო უშიშროების სასამართლოზე მიმავრებული მოსამართლის შემცვლელის წინაშე განაცხადა, რომ ის აწამეს. საქმე, რომელიც წარუდგინეს პროკურორს, შეიცავდა მოსარჩელისათვის 1994 წლის 4, 13 და 15 ივლისს ჩატარებული

სამედიცინო შემონმების შედეგებს. 1994 წ. 13 და 15 ივლისით დათარიღებულ სამედიცინო ანგარიშებში ნათქვამი იყო, რომ მოსარჩელეს მკლავსა და ფეხზე აღენიშნებოდა ახლადმიყენებული დაბეჭილობები. მოსამართლის შემცვლელმა სხდომის ოქმში აღნიშნა მოსარჩელის განცხადება, რომ საპყრობილეში ის აწამეს.

სასამართლოს აზრით, მოსარჩელის დაუინებული განცხადება მისი წამების შესახებ, საქმეში ჩაკრულ სამედიცინო ჩვენებასთან ერთად, საკმარისი უნდა ყოფილიყო იმისათვის, რომ პროკურორს საგანგებოდ დაეფიქსირებინა საჩივრის შემადგენლობის შესწავლის აუცილებლობა, მით უფრო, რომ მოსარჩელე 1994 წლის 4 ივლისიდან 1994 წლის 15 ივლისამდე საპყრობილეში იმყოფებოდა. მიუხედავად ამისა, არანაირი ზომები არ ყოფილა მიღებული მოსარჩელისაგან შემდგომი დეტალების მისაღებად ან მის მტკიცებებთან დაკავშირებით მისი თავისუფლების აღკვეთის ადგილზე პოლიციელების დასაკითხად. მოსამართლის შემცვლელმა, ასევე შემდგომი შესწავლის გარეშე, აცილება მისცა მის უსაბუთო მტკიცებებს.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოცემულ პირობებში საფუძვლიანია მოსარჩელის სადავო საჩივარი მისი წამების შესახებ. აღსანიშნავია, რომ მოსარჩელე დაუინებით განაგრძობდა ამის მტკიცებას თვით იმ ეტაპამდე, როდესაც შედგა სასამართლო. მისი საჩივრის საპასუხოდ ხელისუფლების უმოქმედობა შეუთავსებელი იყო კონვენციის მე-3 მუხლთან.

ამის შედეგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი აქვს მე-3 მუხლის დარღვევას იმ საფუძველზე, რომ მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლებამ არ გამოიძია საჩივარი წამების შესახებ.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

კონვენციის 41-ე მუხლში ნათქვამია შემდეგი:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, სასამართლო აუცილებლობის წესდებებში უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ა. ზარალი

მოსარჩელემ არაფულადი ზარალის ასანაზღაურებლად მოითხოვა

100 000 (ასი ათასი) აშშ დოლარი, იმის გათვალისწინებით, რომ საპრობილეში ხანგრძლივი ყოფნის დროს მან გადაიტანა წამება და აქედან გამომდინარე, შეექმნა ფიზიკური და ფსიქიკური პრობლემები. მის წინააღმდეგ აღძრულმა სისხლის სამართლის ბრალდებებმა ასევე დააზარალა მისი აკადემიური კარიერა და მდგომარეობა.

მთავრობას ამ საჩივრის საპასუხო განცხადება არ შეუტანია.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელის მტკიცებების არშესწავლით მოპასუხე ქვეყნის ხელისუფლებამ დაარღვია მე-3 მუხლი. მას არანაირი დასკვნა არ გაუკეთებია ამ საჩივრის არსზე. სასამართლო თვლის, რომ მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ დასკვნა ამ პირობებში არ გულისხმობს, რომ საკმარისად და სამართლიანად უნდა დაკმაყოფილდეს მოსარჩელის მიერ შემოტანილი რაიმე მოთხოვნა მისთვის მიყენებული არაფულადი ზარალის ანაზღაურების თაობაზე. მისი აზრით, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ მოსარჩელემ განიცადა გარკვეული ხარისხის იმედგაცრუება და სულიერი ტანჯვა მისი საჩივრისადმი ხელისუფლების მიერ გამოჩენილი უყურადღებობის გამო. სამართლიანი შეფასების საფუძველზე, მას გამოაქვს გადაწყვეტილება, რომ მოსარჩელეს გადაეხადოს კომპენსაცია 2 000 (ორი ათასი) აშშ დოლარის ოდენობით.

ბ. სასამართლო ხარჯები

მოსარჩელემ მოითხოვა 221 000 000 (ორას ოცდაერთი მილიონი) თურქული ლირა იმ ხარჯების საკომპენსაციოდ, რომლებიც მან გასწია საქმის მისაყვანად კონვენციის დამცველ დაწესებულებებამდე. მან განაცხადა, რომ ეს თანხა მოიცავს ფოსტის, ფაქსისა და თარგმნის ხარჯებს. რაც შეეხება მის იურიდიულ ხარჯებს, მომჩივანმა განაცხადა, რომ მისმა ადვოკატმა ამ საქმეს მოახმარა სამოცდაათსაათიანი შრომა. სტამბულის ადვოკატთა მინიმალური ტარიფების გათვალისწინებით, მომჩივანმა თავისი ადვოკატის ჰონორარი შეაფასა 7 000 (შვიდი ათას) აშშ დოლარად.

მთავრობას ამ საჩივართან დაკავშირებით არაფერი განუცხადებია.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელეს არ წარმოუდგენია ხარჯებისა და მოთხოვნილი ანაზღაურების დამადასტურებელი რაიმე საბუთი, რომელიც სასამართლოს საშუალებას მისცემდა დაედგინა მათი გადახდის რეალურობა და მიზნობრიობა. რაც შეეხება იურიდიულ ხარჯებს, სასამართლომ ისინი გადაჭარბებულად მიიჩნია.

სევტაპ ვეზნედაროღლუ (Veznedaroglu) თურქეთის წინააღმდეგ

ყოველივე ამ მიზეზთა გამო, სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ მოპასუხე სახელმწიფომ კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად საბოლოო განაჩენიდან სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს შემდეგი თანხები;

2 000 (ორი ათასი) აშშ დოლარი არაფულადი ზარალის კომპენსაციისათვის;

1 000 (ერთი ათასი) აშშ დოლარი იურიდიული ხარჯებისათვის დამატებითი ღირებულების გადასახადის გათვალისწინებით;

რომ მოსარჩელეს უარი ეთქვას დანარჩენი მოთხოვნების დაკმაყოფილებაზე.

დოკუმენტი შედგენილია ინგლისურად და რეგისტრირებულია 2000 წლის 11 აპრილს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით.

კონვენციის 45-ე მუხლის მე-2 პუნქტისა და სასამართლო რეგლამენტის 74-ე წესის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, მოსამართლე ბონელოს ნაწილობრივ საპირისპირო თვალსაზრისი ამ გადანწყვეტილებას თან ერთვის.

ბ-ნ ბონელოს ნაწილობრივ საპირისპირო თვალსაზრისი

„... მიმაჩნია, რომ უმრავლესობამ, რომელმაც დაასკვნა, რომ მოსარჩელე ნაწამებია და მას ტრავმები მიაყენა პოლიციამ, უგულებელყო ჩვენების მიღების წესის რამდენიმე მთავარი და არსებითი ელემენტი, რომელითაც ნებისმიერი სასამართლო უნდა სარგებლობდეს.

უპირველეს ყოვლისა, ამ სასამართლომ არაერთხელ ცნო, რომ: „თუ პიროვნება, პოლიციის მიერ დაპატიმრების დროს ჯანმრთელია,

მაგრამ პატიმრობიდან გამოსვლისას აღმოაჩნდება ტრავმები, სახელმწიფოს ევალეზა დამაჯერებელი განმარტების წარმოდგენა იმაზე, თუ როგორ მოხდა ამ ტრავმების მიყენება. წინააღმდეგ შემთხვევაში გარკვევით დგება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი“. ეს ნათელი პოსტულირებაა იმისა, რომ ისეთი ტრავმების არსებობის პირობებში, რომელთაც ადგილი არ ჰქონდა დაპატიმრების დროს, მოსარჩელეს არ მოეთხოვება წამების ან არაადამიანური მოპყრობის შესახებ განცხადებების სამხილებით გამაგრება. მტკიცების ტვირთი გადადის სახელმწიფოზე და ის ვალდებულია წარმოადგინოს „დამაჯერებელი განმარტება“ ამ ტრავმების გამო. ამ შემთხვევაში სახელმწიფოს არანაირი განმარტება არ წარმოუდგენია.

მტკიცების ტვირთის გადანაცვლება არის პირველი დამამტკიცებელი ნორმა, რომელიც უგულებელყოფილია გადანყევტილებაში.

მეორე: ანალოგიურადვე უგულებელყოფილია კარდინალური მოთხოვნა მტკიცებულების სტანდარტისადმი. ამ საქმეში სასამართლომ ღიად არ მოითხოვა, რომ მოსარჩელე ვალდებული იყო „ზომიერი ეჭვის გარეშე“ დაემტკიცებინა მისი განცხადებები წამების თაობაზე. მაგრამ ეს არის მტკიცებულების სტანდარტი, რომელიც სასამართლომ ამ შემთხვევაში დაადგინა წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის შესახებ დაუსაბუთებელი განცხადებებისადმი. აშკარაა, რომ დასაბუთების ამ იმპერატივის კვალდაკვალ, სასამართლო მოსარჩელისაგან ელოდა მისი განცხადებების დასაბუთებას.

იმისაგან დამოუკიდებლად, რომ უმრავლესობამ არ გამოიყენა ნორმა, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოს ევალეზობდა მტკიცების ტვირთი თავად ეზიდა, მე მიმაჩნია, რომ დამამტკიცებელი საბუთის სტანდარტი - „ზომიერი ეჭვის გარეშე“ - რომელიც მოითხოვს სასამართლომ წამების შემთხვევების მიმართ, იურიდიულად არასაიმედო და პრაქტიკულად მიუღწევადია.

დამამტკიცებელი საბუთი „ზომიერი ეჭვის გარეშე“, ასახავს მაქსიმალურ სტანდარტს, რომელიც შეეფერება და სასურველია სისხლის სამართლის დანაშაულის დასადგენად. არც ერთ პიროვნებას არ შეიძლება იურიდიულად წაერთვას თავისუფლება, ან დაედოს სისხლის სამართლის მსჯავრი, თუ მისი დანაშაული აშკარა არ არის „ზომიერი ეჭვის გარეშე“. მე უყოყმანოდ ვეთანხმები ამ მკაცრ სტანდარტს. მაგრამ იურიდიული მოკვლევის სხვა სფეროებში დამამტკიცებელი საბუთის სტანდარტი პროპორციული უნდა იყოს

იმ მიზნისა, რომელსაც სიმართლის ძიება ისახავს. სტანდარტი უნდა იყოს დარწმუნებულობის უმაღლესი ხარისხისა სისხლის სამართლის საქმეებში, ხოლო შესაძლებლობის სანდო ხარისხისა — დანარჩენ შემთხვევებში.

შეუთავსებელი ვერსიების შემთხვევაში სასამართლო ვალდებულია დაადგინოს:

1. ვის აკისრებს კანონი მტკიცების ტვირთს;
2. რომელიმე იურიდიული ვარაუდი ქმნის თუ არა დაბრკოლებას ერთ-ერთი დაპირისპირებული მხარის სასარგებლოდ;
3. „შესაძლებლობათა ბალანსის შემთხვევაში“, შეუთავსებელ ვერსიათაგან რომელია უფრო შესაძლებელი და სარწმუნო. „ზომიერი ეჭვის გარეშე“ დამამტკიცებელმა საბუთმა, ჩემი აზრით, შეიძლება ამტკიცოს ყალბი პოზიცია სამოქალაქო დავებში, როგორცაა მხარეთა შორის დავების სამართალწარმოება ამ სასამართლოში. ფაქტობრივად, რამდენადაც მე ვიცი, სასამართლო ერთადერთი ტრიბუნალია ევროპაში, რომელიც არასისხლისსამართლებრივი საქმეების განხილვისას მოითხოვს დამამტკიცებელ საბუთს „ზომიერი ეჭვის გარეშე“.

ბრალდებების „ზომიერი ეჭვის გარეშე“ დამტკიცების მოთხოვნა იმათგან, ვინც აცხადებს, რომ წამების მსხვერპლია, მათ ისეთ ტვირთს ადებს, რომლის გამკლავებაც ისევე შეუძლებელია, როგორი უსამართლოცაა თავად მოთხოვნა. რამდენადაც მე ვიცი, წამების დროს არ ხდება დამოუკიდებელი ექსპერტების მონმედ მონვევა, არც წამების აქტის ბოლოს ხდება პროცესის ჩანაწერის სამ ეგზემპლარად გადაცემა; მისი მსხვერპლნი მოკუნტულნი რჩებიან დამსჯელ და მტკივნეულ სიმართლოებში, ხოლო დამკითხავთა ბრიგადას ხელთ აქვს თითქმის შეუზღუდავი საშუალებების არსენალი ამ შემადრწუნებელი სანახაობის, ან მასში თავიანთი მონანილეობის უარსაყოფად. მართლმყოფი მსხვერპლის ჩივილს თითქმის ყოველთვის უპირისპირდება მრავალთა მიერ „დადასტურებული“ უარყოფა.

წამების მსხვერპლთაგან სასამართლოს მიერ რაიმე „მძიმე“ სამხილის მოთხოვნა, გარდა მათი ტრავმების სიტყვაკაზმული გადმოცემისა, ნიშნავს ნახალისო და გააძლიერო „იარაღის უთანასწორობა“, რომელიც განუხრელად თან ახლავს წამების სცენართა უმეტესობას.

მესამე: სასამართლომ, ჩემი აზრით, გვერდი აუარა სარწმუნოების უმნიშვნელოვანეს საკითხს. მე ვსვამ კითხვას: წამების შესახებ

ამდენი საქმის წარმოების გამოცდილებაზე დაყრდნობით, აქვს თუ არა სასამართლოს უცილობელი მიზეზები იმისა, რომ უფრო მეტი ნდობა გამოუცხადოს უშიშროების ძალებს, რომელთაც ისედაც არასახარბიელო რეპუტაცია აქვთ, ვიდრე იმათ, ვინც აცხადებს, რომ მათი მსხვერპლია. არანაირი ბრალდება არ გამოთქმულა მოსარჩელის პიროვნული პატიოსნებისა და წესიერების წინააღმდეგ, გარდა იმ „გასაკიცხი“ გარემოებისა, რომ ის იყო ადამიანის უფლებათა აქტიური დამცველის ცოლი. ამ შემთხვევაში სარწმუნოების სასწორზე უნდა შემოწმებულიყო ვინ წარუდგინა სასამართლოს მომხდარის სავარაუდოდ უფრო სანდო ვერსია? უშიშროების ძალებმა?

მეოთხე: ძნელი წარმოსადგენია, თუ რა „დამამტკიცებელ საბუთს“ ელოდა სასამართლო მოსარჩელისაგან იმისათვის, რომ მას გაემარგებინა საჩივარი იმის თაობაზე, რომ ის არაერთხელ აწამეს. წამება გამოიხატებოდა იმაში, რომ მას ძალით გახადეს ტანსაცმელი, ჩამოკიდეს, დაემუქრნენ მოკვლითა და გაუპატიურებით და არ მისცეს საკვები. ამ გარემოებებში სასამართლო ექსპერტებისათვის ესოდენ ძვირფასი ხელშესახები ნიშნების განსაკუთრებული ნაკლებობა შეინიშნება. ამრიგად, აქაც საკითხი ასე უნდა დამდგარიყო: სარწმუნოების სასწორზე ამ ორ მხარეთაგან უფრო დამაჯერებლად რომელია სიმართლის მხარეს?

პირადად მე პასუხის გაცემისას არ ვიყოყმანებდი. უმრავლესობა, როგორც ჩანს, სხვაგვარად ფიქრობს. და მისი დასკვნაც უცილობელია, თუკი სარწმუნოების შეფასებას შეუდგები იმ წანამძღვრით, რომ მოსარჩელეს (რომლის პიროვნული პატიოსნება და ღირსება უდავოა), არც უნდა ენდო და არც დაუჯერო, ხოლო უშიშროების ძალებს, რომელნიც ამ სასამართლომ დამნაშავედ ცნო მკვლელობაში, წამებასა და არაადამიანურ მოპყრობაში, უნდა ენდო და დაუჯერო.

დაბოლოს, სასამართლომ ერთხმად განაცხადა, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ დაარღვია მე-3 მუხლი იმით, რომ არ გამოიძია მოსარჩელის საჩივარი წამების თაობაზე. სხვა სიტყვებით, სასამართლომ მოპასუხე სახელმწიფო დამნაშავედ ცნო იმაში, რომ მან არ შეასრულა მისი მოვალეობა, რომელიც მდგომარეობდა სამხილის პოვნაში ფაქტების მტკიცე ძიებით. მაგრამ შემდეგ, როდესაც დაადგინა, რომ სამხილის არარსებობა მოპასუხის ბრალია, სასამართლომ

სევტაპ ვეზნედაროღლუ (Veznedaroglu) თურქეთის წინააღმდეგ

აქედან გამომდინარე შედეგები განმცხადებელზე გადმოიტანა. ის დაისაჯა იმის გამო, რომ არ წარმოადგინა სამხილი, რომლის წარმოდგენასაც კონვენცია სახელმწიფოს ავალებს.

კალანტარი (KALANTARI) გერმანიის წინააღმდეგ

2001 წლის 11 ოქტომბრის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

ეროვნებით ირანელი მოსარჩელე 1971 წელს დაიბადა. ის შემოვიდა გერმანიის ტერიტორიაზე 1997 წლის ოქტომბერში, მას შემდეგ რაც გამოიქცა ირანიდან და მოითხოვა პოლიტიკური ლტოლვილის სტატუსი.

1997 წლის 16 ოქტომბერს ლტოლვილთა ფედერალურ ოფისში მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ მისი ერთ-ერთი და სიკვდილით დასაჯეს ირანში 1982 თუ 1983 წელს, ხოლო მეორე კი დაპატიმრებული იყო 1983 წლის 10 იანვრიდან 1984 წლის 13 სექტემბრამდე. 1987 თუ 1988 წლიდან კი ის გაუჩინარდა. მოსარჩელე ირანში სხვადასხვა რადიოპროგრამების მეშვეობით თანხების მოზიდვით და შემდგომში ამ თანხების ბრუნვით იყო დასაქმებული. მან ირანის დატოვება მას მერე გადაწყვიტა, რაც შეიტყო, რომ 1997 წლის 6 სექტემბერს მისი მშობლიური სახლი გაჩხრიკეს.

ლტოლვილთა ფედერალურ ოფისში შესრულებული სტენოგრაფიული ჩანაწერი გვაჩვენებს რომ მოსარჩელემ გამოსცა ირანის მოჯაჰედთა სახალხო ორგანიზაციის (ოპოზიციური მოძრაობა ირანში) „წამებულთა“ სია, რომელშიც შედიოდა მისი პირველი და. მან ასევე წარმოადგინა ისლამური რევოლუციური სასამართლოს 1984 წლის 31 დეკემბრის სერტიფიკატი, რომელშიც აღნიშნული იყო, რომ მოსარჩელეს მეორე და 1983 წლის 10 იანვრიდან 1984 წლის 11 სექტემბრამდე დაპატიმრებული იყო მონაფეინის (იგივე მოჯაჰედთა) ორგანიზაციის აქტივისტობის გამო.

1998 წლის 31 აგვისტოს გადაწყვეტილებით, ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა უარყო მისი სარჩელი იმის საფუძველზე, რომ უცხოელების შესახებ კანონმდებლობის 51-ე და 53-ე მუხლების

მიხედვით მოსარჩელემ ვერ შესძლო საკმარისი მტკიცებულებების უზრუნველყოფა, რომელთა მიხედვითაც ირანში მისი ექსტრადირების შემთხვევაში მას საფრთხე ემუქრებოდა. ფედერალურმა ოფისმა ჩათვალა, რომ მისი მოხსენებითი ბარათი ბუნდოვანი და ნაწილობრივ ურთიერთგამომრიცხავია. საეჭვოდ მიიჩნიეს ის გარემოებაც, რომ მის დებზე განხორციელებული დევნიდან მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ ჩაერთო მოსარჩელე რეჟიმის წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებებში.

1998 წლის 5 ნოემბერს ირანიდან პოლიტიკურ ლტოლვილთა ერთმა ჯგუფმა ლტოლვილთა ფედერალურ ოფისს წერილით მიმართა, სადაც ნათქვამი იყო, რომ მოსარჩელე მოჯაჰედთა სახალხო ორგანიზაციის მხარდამჭერი და ირანში „ნამებულთა“ ოჯახის წევრია; 1980-იან წლებში მისი ერთ-ერთი და დააპატიმრეს, აწამეს და სიკვდილით დასაჯეს.

რეგენსბურგის ადმინისტრაციულ სასამართლოში 1998 წლის 10 ნოემბრის სასამართლო მოსმენაზე მოსარჩელემ მოითხოვა მოწმედ მოენვიათ მისი სიძე, შვეიცარიაში პოლიტიკური ლტოლვილის სტატუსით მცხოვრები ბატონი იაჰუბინია. ამ მოთხოვნაზე მას უარი უთხრეს.

1998 წლის 11 ნოემბერს რეგენსბურგის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ ლტოლვილთა ფედერალური ოფისის გადაწყვეტილებას მხარი დაუჭირა. 1998 წლის 15 დეკემბერს ბავარიის სააპელაციო ადმინისტრაციულმა სასამართლომ უარყო მოსარჩელის დამატებითი აპელაცია.

1999 წლის 2 მარტს მოსარჩელემ პოლიტიკური თავშესაფარის მისაღებად ახალი სარჩელი მოამზადა იმ ფაქტზე დაყრდნობით, რომ 1999 წლის 9 იანვარს ბონში ირანის საელჩოს წინ გამართულ დემონსტრაციაზე მან ინტერვიუ მისცა დორტმუნდის ერთ-ერთ სატელევიზიო არხს. გარდა ამისა მან ხელი მოაწერა ირანის ოპოზიციური გაზეთის 1999 წლის 2 თებერვლის ნომერში ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ გამოქვეყნებულ რეზოლუციას.

1999 წლის 28 აპრილს ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა სარჩელი უარყო, რადგან მიიჩნია, რომ ახალი ფაქტები საკმარისი არ იყო იმის დასამტკიცებლად, რომ ირანში დაბრუნების შემთხვევაში მოსარჩელეს პოლიტიკური დევნის საფრთხე ემუქრებოდა.

1999 წლის 23 ივნისს მოსარჩელემ გააპროტესტა გადაწყვეტილება და ექსტრადირების შეჩერება მოითხოვა იმის საფუძველზე, რომ 1999 წლის 20 ივნისის კიოლნში გამართულ სამიტზე მან ირანის

წინააღმდეგ გამართულ დემონსტრაციაში მიიღო მონაწილეობა, ლონდონში მოქმედმა მოჯაპედთა სახალხო ტელევიზიამ კი იგი ფირზე აღბეჭდა.

1999 წლის 25 ივნისს პოლიტიკური ლტოლვილის სტატუსით შვეიცარიაში მცხოვრებმა მოსარჩელის დამ, აჯარ იაპუბინია-კალანტარიმ, რომელიც მას სასამართლოზე წარმოადგენდა, წერილი გაუგზავნა გერმანიის საკონსულოს ჟენევაში, რომელშიც განაცხადა, რომ ის და მისი მეუღლე ირანში პოლიტიკური პატიმრები იყვნენ, რომ მისი და ირანის რეჟიმმა სიკვდილით დასაჯა და რომ ირანის პარლამენტის მიერ გამოცემული კანონის მიხედვით დამნაშევეა ყველა, ვინც საზღვარგარეთ ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ რაიმე პოლიტიკური აქტივობას ეწევა. მან წერილის ასლები სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებს გაუგზავნა: გაეროს ლტოლვილთა უმაღლეს კომისარიატს, გაეროს ადამიანის უფლებების უმაღლეს კომისარიატს, საერთაშორისო ამნისტიის ბერნის ოფისს და ადამიანის უფლებების ევროპულ სასამართლოს. იმავე დღეს რეგენსბურგის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრისაგან მოითხოვა ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ემუქრება მოსარჩელეს, რომელმაც ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ რეზოლუციას ხელი მოაწერა, იმ შემთხვევაში თუ მას ირანში გაასახლებენ.

1999 წლის 8 ივლისს წამების საწინააღმდეგო მსოფლიო ორგანიზაცია დაუკავშირდა გაეროსთან არსებულ გერმანიის მუდმივ მისიას, რათა ეუნყებინა იმ რისკის შესახებ, რომელიც შეიძლება შექმნოდა მოსარჩელეს მისი ირანში გასახლების შემთხვევაში.

რეგენსბურგის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ თავის პირველ პროცესზე 1999 წლის 21 ივლისს შეაჩერა მისი ექსტრადირების ბრძანება და განაცხადა, რომ ლტოლვილთა ფედერალურ ოფისს მხედველობაში უნდა მიეღო მოსარჩელის მიერ ირანის რეჟიმის ღია კრიტიკა და რომ საქმე არ განიხილებოდა, ვიდრე საგარეო საქმეთა მინისტრისაგან საჭირო ინფორმაცია არ იქნებოდა მოპოვებული.

მეორე სასამართლო პროცესზე, 1999 წლის 23 ივლისს ადმინისტრაციულმა სასამართლომ შეაჩერა თავისი გადაწყვეტილება, რადგანაც მოსარჩელის მიერ ფიცის ქვეშ მიცემული ჩვენება იმის შესახებ, რომ დორტმუნდის ერთ-ერთი სატელევიზიო არხის რედაქტორად წოდებულმა პიროვნებამ დემონსტრაციაზე მისგან ინტერვიუ აიღო, ყალბი აღმოჩნდა. ამ არხის ხელმძღვანელმა განაცხადა, რომ აღნიშნულ პიროვნებას მათ ტელევიზიაში არასოდეს უმუშავია. შესაბამისად, ადმინისტრაციულმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ

ჩვენებები, რომლებსაც მოსარჩელე ეყრდნობოდა თავშესაფარის მისაღებად, ყალბი იყო.

მიუხედავად ამისა, 1999 წლის 27 ივლისს, დორტმუნდის იმავე სატელევიზიო არხის ხელმძღვანელმა წერილი გაუგზავნა ადმინისტრაციულ სასამართლოს, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ მან შეცდომა დაუშვა და თუმცა პიროვნება, რომელმაც მოსარჩელისაგან ინტერვიუ აიღო, არ იყო ამ არხის თანამშრომელი, მან რეპორტაჟი ამ ტელევიზიის ოფიციალური დაკვეთით მოამზადა.

მიუხედავად მოვლენათა ასეთი განვითარებისა და იმის გაუთვალისწინებლად, რომ გერმანიის საგარეო საქმეთა მინისტრისაგან ჯერ არ იყო მიღებული საჭირო ინფორმაცია, 1999 წლის 10 აგვისტოს რეგენსბურგის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ უარყო სარჩელი მოსარჩელის ექსტრადირების შეჩერების შესახებ და განაცხადა, რომ მოსარჩელემ ვერ დაამტკიცა, რომ სამშობლოში დაბრუნების შემთხვევაში მას პოლიტიკური დევნა ემუქრება. კერძოდ, მოსარჩელის მიერ ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ ხელმოწერილი რეზოლუცია და შემდგომ ირანში 1999 წლის 2 თებერვალს ოპოზიციურ გაზეთში მისი გამოქვეყნება, სადაც მოსარჩელე აცხადებს, რომ იგი ირანის სახალხო მოძრაობის მოჯაჰედის წევრია, არ არის საკმარისი მიზეზი მისი პოლიტიკური დევნისა, რადგანაც ამ რეზოლუციას უცხოეთში ლტოლვილმა 1500-მა ირანელმა მოაწერა ხელი. 1999 წლის 12 იანვარს მისი კერძო სატელევიზიო არხზე გამოჩენა და ბონში ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ გამართულ დემონსტრაციაში მისი მონაწილეობის ფირზე დაფიქსირების ფაქტებიც არ არის საკმარისი. იგივე შეიძლება ითქვას მოსარჩელის 1999 წლის 20 ივნისს კიოლნში გამართული სამიტის დროს ირანის საელჩოს წინ გამართულ დემონსტრაციაში მონაწილეობაზეც, რადგანაც იქ იმყოფებოდა გერმანიაში პოლიტიკური თავშესაფარის მაძიებელ ირანელთა უმრავლესობა.

1999 წლის 6 აგვისტოს, მას შემდეგ რაც მოსარჩელემ ოჯახისაგან მიიღო ინფორმაცია, რომ მისი ექსტრადირება გარდაუვალი იყო, წამების საკითხებში გაეროს ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისარიატის სპეციალურმა მომხსენებელმა სასწრაფოდ მოითხოვა მისი ირანში დეპორტაციის შეჩერება.

ექსტრადირების ბრძანების შესაჩერებლად მოსარჩელემ კიდევ ერთხელ შეიტანა სარჩელი რეგენსბურგის ადმინისტრაციულ სასამართლოში 1999 წლის 6 აგვისტოს. სარჩელს მან დაურთო: შვეიცარიის ოფიციალურ პირთა 1989 წლის 16 იანვარის გადანყვებილ-

ბა, რომელიც ადასტურებდა ქალბატონ იაჰუბინია-კალანტარისათვის, მოსარჩლის დისათვის, პოლიტიკური თავშესაფარის მინიჭებას; მოჯაჰედთა 1999 წლის 29 ივნისის გაზეთის ნომერი, რომელშიც მისი მეორე დის, ქალბატონ მასომე კალანტარის სიკვდილით დასჯაა გამოცხადებული.

1999 წლის 10 აგვისტოს გადაწყვეტილებით ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ უარი თქვა განაჩენის საკონსტიტუციო აპელაციაზე.

თავდაპირველად მოსარჩელემ საფრანგეთში გაქცევა სცადა, შემდეგ კი შვეიცარიაში. იგი საზღვარზე დააკავეს და დააბრუნეს საფრანგეთში.

პოლიტიკური თავშესაფარის მისაღებად მოსარჩელემ განცხადება ლიონში შვეიცარიის საკონსულოში შეიტანა, მაგრამ 1999 წლის 29 ოქტომბერს ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა უარი თქვა ამ განცხადების მიღებაზე. მას შვეიცარიის ტერიტორიაზე შესვლა აეკრძალა. შვეიცარიის პოლიტიკური თავშესაფარის სააპელაციო კომისიამ 1999 წლის 10 ნოემბერს მოსარჩელეს თავშესაფარზე დროებით უარი უთხრა.

1999 წლის 24 სექტემბერს მოსარჩელემ თხოვნით მიმართა ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს სასწრაფოდ ჩარეულიყო რათა თავიდან აეცილებინა მისი ირანში ექსტრადირება, სადაც მას პატიმრობა და წამება ელოდა.

1999 წლის 27 სექტემბერს მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება არ გამოეყენებინათ სამართალწარმოების 39-ე კანონი.

39-ე კანონის საფუძველზე 1999 წლის 13 დეკემბერს მოსარჩელემ სასამართლოში კიდევ ერთხელ შეიტანა სარჩელი, რომელშიც იგი ახალ ჩვენებას ეყრდნობოდა.

ეს სარჩელი ორი წერილისაგან შედგებოდა: 1999 წლის 8 ივლისის წამების საწინააღმდეგო მსოფლიო ორგანიზაციის წერილი გერმანიის ოფიციალურ პირთა მისამართით და 1999 წლის 22 ოქტომბრის გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის შვეიცარიისა და ლიხტენშტეინის საკონტაქტო ოფისის წერილი შვეიცარიის ოფიციალური პირებისადმი. ორივე წერილი იტყობინებოდა იმ საშიშროების შესახებ, რომელიც მოსარჩელეს ელოდა მისი ირანში ექსტრადირების შემთხვევაში. აქვე ნათქვამი იყო, რომ მოსარჩელეს ერთი და სიკვდილით დასაჯეს, ხოლო მეორე კი მეუღლესთან ერთად დააპატიმრეს და აწამეს, ვიდრე ისინი ქვეყნიდან გაქცევასა და შვეიცარიაში ლტოლვილის სტატუსით პოლიტიკური თავშესაფარის მიღებას

მოახერხებდნენ.

1999 წლის 8 ივლისის წამების საწინააღმდეგო მსოფლიო ორგანიზაციის წერილში ნათქვამი იყო, რომ მის ხელთ არსებული ინფორმაციით, მოსარჩელე „იძულებული გახდა სამშობლო დაეტოვებინა, რადგანაც მის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრებოდა. მოსარჩელის დამ და მისმა მეუღლემ რამდენიმე წლის წინ, მათი დაპატიმრებისა და წამების შემდეგ, ირანის ისლამური რესპუბლიკა დატოვეს; მისი მეორე და კი არსებულმა რეჟიმმა სიკვდილით დასაჯა“.

გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის შვეიცარიისა და ლიხტენშტეინის საკონტაქტო ოფისის 1999 წლის 22 ოქტომბრით დათარიღებულ წერილში გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, „მოსარჩელეს საფრთხე ელოდა თუ მას სამშობლოში დააბრუნებდნენ, რადგანაც, როგორც აღმოჩნდა, ამ ქვეყნის მთავრობის საპროტესტო დემონსტრაციაში მონაწილეობისას იგი ფირზე აღბეჭდეს და შემდეგ იმ სატელევიზიო პროგრამით აჩვენეს, რომელსაც ირანშიც უყურებენ. გარდა ამისა, მან ხელი მოაწერა პეტიციას, ხოლო შემდგომში ხელმომწერთა გვარები ირანულ ოპოზიციურ გაზეთში გამოაქვეყნეს. მოსარჩელის დების წარსულში აქტიური პოლიტიკური როლის გათვალისწინებით ეს დეტალები საკმარისი იქნება იმისათვის, რომ ირანის მთავრობამ იგი მოწინააღმდეგედ სცნოს“.

1999 წლის 20 დეკემბრის წერილში სამართალწარმოების მე-40 კანონის თანახმად მთავრობა ინფორმირებულ იქნა, რომ მოსარჩელემ 39-ე კანონის გამოყენება მოითხოვა.

2000 წლის 6 იანვარს ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პალატამ 39-ე კანონის გამოყენება გადაწყვიტა და მთავრობისაგან მოითხოვა, რომ მოსარჩელე არ გაესახლებინათ 2000 წლის 6 აპრილამდე. მან მხარეები მოიწვია ირანში მოსარჩელის ოჯახის წევრების დევნის შემდგომი დეტალებისა და მისი მიზეზების დასადგენად, შვეიცარიის ოფიციალურ პირთა მიერ მოსარჩელის ერთ-ერთი დისა და მისი მეუღლისათვის შვეიცარიაში პოლიტიკური თავშესაფარის უზრუნველყოფის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილებების ასლების მოსაპოვებლად.

2000 წლის 25 იანვარს მთავრობამ სასამართლოს აუწყა, რომ იგი ვერ ახერხებს საჭირო ინფორმაციის მოპოვებას.

2000 წლის 29 იანვარსა და 28 თებერვალს მოსარჩელის და სასამართლოს შემდეგ ინფორმაციას აწვდის:

„ჩემი და მინა კალანტარი მისი პოლიტიკური აქტივობის გამო

დააპატიმრეს და თვეების მანძილზე წამების შემდეგ სიკვდილით დასაჯეს, ... მე და ჩემი ქმარიც პოლიტიკური პატიმრები ვიყავით და გვანამებდნენ ირანული რეჟიმის სხვა დაპატიმრებულ ოპონენტებთან ერთად... მე დიდი დრო დავყავი იზოლირებულ საკანში, სადაც ლამლამობით პერიოდულად სხვა წამების მსხვერპლთა ყვირილი მესმოდა... ეს ჩვენი მკაცრი პატიმრობის მოკლე აღწერაა... ეს ჩვენი ირანიდან გამოქცევის მიზეზია..“

მან ასევე აღწერა მისი ოჯახის სხვა წევრების, დის — ზარას, ძმის — მუჰამედის და დედის — ეფათ კალანტარის დევნა ირანში.

მან ასევე წარმოადგინა შემდეგი დოკუმენტები:

ა) 1984 წლის 31 დეკემბრით დათარიღებული სარის ისლამური რევოლუციური სასამართლოს გადაწყვეტილება იმის შესახებ, რომ იგი „ფარისეველთა ორგანიზაციის“ (მოჯაჰედთა ორგანიზაციის) წევრად სცნეს და ამ ორგანიზაციის საქმიანობაში მონაწილეობის მიღებაში ამხილეს, რის გამოც 1983 წლის 10 იანვრიდან 1984 წლის 11 სექტემბრამდე თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს;

ბ) 1987 წლის 25 ივნისით დათარიღებული სასამართლო გადაწყვეტილებების სისრულეში მოყვანაზე პასუხისმგებელი პირის დასტური, რომ მისი მეუღლეც აღნიშნული ორგანიზაციის წევრი იყო და ამ მიზეზით იგი 22 თვე პატიმრობაში იმყოფებოდა;

გ) ამონაწერი ოპოზიციური გაზეთის „მოჯაჰედი“ 1999 წლის 29 ივნისის ნომრიდან, რომელშიც მისი დის, მასომე კალანტარის წამებაზეა მოთხრობილი;

დ) დოკუმენტები, რომლებიც მოწმობენ შვეიცარიაში მისი და მისი ქმრის პოლიტიკურ აქტივობებზე (როგორიცაა ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ გამართულ დემონსტრაციაში მონაწილეობა);

ე) შვეიცარიის ლტოლვილთა კომისიის 1989 წლის 16 იანვრის წერილი, რომელიც მას და მის მეუღლეს ამცნობს შვეიცარიის მთავრობის გადაწყვეტილებას მათთვის პოლიტიკური თავშესაფარის მინიჭების თაობაზე;

ვ) 2000 წლის 24 თებერვალით დათარიღებული გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის შვეიცარიისა და ლიხტენშტეინის საკონტაქტო ოფისის თავმჯდომარის წერილი, რომელიც მოწმობს, რომ მათი, როგორც ირანის სახალხო მოჯაჰედთა ორგანიზაციის წევრების პოლიტიკური აქტივობების გამო, ბატონი და ქალბატონი იაჰუბინია (მოსარჩელის სიძე და მის და) „სასტიკად სცემეს, აწამეს და ერთს 5 წლით, მეორეს კი ერთი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს. 1984 წლის 6 ნოემბერს ბატონი იაჰუბინია ჯანმრთელობის

(გულის პრობლემების) საფუძველზე გაათავისუფლეს. ოდნავ მოგვიანებით კი, 1984 წლის 13 სექტემბერს ციხიდან მისი მეუღლეც გამოვიდა". აქვე ნათქვამი იყო, რომ მას მერე რაც ირანის მთავრობამ ყოფილ პოლიტიკურ პატიმრებს მეთვალყურეობა დაუწესა და მათ დაკითხვას უშიშროების სამსახური აწარმოებდა, ბატონი და ქალბატონი იაჰუბინიები ირანიდან თურქეთში გაიქცნენ. წერილის დასკვნითი ნაწილი გვამცნობს:

„ლტოლვილთა სტატუსის მისაღებად წარმოდგენილი განცხადების შესწავლის შემდეგ, 1987 წლის 10 ნოემბერს მათ ლტოლვილის სტატუსი მიენიჭათ გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის მიერ“.

ლტოლვილთა სტატუსის შესახებ ჟენევის 1951 წლის 28 ივლისის კონვენციის შესაბამისად ლტოლვილთა უმაღლესმა კომისარიატმა იმ ქვეყნების მოძიება დაიწყო, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა ბატონი და ქალბატონი იაჰუბინიების ცხოვრება.

1988 წლის 17 ივნისის წერილით შვეიცარიის კონფედერაციის ლტოლვილთა კომისარიატმა ლტოლვილთა უმაღლეს კომისარიატს ამცნო, რომ იგი ამ ლტოლვილებს შვეიცარიაში მიიღებდა.

2000 წლის პირველ მარტს გაეროს ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისარიატის წამების საკითხებში სპეციალური მომხსენებლის თანაშემწემ სასამართლოს გაუგზავნა ნაწყვეტი ანგარიშიდან, რომელიც 2000 წლის აპრილში გამოქვეყნდა:

„1999 წლის 6 აგვისტოს სპეციალურმა მომხსენებელმა, ეროვნებით ირანელი ალი რაზა კალანტარის სახელით იმ გადაწყვეტილების აპელირება მოითხოვა, რომლის თანახმადაც ეს უკანასკნელი 1999 წლის 10 აგვისტოს ფრანკფურტის აეროპორტიდან ლუფთჰანზათი ირანში იძულებითი უნდა დაებრუნებინათ, სადაც მას წამების საშიშროება ელოდა. მისი განცხადებები ლტოლვილის სტატუსის მოსაპოვებლად გერმანიის ოფიციალური პირების მიერ უარყოფილ იქნა და იგი აიძულეს მიუნხენში არსებული ირანის საკონსულოს იმ დოკუმენტისათვის მოენერა ხელი, რომლის მიხედვითაც იგი თანახმაა დაბრუნდეს ირანში. როგორც იუწყებიან, 1999 წლის 20 ივნისს იგი პოლიციამ კიოლნში, ირანის მთავრობის წინააღმდეგ გამართულ დემონსტრაციაში მონაწილეობისას დააპატიმრა“.

2001 წლის 18 ივნისის წერილში მთავრობა ამცნობს სასამართლოს, რომ 2001 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილებით, ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა თავისი 1998 წლის 31 აგვისტოს გადაწყვეტილება შეაჩერა იმის საფუძველზე, რომ უცხოელთა შესახებ კანონმდე-

ბლობის 53(4) მუხლის მიხედვით მოსარჩელის ექსტრადირებასთან დაკავშირებით გარკვეული წინააღმდეგობა არსებობდა.

შესაბამისად, მოსარჩელე არ უნდა გაესახლებინათ ირანში.

II. ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმოხილვა

უცხოელთა შესახებ კანონმდებლობის 51 (1) მუხლი გულისხმობს, რომ არ შეიძლება უცხოელთა იმ ქვეყანაში გასახლება, სადაც მათი სიცოცხლე ან თავისუფლება საფრთხეშია, მიუხედავად მათი რასისა, რელიგიისა, ნაციონალობისა, სოციალური წარმომავლობისა თუ პოლიტიკური მრწამსისა.

ამ კანონმდებლობის 53 (1) მუხლი უზრუნველყოფს, რომ უცხოელი არ უნდა იქნას გასახლებული იმ ქვეყანაში, სადაც მას წამების საფრთხე ემუქრება.

მუხლი 53 (4) უზრუნველყოფს, რომ უცხოელი არ შეიძლება გასახლებული იქნას ქვეყნიდან, თუ მისი ექსტრადირება ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციით არ არის სანქცირებული.

კანონმდებლობა თავშესაფრის მიღების პროცედურის შესახებ გულისხმობს, რომ უცხოელთა ოფისი დამოკიდებულია ლტოლვილთა ფედერალური ოფისის გადანყვეტილებაზე, რომელმაც კანონის 53-ე მუხლის მიხედვით უნდა განსაზღვროს ექსტრადირებისათვის დამატებითი გარემოების არსებობა.

კანონმდებლობა

I. სიიდან ამოღება

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მისი ირანში ექსტრადირების შემთხვევაში მას, კონვენციის მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ, შეურაცხმყოფელი და დამამცირებელი მოპყრობა ემუქრება. ამ მუხლის მიხედვით:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

მთავრობამ განაცხადა, რომ რადგანაც ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა თავისი 1998 წლის 31 დეკემბრის გადანყვეტილება შეაჩერა და დაადგინა, რომ უცხოელების შესახებ კანონის 53 (4)-ე მუხლის მიხედვით მოსარჩელის ექსტრადირების დამატებითი გარემოება არსებობს, ეს უკანასკნელი კონვენციის მე-3 მუხლის

თანახმად ირანში გასახლებისაგან უკვე სრულიად დაცულია. ახალი გადაწყვეტილების შეჩერების უფლება მხოლოდ თვით ლტოლვილთა ფედერალურ ოფისს აქვს, და თუ ეს მოხდება, ამ გადაწყვეტილების აპელირება მხოლოდ ადმინისტრაციულ სასამართლოს შეეძლება. გარდა ამისა, ფედერალურ მთავრობას არ შეუძლია ბინადრობის უფლების უზრუნველყოფა, რადგანაც ასეთი უფლების უზრუნველყოფა ფედერალური მხარეების (მინების) ოფიციალურ პირთა მოვალეობაა.

მოსარჩელემ დაიმოწმა სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომ მისი სარჩელი მისაღებად ვარგისია და აღნიშნა, რომ გერმანიის სასამართლოს მან დასაწყისშივე წარუდგინა ის დოკუმენტები, რომლებიც მისი ირანში გასახლების შემთხვევაში არსებულ რისკზე მოწმობენ. შესაბამისად, ოფიციალურ პირებს მან ლტოლვილის სტატუსისა და მუშაობის უფლების უზრუნველყოფა მოსთხოვა. აგრეთვე, არამატერიალური ზარალის ანაზღაურების მიზნით მან 22 060 გერმანული მარკა, ხოლო 2000 წლის დეკემბრიდან სასამართლო გარჩევების დასრულებამდე ყოველთვიურად 600 გერმანული მარკა მოითხოვა. მოსარჩელის საიმიგრაციო სტატუსი არც ვარგისი იყო და არც დამაკმაყოფილებელი. და ბოლოს, მოსარჩელე აცხადებს, რომ იგი კონვენციის მე-8 და მე-12 მუხლების დარღვევის მსხვერპლიცაა, რადგანაც მისი არასტაბილური მდგომარეობა მას ოჯახის შექმნაში უშლის ხელს.

სასამართლო დასაწყისშივე აღნიშნავს, რომ მისი უფლებამოსილება განიხილოს ეს სარჩელი მხოლოდ როგორც საქმე, რომელიც კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას ეხება, რაც 2000 წლის 28 სექტემბერს დასაშვებად გამოცხადდა.

მიუხედავად ამისა, მოცემულ საქმეში, 2001 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილებით, ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა შეაჩერა წინა გადაწყვეტილება იმის საფუძველზე, რომ მოსარჩელის ირანში ექსტრადირებას ეწინააღმდეგებოდა უცხოელების შესახებ კანონმდებლობის 53 (4)-ე მუხლი.

ლტოლვილთა ფედერალური ოფისის 2001 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილების თანახმად, სასამართლო თვლის, რომ აღარ არის საჭირო სარჩელის შემდგომი განხილვა. გარდა ამისა, აქ სრულიად უსაფუძვლოა ადამიანის უფლებათა დაცვა კონვენციის ან მის პროტოკოლების მიხედვით, რომლებიც სარჩელის შემდგომ შესწავლას მოითხოვენ.

შესაბამისად, საქმე სიიდან უნდა იქნას ამოღებული.

II. სამართალწარმოების წესების 44-ე მუხლის მე-3 პუნქტის გამოყენება

მოსარჩელემ გერმანიის სასამართლოებსა და ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოში ხარჯების დასაფარად კომპენსაციის სახით 16 000 გერმანული მარკა მოითხოვა.

მთავრობამ განაცხადა, რომ მოსარჩელეს ადგილობრივი სასამართლოების ხარჯების ასანაზღაურებლად კომპენსაცია არ ეკუთვნის, რადგანაც პოლიტიკური თავშესაფრის მოთხოვნისთანავე უნდა წარმოედგინა იმის საკმარისი მტკიცებულება, რომ ირანში გასახლების შემთხვევაში დევნა ემუქრება.

სასამართლო დაუინებით ამტკიცებს, რომ სიიდან ამოღების შემთხვევაში მოსარჩელეს ხარჯებთან დაკავშირებით თავისუფალი არჩევანი აქვს.

იგი აღნიშნავს, რომ მოცემულ საქმეში 16 000 გერმანული მარკა მოსარჩელეს ნამდვილად დასჭირდა ადგილობრივ სასამართლოებსა და ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პროცედურებისათვის, რათა თავიდან აეცილებინა მისი ირანში ექსტრადირება. ამ თანხის რაოდენობა ზომიერია.

სამართალწარმოების წესების საფუძველზე სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ მოსარჩელეს გადაეცეს მის მიერ მოთხოვნილი თანხა 355 ევროს გამოკლებით, რომელიც ევროპის საბჭომ უფასო იურიდიული დახმარების სახით გაიღო.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ საქმე სიიდან იყოს ამოღებული;

რომ მოპასუხე სახელმწიფომ კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის საფუძველზე საბოლოო განაჩენიდან სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 16 000 (თექვსმეტი ათასი) გერმანული მარკა 355 (სამას ორმოცდათხუთმეტი) ევროს გამოკლებით სასამართლოსათვის გაწეული ხარჯებისათვის;

დოკუმენტი შედგენილია ფრანგულად და რეგისტრირებულია 2001 წლის 11 ოქტომბერს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით.

კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ

2002 წლის 15 ივლისის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დაიბადა 1955 წელს და ცხოვრობს მოსკოვში. საჩივარში აღწერილი მოვლენების დროს ის ჩრდილო-აღმოსავლეთის სააქციო ბანკის პრეზიდენტი იყო.

1995 წლის 8 თებერვალს მის წინააღმდეგ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე. 1995 წლის 29 ივნისს მოსარჩელე დააპატიმრეს. მაგადანის ქალაქის სასამართლოს განაჩენით 1999 წლის 3 აგვისტოს მას ბრალი დაედო ფულის მითვისებაში და მიესაჯა თავისუფლების აღკვეთა.

1995 წლის 29 ივნისიდან 1999 წლის 20 ოქტომბრამდე მოსარჩელე იმყოფებოდა ქალაქ მაგადანის 1 საგამოძიებო იზოლატორში. 1999 წლის 20 ოქტომბერს ქალაქის სასამართლოს 1999 წლის 3 აგვისტოს გადაწყვეტილებით ის სასჯელის მოსახდელად გაამწესეს გამოსასწორებელ დაწესებულებაში სოფელ ტალაიაში. 1999 წლის 9 დეკემბერს მოსარჩელე დააბრუნეს მაგადანის საგამოძიებო იზოლატორში, სადაც იმყოფებოდა განთავისუფლებამდე, ანუ 2000 წლის 26 ივნისამდე.

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ მაგადანის საგამოძიებო იზოლატორში პატიმრობის პირველ პერიოდში ის იმყოფებოდა საკანში, რომლის ფართობი იყო 17 კვ.მ. და რომელშიც განთავსებული იყო რვა საძინებელი ადგილი ორ იარუსად. ამასთან, საკანში თითქმის ყოველთვის იმყოფებოდა 24 პატიმარი, მხოლოდ ზოგჯერ იკლებდა მათი რაოდენობა 18-მდე. რამდენადაც თითო საძინებელი ადგილი განკუთვნილი იყო სამი პატიმრისათვის, მათ ძილი რიგის მიხედვით უწევდათ. დანარჩენები საკუთარი რიგის მოლოდინში იწვნენ ან ისხდნენ იატაკზე ან მუყაოს ყუთებზე. ძილისათვის ნორ-

მალური პირობები არ არსებობდა, რადგან საკანში დღედაღამ მუშაობდა ტელევიზორი, დღის საათებში კი განუწყვეტელი ხმაური და ფუსფუსი იყო. საკანში სინათლე არასდროს ქვრებოდა.

უნიტაზი საკნის კუთხეში, ყველასათვის დასაწახ ადგილას მდებარეობდა. ტიხარი უნიტაზს გამოაცალკევებდა პირსაბანიდან, მაგრამ არა საკნის საცხოვრებელი ნაწილიდან და სასადილო მაგიდისაგან. უნიტაზი შემალღებაზე მდებარეობდა, იატაკიდან დაახლოებით ნახევარი მეტრის სიმაღლეზე, ხოლო ტიხარის სიმაღლე კი 1.1 მეტრი იყო. ამგვარად უნიტაზზე მჯდომი ადამიანის დანახვა კარგად შეეძლოთ როგორც საკანში მყოფთ, ისე ზედამხედველსაც, რომელიც პატიმრებს კარის სათვალთვალოდან აკვირდებოდა.

საკანში არ იყო ვენტილაცია, ზაფხულში მასში ჰაერი დახუთული იყო და ცხელოდა, ზამთარში კი ძალიან ციოდა. დახუთული ჰაერის გამო ფანჯარა საკანში მუდამ გაღებული იყო. რადგანაც გარშემომყოფნი ბევრს ენოდნენ, მოსარჩელე უნებურად პასიური მწეველი გახდა. მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მისთვის არასდროს მიუციათ საწოლის ნორმალური თეთრეული, თევშები და სხვა სამაგიდო ნივთები. ადმინისტრაცია გასცემდა მხოლოდ ბამბის ლეიბს და თხელ ფლანელის საბანს, ხოლო კვებისათვის საჭირო ნივთებს ის თანასაკნელებისაგან თხოულობდა, რომლებსაც ამ ნივთებს ნათესავეები უგზავნიდნენ.

საკანში ირეოდნენ ტარაკნები და ჭიანჭველები, მაგრამ მათი განადგურებისათვის ზომებს არავინ იღებდა. ერთადერთი პროფილაქტიკური სანიტარული ღონისძიება იმაში მდგომარეობდა, რომ ზედამხედველებს კვირაში ერთხელ მოჰქონდათ ერთი ვედრო ქლორი ტუალეტისათვის.

მოსარჩელეს გაუჩნდა კანის სხვადასხვა დაავადება და სოკოვანი ინფექციები, მას ჩამოეცალა ფრჩხილები ფეხის თითებზე და ხელის ზოგიერთ თითზე. მოსარჩელის საქმეზე სასამართლო განხილვის პერიოდში 1996 წლის 11 ნოემბრიდან 1997 წლის 23 აპრილამდე და 1999 წლის 15 აპრილიდან 1999 წლის 3 აგვისტომდე სასამართლო სხდომების დროს ცხადდებოდა შესვენებები, რათა მოსარჩელეს გაეეღო მუხის საწინააღმდეგო მკურნალობის კურსი. საკანში, რომელშიც მოსარჩელე იმყოფებოდა, ექვსჯერ მოათავსეს ტუბერკულოზითა და სიფილისით დაავადებული პატიმარი და მათ ანტიბიოტიკების პროფილაქტიკურ ინექციებს უკეთებდნენ.

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ ის საკნიდან სასეირნოდ მხოლოდ დღეში ერთი საათით გაჰყავდათ, ხოლო ცხელი შხაპის მიღება მას მხოლოდ თვეში ორჯერ შეეძლო.

დაბოლოს, მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მას შემდეგ რაც 1999 წლის 9 დეკემბერს ის კვლავ გადაიყვანეს წინასწარი დაკავების იზოლატორში, მისი ცხოვრების პირობები მნიშვნელოვნად არ გაუმჯობესებულა. მას არ უზრუველყოფდნენ საწოლის ნორმალური თეთრეულით, პირსახოცებით ან სამაგიდო ნივთებით. მედიკამენტების არქონის გამო ის ვერ მკურნალობდა კანის დაავადებებს. საკანი, რომელშიც ის იმყოფებოდა კვლავ სავსე იყო ტარაკნებით, ხოლო მწერების განადგურების ღონისძიებები არ ჩატარებულა უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში. თუმცა, 2000 წლის მარტ-აპრილში პატიმრების რიცხვი რვა საწოლიან საკანში 11-მდე შემცირდა.

მოსარჩელემ საჩივრით მიმართა რუსეთის ფედერაციის საკონსტიტუციო სასამართლოს რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის 223-1 და 239-ე მუხლების რუსეთის ფედერაციის კონსტიტუციასთან შეუსაბამობის შესახებ. ეს მუხლები სასამართლოში საქმის განხილვის დაწყების უკიდურეს ვადებს ეხება. 1998 წლის 10 მარტით დათარიღებულ წერილში საკონსტიტუციო სასამართლომ აუწყა მოსარჩელეს, რომ ვინაიდან სადავო დებულებები არ ადგენს პატიმრობის რაიმე სახის ვადებს საქმის სასამართლოში განხილვის პერიოდში, მისი საჩივარი განიხლვას არ ექვემდებარება.

მოსარჩელის ყველა საჩივარი, იმ ინსტანციებმა, რომლებშიც ის გაიგზავნა, მაგადანის საქალაქო სასამართლოში გადაგზავნა განხილვისათვის.

1999 წლის 22 ივნისს რუსეთის ფედერაციის მოსამართლეთა უმაღლესმა საკავალიფიკაციო კომისიამ დაკავებული თანამდებობებიდან გადააყენა მაგადანის საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარე, აგრეთვე მაგადანის საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარე და მისი ორი მოადგილე - მოსარჩელის საქმეში დაშვებული გაჭიანურების გამო.

1999 წლის 3 აგვისტოს განაჩენით საქალაქო სასამართლომ მოსარჩელე მიიჩნია დამნაშავედ საბრალდებულო დასკვნის ერთი პუნქტის საფუძველზე, რომელშიც მოყვანილი იყო 9 ცალკეული ბრალდება. კიდევ სხვა ორ პუნქტში ის უდანაშაულოდ გამოცხადდა. სასამართლომ მოსარჩელეს მიუსაჯა თავისუფლების აღკვეთა 5 წლითა და 6 თვით საერთო რეჟიმის გამოსასწორებელ დაწესებულებაში, სასჯელის ვადის ათვლით 1995 წლის 29 ივნისიდან. საქალაქო სასამართლომ აღნიშნა წინასწარი გამოძიების დაბალი ხარისხი და მიუთითა გამომძიებელთა დაუსაბუთებელ მცდელობებზე გაეზარდათ ბრალდების პუნქტების რიცხვი. ამას გარდა, სასამართლომ გამოავლი-

ნა საპროცესო ნორმების დარღვევა, რომელიც გამოიხატა იმ ნაკლოვანებებში, რომლებიც დაკავშირებული იყო სასამართლოში აუცილებელი დოკუმენტების შესაბამის წარდგენაში. ამ ნაკლოვანებების გამოსწორება საჭირო გახდა საქმის სასამართლო განხილვის დროს, რამაც გამოიწვია საქმის წარმოების დაყოვნება. სასამართლომ მიუთითა, რომ ძიების ხელმძღვანელი ორგანოების მხრიდან ძიების დროს არ იყო უზრუნველყოფილი შესაბამისი ზედამხედველობა საპროცესო ნორმების დარღვევაზე. ეს არ იყო უზრუნველყოფილი არც მაგადანის ოლქის პროკურატურის მხრიდან.

საქალაქო სასამართლოს 1999 წლის 3 აგვისტოს განაჩენი შეიძლება გასაჩივრებულიყო საოლქო სასამართლოში მისი გამოცხადებიდან 7 დღის ვადაში. მოსარჩელემ არ შეიტანა საკასაციო საჩივარი, რადგან თვლიდა, რომ საოლქო სასამართლომ ასევე ითამაშა თავისი როლი გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანაში და რომ მას არა აქვს წარმატების შანსები. 1999 წლის 11 აგვისტოს საქალაქო სასამართლოს განაჩენი კანონიერ ძალაში შევიდა.

კანონმდებლობა

1. კონვენციის მე-3 მუხლის შესაძლო დარღვევა

მოსარჩელე უჩივის ქ. მაგადანის 47/1 იზოლატორში არსებულ ყოფით პირობებს.

რუსეთის ფედერაციის მთავრობა ამტკიცებდა, რომ პატიმრობის პირობები არ შეიძლება გაუთანაბრდეს წამებას, ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახავ სასჯელს. მოსარჩელის პატიმრობის პირობები არ განსხვავდებოდა, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, არ იყო უარესი რუსეთში პატიმრობაში მყოფი სხვა პირების უმრავლესობის პირობებისაგან. მთავრობას არ ჰქონია მოსარჩელისათვის ფიზიკური ტანჯვის, ან მისი ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენების განზრახვა. საგამოძიებო იზოლატორის ადმინისტრაციამ ყველა შესაძლო ღონე იხმარა, რათა უზრუნველყო ავადმყოფები სამედიცინო დახმარებით და არ დაეშვა სხვა პატიმართა ინფექციური დასნეოვნება.

რუსეთის ფედერაციის ხელისუფლებამ აღიარა ის ფაქტი, რომ ეკონომიკური მდგომარეობის გამო პატიმრობის პირობები რუსეთში არაადამაკმაყოფილებელია და არ პასუხობს ევროსაბჭოს სხვა წევრი

სახელმწიფოების პენიტენციარული დაწესებულებებისათვის დადგენილ პირობებს. ამასთან ერთად, რუსეთის სახელმწიფო ყველაფერს აკეთებს, რათა გააუმჯობესოს პატიმრობის პირობები რუსეთში. ამასთან, სახელმწიფო ახორციელებს ახალი საგამოძიებო იზოლატორების და არსებულების რეკონსტრუქციის მიზნობრივ პროგრამებს, აგრეთვე, ტუბერკულოზთან და სხვა ინფექციურ დაავადებებთან ბრძოლის პროგრამებს თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში. ამ პროგრამების რეალიზაცია საშუალებას იძლევა ორჯერ გაიზარდოს პატიმრებისათვის განკუთვნილი ფართობი და გაუმჯობესდეს საგამოძიებო იზოლატორების სანიტარული პირობები.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ საკნის ფართობი, რომელშიც იმყოფებოდა განმცხადებელი, მისივე მტკიცებით იყო 17 კვ.მ., რუსეთის ფედერაციის მთავრობის მონაცემების მიხედვით კი 20.8 კვ.მ. საკანი აღჭურვილი იყო ორიარუსიანი სანოლებით და გათვლილი იყო 8 პატიმარზე. შეიძლება ეჭვი შევიტანოთ, თუ რამდენად შეესაბამება ასეთი პირობები მისაღებ სტანდარტებს. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო შეგვახსენებს, რომ წამების, არაადამიანური და არაჰუმანური მოპყრობის საწინააღმდეგო ევროპის კომიტეტმა ერთ პატიმარზე 7 კვ.მ ფართობი განსაზღვრა, როგორც მისაღები და სასურველი სტანდარტი პატიმართა საკნების მოწყობისათვის, ანუ 56 კვ.მ. 8 პატიმრის შემთხვევაში.

სასამართლოს მისაღებად მიაჩნია, რომ ამ საქმეში მოსარჩელის ღირსების დამცირების წინასწარი განზრახვის ნიშნები არ არსებობდა. მიუხედავად ამისა, თუმცა საკითხი იმის შესახებ, იყო თუ არა პირთან მოპყრობის მიზანი მისი ღირსების დამცირება და პიროვნების ხელყოფა გასათვალისწინებელი ფაქტორია, ნებისმიერი ამ მიზნის არარსებობა არ შეიძლება გამორიცხავდეს დასკვნას მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ. სასამართლო თვლის, რომ პატიმრობის პირობები, რომელშიც მოსარჩელე 4 წლისა და 10 თვის განმავლობაში იმყოფებოდა, აყენებდა მას ფიზიკურ ტანჯვას, ამცირებდა მის ადამიანურ ღირსებას და ბადებდა მასში გრძნობას, რომელსაც პიროვნების დამცირებისა და ხელყოფისაკენ მივყავართ.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ პატიმრის ყოფითი პირობები, კერძოდ, საკნის მეტისმეტი გადატვირთვა, ანტისანიტარული გარემო და ამის შედეგად მოსარჩელის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისათვის საზიანო შედეგები, ასეთ პირობებში მოსარჩელის პატიმრობის ხანგრძლივობის გათვალისწინებით,

ღირსების დამამცირებელ მოპყრობას უთანაბრდება.

შესაბამისად დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაძლო დარღვევა

სასამართლო შეგვახსენებს, რომ წინასწარი დაკავების ვადის შეფასება არ შეიძლება იყოს აბსტრაქტული. ამა თუ იმ ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნის ხანგრძლივობის გონივრულობის საკითხი თითოეულ შემთხვევაში საქმის თავისებურებების გათვალისწინებით უნდა იქნას გამოკვლეული.

გონივრულად დასაბუთებული ეჭვის არსებობა იმის შესახებ, რომ დაკავებულმა პირმა დანაშაული ჩაიდინა, წარმოადგენს კანონიერი პატიმრობის აუცილებელ პირობას. მაგრამ, გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ასეთი ეჭვები აღარ არის საკმარისი. ამიტომ, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს, არსებობდა თუ არა თავისუფლების აღკვეთისთვის სხვა საფუძველი.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სასამართლო მიდის დასკვნამდე, რომ მოსარჩელის მიერ საპატიმროში გატარებული წინასწარი დაკავების დრო აღემატება „გონივრულ ვადას“.

ამდენად, დაირღვა მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი.

III. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაძლო დარღვევა

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სასამართლოს მიაჩნია, რომ საქმისწარმოების ხანგრძლივობა არ პასუხობს მოთხოვნებს „გონივრული ვადის“ შესახებ. შესაბამისად, დაირღვა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი.

ზარალი

მატერიალური ზარალი

სასამართლოს მიაჩნია, რომ არ იყო დადგენილი პირდაპირი მიზეზობრივი კავშირი გაცხადებულ ზარალსა და სასამართლოს მიერ დადგენილ კონვენციის დარღვევებს შორის.

რის გამოც სასამართლო უარყოფს მოსარჩელის მოთხოვნას მატერიალური ზარალის ანაზღაურების შესახებ.

მორალური ზარალი

სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოსარჩელის არასათანადო პირობებში დაკავების ხანგრძლივობას, ისევე როგორც სისხლის სამართლის

საქმის წარმოების ხანგრძლივობას, უნდა გამოენვია მასში უიმედობა, გაურკვევლობა და შიში, რაც არ შეიძლება კომპენსირებული იყოს მხოლოდ მისი უფლებების დარღვევის აღიარებით.

იღებს რა გადაწყვეტილებას სამართლიანობის პრინციპის საფუძველზე სასამართლომ მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად მოსარჩელეს მიაკუთვნა 5 000 (ხუთი ათასი) ევრო.

სასამართლო და სხვა ხარჯები

სასამართლო შეგვახსენებს, რომ კონვენციის 41 მუხლით მიკუთვნებული სასამართლო და სხვა ხარჯებისა ზარალის ასანაზღაურებელ თანხაში შესატანად, უნდა დადასტურდეს, რომ ეს ხარჯები ნამდვილად იყო განეული და მათი განევა გარდუვალი იყო სამართლებრივი დახმარების განევის იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომელიც მიჩნეულ იქნა კონვენციის დარღვევად და რომ ეს თანხა გონივრული იყო. მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილი მასალის მიხედვით ცხადია, რომ იურიდიულ დახმარებასთან დაკავშირებით ხარჯები მართლაც იყო განეული, როდესაც ის ცდილობდა პატიმრობიდან განთავისუფლებას გირაოს მეშვეობით. მაგრამ მან მოთხოვნილი თანხის მხოლოდ ნაწილობრივი დოკუმენტური დასაბუთება წარმოადგინა. ამასთან, განეული ხარჯები არ არის დაკავშირებული მხოლოდ მე-3 მუხლის, მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტისა და მე-6 მუხლის 1 პუნქტებთან.

სამართლიანობის საფუძველზე გაკეთებული შეფასების საფუძველზე სასამართლოს გონივრულად მიაჩნია მიაკუთვნოს მოსარჩელეს სასამართლო დანახარჯების და სხვა ხარჯების ასანაზღაურებლად ფულადი თანხა 3 000 (სამი ათასი) ევროს ოდენობით.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტი;

რომ დაირღვა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი;

რომ მოპასუხე სახელმწიფომ კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2

პუნქტის თანახმად საბოლოო განაჩენიდან სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს;

5 000 (ხუთი ათასი) ევრო მორალური ზარალის ასანაზღაურებლად;

3 000 (სამი ათასი) ევრო ხარჯების ასანაზღაურებლად;

სასამართლომ უარყო მოსარჩელის სხვა მოთხოვნები სამართლიანი კომპენსაციის შესახებ.

დოკუმენტი შედგენილია ინგლისურად და გამოცხადებულია 2002 წლის 15 ივლისს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით.

მუისელი (MOUISEL) საფრანგეთის წინააღმდეგ

2002 წლის 14 ნოემბრის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დაიბადა საფრანგეთში 1948 წელს და ცხოვრობს ფუგარონში.

1996 წლის 12 ივნისს ოტ-გარონის ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ მოსარჩელეს მიუსაჯა თხუთმეტი წლით თავისუფლების აღკვეთა ჯგუფურ შეიარაღებულ ძარცვაში მონაწილეობისათვის და თაღლითობისათვის. ის ლანმეზანის ციხეში მოათავსეს.

1998 წლის ბოლოს მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა გაუარესდა.

1999 წლის 8 იანვარს ლანმეზანის ციხის ამბულატორიული კონსულტაციისა და სამკურნალო განყოფილების ექიმმა გასცა სამედიცინო ცნობა, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„პაციენტს აქვს სერიოზული სამედიცინო პრობლემებით აღსავსე ისტორია. ბოლო დროს მას აღმოაჩნდა უჯრედოვანი ქრონიკული ლიმფოციტური ლეიკემია, სიმსივნის გარკვეული ნიშნებით. ლეიკემიას ამჟამად თან არ ახლავს სხვა უჯრედების სახეცვლილება; კერძოდ არ არსებობს ანემიის და თრომბოციტოპენიის რაიმე ნიშნები. თუმცა სახეზეა ილლიის ორმხრივი ადენოპათია, უფრო მეტად გამოხატული მარჯვენა მხარეს. წინამდებარე ცნობა გაცემულია პაციენტის თხოვნით და ეძლევა მას ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამოთვლებით გათავისუფლების განცხადებასთან დაკავშირებით.

1999 წლის 30 სექტემბრის სამედიცინო ცნობაში აღნიშნული იყო:

„პაციენტს აქვს ქრონიკული ლიმფოციტური ლეიკემია, რომელიც გახდა მწვავე ასთენიის მიზეზი. გარდა ამისა, სახეზეა ორთოპედული დარღვევების ნიშნები, რაც მარცხენა მუხლისა და მარცხენა კოჭის

დაზიანების შედეგია. ეს ინვესტ მარცხენა წვივზე მუხლისთავისა და დიდი წვივის ძელის ოსტეოართროზის, რის გამოც პაციენტს უჭირს მოხრილი ფეხებით დიდხანს ჯდომა.

ამასთან ერთად, მარცხენა ქვედა კიდურზე ორთოპედიული დარღვევების გამო, პაციენტი იძულებულია სიარულის დროს გამოიყენოს ხელჯოხი. მის მდგომარეობასთან შეუთავსებელია ქვედა კიდურებზე ბორკილების ტარება“.

1999 წლის 6 დეკემბერს ამბულატორიული კონსულტაციისა და სამკურნალო განყოფილების ექიმმა რეკომენდაცია გასცა, რომ განმცხადებლისათვის ფეხებზე ბორკილები არ დაედოთ.

მოსარჩელემ, ჯანმრთელობის მდგომარეობიდან გამომდინარე, შეწყალების თაობაზე წერილობით მიმართა საფრანგეთის პრეზიდენტს, მაგრამ მის განცხადებას აცილება მიეცა 2000 წლის 7 მარტს.

2000 წლის 31 მარტს „International Prison Watch“-მა (IPW) გამოაქვეყნა შემდეგი პრეს-რელიზი სათაურით:

„დროზე ადრე განთავისუფლება არ ეხებათ სერიოზული დაავადებების მქონე პატიმრებს“.

მასში ნათქვამი იყო, რომ 2000 წლის 7 მარტს იუსტიციის მინისტრმა უარი განაცხადა სწრაფად პროგრესირებადი დაავადების მქონე პატიმრის სახელით შეწყალების თაობაზე შეტანილი განცხადების დაკმაყოფილებაზე. 52 წლის მუისელი ამჟამად იმყოფება ლანმეზანის ციხეში. 1998 წლის ნოემბერში მას დაუსვეს ქრონიკული ლიმფოციტური ლეიკემიის დიაგნოზი. ჟან მუისელმა უკვე მოიხადა სასჯელის ერთი მესამედი. თუ მხედველობაში იქნება მიღებული განაჩენის შემსუბუქება, მისი ციხიდან გამოსვლის ვადა დადგება 2002 წელს. 2000 წლის 24 თებერვალს ლანმეზანის ციხის სტაციონარული კონსულტაციისა და სამკურნალო განყოფილების ექიმმა გასცა ცნობა, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ ავადმყოფობა გადადიოდა ლიმფომაში და ამიტომაც აუცილებელი იყო კიბოს სამკურნალო გაძლიერებული კურსის ჩატარება ქიმიოთერაპიის გამოყენებით. პატიმარი კვირაში ერთხელ გადაჰყავთ საავადმყოფოში. ნათესავებს ნებადართული აქვთ მისი მონახულება კვირაში ერთხელ, ციხის განაწესის შესაბამისად. მისმა ექიმმა და სხვადასხვა ასოციაციებმა მისი სახელით შეიტანეს განცხადება შეწყალების თაობაზე. იუსტიციის სამინისტრომ, რომელშიც ცენტრალიზებულად თავს იყრის ამგვარი განცხადებები და, რომელიც იღებს თავდაპირველ გადაწყვეტილებას, არ ჩათვალა მიზანშეწონილად მისი საქმის გადაგზავნა პრეზიდენტის ოფისში „International Prison Watch“-ს სურს

ხაზი გაუსვას იმ გარემოებას, რომ „არავინ არ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი.“ (ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლი).

2000 წლის 12 მაისს ამბულატორიული კონსულტაციისა და სამკურნალო განყოფილების ექიმმა გასცა კიდევ ერთი ცნობა, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„ამ პაციენტს აქვს ლიმფოციტური ლეიკემია, რომლის დიაგნოზიც დაესვა 1998 წელს და რომელიც ამჟამად გადადის ლიმფომაში. ლიმფომის დიაგნოზი დაისვა 2000 წლის დასაწყისში ტულუზის პურპანის საავადმყოფოს პემატოლოგიის განყოფილებაში გასინჯვის დროს. ამჟამად ბატონი მუისელის მდგომარეობა მოითხოვს კიბოს სამკურნალო კურსის გავლას ქიმიოთერაპიის სეანსების სახით ამბულატორიულად, ყოველ სამ კვირაში ერთხელ. ამჟამად მას ქიმიოთერაპია უტარდება ლანმეზანის საავადმყოფოს სამედიცინო-ქირურგიულ ცენტრში. პაციენტის პემატოლოგიური მდგომარეობა მოითხოვს ხელახალ შეფასებას 2000 წლის აგვისტოში, ქიმიოთერაპიის კურსის დამთავრებისას, რომელიც მას ამჟამად უტარდება. ამის შემდგომ გათვალისწინებულია ორალური ქიმიოთერაპიის დაწყება, იმისდა მიხედვით, თუ როგორი იქნება ტულუზის უნივერსიტეტის საავადმყოფოში ჩატარებული ხელახალი შემოწმების შედეგი. მისი მდგომარეობის თავსებადობა მის ხანგრძლივ პატიმრობასთან კვლავაც ექსპერტის გადასაწყვეტია“.

2000 წლის 3 ივნისს მოსარჩელემ ციხის უფროსისადმი მიწერილ წერილში აღწერა ქიმიოთერაპიული სეანსი, რომელიც მას ჩაუტარდა ლანმეზანის საავადმყოფოში 2000 წლის 30 მაისს:

„... საათისა და ორმოცდახუთი წუთის შემდეგ წვეთოვანის სიჩქარე ძალზე დიდ ტკივილს მაყენებდა. ჩემი ტანჯვა იმდენედ დიდი იყო, რომ მომინია წვეთოვანის სიჩქარის დაკლება. ეს არ მოეწონა მეციხოვნეს, ბ-ნ ტ-ს, რომელიც ჩემს თანმხლებ დაცვას ხელმძღვანელობდა, და რომელიც ბრაზისაგან განითლებული, ყვირილითა და წივილით შემოვიდა ოთახში. მან მითხრა, რომ თუ მედდა წვეთოვანს სრული სისწრაფით ჩართავდა, მე ხელი არ უნდა მეხლო მისთვის. მისი თქმით, ის და ესკორტის სხვა წევრები არ აპირებდნენ მთელი დღე საავადმყოფოში ყოფნას“.

მე გამაკვირვა, თუ რამდენად აგრესიულები იყვნენ ისინი ჩემს მიმართ და მომინდა წვეთოვანის მოხსნა. ტკივილი ძალზე დიდი იყო; ის მტანჯავდა და გაუსაძლისი ხდებოდა... ექიმისა და მედლის ჩარევამ დამარწმუნა, რომ საჭირო იყო ქიმიოთერაპიის სეანსის ბოლომდე

მიყვანა. როდესაც ექიმი წავიდა, ესკორტის უფროსმა მითხრა, რომ ამ საქმეს მიხედავდა ციხეში დაბრუნების შემდეგ.

ქიმიოთერაპიის სეანსის დამთავრების შემდეგ მე უფრო უარესად გავხდი, ვიდრე ოდესმე, რადგან ინექციისაგან ბევრად უფრო სუსტად ვგრძნობდი თავს... მე სათანადო წესით დამადეს ბორკილები და უხეშად წამათრიეს საავადმყოფოს დერეფანში. მეკეთა ჯაჭვი, რომელიც ხელით ეჭირა ციხის ზედამხედველს, უდავოდ სამაგიეროს გადახდის მიზნით...

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მე შემიძლია დავასკვნა, რომ საავადმყოფოში ჩემი თანმხლები ციხის თანამშრომლები რეგულარულად სთხოვენ მედდებს, რომ ინექცია რაც შეიძლება სწრაფად გამიკეთდეს, რათა მათ არ მოუწიოთ მთელი დღე ჩემს ლოდიანში საავადმყოფოში ყოფნა.

ვინაიდან ამჟამად არ არსებობს ადმინისტრაციულ დონეზე პრობლემის გადაჭრის არანაირი საშუალება, მე მომიწევს ქიმიოთერაპიის სეანსების დროებით შეწყვეტა. მე არ ვამბობ უარს მკურნალობაზე, მაგრამ პირობები, რომლებშიც მე მისი მიღება მიხდება, არ არის დამაკმაყოფილებელი... ეს გრძელდება რამდენიმე თვე და მე ამას ველარ გავუძლებ. ჩემი ფიზიკური მდგომარეობა არ მაძლევს ამის საშუალებას, ხოლო ჩემი მორალური მდგომარეობა დღითიდღე უარესდება. მე ვკვდები, მაგრამ ვისურვებდი სიკვდილს მშვიდ და არა კონფლიქტურ ატმოსფეროში“.

სამედიცინო მიზეზით შეწყალების თაობაზე შემდეგი განცხადების საპასუხოდ იუსტიციის სამინისტრომ პოს სააპელაციო სასამართლოს ექსპერტს სთხოვა შეეფასებინა მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ალენერა მისთვის საჭირო მკურნალობა და მისი განევის წესი, ასევე მოსალოდნელი ცვლილებები (მაგ. სიცოცხლის ხანგრძლივობასთან დაკავშირებით). ასევე მისი მდგომარეობიდან და მკურნალობის მიმდინარე და სამომავლოდ გათვალისწინებული ფორმებიდან გამომდინარე შეეფასებინა მოსარჩელის სპეციალიზირებულ განყოფილებაში ყოფნის მიზანშეწონილობა.

დასკვნა

„შემოწმების თარიღისათვის... კიბოს მკურნალობა, ... რომელიც უკვე თითქმის შეუთავსებელია პატიმრობასთან, ამჟამად ქმნის პრობლემებს პაციენტის ბოლოდროინდელი გადაწყვეტილების გამო,

არ დათანხმდეს მკურნალობაზე იმ პირობებში, რომლებშიც ის ამჟამად იმყოფება (ეს გრძელდება 2000 წლის 20 ივნისიდან, როდესაც დაგეგმილი იყო მისი მკურნალობა)".

ლანმეზანის ამბულატორიული კონსულტაციისა და სამკურნალო განყოფილების სამედიცინო ბრიგადისაგან მიღებული მთელი ინფორმაციის მიუხედავად, პაციენტის უარს მკურნალობაზე სავარაუდოდ მოჰყვება დაავადების სწრაფი პროგრესირება. შესაბამისად, მას სპეციალიზებულ განყოფილებაში მოვლა ესაჭიროება".

2000 წლის 19 ივლისს მოსარჩელე სასწრაფოდ გადაიყვანეს მიურეს ციხეში, რათა უფრო ახლოს ყოფილიყო ტულუზის უნივერსიტეტის სავადმყოფოსთან და მოათავსეს ცალკე საკანში.

2000 წლის 3 ოქტომბერს მოსარჩელემ მიმართა ოტ-გარონის ჯანდაცვისა და სოციალურ საკითხთა დეპარტამენტს, რათა ეუწყებინა ვაქცინაციასთან დაკავშირებული შემთხვევა. ის აცხადებდა, რომ კიბო გადაედო ჰეპატიტის სანინაალმდეგო ვაქცინაციის დროს. 2000 წლის 24 ოქტომბერს მან სოციალურ საკითხთა და სოლიდარობის სამინისტროს ეთიკისა და კანონის განყოფილებიდან მიიღო პასუხი, რომლითაც ატყობინებდნენ, რომ სახელმწიფოს ვერ დაეკისრებოდა მკაცრი ვალდებულება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სავალდებულო ვაქცინაციით მიყენებული ზარალის ანაზღაურებას ითვალისწინებს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კოდექსი. -ჰეპატიტის სანინაალმდეგო აცრა სავალდებულო იყო მხოლოდ გარკვეული პროფესიული ჯგუფებისათვის, რომლებსაც ემუქრებოდათ ამ დაავადების შეყრის რისკი, ხოლო მოსარჩელე ასეთთა რიცხვს არ მიეკუთვნებოდა.

2000 წლის 14 ნოემბერს მოსარჩელეს შეატყობინეს ციხის სამახურის რეგიონალური დირექტორის პასუხი მის საჩივარზე, რომელიც ეხებოდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 803-ე მუხლის თანახმად ბორკილების ან თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებების გამოყენებას: "... დებულებები არ ანებს აბსოლუტურ აკრძალვას ბორკილების ან თავისუფლების შეზღუდვის საშუალებების გამოყენებაზე და არ შეიცავს ამკარად გამოხატულ მიმართებას თავისუფლებაალკვეთილი პირის ჯანმრთელობასთან. საკითხის გადაწყვეტა რჩება მხოლოდ იმ პირთა უფლების ფარგლებში, რომლებიც ანესებენ და ახორციელებენ უსაფრთხოების ზომებს. ესენი არიან: ჟანდარმები, პოლიციის თანამშრომლები ან ციხის ზედამხედველები. ამასთანავე, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 283 მუხლში ნათქვამია, რომ ბორკილების ან თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებების გამოყენება უნდა ხდებოდეს მხოლოდ

„მართლმსაჯულებისაგან თავის დაღწევისაგან საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც პირი სასამართლო ხელისუფლების წინაშე წარდგება“.

2000 წლის 20 ნოემბერს იუსტიციის მინისტრმა აცილება მისცა ადამიანის უფლებათა ლიგის მიერ მოსარჩელის სახელით წარდგენილ განცხადებას შეწყალების თაობაზე.

2000 წლის 24 ნოემბერს მოსარჩელემ მიიღო წერილი ექიმისაგან, რომელიც მკურნალობდა მას ლანმეზანის ციხეში, რომელშიც ექიმი ურჩევდა დათანხმებულიყო ქიმიოთერაპიის ახალი კურსის ჩატარებას, ვინაიდან ყოველთვის აქვს აზრი დაავადებასთან შებრძოლებას.

2001 წლის 21 თებერვალს ტულუზის ჰოსპიტალის პემატოლოგიის განყოფილების ექიმმა გასცა ცნობა, რომელშიც ეწერა:

„ბატონ მუისელს 2000 წლის თებერვლიდან ჩვენს განყოფილებაში უტარდებოდა მკურნალობა... მას ქიმიოთერაპია ჯერ კვირაში ერთხელ უტარდებოდა, ხოლო შემდეგ თვეში ერთხელ ქლორამბუცილის გამოყენებით. მიღებული შედეგები დამაკმაყოფილებელი იყო, მაგრამ 2000 წლის ნოემბერში ჩვენ შევნიშნეთ მარჯვენა ილიის ქვეშ ადენომის ხელახალი ზრდა და ამიტომაც განვაახლეთ ყოველთვიური ქიმიოთერაპია. კიდევ ჩასატარებელია ქიმიოთერაპიის სამი კურსი, ხოლო შემდეგ დამატებითი რადიოთერაპია“.

2001 წლის 22 მარტის განკარგულებით, განაჩენის გამოტანაზე პასუხისმგებელმა ტულუზის უმაღლესი ინსტანციის ტრიბუნალის მოსამართლემ 2005 წლის 20 მარტამდე თავდებით გაუშვა მოსარჩელე, სათანადო სამედიცინო მკურნალობის და ადეკვატური მოვლის მიზნით:

„ბ-ნი მუისელი ახორციელებს მშობლის მოვალეობას 1993 წლის 4 სექტემბერს დაბადებული მისი ქალიშვილის მიმართ..., და არანაირი დამატებითი სასჯელი მას არ აქვს დაკისრებული, რომელიც ჩამოართმევდა მას ამ უფლებას. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 729-3 მუხლი განაჩენის გამოტანაზე პასუხისმგებელ მოსამართლეს უფლებას აძლევს გადაწყვიტოს იმ პატიმართა საქმეები, რომელთაც ოთხ წელზე ნაკლები ვადა დარჩათ მოსახდელი და რომელთაც მშობლის მოვალეობა აკისრიათ 10 წელზე ნაკლები ასაკის შვილის მიმართ“.

„მტკიცებულებად მოყვანილი სამედიცინო ცნობებიდან (2000 წლის 7 დეკემბრით, და 2001 წლის 3 იანვრითა და 21 თებერვლით დათარიღებული) ჩანს, რომ მოსარჩელის მდგომარეობა შეუთავსებელი

გახდა მის საპატიმროში ყოფნასთან, ვინაიდან მას ესაჭიროება სამედიცინო დახმარება საავადმყოფოში რეგულარი ვიზიტების დროს. ამიტომ, მისი კრიმინალური წარსულის მიუხედავად მიზანშეწონილია მოსარჩელე გათავისუფლებულ იქნეს თავდებით იმ პირობით, რომ ის იცხოვრებს მისი მეუღლის სახლში და იმკურნალებს პურპანის საავადმყოფოში დადგენილი პროტოკოლის შესაბამისად..“

II. ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმოხილვა

საფრანგეთის ნაციონალური ასამბლეა - მოხსენება საფრანგეთის ციხეებში არსებული სიტუაციის შესახებ (2000 წლის 28 ივნისი).

ა) გარკვეული ჯგუფების ციხეში მოთავსების შეზღუდვა

„...აგრეთვე განხილულ იქნა იმ პატიმართა არასათანადო მოვლის საკითხი, რომელნიც სერიოზულად არიან ავად ან დამოკიდებული არიან მკურნალობაზე. ამგვარი პატიმრების ყოფნა ციხეში წამოჭრის მათი იქვე გარდაცვალების სრულიად რეალურ საკითხს. ციხის ზედამხედველები და იქ მყოფნი არ არიან ამ მოვლენისათვის მზად და არ არსებობს პატიმრებისათვის სიცოცხლის ბოლო წუთებში დახმარების განევის სათანადო საშუალებები. ციხეში სიკვდილი ნიშნავს უიმედო მარტოობის განცდას. ამას ემატება იმის აღიარება, რომ პატიმრის აღსასრულის მოახლოებასთან ერთად ოჯახის წევრებს მასთან ყოფნის არანაირი საშუალება არა აქვთ.

ციხეში სიკვდილს არანაირი ღირსება არ ახლავს თან. შესაბამისად ისმის კითხვა, საჭიროა თუ არა ავადმყოფებისა და ასაკოვანთა საპატიმროში ყოლა. ამჟამად, მხოლოდ პრეზიდენტია უფლებამოსილი შეინყალოს პატიმარი სამედიცინო მიზეზით. თუმცა, ჩანს რომ ამ ზომის გამოყენება დიდი სიფრთხილით ხდება. 1998 წელს პრეზიდენტს 27 ამგვარი განცხადებით მიმართეს და მხოლოდ თოთხმეტ შემთხვევაში მოხდა შეწყალება. 1999 წელს ოცდაცამეტიდან მხოლოდ თვრამეტ განცხადებას მოჰყვა შეწყალება.

მართლაც, აუცილებელია სამედიცინო მიზეზით შეწყალების პროცედურის გადახედვა; არანაირი მიზეზი არ არსებობს იმისა, რომ ამგვარი გადაწყვეტილებებს კვლავაც პრეზიდენტი იღებდეს. ამ პროცედურაზე პასუხისმგებელი უნდა იყოს განაჩენის გამომტანი მოსამართლე, რომელმაც თავისი გადაწყვეტილება შეუძლია

დააფუძნოს სამედიცინო ექსპერტების შეფასებებს, რომლებშიც ნათქვამია, რომ პატიმარს აქვს სიცოცხლისათვის საშიში დაავადება“.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

ა) მას შემდეგ, რაც ძალაში შევიდა 1994 წლის 18 იანვრის კანონი, პატიმრებისათვის სამედიცინო მკურნალობის განევა ევალებათ საზოგადოებრივ საავადმყოფოებს. შესაბამისად, პატიმრები მკურნალობას გადიან ციხეებში არსებულ სამედიცინო განყოფილებებში, რომლებიც პირდაპირ არიან დაკავშირებული უახლოეს საზოგადოებრივ საავადმყოფოებთან.

ბ) თავდებით გამოშვებასთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს შემდეგს:

„თითოეულ ციხეში, განაჩენის გამომტანმა მოსამართლემ უნდა გადანყვიტოს თითოეული თავისუფლებაალკვეთილი პირის პატიმრობის ძირითადი პირობები. მას შეუძლია შეუფარდოს თავდებით გაშვება კანონით დადგენილ საზღვრებისა და პირობების ფარგლებში, გარდა იმ განსაკუთრებული შემთხვევებისა, როდესაც მან გადანყვიტობა უნდა გამოიტანოს განაჩენთა კოლეგიის აზრის მოსმენის შემდეგ....“

კანონი 2000-516, 2000 წლის 15 ივნისი

„თავდებით გაშვების ზომების დანესება, გადავადება, უარი, ჩამორთმევა ან ანუღირება უნდა მოხდეს განაჩენის გამომტანი მოსამართლის დასაბუთებული გადანყვიტებებით, რომელიც თავისი გადანყვიტებების გადასინჯვას მოახდენს პატიმრობაში მყოფი პირის თხოვნით ან პროკურორის მიმართვის საფუძველზე...“.

„თავდებით გაშვების მიზანია მსჯავრდებული პატიმრების რეაბილიტაციის ნახალისება და მათ მიერ დანაშაულის ხელახლა ჩადენის პრევენცია. მსჯავრდებულ პირებს, რომლებიც იხდიან ერთ ან მეტ სასჯელს, შეიძლება შეეხოთ თავდებით გაშვება, თუ მათი შინ ყოფნა აუცილებელია მათი ოჯახის წევრების სიცოცხლისათვის, ან თუ მათ ესაჭიროებათ მკურნალობა. სისხლის სამართლის კოდექსის 132-23 მუხლის თანახმად, თავდებით გათავისუფლება შეიძლება მოხდეს, თუ პატიმარს მოხდელი აქვს სასჯელის ნახევარი მაინც. თუმცაღა, დანაშაულის განმეორებით ჩამდენი პირების თავდებით გათავისუფლება შეიძლება მხოლოდ იმ პირობით, თუ მათ უკვე მოხდელი აქვთ სასჯელის ორი მესამედი მაინც ...“.

„...თავდებით გაშვება შეიძლება შეეხოთ ნებისმიერ პირს, რომელსაც მისჯილი აქვს ოთხწლიანი ან ნაკლებვადიანი პატიმრობა, ან

რომელსაც მოსახდელი დარჩა ოთხი ან ნაკლები წელი, როდესაც პირი, ჩვეულებრივ, მის ოჯახში მცხოვრები 10 წელზე ნაკლები ასაკის ბავშვის მშობლის მოვალეობას ასრულებს....”.

„...იმ შემთხვევაში, თუ ციხეში მოსახდელი სასჯელი 10 წელს ან ნაკლებს ითვალისწინებს, ან თუ თავდაპირველად დაკისრებული სასჯელის ხანგრძლივობის მუხედევად, მოსახდელი დარჩა სამი წელი ან ნაკლები, თავდებით გაშვებას წყვეტს განაჩენის გამომტანი მოსამართლე 722-ე მუხლში მითითებული წესით.

სხვა შემთხვევებში, თავდებით გაშვების გადანყეტილებას იღებს ვადაზე ადრე გაშვების საკითხების რეგიონალური სასამართლო, 722-ე მუხლში მითითებული წესით ...”.

2000 წლის 18 დეკემბრის ცირკულარში, რომელშიც განხილულია 2000 წლის 15 ივნისის კანონი უდანაშაულობის პრეზუმპციის გაძლიერებისა და განაჩენის ძალაში მოყვანასთან დაკავშირებით მსხვერპლის უფლებათა თაობაზე, ნათქვამია:

„ახალი 729-3-ე მუხლის თანახმად, დროებით განთავისუფლება შეიძლება შეეხოს ნებისმიერ პირს, რომელსაც მოსახდელი დარჩა სასჯელის 4 წელი ან ნაკლები, თუ ეს პირი ასრულებს მასთან მცხოვრები 10 წელზე ნაკლები ასაკის ბავშვის მშობლის მოვალეობას”.

აღნიშნული პირობები ზრდის განაჩენის გამომტანი მოსამართლის უფლებამოსილებას დროებით განთავისუფლების საკითხში. მანამდე საფრანგეთის კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა სასიკვდილო სენით შეპყრობილი პატიმრების დროზე ადრე განთავისუფლების სხვა საშუალებას, გარდა საფრანგეთის პრეზიდენტის შეხედულებისამებრ სამედიცინო მიზეზით შეწყალების თაობაზე განცხადების შეტანისა (კონსტიტუციის მუხლების 17 და 19).

გ) 2002 წლის 4 მარტის კანონი პაციენტების უფლებებისა შესახებ ავსებს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსს და ამატებს ახალ მუხლს, რომელიც ითვალისწინებს განაჩენის დროებით შეწყვეტას „მიუხედავად განაჩენის ხასიათისა ან სასჯელის დარჩენილი ვადისა... თუ დადგინდება, რომ პატიმარს აქვს სიცოცხლისათვის საშიში დაავადება, ან მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო საბოლოო ჯამში შეუძლებელია მისი ხანგრძლივ პატიმრობაში ყოფნა”. მოსამართლემ შეიძლება გამოიტანოს განჩინება, რომ განაჩენი განუსაზღვრელი ვადით შეჩერდეს. მან უნდა მოაწყოს ორი საექსპერტო შემოწმება, რათა დადგინდეს, საჭიროა განაჩენის შეჩერება, თუ მისი მოხსნა.

დ) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 803-ე მუხლში

ნათქვამია:

„არავის შეიძლება ძალდატანებით მოეთხოვოს ხელბორკილების ან თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებების ტარება, თუკი ის არ უქმნის საშიშროებას სხვებს ან თავის თავს, ან თუ არ აპირებს მართლმსაჯულებისაგან თავის დაღწევას“.

III. საერთაშორისო კანონმდებლობა

2000 წლის 14-26 მაისს საფრანგეთში მყოფი წამების და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის აღკვეთის ევროპის კომიტეტის ანგარიში საფრანგეთის რესპუბლიკის მთავრობას:

„მიუხედავად კომიტეტის 1996 წლის ვიზიტის ანარიშის 144-ე პარაგრაფში მოყვანილი რეკომენდაციებისა, დელეგაციამ 2000 წელს კვლავ მიიღო ინფორმაცია (განსაკუთრებით ლიონში) რომელიც აფიქრებინებს, რომ პატიმრების საავადმყოფოში გადაყვანის პირობები და იქ მათდამი მოპყრობა ხდება სამედიცინო ეთიკის დარღვევით: პაციენტებს სისტემატურად ძალით ადებენ ხელბორკილებს, მიუხედავად მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობისა ან ასაკისა, მათი გასინჯვა და მკურნალობა ხდება სამართალდამცავი მუშაკების თანდასწრებით, ხშირად მათ ფიზიკურად აბამენ საწოლზე“.

საფრანგეთის ხელისუფლებამ აღნიშნა, რომ მან მოამზადა ცირკულარის პროექტი, რომელიც ხელს შეუწყობს იმ პრინციპის დამკვიდრებას, რომ ხელბორკილები ან თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებები უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ განსაკუთრებულ პირობებში.

კომიტეტის რეკომენდაციაა, რომ დაჩქარებულად მოხდეს ცირკულარის მიღება და რომ დოკუმენტში ღიად იყოს დამონებული 1996 წლის ვიზიტის შესახებ მოხსენების 144-ე პარაგრაფში მოცემული რეკომენდაციები, კერძოდ:

რომ ყველა სამედიცინო შემთხვევა, გასინჯვა და მკურნალობა საზოგადოებრივ საავადმყოფოებში ხდებოდეს სამართალდამცავთა მიერ მოსმენისა და, თუკი სამედიცინო მუშაკები არ მოითხოვენ სხვაგვარად, მათი უშუალო დასწრების გარეშე;

რომ აიკრძალოს საავადმყოფოებში პატიმართა საწოლებზე დაბმის პრაქტიკა.

კომიტეტი მოუწოდებს საფრანგეთის ხელისუფლებას, რომ რაც შეიძლება სწრაფად დასრულდეს ნაციონალური პოსპიტალიზაცი-

ის პროგრამის განხორციელება, რათა მთელი ქვეყნის მასშტაბით საავადმყოფოებში პაციმრების მკურნალობა ხდებოდეს სამედიცინო ეთიკის დაცვითა და ადამიანის ღირსების პატივისცემით" (ანგარიშის 105-ე პარაგრაფი).

წამების აღკვეთის კომიტეტის მესამე გენერალური ანგარიში 1992 წლის 1 იანვრიდან 31 დეკემბრამდე პერიოდში (ნაწილი III - ჯანდაცვის მომსახურება ციხეებში):

პაციმრები, რომელთა ციხეში გამუდმებით ყოფნა შეუთავსებელია მათ მდგომარეობასთან.

„ამგვარ პაციმრებს მიეკუთვნებიან ისინი, ვისი დიაგნოზიც უახლოეს პერიოდში სასიკვდილო პროგნოზს ითვალისწინებს, ვინც სერიოზული სენითაა დაავადებული და ციხის პირობებში სათანადო მკურნალობა ვერ უტარდება, ვინც სერიოზულადაა დაინვალიდებული ან ასაკოვანია. ამგვარი პირების გამუდმებით ციხის პირობებში ყოფნამ შეიძლება შექმნას გაუსაძლისი სიტუაცია. ამ შემთხვევებში ციხის ექიმის კომპეტენციაში შედის მოხსენების შედგენა სათანადო პასუხისმგებელი უწყების სახელზე, რათა მოხდეს შესაფერისი ალტერნატიული პირობების ორგანიზება“.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია ციხეში ჯანმრთელობის დაცვის ასპექტების თაობაზე (მიღებული 1998 წლის 8 აპრილს):

პირები, რომელთა მდგომარეობა შეუფერებელია გამუდმებით ციხეში ყოფნასთან.

„სერიოზული ფიზიკური ნაკლის მქონე და ასაკოვანი პაციმრები უნდა განთავსდნენ ისე, რომ რაც შეიძლება ნორმალური ცხოვრების საშუალება ჰქონდეთ. ისინი არ უნდა იყვნენ სხვა პაციმრებისაგან იზოლირებული. საჭიროა სტრუქტურული ცვლილება, რათა შესაძლებელი გახდეს ინვალიდის სავარძელს მიჯაჭვული პაციმრებისათვის ისეთივე დახმარების გაწევა, როგორიც შესაძლებელია ციხის გარეთ არსებულ გარემოში

გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, თუ როდის უნდა მოხდეს უახლოეს მომავალში სიკვდილის პროგნოზის მქონე პაციენტების გადაყვანა ციხის გარეთ მდებარე საავადმყოფოებში, უნდა იქნეს მიღებული სამედიცინო დასკვნის საფუძველზე. ამგვარი გადაყვა-

ნის მოლოდინში ავადმყოფობის ბოლო სტადიაში მყოფ პაციენტებს ოპტიმალური სამედიცინო მოვლა უნდა ჰქონდეთ ციხის სამედიცინო ცენტრში. ასეთ შემთხვევებში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს პერიოდული შესვენება ციხის გარეთ მდებარე საცხოვრებელში. აუცილებელია სამედიცინო მოსაზრებით შეწყალების სახით ციხიდან დროზე ადრე გათავისუფლების შესაძლებლობის შესწავლა“.

კანონმდებლობა

1. კონვენციის მე-3 მუხლის საგარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე უჩიოდა გამუდმებით პატიმრობაში ყოფნას და იმ პირობებს, რომლებშიც ის ჰყავდათ მიუხედავად მისი ავადმყოფობისა. ის დაეყრდნო კონვენციის მე-3 მუხლს, რომელშიც ნათქვამია: „არავინ შეიძლება გახდეს ნამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

1. მხარეთა არგუმენტები

მოსარჩელეს მიაჩნდა, რომ პატიმრობა გულისხმობდა პიროვნებისათვის მხოლოდ თავისუფალი გადაადგილების უფლების წართმევას და რომ ყველა სხვა ძირითადი უფლება ხელუხლებლად ძალაში რჩებოდა თავისუფლების აღკვეთის პერიოდში. შესაბამისად, მისი აზრით, სასამართლოს უნდა გადაეწყვიტა, ციხეში ავადმყოფობის დროს მის მიერ გადატანილმა ტანჯვამ რამდენად მიაღწია სისასტიკის იმ დონეს, რომ მიჩნეულ იქნას კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად.

მოსარჩელის აზრით, თავისუფლების აღკვეთა თავისთავად შეუთავსებელია პატიმრის სიცოცხლისათვის საშიშ ავადმყოფობასთან. ის ასეთ მდგომარეობაში იყო 1988 წლიდან და მით უფრო 2000 წლიდან, როდესაც დოქტორ დ-მ თავის მოხსენებაში შეიტანა დასკვნა, რომ აუცილებელი იყო სპეციალიზირებულ განყოფილებაში მკურნალობა. მიუხედავად ამისა, ხელისუფლებამ გადაიყვანა ის მიურეს ციხეში, ნაცვლად იმისა, რომ როგორც სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 722-ე მუხლის შესაბამისად იყო შესაძლებელი, დროებით შეეჩერებინა მისი განაჩენი სამედიცინო მიზეზით შეწყალების გამო. 2002 წლის 4 მარტის კანონის ძალაში შესვლამ მისი აზრით, სიტუაცია მიიყვანა იქამდე, რომ აშკარა გახდა კონვენციის მე-3

მუხლის დარღვევა, რომლის მიხედვითაც გამუდმებით თავისუფლების აღკვეთა შეუთავსებელია უკიდურესად სერიოზულ სამედიცინო მდგომარეობასთან.

მოსარჩელის მიერ ციხეში გადატანილი ტანჯვის ზომა და ის ფორმა, რომლითაც მას უწევდნენ სამედიცინო დახმარებას, ასევე კვალიფიცირდებოდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად.

უპირველეს ყოვლისა, 2000 წლის ივნისამდე მოსარჩელის პატიმრობამ ლანმეზანის ციხის საერთო საკანში, ყოველგვარი სანიტარული უსაფრთხოების დაუცველად, იმ დროს, როდესაც მის იმუნურ სისტემას ძლიერ ასუსტებდა ქიმიოთერაპია, არაადამიანური და დამამცირებელი მდგომარეობა შეუქმნა მას. უფრო მეტიც, სამარცხვინო პირობები, რომელშიც ის ბადრაგით გადაჰყავდათ ციხიდან სამედიცინო დახმარების გასაწევად, როდესაც მას გამუდმებით ჯაჭვები ეკეთა, მიუხედავად იმისა, რომ არასოდეს ჰქონია გაქცევის მცდელობა, ტკივილს აყენებდა და დამამცირებელ მდგომარეობაში აგდებდა მას. მოსარჩელე აგრეთვე ამბობდა, რომ საავადმყოფოში გადაყვანა ციხის დახურული მანქანით მისთვის მტკივნეული იყო (სასწრაფო დახმარების მანქანა არ გამოუყენებიათ 2000 წლის მაისამდე). ის ასევე დაჟინებით აცხადებდა, რომ ქიმიოთერაპიის სეანსების დროს მას ფეხებზე ბორკილები ეკეთა, ხოლო ცალი ხელით მიბმული იყო სავადმყოფოს საწოლზე. მას ბორკილები ეკეთა 1999 წლის ბოლოს ოპერაციის დროს, რომელიც გაუკეთდა დაცვისა და ჟანდარმების თანდასწრებით. მოსარჩელეს მიაჩნდა, რომ ბორკილების გამოყენება გაუმართლებელი იყო, თუ გავითვალისწინებთ მის ფიზიკურ სისუსტესა და უნაკლო დისციპლინარულ ისტორიას, რომელიც არავითარ განსაკუთრებულ მიზეზს არ აძლევდა დაცვის ოფიცრებს, რომ ეფიქრათ მისგან მომდინარე რაიმე საფრთხეზე.

ბოლოს, მოსარჩელე უჩიოდა პირობებს, რომლებშიც მას უტარდებოდა სამედიცინო მკურნალობა, კერძოდ კი სამართალდამცავთა იქ ყოფნა დამამცირებელი იყო მისთვის და ამის გამო მან 2000 წლის ივნისში უარი განაცხადა მკურნალობაზე.

მოსარჩელემ დაასკვნა, რომ მისი მდგომარეობიდან გამომდინარე, მისი მკურნალობა ციხეში არასწორი იყო და ის ფიზიკური და სულიერი ტანჯვა, რომელიც მას მიაღება, საკამარისია იმისათვის, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად კვალიფიცირებულ იქნას როგორც არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა.

მთავრობა აღნიშნავდა, რომ მოსარჩელე ციხეში იმყოფებოდა 1994 წლის 20 ივლისიდან, მაგრამ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით

არანაირი პრობლემები არ ჰქონია 1998 წლის ბოლომდე. შესაბამისად მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება დაიწყო 1998 წლიდან. შეწყალების თაობაზე მის განცხადებასთან დაკავშირებით 2000 წლის 12 მაისს გაცემულ ცნობაში ნახსენები იყო ექსპერტთა შემოწმების საჭიროება. ამის შემდეგ 2000 წლის 28 ივნისს შედგენილ ანგარიშში ხაზგასმული იყო პრობლემები, რომლებიც წარმოიშვა მოსარჩელის მიერ მისთვის დანიშნულ კიბოს საწინააღმდეგო მკურნალობაზე უარის თქმასთან დაკავშირებით; ამ კონტექსტში, ექსპერტმა დაასკვნა, რომ მოსარჩელეს ესაჭიროებოდა მოვლა სპეციალიზებულ განყოფილებაში. სამართალდამცავმა ორგანოებმა დაუყოვნებლივ მიიღეს მიუზრეს ციხეში პატიმრის გადაყვანის გადწყვეტილება, რათა ის უფრო ახლოს ყოფილიყო ტულუზის უნივერსიტეტის საავადმყოფოსთან. ის ფაქტი, რომ მოსარჩელე იქ გადაიყვანეს 2000 წლის 19 ივლისს, ექსპერტის ზემოაღნიშნული ანგარიშის დასკვნის წარდგენიდან ერთ თვეზე ნაკლებ ვადაში, მეტყველებს სათანადო ორგანოების ზრუნვაზე, რომ ციხეში მოსარჩელეს ჰქონოდა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შეასფერისი პირობები.

მთავრობა აღნიშნავდა, რომ მიუზრეს ციხეში მოსარჩელეს უნდა ჰქონოდა ცალკე საკანი (თუმცა მათ მიერ გაკეთებულ დამატებით განცხადებებში ნათქვამი იყო, რომ ეს ასე იყო ლანმეზანის ციხეშიც), რომ ის იქ მუშაობდა და ინარჩუნებდა კონტაქტს გარე სამყაროსთან ტელეფონის, ფოსტის, შეხვედრების ოთახისა და ციხიდან დროებით გასვლის მეშვეობით.

რაც შეეხება ქიმიოთერაპიული სეანსების ჩატარებას, მთავრობა აცხადებდა, რომ მოსარჩელე ეხებოდა 2000 წლის 30 მაისს მომხდარ შემთხვევას, როდესაც ის შეეცადა შეეცვალა მისთვის დადგმული წვეთოვანის სიჩქარე. ამასთან დაკავშირებით, ისინი აცხადებდნენ, რომ დაცვის ოფიცრები არანაირად არ მონაწილეობდნენ მისი მკურნალობისათვის ან სამედიცინო ზედამხედველობისათვის საჭირო დროის განსაზღვრაში, ვინაიდან ეს საკითხები მხოლოდ სამედიცინო და პარასამედიცინო პერსონალის კომპეტენციაშია.

ბორკილების გამოყენების საკითხთან მიმართებაში მთავრობა აღიარებდა, რომ თავისუფლების შემზღუდავი საშუალება მართლაც იყო გამოყენებული მოსარჩელის გადაყვანის დროს ციხიდან საავადმყოფოში, მაგრამ ისინი დაუყოვნებლივ მოიხსნა, როგორც კი ის მიიყვანეს სამკურნალო კაბინეტში, სადაც ციხის არცერთი თანამშრომელი არ იმყოფებოდა. მთავრობის არგუმენტი იყო, რომ

შემზლუდავი საშუალების გამოყენება გამართლებული იყო იმ სერიოზული დანაშაულების გამო, რომელიც მოსარჩელეს ადრე ჰქონდა ჩადენილი (როგორც მთავრობა აცხადებდა, მას მისჯილი ჰქონდა ოცნლიანი პატიმრობა 1976 წლის 5 მაისს ჩადენილი მკვლელობისათვის და რევანლიანი პატიმრობა 1987 წლის 15 ივნისს ჩადენილი შეიარაღებული ძარცვისათვის) და იმ ფაქტის გამო, რომ მისი ოჯახის საცხოვრებელი ტულუზაში ტერიტორიულად ახლოს იყო. არ იყო გამორიცხული, რომ ადგილობრივი თანამზრახველები დახმარებოდნენ მას, განსაკუთრებით საავადმყოფოში ადვილად ამოსაცნობი მარშრუტით მისი გადაადგილების რეგულარობისა და სიხშირის გათვალისწინებით. 2000 წლის 30 მაისის ინციდენტის დროს მას ჯერ კიდევ დარჩენილი ჰქონდა სასჯელის მნიშვნელოვანი ნაწილი, ზედიზედ არაერთხელ ჰქონდა მიღებული უარი სამედიცინო ნიადაგზე შეწყალების განცხადებებზე, ჰქონდა სერიოზული კრიმინალური წარსული, რასაც სამართლიანად შეიძლებოდა აღეძრა ეჭვი, რომ ადგილობრივ თანამზრახველთა დახმარებით მას შეიძლება ეცადა გაქცევა. გარდა ამისა, მთავრობა აცხადებდა, რომ ციხის ადმინისტრაციისგან მიღებული ინფორმაციით, მისთვის ფეხებზე ბორკილების დადების პრაქტიკა შეწყვეტილი იყო, მით უფრო, რომ გადაადგილების დროს ტკივილის გამო მას ხელჯოხის გამოყენება დასჭირდა. სწორედ იმავე დროს ბორკილების ნაცვლად მოხდა უფრო მსუბუქი ჯაჭვის გამოყენება, რადგან მოსარჩელე ვენებში წვეთოვანის კეთების გამო უჩიოდა მკლავების ტკივილს.

მთავრობის განცხადებაში ყველა ეს ფაქტორი მიუთითებდა იმაზე, რომ მოსარჩელისათვის ციხეში შექმნილ პირობებს არასოდეს მიუღწევია ისეთი სიმკაცრისათვის, რომ მისცემოდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის კვალიფიკაცია.

2. სასამართლოს შეფასება

სასამართლო შენიშნავს, რომ პირველ შემთხვევაში მოსარჩელეს მისცეს დროებით გასვლის უფლება 2001 წლის 22 მარტს. აქედან გამომდინარე, ის გადასინჯავს მის სარჩელს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის თაობაზე ამ თარიღზე უფრო ადრინდელი თარიღიდან - 1999 წლის 8 იანვრიდან, როდესაც დაინერა სამედიცინო დასკვნა, რომელშიც მოსარჩელის დაესვა დიაგნოზი - ანუ ორი წლით ადრე დაწყებული პერიოდიდან.

სასამართლო განმეორებით აცხადებს, რომ პრეცედენტზე დამ-

ყარებული კანონის თანახმად, ცუდი მოპყრობა უნდა აღწევდეს სიმკაცრის მინიმალურ ზღვარს, რათა მოექცეს კონცენციის მე-3 მუხლის სფეროში. ამ მინიმალური ზღვარის შეფასება, ბუნებრივია, არის ფარდობითი; ის დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, კერძოდ მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და მენტალური შედეგები და, ზოგ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა. მიუხედავად იმისა, რომ მხედველობაში მისაღები ამგვარი მოპყრობის მიზანი, განსაკუთრებით ის, იყო თუ არა ის ჩადენილი მსხვერპლის დამცირებისა და ღირსების შელახვისათვის, ამგვარი მიზნის არარსებობა თავისთავად არ გულისხმობს იმას, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუხლის დარღვევას.

კონვენცია არ შეიცავს არანაირ პირობას, სპეციფიკურად რომ ეხებოდეს თავისუფლებააღკვეთილი პირების ავადმყოფობას, მაგრამ არ შეიძლება იმის გამორიცხვა, რომ ავადმყოფი ადამიანის დაპატიმრებამ შეიძლება წამოჭრას საკითხები, რომლებიც კონვენციის მე-3 მუხლის სფეროს განეკუთვნება.

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი არ შეიძლება გაგებულ იქნას როგორც თავისუფლებააღკვეთილი პირების სამედიცინო ნიადაგზე გათავისუფლების ზოგადი ვალდებულება, ის მაინც ავალდებულებს სახელმწიფოს, რომ დაიცვას თავისუფლებააღკვეთილი პირების ფიზიკური კეთილდღეობა, მაგალითად, მათთვის საჭირო სამედიცინო დახმარების უზრუნველყოფით. სასამართლომ აგრეთვე ხაზი გაუსვა ყველა პატიმრის უფლებას, რომ თავისუფლების აღკვეთის ადგილზე ჰქონდეთ ადამიანის ღირსებისათვის შესაფერისი პირობები, რათა დაკისრებული ზომების განხორციელების ფორმა და მეთოდი არ აგდებდეს მათ ისეთ ფიზიკურ განსაცდელში ან გაჭირვებაში, რომლის ხარისხიც აღემატება პატიმრობასთან დაკავშირებული გარდაუვალი ხარისხის განსაცდელს; ამასთან ერთად, გარდა პატიმრების ჯანმრთელობისა, აუცილებელია უზრუნველყოფილი იყოს მათი სათანადოდ კარგად ყოფნა პატიმრობასთან დაკავშირებული მოთხოვნების პირობებში.

მოცემულ შემთხვევაში სასამართლომ დაადგინა, რომ განაჩენის გამომგანმა მოსამართლემ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობა თავისთავად შეუთავსებელი იყო პატიმრობასთან 2001 წლის 22 მარტიდან. ის ფაქტი, რომ საავადმყოფოში რეგულარული ვიზიტებისას მას ესაჭიროებოდა სამედიცინო მკურნალობა, ამართლებდა მის გაშვებას თავდებით, იმ პირობით, რომ ის იცხოვრებდა ნათესავებთან.

სასამართლო მხედველობაში იღებს საფრანგეთის კანონმდებლობაში მომხდარ ცვლილებებს ამ საკითხთან დაკავშირებით, რომელმაც განაჩენის გამომტან მოსამართლეს გაუზარდა უფლებამოსილებები სერიოზულად ავადმყოფ პატიმრებთან მიმართებაში. როგორც უკვე აღინიშნა, საფრანგეთის კანონმდებლობა ქვეყნის ხელისუფლებას სხვადასხვა საშუალებას აძლევს ჩაერიოს იმ შემთხვევებში, როდესაც პატიმრებს სერიოზული დაავადებები აწუხებთ. პატიმრის ჯანმრთელობა მხედველობაში შეიძლება იქნას მიღებული მისი სამედიცინო ნიადაგზე თავდებით გაშვების თაობაზე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 729-ე მუხლისა და 2000 წლის 15 ივნისის მიღებული შესწორების საფუძველზე, კერძოდ როდესაც პატიმარს მკურნალობის კურსის გავლა ესაჭიროება“.

გარდა ამისა, 2002 წლის 4 მარტის კანონით პატიმართა უფლებების თაობაზე, პატიმართა განაჩენები დროებით შეიძლება შეჩერდეს, თუ მათ სიცოცხლისთვის საშიში დაავადება აქვთ, ან თუ მათი მდგომარეობა შორეულ პერსპექტივაში შეუფერებელია მათ ხანგრძლივ პატიმრობაში ყოფნასთან. შესაბამისად სასამართლო აღნიშნავს, რომ პატიმრობაში მყოფი პირის ჯანმრთელობა ახლა იმ ფაქტორთა შორისაა, რომლებიც გასათვალისწინებელია პატიმრობის ფორმის, განსაკუთრებით მისი ხანგრძლივობის გადანყევტისას. ამ თვალსაზრისით, პრაქტიკული გამოხატულება მიეცა სასამართლოს განცხადებას იმის თაობაზე, რომ „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა სფეროში სულ უფრო მზარდი მაღალი სტანდარტის მოთხოვნა შესაბამისად და გარდაუვალად მოითხოვს უფრო მეტ სიმკტიცეს დემოკრატიული საზოგადოებების ძირითად ფასეულობათა დარღვევების შეფასებაში“.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2000 წლის 15 ივნისსა და 2003 წლის 4 მარტის კანონებით მიღებულმა პროცედურულმა ღონისძიებებმა განაჩენის გამომტან მოსამართლეს მისცა ახალი შესაძლებლობები, რომელთა საშუალებითაც სერიოზულად გართულებული ჯანმრთელობის მდგომარეობის მქონე პატიმრების გათავისუფლება შესაძლებელი გახდა მოკლე ვადაში; თუმცაღა, უნდა აღინიშნოს, რომ ეს პროცედურები არ იყო ხელმისაწვდომი პატიმრისათვის მისი ციხეში ყოფნის პერიოდში, და რომ სახელმწიფოს მხრიდან მოსარჩელის სიტუაციაზე რეაგირება გამოიხატებოდა მხოლოდ ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო გათავისუფლების თაობაზე შეტანილ თხოვნებზე ყოველგვარი მიზეზის დაუსახელებლად უარის თქმაში. როგორც მთავრობის მხარემ აღნიშნა, მოსარჩელის თავდებით გათავისუფლება

შეუძლებელი იყო, ვიდრე ის არ დააკმაყოფილებდა სათანადო მოთხოვნებს, რომელთა საფუძველზე მას ასეთი უფლება გაუჩნდებოდა, ანუ არა უადრეს 2001 წლისა. ამასთანავე, მისი დაპატიმრების პერიოდისათვის არ არსებობდა მისი განაჩენის შეჩერების თაობაზე განცხადებით მიმართვის შესაძლებლობა.

ასეთ პირობებში, სასამართლო შეისწავლის, თუ რამდენად გამოიწვია მისმა უწყვეტმა პატიმრობამ სიტუაციის იმ ხარისხამდე გამძაფრება, რომ იგი კვალიფიცირებული ყოფილიყო კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად. სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელის მდგომარეობა სულ უფრო მეტად იძლეოდა შემფოთების საბაბს და სულ უფრო მეტად შეუთავსებელი ხდებოდა პატიმრობასთან. 2000 წლის 28 ივნისის მოხსენებაში აღნიშნული იყო ციხეში კიბოს მკურნალობის სიძნელე და რეკომენდაცია ეძლეოდა პატიმრის სამკურნალო განყოფილებაში გადაყვანას. მასში აგრეთვე აღნიშნული იყო მოსარჩელის ფსიქოლოგიური მდგომარეობა, რომელიც გამწვავდა ავადმყოფობის სტრესით, გავლენა იქონია მისი სიცოცხლის ხანგრძლივობაზე და გააუარესა მისი ჯანმრთელობა. ამბულატორიული კონსულტაციისა და სამკურნალო განყოფილების ექიმის 2000 წლის 20 ნოემბრის წერილი ეხებოდა მხოლოდ დაავადების რემისიის შესაძლებლობას. ყველა ეს ფაქტორი მიუთითებს, რომ მოსარჩელის დაავადება პროგრესირებდა, ხოლო ციხის პირობებში არ იყო მისი სათანადო მკურნალობის საშუალება, ციხის ადმინისტრაცია კი არ იღებდა საჭირო ზომებს. ამ ზომებით შეიძლებოდა გათვალისწინებული ყოფილიყო მოსარჩელის გადაყვანა საავადმყოფოში ან სხვა სამკურნალო განყოფილებაში, სადაც მისი ჯანმრთელობა გამუდმებული კონტროლის ქვეშ იქნებოდა და ზედამხედველობა გაენეოდა, განსაკუთრებით ღამე.

პირობები, რომლებშიც მოსარჩელე გადაჰყავდათ საავადმყოფოში, წამოჭრის მთელ რიგ საკითხებს. ეჭვგარეშეა, რომ მოსარჩელეს ჯაჭვები ეკეთა დაცვის თანხლებით გადაადგილების დროს, თუმცა ჯაჭვებს ძალიან აღარ უჭერდნენ მას შემდეგ, რაც ექიმმა თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებების გამოყენების საწინააღმდეგო რეკომენდაცია გასცა. თუმცა, დაუდგენელია, მიბმული იყო თუ არა განმცხადებელი ჯაჭვით სამკურნალო პროცედურის მსვლელობისას და ესწრებოდნენ თუ არა ამ პროცესს დაცვის წევრები. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ციხის სამსახურის რეგიონალური დირექტორისაგან მიღებულ პასუხში ხელბორკილების გამოყენების თაობაზე გარკვევით იყო ნათქვამი, რომ მოსარჩელის ავადმყოფობა არ

ათავისუფლებდა მას ხელბორკილების დადებისაგან და ხელბორკილების გამოყენების წესი სტანდარტული იყო თავისუფლების აღკვეთის კონტექსტში.

სასამართლო კიდევ ერთხელ აცხადებს, რომ ხელბორკილების დადება ჩვეულებრივ არ ქმნის საფუძველს მე-3 მუხლის დარღვევის დასაფიქსირებლად იმ შემთხვევებში, როდესაც ამ ღონისძიებას მიმართავენ კანონიერი დაპატიმრების დროს და ამას არ მოჰყვება ძალის გამოყენება ან საჯაროდ ტანსაცმლის გახდა საჭიროზე მეტად. ამ მიმართებით, მნიშვნელოვანია, მაგალითად, იმის გათვალისწინება, თუ რამდენად შესაძლებელია, რომ პატიმარი გაიქცეს ან რაიმე სახის დაზიანება ან ზარალი მიაყენოს ვინმეს. მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, იმის გათვალისწინებით, რომ ის გადაჰყავდათ საავადმყოფოში, რომ ქიმიოთერაპიის სეანსები მიმდინარეობდა არაკომფორტულ პირობებში და მისი სისუსტის გათვალისწინებით, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ხელბორკილების გამოყენება არ შეესაბამებოდა უსაფრთხოების საჭიროებას. რაც შეეხება საფრთხეს მოსარჩელის მხრიდან, და მიუხედავად მისი კრიმინალური წარსულისა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსარჩელის ადრინდელი ქცევა არ იძლეოდა სერიოზული შიშის საფუძველს, რომ ის გაიქცეოდა ან ძალადობას მიმართავდა. დაბოლოს, სასამართლო ყურადღებას მიაქცევს წამების აღკვეთის ევროპის კომიტეტის რეკომენდაციებს, რომლებშიც საუბარია პატიმრების სამედიცინო შემოწმების მიზნით მათი საავადმყოფოში გადაყვანის პირობებზე, რომლებიც კომიტეტის აზრით კვლავაც ქმნის პრობლემებს სამედიცინო ეთიკისა და ადამიანური ღირსების პატივისცემის კუთხით. მოსარჩელის მიერ იმ პირობების აღწერა, რომლებშიც ის დაცვის თანხლებით ციხიდან გადაჰყავდათ საავადმყოფოში და პირიქით, მაინცდამაინც ვერ აქარწყლებს კომიტეტის შემოწმებას ამ სფეროში.

დასკვნით ანალიზში, სასამართლოს მიაჩნია, რომ ქვეყნის ხელისუფლებამ არ გამოიჩინა სათანადო ყურადღება მოსარჩელის ჯანმრთელობისადმი, რათა მის მიმართ არ ჰქონოდა ადგილი მოპყრობას კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევით. მოსარჩელის უწყვეტმა პატიმრობამ, განსაკუთრებით 2000 წლის ივნისიდან, შელახა მისი ღირსება და გამოიწვია განსაკუთრებით მწვავე ტანჯვა, რომელიც გარდაუვალად უკავშირდებოდა კიბოს მკურნალობას. დასკვნის სახით, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელის მიმართ ადგილი ჰქონდა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას

ზემოაღნიშნულ პირობებში უწყვეტი პატიმრობის დროს.
შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება
კონვენციის 41-ე მუხლი ითვალისწინებს:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუ მაღალი ხელშემკერელი მხარის ქვეყნის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, სასამართლო აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ა) ზარალი

მოსარჩელემ მოითხოვა შემდეგი თანხები: 304,898 (სამას ოთხი ათას რვაას ოთხმოცდათვრამეტი) ევრო ციხეში ყოფნისას განცდილი ფიზიკური ტანჯვისათვის, იგივე ოდენობის თანხა მორალური ტანჯვისათვის და 400,000 (ოთხასი ათასი) ევრო მისი სიცოცხლის ხანგრძლივობის შემცირებისათვის.

სასამართლომ ჩათვალა, რომ მოსარჩელემ შეიძლება განიცადა სერიოზული შიშები მისი პატიმრობაში ყოფნის გამო და რომ მან განიცადა არამატერიალური ზარალი, რომლის კომპენსირებაც შეუძლებელია მხოლოდ დარღვევის დადგენით. სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე სასამართლომ დადგინა, რომ მოპასუხე ქვეყნამ მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 15,000 (თხუთმეტი ათასი) ევრო.

ბ) სასამართლო ხარჯები

ამ პუნქტში მოსარჩელეს არაფერი მოუთხოვია;

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა:

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ მოპასუხე ქვეყნამ მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 15,000 (თხუთმეტი ათასი) ევრო არაფულადი ზარალის კომპენსაციის სახით, განაჩენის საბოლოოდ ძალაში შესვლის თარიღიდან სამი თვის ვადაში;

მუისელი (Mouisel) საფრანგეთის წინააღმდეგ

რომ არ აკმაყოფილებს მოსარჩელის სხვა პრეტენზიებს სამართლიანი ანაზღაურების თაობაზე.

დოკუმენტი შედგენილია ფრანგულად და წერილობითი შეტყობინება გაეგზავნა 2002 წლის 14 ნოემბერს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით.

ვან დერ ვენი (VAN DER VEN) ნიდერლანდების წინააღმდეგ

**2003 წლის 4 თებერვლის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა**

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დაიბადა 1949 წელს და ამჟამად დაკავებულია მაასტრიხტში.

ის დააპატიმრეს 1995 წლის 11 სექტემბერს. მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის დევნა მკვლელობის, წინასწარგანზრახული მკვლელობის, სხეულის მძიმე დაზიანების, გაუპატიურების, ნარკოტიკებით ზემოქმედების შედეგად ჩადენილი ძალადობის ბრალდებით დასრულდა 2002 წლის 26 მარტს, როდესაც უმაღლესი სასამართლოს საბოლოო განაჩენის მიხედვით მოსარჩელეს 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიესაჯა. ასეთი განაჩენის გამოტანისას სასამართლომ გაითვალისწინა ის გარემოება, რომ მოსარჩელემ წინასწარი პატიმრობის უდიდესი ნაწილი მაქსიმალური უსაფრთხოების რეჟიმის მქონე საპატიმროში გაატარა. გარდა ამისა, სასამართლომ მოსარჩელეს სასჯელის მოხდა მთავრობის განკარგულებაში გადაცემით მაქსიმალური უსაფრთხოების მქონე რეჟიმის დანესებულებაში დაუწესა.

თავდაპირველად მოსარჩელე ჩვეულებრივი ტიპის წინასწარი დაკავების დანესებულებაში იქნა მოთავსებული. შემოხსენებული დანესებულების უფროსისადმი მიმართულ, 1997 წლის 7 ოქტომბრით დათარიღებულ წერილში ადგილობრივი პროკურორი აცხადებს:

„მოგახსენებთ, რომ პატიმართან დაკავშირებით სერიოზული საფრთხე აღინიშნება. საპატიმროთა დაზვერვის საინფორმაციო სამსახურის (GRIP) ინფორმაციით, რომელიც პირადად ჩემს მიერ შემოწმდა და შეიცავს მნიშვნელოვან, სანდო და კონკრეტულ ინფორმაციას, პატიმარს საპატიმროდან გაქცევა აქვს განზრახული და ამ

მიზნით ცდილობს გარე სამყაროსთან კავშირების დამყარებას. გთხოვთ გაითვალისწინოთ ჩემი გაფრთხილება და შესაფერისი ზომები მიიღოთ როგორც მისი უწყვეტი პატიმრობის უზრუნველსაყოფად, ასევე უსაფრთხოების, კერძოდ, საპყრობილის გარეთ მყოფ პირთა უსაფრთხოების დაცვის მიზნით“.

1997 წლის 14 ოქტომბერს აღნიშნული დანესებულების უფროსმა მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების სპეციალური შერჩევის სამსახურის კომისიას მოსარჩელის მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში (EBI-ში) გადაყვანა შესთავაზა, რაც ვოსველდის პენიტენციარული კომპლექსის ნაწილს წარმოადგენს. სპეციალური შერჩევის სამსახურის კომისიის 1997 წლის 24 ოქტომბრის კრებაზე გადაწყდა მოსარჩელის ასეთ დანესებულებაში გადაყვანა, რაც განხორციელდა კიდეც 1997 წლის 29 ოქტომბერს.

1997 წლის 4 ნოემბერს იუსტიციის მინისტრმა მოსარჩელის გადაყვანა დაადასტურა და ასეთი გადაწყვეტილების მიზეზებზე მას ინფორმაცია მიაწოდა. 1997 წლის 7 ოქტომბრის წერილზე დაყრდნობით, იუსტიციის მინისტრი განმარტავდა, რომ საფრთხე ემუქრებოდა არა მხოლოდ ზემოთ აღნიშნული დანესებულების პატიმრებს, არამედ მის გარეთ მყოფ პირებსაც. მოსარჩელეს აგრეთვე აცნობეს, რომ მისი გაქცევა საფრთხეს შეუქმნიდა საზოგადოებას. მინისტრის გადაწყვეტილებით მოსარჩელეს ე.წ. „A რეჟიმი“ დაუწესდა, რადგანაც, მისი მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში გადაყვანის შემთხვევაში, იგი თვითმკვლელობით იმუქრებოდა.

1998 წლის იანვარსა და მარტში მოსარჩელემ სააპელაციო სასამართლოს მისი ჩვეულებრივი ტიპის წინასწარი დაკავების დანესებულებაში გადაყვანის ორი მოთხოვნა წარუდგინა. პირველი მოთხოვნა არ მიიღეს, ხოლო მეორეზე კი მოსარჩელეს უარი ეთქვა. სააპელაციო სასამართლომ თავისი მეორე გადაწყვეტილება ღა-ის მიერ მოპოვებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით გამოიტანა, რომელიც სასამართლოს, ნდობით აღჭურვილმა პირმა გაანდო კონფიდენციალურად 1998 წლის 26 მარტის სასამართლო მოსმენაზე. არც მოსარჩელეს და არც მის ადვოკატს არ მისცეს უფლება მოესმინათ, თუ რა განუცხადა ნდობით აღჭურვილმა პირმა სააპელაციო სასამართლოს. მას მერე, რაც მოსარჩელე და მისი ადვოკატი მოსმენაზე დაუშვეს, სააპელაციო სასამართლომ ძალიან მოკლედ საქმის კურსში ჩააყენა ისინი, თუმცა GRIP მიერ მოპოვებული ინფორმაციის წყარო ან თარიღი არ დაუსახელებია.

1998 წლის 29 ოქტომბერს იუსტიციის სამინისტრომ გადაწყვი-

ტა, რომ მოსარჩელის მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მოთავსების საკითხი ხელახლა უნდა დადგეს. ამ გადანყვეტილების ფორმულირება დაახლოებით 1997 წლის 4 ნოემბერს მიღებული გადანყვეტილების იდენტური იყო, თუმცა მინისტრის გადანყვეტილებით, მოსარჩელე „A რეჟიმს“ აღარ უნდა დაქვემდებარებოდა.

1998 წლის 17 დეკემბერს მოსარჩელემ ისევ მოსთხოვა სააპელაციო სასამართლოს მისი წინასწარი დაკავების ჩვეულებრივ დანესებულებაში გადაყვანა, აცხადებდა რა, რომ იგი მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში უკანონოდ მოათავსეს. მოსარჩელე კონვენციის მე-8 მუხლს ეყრდნობოდა. მოსარჩელის განცხადებით, მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მისი ყოფნა სერიოზულ საფრთხეს უქმნის კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებულ უფლებებს პირად და ოჯახურ ცხოვრებაზე: მოსარჩელის როგორც პირადი ცხოვრება, ასევე გარე სამყაროსთან კონტაქტი ასეთ დანესებულებაში მეტად შეზღუდულია. მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების პატიმრებს თვეში ერთხელ აქვთ უფლება თავის მეუღლეს, მშობლებსა თუ ბავშვებს უშუალოდ, გამყოფი შუშის გარეშე შეხვდნენ. ამ დროს ერთადერთი დასაშვები ფიზიკური კონტაქტი შეხვედრის დასაწყისში და მის დასასრულს ხელის ჩამორთმევაა. სხვა ნათესავებთან შეხვედრა მხოლოდ გამყოფი შუშის მეშვეობით ხდება. გარდა ამისა, შესაძლებელია კვირაში ორჯერ ათ-ათი წუთით ნათესავებთან კონტაქტი ტელეფონითაც.

1999 წლის 18 თებერვლის სააპელაციო სასამართლოს დახურულ სხდომაზე (მოსამართლის ოთახში) მოსარჩელემ ასევე განაცხადა, რომ მისი პატიმრობის პირობები მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში არაჰუმანურ მოპყრობასაც გულისხმობს, რაც კონვენციის მე-3 მუხლს ეწინააღმდეგება. ამასთან დაკავშირებით მან მოიყვანა ევროკომისიის დასკვნა ნამებისა და არაჰუმანური ან შეურაცხმყოფელი მოპყრობის ან დასჯის პრევენციის შესახებ.

დახურულ სხდომაზე, 1999 წლის 16 მარტის გადანყვეტილებით სააპელაციო სასამართლომ ეს მოთხოვნა უარყო. სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ 1998 წლის 29 ოქტომბერს, მინისტრის მიერ მიღებულ გადანყვეტილებაში დასახელებული მიზეზები ასაბუთებს მოსარჩელის მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში ყოფნის აუცილებლობას. მან აგრეთვე განაცხადა, რომ პირობები, რომელშიც მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების პატიმრები იმყოფებიან, არ არღვევს მე-3 მუხლს, რადგანაც EBI-ის რეჟიმი ეყრდნობა კანონს და მოსარჩელესთან ამ რეჟიმით გათვალისწინებული

მოპყრობა შეუძლებელია წამებად ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახავ მოქცევად ან სასჯელად ჩაითვალოს. და ბოლოს, რაც შეეხება მე-8 მუხლს, სააპელაციო სასამართლო ადგენს, რომ მოსარჩელის უფლებებში ასეთი ჩარევა გამართლებულია, რადგანაც ეს ხდება კანონის დაცვით და საზოგადოების უსაფრთხოების მიზნით.

როდესაც 2000 წლის 10 ნოემბრის გადაწყვეტილებით მოსარჩელეს კიდევ ერთხელ გაუგრძელეს მაქსიმალური უსაფრთხოების დაწესებულებაში ყოფნის ვადა, მან ეს სისხლის სამართლის სამართალწარმოების ადმინისტრაციის ცენტრალური საბჭოს სააპელაციო კომისიაში გაასაჩივრა. 2001 წლის 12 თებერვალს სააპელაციო კომისიამ გასაჩივრება უარყო. მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელე აღარ განიხილებოდა როგორც პირი, რომელსაც შესაძლოა, გაქცევის მცდელობა ჰქონოდა, სააპელაციო ჯგუფი თვლიდა, რომ გაქცევის შემთხვევაში მოსარჩელე დიდ საფრთხეს შეუქმნიდა საზოგადოებას იმ ბრალდებების ბუნებიდან გამომდინარე, რომლითაც იგი დააკავეს.

2001 წლის მაისში მოსარჩელე გადაიყვანეს ჩვეულებრივი რეჟიმის ციხეში, მაასტრიხტში.

მოსარჩელემ განაცხადა, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დაწესებულებაში ყოფნისას მას სასონარკვეთისა და დეპრესიის გრძნობა დაეუფლა. მოსარჩელის EBI-ში ყოფნის ვადის გაზრდის გადაწყვეტილების მიღებამდე პენიტენციარული შერჩევის ცენტრმა მრავალჯერ შეისწავლა მისი ფსიქოლოგიური მდგომარეობა. ქვემოთ მოყვანილ პარაგრაფებში მოცემულია ამონაწერები იმ მრავალგზისი შემონმების ანგარიშებიდან, რომელსაც პენიტენციარული შერჩევის ცენტრის უფროსი ბ-ნი ვ. ხელმძღვანელობდა.

1999 წლის 28 ოქტომბრის ანგარიში:

„რაც შეეხება (მოსარჩელის) პიროვნებასა და მისი სასჯელის მოხდის მსვლელობას, უნდა ვიფიქროთ, რომ (მოსარჩელე) განუსჯელი ქმედებებისკენაა მიდრეკილი.

უკანასკნელი 6 თვის ანგარიშები ამას ადასტურებს. მისი ფსიქოლოგიური მდგომარეობა აღმავალი და დაღმავალი პერიოდებით ხასიათდება. ამჟამად მას დეპრესიის პერიოდი აქვს.

ვადის გაგრძელებასთან დაკავშირებით გირჩევდით, გადაწყვეტილების მიღებისას მეტი ყურადღება მიაქციოთ იმ შესაძლებელ რისკს, რომელიც მისი გაქცევის შემთხვევაში არსებობს“.

2000 წლის 13 აპრილის ანგარიში:

„ციხის ჯანსაღი უსაფრთხოების დაცვის ჯგუფი აღწერს როგორც პრობ-

ლემურ, დეპრესიისაკენ მიდრეკილ პიროვნებას, რომელიც მკურნალობის შესაბამის კურსს გადის. უკანასკნელი 6 თვის ანგარიშები (მოსარჩელის) ასეთ სურათს ადასტურებს.

მისი ფსიქოლოგიური მდგომარეობა აღმავალი და დაღმავალი პერიოდებისაგან შედგება. ამჟამად მისი ჩივილები დეპრესიული ხასიათისაა. დაღმავალი პერიოდები ძირითადად რეაქტიული ბუნებისაა (ცუდ ამბავზე, სხვა პატიმრებთან ურთიერთობის პრობლემებზე, საკანში „მენყვილის“ დაკარგვაზე და ა.შ.).

თუ ინფორმაცია მოსარჩელის გაქცევისა და მის მიერ საზოგადოებისათვის საფრთხის შექმნის რისკის შესახებ გულისხმობს, რომ მისი EBI-ში დარჩენის აუცილებლობა აღარ არსებობს, ის შესაძლებელია გადაყვანილ იქნას სხვა რეჟიმის ისეთ დაწესებულებაში, სადაც მოხერხდება მისთვის უსაფრთხო ადგილის გამოყოფა იქ არსებული სათანადო შეზღუდვების შესაბამისად“.

გამოძიების მოთხოვნით ფსიქიატრიული დაკვირვების კლინიკაში 2000 წლის 21 ნოემბერიდან ხდებოდა მოსარჩელის მენტალურ მდგომარეობაზე ფსიქოლოგებისა და ფსიქიატრების დაკვირვება.

„აღსანიშნავია, რომ მას მერე რაც იგი მიიღეს ფსიქიატრიული დაკვირვების კლინიკაში, (მოსარჩელის) გარეგნობა უფრო პრეზენტაბელური გახდა: შეკრეჭილი თმით, გაპარსული და სუფთად ჩაცმული, პირველ შეხვედრასთან შედარებით იგი სრულიად განსხვავებულ შთაბეჭდილებას ტოვებს. ის ამბობს, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დაწესებულების რეჟიმი მას სურვილს უკარგავს საკუთარ თავს მიხედოს: ზოგჯერ იგი ვინმესთან დალაპარაკებას დღეების მანძილზე ვერ ახერხებს. მისი აზრით პატიმრის შიშვლად დათვალიერება მეტად დამამცირებელია, ამიტომაც, პარიკმახერთან წასვლის ან შხაპის მიღების არანაირი სურვილი არ გააჩნია“.

II. ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმოხილვა

მაქსიმალური უსაფრთხოების (EBI) რეჟიმი

1999 წლის ციხის აქტი და ციხის წესდება რომელიც I-ის პატიმრების მიმართ სრულად ხორციელდება, იგივე ვალდებულებს შეიცავს და პატიმრებს იგივე უფლებებს ანიჭებს, რაც ჩვეულებრივი რეჟიმის დაწესებულების პატიმრებს აქვთ. აქ უსაფრთხოების მთელი რიგი ზომებია მიღებული. საკანის გარეთ პატიმრები მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებიან. მაქსიმალური უსაფრთხოების დაწესებულების რეჟიმი შემდეგში მდგომარეობს:

ნებისმიერი კონტაქტი გარე სამყაროსთან ხდება მეთვალყურეობის ქვეშ; პრივილეგირებული კონტაქტების გარდა ყველა სატელეფონო საუბარი (კვირაში ორჯერ ათ-ათი წუთით) ისმინება; მნახველებისაგან (ერთი ვიზიტი კვირაში ერთი საათით) პატიმრები გამჭვირვალე კედლით არიან გამოყოფილნი („ჩაკეტილი“ ვიზიტი); ოჯახის უშუალო წევრები, მეუღლეები და პარტნიორები ასეთი გამყოფი კედლის გარეშე დაიშვებიან თვეში ერთხელ, თუმცა ფიზიკური კონტაქტი შეხვედრის დაწყებისა და დამთავრებისას მხოლოდ ხელის ჩამორთმევით შემოიფარგლება; „ღია“ ვიზიტის დროს ხდება სტუმრების ტანსაცმლის შემოწმება (გაჩხრეკა);

ციხის პერსონალთან კონტაქტის უფლება თითო ჯერზე მხოლოდ ერთ პატიმარს აქვს, რასაც პერსონალის ორი წარმომადგენელი მაინც უნდა ესწრებოდეს; ამ მიზნით, ჯგუფური აქტივობებისათვის განკუთვნილი ტერიტორიისაკენ მიმავალი სპეციალური დერეფნები აშენდა; ეს ადგილები კამერებით ან პატიმრებისაგან იზოლირებულ სივრცეში მყოფი ციხის პერსონალის მეშვეობით კონტროლდება;

სპორტულ აქტივობებში მონაწილეობის მიღების უფლება პატიმრებს სულ მცირე კვირაში ორჯერ აქვთ; მათ დღეში სულ ცოტა ერთი საათი შეუძლიათ ღია ცის ქვეშ გაატარონ და სავარჯიშო ეზო მათთვის განკუთვნილი გამაჯანსაღებელი პროგრამის მიერ დადგენილ საათებში კვირაში ექვსჯერ გამოიყენონ; პატიმრებმა კვირაში სულ მცირე 6 საათი მაინც გამაჯანსაღებელ ჯგუფურ პროგრამაში უნდა მიიღონ მონაწილეობა.

თუ პატიმარი ტოვებს საპყრობილის ტერიტორიას, მაგ. როდესაც იგი მიჰყავთ სასამართლოში ან საავადმყოფოში, მას ხელბორკილები უნდა ეკეთოს. გარდა ამისა, ხელბორკილები აუცილებელია, როდესაც პატიმარი ხდება ტერიტორიაზე, სადაც ისეთი ნივთებია, რომელთა მეშვეობითაც მას შეუძლია დაჭრას ან მძევლად აიყვანოს ციხის პერსონალი, მაგ. პარიკმახერთან ან მედპუნქტში, ან როდესაც მას „ღია“ შეხვედრაზე აცილებენ;

საკანი პერიოდულად (პრაქტიკულად ყოველ კვირას) გულდასმით მოწმდება; იმავდროულად, ან უშუალოდ კამერის შემოწმების შემდეგ, იჩხრიკება პატიმარიც და მისი შიშვლად დათვალიერება ხდება; შიშველი პატიმრის შემოწმება მისი სხეულის როგორც გარედან, ასევე პირის ღრუსა და სხვა ღრუების დათვალიერებასაც გულისხმობს, მათ შორის, ჩაკეტილ ოთახში ხდება ანალური ინსპექტირებაც, რაც, სასურველია პატიმრის სქესის პიროვნების მიერ ჩატარდეს.

II. კონვენციის მე-3 მუხლის საგარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე ვარაუდობს, რომ მისი მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში (EBI-ში) დაკავება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევაა. მე-3 მუხლი გულისხმობს:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

1. მხარეთა არგუმენტები

მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების რეჟიმის სხვადასხვა ასპექტებთან დაკავშირებით 1997 წელს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის (CPT), ნიდერლანდში ყოფნის დროს გაკეთებულ კრიტიკული შენიშვნებზე დაყრდნობით მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ ეს რეჟიმი სრულიად არაპუმანურია.

იმის ნათელსაყოფად, რომ CPT-ს შენიშვნები მას ეხება, მოსარჩელე ასახელებს მისი პირადი მდგომარეობის მთელ რიგ ასპექტებს. პირველ რიგში, ის ამტკიცებს, რომ სხვადასხვა ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით მთავრობის მიერ მაქსიმალური უსაფრთხოების რეჟიმში ყოფნის საშუალო ვადად გამოცხადებულმა ორმა წელმა უკვე განვლო, რაც იმის მანიშნებელია, რომ მოსარჩელის ყოფნამ ასეთ დანესებულებაში ყოველგვარ ვადას გადააჭარბა. მეორე, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების რეჟიმმა მოსარჩელეზე დიდი ფსიქოლოგიური ზემოქმედება მოახდინა, რაც მის ფსიქოლოგიურ თუ ფიზიკურ ჩივილებში გამოიხატა. პენიტენციარული შერჩევის ცენტრის ფსიქოლოგიური განყოფილების წარმომადგენელის მიერ წარმოებულ ანგარიშებში ნათლად ჩანს, რომ მოსარჩელის მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში ყოფნამ მასზე უარყოფითი გავლენა მოახდინა და მისი ასეთ რეჟიმში მოთავსება მართებული არ იყო. მასთან უკანასკნელი შეხვედრის შემდეგ, რაც 2001 წლის 18 აპრილის ანგარიშშია ასახული, ზემოხსენებული განყოფილების წარმომადგენელი აღნიშნავს, რომ მან ნათლად დაინახა ის სერიოზული მენტალური ზარალი, რომელიც მოსარჩელეს ამ რეჟიმმა მიაყენა.

მოსარჩელის ურთიერთობამ დანესებულების ექიმთან, ფსიქოლოგთან და ფსიქიატრთან ვერ გამოიღო რაიმე დადებითი შედეგი. დადებითი შედეგი ნაკლებად მოსალოდნელიც იყო, რადგანაც მისი მდგომარეობის მთავარი წყარო იყო რეჟიმი, რომელმაც მას ღებრესიისა და

სოციალური იზოლაციის მდგომარეობა შეუქმნა. მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების სოცმუშაკებმა და ექიმებმა, ვერ შესძლეს სრულად ჩასწვდომოდნენ მის მენტალურ პრობლემებს და სწორედ ამ რეჟიმის მასზე ზემოქმედების შეუფასებლობამ მასში უმწეობისა და მარტოობის შეგრძნება გამოიწვია. გარდა ამისა, სპეციალისტებთან გამყოფი მინის საშუალებით ურთიერთობა კონფიდენციალური გარემოს შექმნას ვერ უზრუნველყოფდა.

მოსარჩელისათვის განსაკუთრებით მძიმე აღმოჩნდა რეჟიმის ორი ასპექტი, რომელიც უსაფრთხოების დაცვის თვალსაზრისით არც თუ აუცილებელი იყო: პირველი - დამოუკიდებლად იმისაგან, ჰქონდა თუ არა მას კონტაქტი გარე სამყაროსთან, სამი წლის მანძილზე, ყოველკვირეულად და ზოგჯერ უფრო ხშირადაც, მოსარჩელე შიშვლად დათვალიერებას ექვემდებარებოდა, რაშიც ანალური შემოწმება და ასევე მისი საკნის ყოველკვირეული ჩხრეკაც იგულისხმებოდა. მოსარჩელის აზრით, მეტად დამამცირებელი იყო მისი შიშვლად დათვალიერება, როდესაც მას სრულიად აშიშვლებდნენ, ამოწმებდნენ, ეხებოდნენ მის სხეულს და მისთვის სამარცხვინო პოზაშიც აყენებდნენ.

მეორე - ვიზიტების შესახებ არსებული წესდების მიხედვით, მოსარჩელეს თავისი ოჯახის უშუალო წევრებთან ნორმალური ადამიანური ურთიერთობის, მათ შორის ფიზიკური კონტაქტის საშუალება არ ეძლეოდა. მოსარჩელის განცხადებით მთავრობამ ვერ მოახერხა გარკვეული კომპრომისული საშუალება მოეძებნა, რათა როგორც უსაფრთხოების ზომები, ასევე მოსარჩელის ფიზიკური კონტაქტები ყოფილიყო უზრუნველყოფილი, თანაც მაშინ, როცა არ ყოფილა მისი გაქცევის განზრახვის რაიმე კონკრეტული, რეალური მინიშნება. უფრო მეტიც, ვიზიტებთან დაკავშირებით მკაცრი უსაფრთხოების წესების დაცვის გამო, რაიმე სახიფათო ნივთის დანესებულებაში შეუმჩნეველად შეღწევა შეუძლებელი იყო. ასე რომც მომხდარიყო, ამ ნივთს აუცილებლად აღმოაჩენდნენ შემდგომი შემოწმების შედეგად.

ამრიგად, მოსარჩელე კვლავაც პრეტენზიას აცხადებდა, რომ მას არაადამიანურად, სულ მცირე, შეურაცხმყოფელად ექცეოდნენ.

მთავრობა განმარტავდა, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების არსებობა 1980-იანი და 90-იანი წლების დასაწყისში ჰოლანდიის ციხეებიდან გაქცევის მრავალმა შემთხვევამ განაპირობა. ყოველივე ეს ხშირად ცეცხლსასროლი იარაღის, დანის ან მსგავსი

საგნის გამოყენებით და მძევლების აყვანით ხდებოდა. საზოგადოება შეშფოთებას გამოთქვამდა და ამავე დროს, საკუთარ უსაფრთხოებაზე ციხის პერსონალიც წუხდა.

თუმცა მთავრობა აღიარებდა, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების რეჟიმს მკაცრი შეზღუდვები აქვს და ამ მიზეზით, შეძლებისდაგვარად, იქ ნაკლები ადამიანის მოთავსებას ცდილობდნენ. მისი აზრით, ამ რეჟიმის პირობებს არაადამიანურს ან შეურაცხმყოფელს მაინც ვერ უწოდებდი. მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მიღებული მკაცრი ზომები იმ სერიოზული ხიფათით იყო გამართლებული, რაც შესაძლოა მათ უგულვებელყოფას მოჰყოლოდა. მთავრობამ განაცხადა, რომ მისი პასუხისმგებლობაა ციხის პერსონალი რისკისგან დაიცვას და მისი მოვალებობა საზოგადოების უსაფრთხოება უზრუნველყოს იმ კანონების საშუალებით, რომელთა მიხედვითაც სერიოზულ დანაშაულში მხილებული პატიმრები ვადაზე ადრე არ უნდა დაუბრუნდნენ საზოგადოებას.

მთავრობის აზრით, CPT-ს კომენტარი, რომ რეჟიმი „შეიძლება გარკვეულად არაჰუმანურად ჩაითვალოს“, არ ნიშნავს, რომ იგი მართლაც არაჰუმანური იყო, რადგანაც შეუძლებელია ზუსტად ითქვას ზოგადად როგორი ზეგავლენა ჰქონდა მას პატიმრებზე — ეს უფრო ინდივიდის პიროვნებაზე, ხასიათსა და სხვა პიროვნულ ფაქტორებზეა დამოკიდებული. მოცემულ შემთხვევაში, არ არსებობს რაიმე თვალსაჩინოება იმისა, რომ მოსარჩელის ყოფნამ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მის მენტალურ ჯანმრთელობაზე რაიმე სერიოზული ზემოქმედება მოახდინა. მას ჰქონდა სხვა პატიმრებთან ურთიერთობის საშუალება, მასთან შეხვედრაზე უშვებდნენ ნათესავებსა და მეგობრებს, ტელეფონით საუბრის მრავალი შესაძლებლობა ეძლეოდა და მრავალ აქტივობაში მონაწილეობის უფლებაც ჰქონდა. მისი ფიზიკური და მენტალური ჯანმრთელობა მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ იყო. მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებისა და მასთან არსებული მკურნალობის დანესებულებების ანგარიში ცხადყოფს, რომ ფსიქიატრიული და ფსიქოლოგიური მზრუნველობის ოპერატიული სისტემა აქ კარგად მუშაობდა, რაც იმის მანიშნებელია, რომ პატიმრის რაიმე სერიოზული მენტალური დარღვევა შეუძლებელია შეუმჩნეველი დარჩენილიყო. დაბოლოს, 2001 წლის 18 აპრილის პენიტენციარული პერჩევის ცენტრის ფსიქოლოგიური განყოფილების წარმომადგენელის ანგარიშის მიხედვით მოსარჩელეს ზომიერი დეპრესია აღენიშნება, თუმცა რაიმე სერიოზული ფსიქოპათოლოგია არ

შეინიშნება და დაკვირვების პერიოდში მისი ფუნქციონირება დამაკმაყოფილებელია.

მთავრობის დასკვნით, მოსარჩელის ჩივილი, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში (EBI-ში) იგი კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ არაჰუმანურ მოპყრობას ექვემდებარებოდა, ვერ მტკიცდება.

2. სასამართლოს შეფასება

სასამართლო განაგრძობს იმის მტკიცებას, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთ ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას განამტკიცებს. იგი აბსოლუტურად კრძალავს წამებას, არაჰუმანურ თუ შეურაცხმყოფელ მოპყრობას ან სასჯელს, დანაშაულის გარემოებებისა თუ მსხვერპლის ქცევისაგან დამოუკიდებლად.

სასამართლო კვლავაც ამტკიცებს, რომ პრეცედენტული სამართლის მიხედვით ცუდად მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა სცილდებოდეს, რათა მე-3 მუხლის ფარგლებში მოთავსდეს. ასეთი მინიმუმის შეფასება ფარდობითია; ეს დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, ანუ მაგ. მოპყრობის ხანგრძლივობაზე, მის ფიზიკურ თუ მენტალურ შედეგებზე, ზოგ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესსა, ასაკსა თუ ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე.

სასამართლომ მოპყრობა „არაჰუმანურად“ სცნო რადგანაც იგი წინასწარგანზრახული იყო, საათობით გრძელდებოდა და რეალურად სხეულის დაზიანება, ან ინტენსიური ფიზიკური თუ მენტალური ტანჯვა გამოიწვია. იგი შეურაცხმყოფელიც იყო, რადგანაც მსხვერპლში შიშის, ტანჯვისა და ძლიერი შეურაცხყოფის გრძნობა გამოიწვია. კითხვა, იყო თუ არა მოპყრობის მიზანი მსხვერპლის შეურაცხყოფა და დამცირება, მომდევნო ფაქტორია, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, თუმცა ასეთი მიზეზის უქონლობა მაინც ვერ გამორიცხავს მე-3 მუხლის დარღვევას.

საპატიმროს რეჟიმის პირობებმა ზოგჯერ შესაძლოა არაჰუმანური და შეურაცხმყოფელი მოპყრობის ზღვარს მიაღწიოს. საპატიმროს რეჟიმის პირობების შეფასებისას, ამ პირობების საერთო ეფექტთან ერთად, მხედველობაში მოსარჩელის მიერ გაკეთებული გარკვეული შენიშვნებიც უნდა იქნას მიღებული. თუმცა თავისუფლების აღმკვეთი ზომები ხშირად შეიცავს ტანჯვის ან შეურაცხყოფის ელემენტებს, შეუძლებელია იმის თქმა, რომ გაძლიერებული უსაფრთხოების

საპატიმროში, იქნება ეს წინასწარი დაკავება თუ სასჯელის მოხდა, თავისთავად წარმოიშვება კონვენციის მე-3 მუხლში შემავალი საკითხები. სასამართლოს მოვალეობაში არ შედის აღნიშნული რეჟიმის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი მოსარჩელის პირადი მდგომარეობის შემოწმება. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ თუმცა სამოქალაქო წესრიგის უზრუნველსაყოფად მთავრობა იძულებულია გარკვეული კატეგორიის პატიმართათვის გაძლიერებული უსაფრთხოების ციხეები დაარსოს, მე-3 მუხლი ამ სახელმწიფოებისაგან მოითხოვს იმის უზრუნველყოფას, რომ პირობები ამ დაწესებულების პატიმრებისათვის მათი ადამიანური ღირსების შესატყვისი იქნება, რომ მიღებული ზომები ისეთი სიძლიერის სულიერ თუ ფიზიკურ ტკივილს არ გამოიწვევს, რომელიც ასეთი ტიპის დაწესებულებისათვის დამახასიათებელ, გარდაუვალ ტანჯვას აღემატება, თუ რა თქმა უნდა შესაბამისად დაცულია პატიმრობის პრაქტიკული პირობები, პატიმრის ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება.

ამ კონტექსტში, სასამართლომ უკვე განაცხადა, რომ სრულ სენსორულ იზოლაციას, ტოტალურ სოციალურ იზოლაციასთან ერთად, შეუძლია პიროვნების განადგურება და რომ ეს არაპუმანური მოპყრობაა, რომლის გამართლებაც უსაფრთხოების უზრუნველყოფით ან რაიმე სხვა მიზეზით შეუძლებელია. მეორეს მხრივ, უსაფრთხოების, დისციპლინის თუ სხვა დამცავი საშუალებების მიზნით პიროვნების სხვა პატიმრებისაგან გამოყოფა, თავისთავად არ გულისხმობს არაადამიანურ მოპყრობას ან შეურაცხმყოფელ დასჯას.

2. მოცემულ საქმესთან დაკავშირებული განცხადება

თუ მოცემული საქმის ვითარებას მივუბრუნდებით, სასამართლო პირველ რიგში აღნიშნავს, რომ მოსარჩელის ჩივილი მისი პატიმრობის პირობების შესახებ ეხება არა მაქსიმალური უსაფრთხოების დაწესებულებისმატერიალურ პირობებს, არამედ უფრო რეჟიმს, რომელშიც ის იმყოფება. ამდენად, საქმე შესაძლოა შევადაროთ იტალიის წინააღმდეგ აღძრულ მთელ რიგ სარჩელებს, სადაც მოსარჩელები განაცხადებდნენ, რომ ციხის განსაკუთრებული რეჟიმი, რომელშიც ისინი იმყოფებოდნენ, ქმნის იმ პირობებს, რომლებიც კონვენციის მე-3 მუხლს არღვევენ.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ საპატიმროში ვიზიტის შემდეგ

ზემოთ მოყვანილი ანგარიშის პარაგრაფები დეტალურად აღწერს მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების პირობებს. რადგანაც არც ერთი მხარე არ აცხადებს, რომ ეს აღწერა არაზუსტია, სასამართლო უძევებს, რომ იგი ადეკვატურად ასახავს სიტუაციას EBI-ში. მაგრამ პასუხი კითხვაზე, აღმოჩნდა თუ არა მოსარჩელე არაპუმანური ან შეურაცხმყოფელი მოპყრობის მსხვერპლი კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში, დამოკიდებულია იმაზე თუ როგორია თავად პიროვნებაზე ამ რეჟიმის ზემოქმედების ხარისხი.

მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში პატიმრობის დროს მოსარჩელე უდავოდ დაექვემდებარა უსაფრთხოების მეტად მკაცრ ზომებს. სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ მოსარჩელის სოციალური კონტაქტები მეტად შეზღუდული იყო, რადგანაც მას შეეძლო ერთდროულად მხოლოდ სამ პატიმართან ჰქონოდა კონტაქტი; უშუალო ურთიერთობა ციხის პერსონალთან შეზღუდული იყო; თვეში ერთხელ მისი ოჯახის წევრებთან შეხვედრის გარდა, მოსარჩელე მნახველებს მხოლოდ გამყოფი მინის საშუალებით ეკონტაქტებოდა. მიუხედავად ამისა, სასამართლო არ თვლის, რომ მოსარჩელე სენსორულ ან სოციალურ იზოლაციას დაექვემდებარა.

მოსარჩელე მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში იმიტომ მოათავსეს, რომ არსებობდა ნაკლებად მკაცრი რეჟიმის საპყრობილიდან მისი გაქცევის დიდი რისკი, რაც თავისთავად საფრთხეს შეუქმნიდა საზოგადოებას. მოგვიანებით, მოსარჩელის გაქცევის რისკი შემცირდა, თუმცა მისი გაქცევის შემთხვევაში იგი მაინც საშიშ დამნაშავედ რჩებოდა და დიდ საფრთხეს შეუქმნიდა საზოგადოებას. მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელე ასეთი განზრახვის არსებობას უარყოფს, სასამართლო ვალდებული არ არის ციხის ხელმძღვანელობის ასეთი განცხადების დასაბუთებულობა შეამოწმოს. მხედველობაში იღებს რა იმ სერიოზულ ბრალდებას, რომლითაც მოსარჩელე წარსდგა სასამართლოს წინაშე და რომლის მიხედვითაც იგი გაასამართლეს, სასამართლო ეთანხმება ამ განცხადებას.

იმის დასამტკიცებლად, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების რეჟიმმა მის მენტალურ ჯანმრთელობას ისეთი სერიოზული ზარალი მიაყენა, რომელიც კონვენციის მე-3 მუხლის ფარგლებში ექცევა, მოსარჩელემ პენიტენციარული შერჩევის ცენტრის ფსიქოლოგიური დეპარტამენტის წევრის მიერ დანერილი ანგარიშები წარადგინა. ამ ანგარიშებიდან რამდენიმე ამტკიცებდა, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მოსარჩელე მართლაც მძიმედ გრძნობდა თავს და უჭირდა იქაურ რეჟიმთან

შეგუება. მას დეპრესიის სიმპტომები აღენიშნებოდა. აქვე, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ოჯახის წევრების მონატრებაც შეიძლება ხელისშემწყობ ფაქტორებად დასახელდეს.

მოსარჩელე ასევე აცხადებდა, რომ მოპყრობა, რომელსაც იგი დაექვემდებარა არაჰუმანური თუ არა, შეურაცხმყოფელი მაინც იყო. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ EBI-ის წესების თანახმად, „ლია“ შეხვედრამდე და მის დასასრულს, მედპუნქტში, სტომატოლოგთან თუ პარიკმახერთან ვიზიტის შემდეგ მოსარჩელის შიშვლად დათვალაიერება ხდებოდა. ამასთან ერთად, სამნახევარი წლის მანძილზე მისი საკნის ყოველკვირეულ შემოწმებასთან ერთად იგი აუცილებლად ექვემდებარებოდა შიშვლად შემოწმებას, მათ შორის ანალურ ინსპექციასაც, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მას ერთი კვირის მანძილზე კონტაქტი არ ჰქონია გარე სამყაროსთან, ან თუ მან „ლია“ ვიზიტის, მედპუნქტში, სტომატოლოგთან თუ პარიკმახერთან ყოფნის შემდეგ უკვე გაიარა ასეთი შემოწმება. ამრიგად, ყოველკვირეული მისი შიშვლად დათვალაიერება უსაფრთხოების რაიმე კონკრეტული საჭიროებით ან მოსარჩელის ქცევით კი არ იყო გამოწვეული, არამედ ჩვეული წესით ხდებოდა.

მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში შიშვლად შემოწმების წესების მიხედვით, სწორი ნაწილის შესამოწმებლად მოსარჩელეს ციხის პერსონალის წინაშე უნდა გაეხადა და მიეღო მისთვის სამარცხვინო პოზა.

რეჟიმის აქ არსებულ წესებს შორის ეს იყო ერთ-ერთი იმ პროცედურათაგანი, რომელსაც მოსარჩელე ვერ ეგუებოდა, თუმცა მთავრობის მტკიცებით პატიმრის შიშვლად შემოწმება აუცილებელი და გამართლებულია.

მოცემულ საქმეში სასამართლო დააფიქრა იმ ფაქტმა, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების სხვა მკაცრ ზომებთან ერთად, მოსარჩელე შიშვლად შემოწმებას ყოველკვირეულად ექვემდებარებოდა. იმის გათვალისწინებით, რომ პენიტენციარული სელექციის ცენტრის ფსიქოლოგიური დეპარტამენტის ანგარიშებიდან გამომდინარე, ადგილობრივმა ხელმძღვანელობამ კარგად იცოდა, რომ მოსარჩელეს უჭირდა რეჟიმთან შეგუება და მოსარჩელის EBI-ში ყოფნის მთელი ხნის მანძილზე მის შიშვლად შემოწმებას იგი უკანონო ქმედებაში არ უმხილვია, სასამართლო თვლის, რომ პატიმრის სისტემატური შიშვლად შემოწმება, ამ მოცემულ საქმეში, მთავრობისაგან მეტ დასაბუთებას მოითხოვს.

სასამართლო თვლის, რომ მას მერე რაც მოსარჩელის მიმართ

უკვე მრავალჯერ იქნა გამოყენებული სხვადასხვა მკაცრი ზომა და უსაფრთხოების არასააჭირო ფორმები, მისმა ყოველკვირეულმა შიშვლად შემონმებამ დაახლოებით სამნახევარი წლის მანძილზე მასში დამცირებისა და შეურაცხყოფის გრძნობა გამოიწვია. თავად მოსარჩელეც ამტკიცებდა, რომ სწორედ ამიტომ შეხვდა იგი ფსიქიატრს და რომ შიშვლად შემონმების თავიდან ასაცილებლად ის თავს იკავებდა, მაგალითად, პარიკმახერთან წასვლაზე.

შესაბამისად, სასამართლო ასკენის, რომ უსაფრთხოების სხვა აუცილებელ ზომებთან ერთად რეჟიმით დაწესებულმა პატიმრის შიშვლად შემონმებამ არაპუმანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობა გამოიწვია, რაც კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევაა.

III. კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე აგრეთვე ჩივის, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დაწესებულებაში მისმა მოთავსებამ კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებული მისი უფლებები დაარღვია. ამ დოკუმენტის შესაბამისი ნაწილი შემდეგში მდგომარეობს:

1. ყველას აქვს უფლება მოითხოვოს თავისი პირადი და საოჯახო ცხოვრების, საცხოვრებლის შეუვალობის ან კორესპონდენციის საიდუმლოების პატივისცემა.

2. საჯარო ხელისუფლება არ ჩაერევა ამ უფლების განხორციელებაში, იმ შემთხვევის გარდა, როცა კანონის შესაბამისად ეს დასაშვებია და როცა ეს აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებიდან გამომდინარე, უწესრიგობის ან სისხლის სამართლის დანაშაულის აღკვეთისათვის, ჯანმრთელობისა და მორალის ან სხვების უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად“.

მოსარჩელე აცხადებს, რომ EBI-ში დაკანონებული უსაფრთხოების მთელი რიგი ზომები, განსაკუთრებით მისი შიშვლად სისტემატური შემონმება, აგრეთვე ტელეფონით მისი საუბრებისა და კორესპონდენციის გაკონტროლება, მისი საკნის ყოველდღიური დათვალიერება ართმევს მას პირადი და საოჯახო ცხოვრების უფლებას. იგი ჩივის მისი ოჯახის წევრებთან შეხვედრის პირობებზეც: მნახველებთან შეხვედრა გამყოფი მინის საშუალებით ხდება, ხოლო ერთადერთი ფიზიკური კონტაქტი, რომელის უფლებაც მას ეძლევა, ხელის ჩამორთმევაა. ისიც თვეში ერთხელ ოჯახის უშუალო წევრებთან შეხვედრისას.

მთავრობა ამტკიცებს, რომ მოსარჩელის პირადი და საოჯახო ცხოვრების უფლებების შეზღუდვებს მისი თავისუფლების აღკვეთა გულისხმობს და ეს აუცილებელია მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით. მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების რეჟიმი მიმართულია უსაფრთხოების ჯაჭვის ორ განსაკუთრებით სუსტ რგოლზე: კონტაქტი აღნიშნული დანესებულების გარეთ მყოფ იმ ადამიანებთან, ვისაც პატიმართა გაქცევისათვის საჭირო ინფორმაციისა და საშუალებების უზრუნველყოფა შეუძლია და ციხის დაუცველ პერსონალთან ურთიერთობა. ეს ნიშნავს, რომ პატიმარს უფლება არა აქვს მნახველებს დაელაპარაკოს ზედამხედველობის გარეშე, ან მათთან ფიზიკურ კონტაქტში შევიდეს, რათა არ მოხდეს ისეთი საგნების მოპოვება, რომლებიც პატიმარს გაქცევაში დაეხმარება. ამდენად, სისტემატური კონტროლი და მეთვალყურეობა გამართლებულია.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელე მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მისი გაქცევის მცდელობის რისკის გამო მოათავსეს. სასამართლო ვალდებული არ არის ასეთი თვალსაზრისის სიზუსტე შეამოწმოს, თუმცა უშვებს ხელმძღვანელობის იმ მოსაზრებას, რომ გაქცევის შემთხვევაში, მოსარჩელე საზოგადოებისათვის სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენდა. უსაფრთხოების ზომები გაქცევის თავიდან ასაცილებლად იყო მიღებული. EBI-ში უსაფრთხოების ზომები კონცენტრირებულია იმაზე, თუ სად და როდის შეუძლია პატიმარს მოიპოვოს ან შეინახოს ის საგნები, რომლებსაც იგი გაქცევის შემთხვევაში გამოიყენებს, ან მიიღოს თუ გაცვალოს ინფორმაცია, რომელიც მას გაქცევაში დაეხმარება. ასეთი შეზღუდვების ფონზე მოსარჩელეს კვირაში ერთხელ მნახველების მიღების უფლება ჰქონდა და შეეძლო, თუმცა შეზღუდული სიხშირით, EBI-ის სხვა პატიმრებთან კონტაქტი და ჯგუფურ აქტივობებში მონაწილეობა.

მოცემული საქმის ვითარებიდან გამომდინარე, სასამართლო თვლის, რომ შეზღუდვები მოსარჩელის პირადი და საოჯახო ცხოვრების უფლებაზე, არ სცილდება იმ აუცილებელ ზღვარს, რომელიც დემოკრატიულ საზოგადოებაში კანონიერების შესანარჩუნებლად აუცილებელია.

შეასაბამისად, კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

ზარალი

მოსარჩელე აცხადებდა, რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულების რეჟიმმა მას ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ზარალი მიაყენა, არამატერიალური ზარალისათვის EBI-ში გატარებული თითოეული დღისათვის მოსარჩელემ, კომპენსაციის სახით 43,03 ევრო მოითხოვა, რაც მთლიანობაში 43 528,87 ევროს შეადგენს.

მთავრობის აზრით ეს თანხა გადაჭარბებულია. იგი თვლის, რომ კონვენციის დარღვევის შემთხვევაში მოსარჩელე მიიღებდა არამატერიალური ზარალის ადეკვატურ კომპენსაციას. გარდა ამისა, მთავრობა აღნიშნავს, რომ 2001 წლის 6 მარტის სააპელაციო სასამართლოს გადწყვეტილებით მოსარჩელემ წინასწარი პატიმრობა მაქსიმალური უსაფრთხოების რეჟიმში მისთვის წაყენებული ბრალდების გამო გაატარა.

სასამართლო, ითვალისწინებს რა მის მიერ აღმოჩენილ დამატებით დარღვევებს, თვლის რომ მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მოპყრობის შედეგად მოსარჩელემ არამატერიალური ზარალი განიცადა. შესაბამისად, სასამართლო სამართლიანად მიიჩნევს, რომ კომპენსაციის სახით მოსარჩელეს 3 000 ევრო გადაეცეს.

სასამართლო ხარჯები

მოსარჩელის განცხადებით, მოცემულ სასამართლო გარჩევაზე და სხვა პროცესებზეც ნიდერლანდებში, იგი ამტკიცებდა, რომ მისი მაქსიმალური უსაფრთხოების დანესებულებაში მოთავსება კონვენციის დარღვევა იყო. მიუხედავად მოსარჩელისათვის სასამართლო პროცესის ხარჯების ასანაზღაურებლად დანესებული უფასო დახმარებისა, მისი ადვოკატი სასამართლოსაგან 14 134,71 ევროს ითხოვდა იმ ჰონორარების დასაფარავად, რასაც მოსარჩელეს მისი წარმომადგენელი ადვოკატები ორივე სასამართლო პროცესზე ერთად მოსთხოვდნენ, მას რომ სასამართლო ხარჯებისათვის უფასო დახმარება არ მიეღო.

მთავრობის აზრით, იგი სასამართლო ხარჯებს ორჯერ არ გაიღებს.

სასამართლო აცხადებს, რომ პრეცედენტული უფლების მიხედვით, დაზარალებულ მხარეს სასამართლო ხარჯების ანაზღაურება იმ შემთხვევაში უნესდება, თუ მისი სარჩელი კონვენციის დარღვევის პრევენციას ან კორექტირებას ემსახურება, თუ სასამართლო გადწყვეტილებაც ამ მოსაზრებას ემთხვევა და ამისათვის მოსარჩელეს

კომპენსაცია ერგება. აქვე, აშკარა უნდა იყოს, რომ ეს ხარჯები ნამდვილად, შესატყვისი რაოდენობითაა გამოყოფილი.

თუ სინამდვილეში მოსარჩელეს სასამართლო ხარჯები არ ჰქონია, მაშინ მათი ანაზღაურების საფუძველიც არ არსებობს.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი;

რომ მოპასუხე სახელმწიფომ კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად საბოლოო განაჩენიდან სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს:

3000 (სამი ათასი) ევრო არამატერიალური ზარალისათვის;

საქმე შეწყვეტილია მოსარჩელის მოთხოვნების დაკმაყოფილებით.

დოკუმენტი შედგენილია ინგლისურად და რეგისტრირებული 2004 წლის 4 თებერვალს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით.

ენაფი (HENAF) საზრანგეთის წინააღმდეგ

2003 წლის 27 ნოემბრის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დაიბადა 1925 წელს. იგი ამჟამად იმყოფება ნანტის ციხეში..

ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში იგი დამნაშავედ იქნა ცნობილი სისხლის სამართლის სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენისათვის. კერძოდ, 1992 წლის 9 ნოემბერს შერის დეპარტამენტის ასიზის სასამართლომ შეიარაღებული ძარცვისათვის ათი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა; 1998 წლის 2 სექტემბერს ბერნეს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლომ „ციხიდან გაქცევისათვის“ (ციხეში დროულად არდაბრუნებისათვის) ექვსი თვით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა. ამავე დროს მანამდე, მსგავს შემთხვევებში, ის ოთხჯერ დაემორჩილა სათანადო განაწესს. ექსპერტებმა, რომლებმაც მოსარჩელე დაჰკითხეს ამ საკითხთან დაკავშირებით, დაასკვნეს, რომ „ქმედების ჩადენის დროს ის იმყოფებოდა ფსიქოლოგიური მოშლილობის“ მდგომარეობაში, რამაც დროებით „დაურღვია განსჯის უნარი“ და რომ ციხე ვერ მოახდენდა მასზე „თერაპიულ“ ზემოქმედებას, განსაკუთრებით მისი ხანდაზმული ასაკის გათვალისწინებით. 1999 წლის 14 იანვარს ნავარის სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლომ შეიარაღებული ძარცვისათვის ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა. როგორც მოსარჩელე თავად აცხადებს, ის გათავისუფლებას ექვემდებარებოდა 2001 წლის სექტემბრიდან, ხოლო მთავრობის განცხადებით - 2002 წლის 17 თებერვლიდან.

მოსარჩელეს ციხეში ჩაუტარდა სამედიცინო შემოწმება და ყელის არეში შესიებული გლანდები აღმოაჩნდა. სათანადო სამსახურმა დაუნიშნა სამედიცინო მკურნალობა. გადაწყდა, რომ მოსარჩელეს 2000 წლის 8 ნოემბერს დღის 2.30 სთ-ზე ოპერაცია გაუკეთდებოდა.

2000 წლის 6 ნოემბერს ეისეს ციხის უფროსმა პრეფექტს

შეატყობინა, რომ საჭირო იყო პატიმრის გადაყვანა საავადმყოფოში და მისი იქ ყოფნის დროს პატიმრის ზედამხედველობისა და დაცვისათვის პოლიციის ესკორტი მოითხოვა. რაც შეეხება უსაფრთხოებას, ციხის პერსონალს მიეცა მითითებები, რომ მოსარჩელე ყოფილიყო ჩვეულებრივი და არა გამკაცრებული ზედამხედველობის ქვეშ, რისი განხორციელებაც მიენდო ესკორტის უფროს ოფიცერს და რაც, ძირითადად, არ მოითხოვდა მუდმივად ხელბორკილებისა და სხვა შემზღუდავი საშუალებების ტარებას..

2000 წლის 7 ნოემბერს, ოპერაციის წინა დღეს, ხელბორკილ-დადებული მოსარჩელე ციხის მანქანით გადაიყვანეს ბორდოს პელე-გრინის საავადმყოფოში. საავადმყოფოსთან მას ელოდებოდა ორი პოლიციელი, რომელთაც ევალდებოდათ საავადმყოფოში პატიმრის ზედამხედველობა და დაცვა. დღის დარჩენილ ნაწილში მისარჩელეს დადებული ჰქონდა ხელბორკილები, მაგრამ ხუნდები არა.

ლამით მოსარჩელის მიმართ თავისუფლების შემზღუდავ საშუალებად გამოიყენეს ჯაჭვი, რომლითაც პატიმარი ცალი ფეხით მიბმული იყო საწოლის ფეხზე. მთავრობა აცხადებს, რომ ჯაჭვი საკმარის თავისუფლებას უტოვებდა მას საწოლში სამოძრაოდ, ხოლო მისარჩელე ამტკიცებს, რომ დაჭიმული ჯაჭვი ნებისმიერ მის მოძრაობას აძნელებდა, ან მტკიცნეულს ხდიდა და ძილის საშუალებას არ აძლევდა.

8 ნოემბერს დილით, მისარჩელემ განაცხადა, რომ თუ საავადმყოფოში შეუძლებელი იყო მისთვის ადამიანური პირობების შექმნა, ის ამჯობინებდა ოპერაციის გაკეთებას ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ. საავადმყოფოს თანამშრომლებთან გასაუბრების შემდეგ ის იმავე დღის 11.45 სთ-ზე ციხეში დაბრუნდა.

2000 წლის 9 ნოემბერს აჟანის უმაღლესი ინსტანციის ტრიბუნალში უფროსი გამომძიებელი მოსამართლის სახელზე მისარჩელემ ოფიციალური საჩივარი შეიტანა, სადაც აცხადებდა, რომ მის მიმართ ადგილი ჰქონდა „სერიოზულ ცუდ მოპყრობას“, „სიტყვიერ შეურაცხყოფასა და ფიზიკური ძალადობის მუქარას“ და „წამებას“. იმ პოლიციელების წინააღმდეგ შეტანილ საჩივარში, რომლებიც მას საავადმყოფოში იცავდნენ, ის აცხადებდა, რომ 2000 წლის 7 ნოემბერს და 8 ნოემბრის ღამეს საავადმყოფოში მისი ყოფნისას თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებების გამოყენების გამო ადგილი ჰქონდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 803-ე მუხლისა და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

2000 წლის 16 ნოემბერს მოსამართლის მიერ გამოცემული განკარგულებით მოსარჩელის მიერ წინასწარ შესატანი ხარჯების ასანაზღაურებლად დაკისრებული თანხა განისაზღვრა 6 000 ფრანგული ფრანკის ოდენობით.

2000 წლის 24 ნოემბერს მისარჩელემ ეს განკარგულება გაასაჩივრა დაზღვეული წერილით, რომელშიც აჟანის უმაღლესი ინსტანციის ტრიბუნალის უფროს რეგისტრატორს უდასტურებდა სასამართლოს განკარგულების მიღებას და სამართლებრივი დახმარების სამსახურს მიმართავდა საკუთარი შეზღუდული მატერიალური მდგომარეობის თაობაზე. იმავე დღეს მან მოსამართლეს შეატყობინა, რომ მას სააპელაციო საჩივარი შეჰქონდა იმის გამო, რომ მას არ გააჩნდა საკმარისი სახსრები.

მიმართვა სამართლებრივი დახმარების თაობაზე დარეგისტრირდა 8 დეკემბერს და უარი ეთქვა 2000 წლის 15 დეკემბერს. 2001 წლის 23 მარტის განკარგულებით აჟანის უმაღლესი ინსტანციის ტრიბუნალის თავმჯდომარემ უარის საფუძველად დაასახელა შემდეგი:

„სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით მკაფიოდ არის დათქმული თავისუფლების აღკვეთის შემზღუდავი საშუალებების გამოყენება იმ პირთა მიმართ, რომლებიც შეიძლება მართლმსაჯულებას დაემალონ. ეს ვრცელდება იმ პატიმარზეც, რომელიც იმყოფება ციხის შემოფარგლული ტერიტორიის გარეთ“.

2001 წლის 15 მაისის განკარგულებაში მოსამართლემ განაცხადა, რომ მოსარჩელის საჩივარი მიუღებელი იყო, რადგანაც მან არ გადაიხადა დაკისრებული თანხა. ამასობაში, 2001 წლის 4 აპრილს, აჟანის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო განყოფილებას გამოცხადებული ჰქონდა, რომ დაკისრებული თანხის გადახდის განკარგულების წინააღმდეგ შეიტანილი საჩივარი მიუღებელია, რადგან არ აკმაყოფილებს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 503-ე მუხლს, რომლის მიხედვითაც პატიმარმა საჩივარი უნდა შეიტანოს ციხის უფროსის საშუალებით.

2001 წლის 11 აპრილს მოსარჩელემ შეიტანა საჩივარი სამართლის იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც ეწინააღმდეგება ამ გადაწყვეტილებას. ამჟამად საქმე ელოდება განხილვას საკასაციო სასამართლოში.

სასჯელის ვადის ამოწურვისას 2001 წლის 1 ოქტომბერს ციხიდან გამოსვლის შემდეგ მოსარჩელე კვლავ დააპატიმრეს ცალკეულ საქმეთა წარმოების კონტექსტში.

II. ადგილობრივი კანონმდებლობის მიმოხილვა

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 803-ე მუხლი ითვალისწინებს:

„არავინ შეიძლება აიძულონ ატაროს ხელბორკილები ან შემზღუდავი საშუალებები, თუკი არ არის მიჩნეული, რომ ის საშიშროებას წარმოადგენს სხვებისათვის ან თავისი თავისთვის, ან რომ აპირებს დაემალოს მართლმსაჯულებას“.

1993 წლის 1 მარტის ზოგად ცირკულარში ნათქვამია:

„...ეს პუნქტი ეხება ბადრაგის ყველა წევრს, მიუხედავად იმისა, მოცემული პიროვნება იმყოფება პოლიციის დაქვემდებარებაში, სასამართლოს წინაშე, წინასწარ პატიმრობაში, თუ პატიმრობაში საბრალდებო განაჩენის გამოტანის შემდეგ.“

ბადრაგის შემადგენლობაში მყოფმა პირებმა თავად უნდა განსაზღვრონ საქმის ვითარების, ბადრაგის თანხლებით მყოფი პირის ასაკისა და მისი ხასიათის შესახებ მათ ხელთ არსებული ყოველგვარი ინფორმაციის გათვალისწინებით, არსებობს თუ არა რაიმე საშიშროება, რომელიც კანონის შესაბამისად, ხელბორკილების ან შემზღუდავი საშუალების გამოყენებისათვის ერთადერთი გამართლება შეიძლება იყოს, გარდა იმ განსაკუთრებული პირობებისა, როდესაც .. ასაკის ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო მოძრაობაშეზღუდული პირები .. სავარაუდოდ ვერ შექმნიან კანონში მითითებულ საშიშროებებს“.

კანონმდებლობა

მოსარჩელე, მისი ასაკისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, უჩიოდა იმ პირობებს, რომლებიც საავადმყოფოში ჰქონდა ოპერაციის წინა დღეს. ის იმონებდა მე-3 მუხლს, რომელშიც ნათქვამია, რომ:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასაჯელის მსხვერპლი.“

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

1. მხარეთა არგუმენტები

იმ პირობების გათვალისწინებით, რომელშიც მოსარჩელის

გადაყვანა და განთავსება მოხდა საავადმყოფოში, მთავრობამ აღნიშნა, რომ მას ხელბორკილები დაედო მხოლოდ საავადმყოფოში ბადრაგის თანხლებით გადაყვანის დროს. ამასთანავე, ბადრაგი, რომელიც შედგებოდა პოლიციის ორი ოფიცრისაგან, ელოდებოდა მას საავადმყოფოსთან, რათა ყელ-ყურ-ცხვირის განყოფილებაში მისი ყოფნისას მისთვის გაენია ზედამხედველობა და დაცვა. ციხის უფროსის წერილობით მითითებებში რეკომენდებული იყო ჩვეულებრივი და არა გაძლიერებული ზედამხედველობა, რაც პრინციპში არ მოითხოვს ხელბორკილებისა და შემზღუდავი საშუალებების პერმანენტულ გამოყენებას. შესაბამისად, მოსარჩელისათვის ხუნდების დადების გადანყვებილების მიღება მოხდა მთლიანად ბადრაგის უფროსი ოფიცრის პასუხისმგებლობით, რომელმაც გადანყვიტა მის მიმართ შემზღუდავი საშუალების გამოყენება ღამით. ამ ზომის გამოყენება დასაბუთებული იყო უსაფრთხოების მოსაზრებით, ვინაიდან ოთახი არ იყო სათანადოდ დაცული და საჭირო იყო პატიმრის მიერ მართლმსაჯულებისაგან გაქცევის ან თვითმკვლელობის ჩადენის რისკის არარსებობის გარანტიის უზრუნველყოფა. ამასთანავე, მოსარჩელისათვის გარკვეული განმარტოების უზრუნველსაყოფად და ღამე პოლიციის ოფიცრების ოთახში გამუდმებული ყოფნის აუცილებლობის მოსახსენელად ბადრაგმა დატოვა ოთახი, მაგრამ, სამაგიეროდ, ფეხზე ბორკილი დაადო.

მთავრობამ დააფიქსირა, რომ მოსარჩელეს სასამართლოში შეტანილ საჩივარში არ გამოუთვამს პრეტენზია იმის გამო, რომ იგი ხელბორკილდადებული გადაიყვანეს საავადმყოფოში.

მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მე-3 მუხლის გამოყენება მართებული იყო იმ არგუმენტზე დაყრდნობით, რომ მოსარჩელის მიმართ განხორციელებულ ქმედებებში არ იყო კონვენციით გათვალისწინებული სიმკაცრის მინიმალური ხარისხიც კი. და ბოლოს, მთავრობა იმონებდა იმ შემთხვევებს, როდესაც სასამართლომ სცნო, რომ ხელებზე ბორკილების დადება არ უტოლდებოდა მე-3 მუხლით დაშვებულ დონეს. ნებისმიერ შემთხვევაში ხელბორკილების გამოყენება, რასაც მოითხოვს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 803-ე მუხლი, კონკრეტულ შემთხვევაში გამართლებული იყო იმ საშიშროების გამო, რომელსაც მოსარჩელე ქმნიდა და ამავე დროს არსებობდა მისი გაქცევის მცდელობის რისკი, იმის გათვალისწინებით, რომ 1998 წლის თებერვალში ის გაიქცა ციხიდან.

მოსარჩელემ აღნიშნა, რომ ის არ უჩიოდა მისი გადაყვანის დროს ხელბორკილებისა და ჯაჭვების გამოყენებას მიღებული წესების

მიხედვით, რაოდენ ანომალური და დამამცირებელიც არ უნდა იყოს ის, რადგანაც მოსარჩელე უბრალოდ განიცდიდა უხერხულობას და მხოლოდ მენტალურ და არა რეალურ ნამებას.

რაც შეეხება საწოლზე ბორკილით მის მიბმას, მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ მისი კრიმინალური წარსული ამის საფუძველს არ იძლეოდა და, სხვათა შორის, მიუთითებდა, რომ თექვსმეტნახევარი წლის განმავლობაში ზედიზედ მოხდილი სასჯელების შემდეგ მას განთავისუფლებამდე მხოლოდ რამდენიმე კვირა ჰქონდა დარჩენილი. შესაბამისად, არ იყო არანაირი საშიშროება იმისა, რომ ის სამართალს დაემალებოდა, განსაკუთრებით, თუ გაითვალისწინებდნენ მის ასაკსა და ბადრაგის თანხლებით შეზღუდული მოძრაობის უნარს.

მოსარჩელე განმარტავდა, რომ მას შემდეგ, რაც ის ხელბორკილდადებული გადაიყვანეს პელეგრინის საავადმყოფოში, რაც ხდებოდა საზოგადოების დასაინახად საავადმყოფოს ტერიტორიაზე ყოფნისას, ის მთელი დღე საწოლში იწვა ხუნდების გარეშე. საღამოს პოლიციამ ის ფეხით მიაბა საწოლზე მჭიდრო ჯაჭვით, რითაც შეუზღუდა ყოველგვარი მოძრაობისა და ძილის საშუალება. იგი ამას ხსნიდა იმით, რომ ამგვარად პოლიციის თანამშრომლებს დაძინების საშუალება მიეცათ. მან აღნიშნა, რომ ოპერაციაზე უარი არ უთქვამს, არამედ განაცხადა, რომ თუ ვერ ხერხდებოდა მისი მოვლა ადამიანურ პირობებში, ის არჩევდა ოპერაციის გაკეთებას ციხიდან განთავისუფლების შემდეგ.

საავადმყოფოში გადაყვანისას ჯაჭვის გამოყენება არსებული ინსტრუქციის შესაბამისად ჩვეულებრივი მოვლენა იყო, მაგრამ უკიდურესად მჭიდრო ჯაჭვის გამოყენება საწოლზე ფეხით მისაბმელად, რომელიც ყოველი განძრევისას აყენებდა ტკივილს, უთუოდ ანომალური ზომა იყო, რომელსაც თან ახლდა გაუსაძლისი ხარისხის ნამება. ის იმეორებდა, რომ მან გამოთქვა წინააღმდეგობა შემზღუდავი საშუალების გამოყენებისთანავე და განაცხადა, რომ ეს ტკივილს აყენებდა.

2. სასამართლოს შეფასება

სასამართლო განმეორებით აცხადებს, რომ ცუდად მოპყრობა უნდა დაყვანილ იქნეს სისასტიკის მინიმალურ დონემდე, რათა მოექცეს კონვენციის მე-3 მუხლით დადგენილ ფარგლებში. ამგვარი დონის შეფასება პირობითია; ის დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, როგორიცაა ნამების ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური

და მენტალური შედეგები და, ზოგ შემთხვევაში, სქესი, ასაკი და მსხვერპლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

მიუხედავად იმისა, ითვალისწინებდა თუ არა ასეთი მოპყრობა მსხვერპლის დამცირებასა და სახელის გატეხას, ამგვარი მიზნის არარსებობა გარდუვალად არ მოასწავებს მე-3 მუხლის დარღვევის არარსებობას.

ხელბორკილების დადება, როდესაც ის გამოიყენება კანონიერი დაპატიმრების შემთხვევაში და არ მოითხოვს ძალის გამოყენებას, ან ზომიერი აუცილებლობის ფარგლებს გადაცილებულ საჯარო დემონსტრირებას, ჩვეულებრივ არ წამოჭრის კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხს. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, თუ როგორია პირის მხრიდან გაქცევის, დაზიანებისა და ზარალის მიყენების საშიშროება, და სამედიცინო მკურნალობის მიზნით საავადმყოფოში გადაყვანის კონკრეტული პირობები.

სასამართლო აღნიშნავს რომ პირველ რიგში, განმცხადებლის საჩივარი კონვენციის მე-3 მუხლთან მიმართებაში ეხება მხოლოდ იმ ფაქტს, რომ ის საავადმყოფოში ბორკილით მიაბეს მის საწოლს, და არა იმას, თუ როგორ მოხდა მისი გადაყვანა ციხიდან საავადმყოფოში.

რაც შეეხება მოსარჩელის მიერ შექმნილ საფრთხეს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის მანამდეც რამდენჯერმე იხდიდა სასჯელს. კერძოდ, მას ოთხჯერ მიეცა ციხიდან დროებით გასვლის ნებართვა, რამაც ნორმალურად ჩაიარა. მართალია, მეხუთე ამგვარი გასვლის შემდეგ 1998 წელს ის არ დაბრუნდა ციხეში, მაგრამ ექსპერტმა-ფსიქიატრმა ამჯერად მისი საქციელი მიაწერა „ფსიქიკურ აშლილობას“, რომელმაც დროებით დაურღვია განსჯის უნარი. ამ ერთადერთი შემთხვევის შემდეგ მოსარჩელეს რაიმე სხვა აშლილობის ნიშნები არ აღენიშნება. მიუხედავად იმისა, რომ 1998 წლის შემთხვევას არაძალადობრივი და ერთეული ხასიათი ჰქონდა, არ შეიძლება მისი უგულვებელყოფა.

სასამართლო თვლის, რომ დადგენილი არ იყო, რომ მოსარჩელე მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში რაიმე სახის საშიშროებას წარმოადგენდა. ციხის უფროსის წერილობით ინსტრუქციებში საკმარისად ნათლადაა მითითებული, რომ განმცხადებლის გადაყვანა უნდა მომხდარიყო ჩვეულებრივი და არა გაძლიერებული ზედამხედველობის ქვეშ. ამასთანავე, განმცხადებელი დღისით საწოლში იწვა ხუნდების გარეშე და ამას არ წამოუჭრია უსაფრთხოების საკითხი.

ნებისმიერ შემთხვევაში, საშიშროება, რომელიც თითქოსდა წარმოიშვა მოსარჩელის მიზეზით, ვერ გაამართლებს იმ ფაქტს,

რომ ის საწოლზე დააბეს ოპერაციის წინა ღამეს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ორი პოლიციელი კვლავაც დარაჯობდა მას მისი ოთახის გარეთ.

დასადგენი რჩება, ამგვარი ქმედებები ექცევა თუ არა მე-3 მუხლის ფარგლებში, და, თუ ეს ასეა, სიმკაცრის რა დონეს აღწევს ის.

ამასთან დაკავშირებით სასამართლო კვლავაც აცხადებს, რომ „იმის გათვალისწინებით, რომ კონვენცია არის ცოცხალი ინსტრუმენტი, რომლის ინტერპრეტაციაც უნდა მოხდეს დღევანდელი პირობების გათვალისწინებით ... გარკვეული ქმედებები, რომლებიც წარსულში არ კლასიფიცირდებოდა როგორც არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა ან წამება, საპირისპიროდ, მომავალში შეიძლება კლასიფიცირდებოდეს სხვაგვარად. ის მხედველობაში იღებს, რომ უფრო მაღალი სტანდარტი, რომელიც საჭიროა ადამიანის უფლებებისა და ძირითად თავისუფლებათა დასაცავად, შესაბამისად და გარდაუვალად მოითხოვს უფრო მეტ სიმტკიცეს დემოკრატიული საზოგადოებების ძირითად ფასეულობათა დარღვევების შეფასებისას. ვინაიდან ეს დებულება ეხება მე-3 მუხლის ფარგლებში უფრო მკვეთრი კლასიფიკაციის შესაძლებლობას, აქედან გამომდინარეობს, რომ გარკვეულმა ქმედებამ, რომელიც წარსულში სცილდებოდა მე-3 მუხლის ფარგლებს, მომავალში შესაძლოა შეიძინოს სათანადო დონის სიმკაცრე.

მოცემულ შემთხვევაში, განმცხადებლის ასაკის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, აგრეთვე იმის გათვალისწინებით, რომ მას ადრე არ ჩაუდენია რაიმე ისეთი საქციელი, რომელიც სერიოზული საბაზი იქნებოდა შიშისათვის, რომ ის უსაფრთხოებას სერიოზულ რისკს უქმნიდა, ციხის უფროსის ინსტრუქციის გათვალისწინებით, რომლითაც ის რეკომენდაციას უწევდა ნორმალურ და არა გაძლიერებულ ზედამხედველობას, აგრეთვე იმის გათვალისწინებით, რომ საავადმყოფოში მისი მიღება მოხდა ოპერაციის წინა ღამეს, სასამართლოს მიაჩნია, რომ შემზღუდავი საშუალებების გამოყენება უსაფრთხოების საჭიროებას არ შეესაბამებოდა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ორი პოლიციელი სპეციალურად იყო მიმაგრებული მოსარჩელის ოთახის დასაცავად.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1993 წლის ზოგად ცირკულარში, რომელიც ეხება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 803-ე მუხლს, სრულიად გარკვევით არის ნათქვამი, რომ: „ბადრაგის შემადგენლობაში მყოფმა პირებმა თავად უნდა განსაზღვრონ საქმის

ვითარების, ბადრაგის თანხლებით მყოფი პირის ასაკისა და მისი ხასიათის შესახებ მათ ხელთ არსებული ყოველგვარი ინფორმაციის გათვალისწინებით, არსებობს თუ არა რაიმე საშიშროება, რომელიც კანონის შესაბამისად, ხელბორკილების ან შემზღუდავი საშუალების გამოყენებისათვის ერთადერთი გამართლება შეიძლება იყოს, გარდა იმ განსაკუთრებული პირობებისა, როდესაც ასაკის ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო მოძრაობაშეზღუდული პირები .. სავარაუდოდ ვერ შექმნიან კანონში მითითებულ საშიშროებებს". აგრეთვე უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპის კომისიამ, საფრანგეთში ვიზიტის შესახებ საფრანგეთის მთავრობისადმი გაგზავნილ ანგარიშში 2000 წლის 14-26 მაისს, წამებისა და არაჰუმანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და სასჯელის აღკვეთის დარგში სხვა საკითხებთან ერთად რეკომენდაცია გაუწია საავადმყოფოებში პაციენტების საწოლზე დაბმის პრაქტიკის აკრძალვას.

ბოლოს, რაც შეეხება კამათს მოსარჩელის მყუდროების დაცვის სურვილთან დაკავშირებით, სასამართლო თვლის, რომ ძნელი წარმოსადგენია, რომ საწოლზე მიბმულ მოსარჩელეს მყუდროდ ეგრძნო თავი.

საბოლოო შესწავლის შემდეგ სასამართლო თვლის, რომ ქვეყნის მთავრობის მხრიდან მოსარჩელისადმი მოპყრობა არ იყო თავსებადი კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ მოთხოვნებთან. მას გამოაქვს დასკვნა, რომ მოცემულ შემთხვევაში ზემოაღნიშნულ გარემოებებში შემზღუდავი საშუალებების გამოყენება უტოლდებოდა არაჰუმანურ მოპყრობას.

შესაბამისად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

II. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

კონვენციის 41-ე მუხლში ნათქვამია:

„თუკი სასამართლო დაადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, სასამართლო აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას".

სასამართლო აღნიშნავს, რომ არც მთავრობასა და არც მოსარჩელეს არ გამოუხატავს თვალსაზრისი ამ საკითხთან დაკავშირებით.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ

აცილება მისცა მთაწერობის წინასწარ პროტესტს;

დაადგინა, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

დაადგინა, რომ მოცემულ შემთხვევაში არ არის საჭირო კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება.

დოკუმენტი შედგენილია ფრანგულად და გამოქვეყნდა 2003 წლის 27 ნოემბერს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით.

აფანასიევი (AFANASYEV) უკრაინის წინააღმდეგ

2005 წლის 5 აპრილის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დაიბადა 1964 წელს და ცხოვრობს უკრაინის ქალაქ ხარკოვში.

2000 წლის 1 მარტს თაღლითობაში ეჭვმიტანილი მოსარჩელე დააპატიმრეს და კიევის რაიონის პოლიციის განყოფილებაში მიიყვანეს.

მოსარჩელეს აცხადებს, რომ მას პოლიციაში ხელბორკილები დაადეს და დანაშაულის აღიარებას ითხოვდნენ. მოსარჩელემ ამაზე უარი განაცხადა, რის გამოც იგი რამდენჯერმე სასტიკად სცემეს. ყოველი ცემის შემდეგ ეუბნებოდნენ, რომ თუ დანაშაულს არ აღიარებდა, კიდევ სცემდნენ. ბოლოს, ერთ-ერთმა პოლიციელმა მარცხენა ყურში ისე დაარტყა, რომ მოსარჩელეს ყური გაუსივდა და ნანილობრივ სმენა დაკარგა. შემდეგ პოლიციელებმა იგი გააფრთხილეს, რომ ღამის განმავლობაში „ყველაფერი კარგად აეწონ-დაეწონა“, თორემ მომდევნო დღეს იგივე ელოდა.

მოსარჩელე დაუინებით ამტკიცებს, რომ მას მრავალი ნაკანრი და სხეულის დაზიანება ჰქონდა. 2000 წლის 2 მარტს, როდესაც პოლიციელებს სურდათ მისი წინასწარი დაკავების იზოლატორში გადაყვანა, იზოლატორის ხელმძღვანელობამ მის მიღებაზე უარი თქვა, რადგანაც მოსარჩელეს სხეულის მრავალი დაზიანება აღენიშნებოდა.

2000 წლის 3 მარტს მოსარჩელე საავადმყოფოში გადაიყვანეს, სადაც იგი ექიმმა გასინჯა.

იმავე დღეს მოსარჩელე წინასწარი დაკავების იზოლატორში გადაიყვანეს.

2000 წლის 4 მარტს იგი დამნაშავედ სცნეს, თუმცა ქ. ხარკოვის

კიევის რაიონის პროკურორის გადაწყვეტილებით თავდებით გაანთავისუფლეს იმ პირობით, რომ მართლმსაჯულებას არ დაემალეობოდა.

2000 წლის 7 მარტიდან 7 აპრილამდე სასამართლო-სამედიცინო კვლევის განყოფილებაში მოსარჩელემ სამედიცინო შემონმება გაიარა. სასამართლო მედიცინის ექსპერტმა მის სხეულზე სხვადასხვა სახის დაზიანება დააფიქსირა. მოსარჩელეს აღენიშნებოდა მარცხენა ყურის დაზიანება, დაუფიქრობები ტანზე, სახეზე, მარცხენა მკლავსა და ფეხზე (მთავრობის მიერ კვალიფიცირებული როგორც მცირე დაზიანება). ექსპერტმა, აგრეთვე, მიუთითა რომ ზემოთ აღნიშნული დაზიანება მოსარჩელემ 2000 წლის 7 მარტამდე დაახლოებით 5-7 დღით ადრე მიიღო, რაც ემთხვეოდა მის ყოფნას კიევის რაიონის პოლიციის განყოფილებაში.

2000 წლის 13 აპრილს მოსარჩელემ ხარკოვის რეგიონულ პროკურორს მოსთხოვა პოლიციელთა მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა მისი წამებისათვის. მოთხოვნა განსახილველად კიევის რაიონის პროკურატურას გადაეგზავნა.

2000 წლის 24 აპრილს მოსარჩელემ ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის პროკურატურას მოსთხოვა ეცნობებინა მისთვის სარჩელის შედეგების შესახებ.

2000 წლის 24 აპრილს ხარკოვის კიევის რაიონის პროკურორის თანაშემწის გადაწყვეტილებით საქმეს სისხლისსამართლებრივი დევნის სახე არ უნდა მისცემოდა, იმის საფუძველზე, რომ ძალადობის რაიმე მტკიცებულება არ არსებობდა. გადაწყვეტილებაში პროკურორის თანაშემწემ განაცხადა, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნა მოსარჩელის წინააღმდეგ 2000 წლის 10 თებერვალს აღიძრა. მოსარჩელემ დანაშაული ნებაყოფლობით მხოლოდ მას შემდეგ აღიარა, რაც გაიგო, რომ მისმა თანამზრახველებმაც აღიარეს იგი. მოსარჩელეს განცხადებასთან დაკავშირებით პოლიციელებიც დაკითხეს, რომლებმაც უარყვეს მათთვის ნაყენებული ბრალდება. პროკურორის თანაშემწის გადაწყვეტილების მიხედვით:

„ . . . მიუხედავად სასამართლო სამედიცინო ექსპერტის 2000 წლის 5 აპრილის No. 747/c განცხადებისა, რომ მოსარჩელეს აღენიშნებოდა სხეულის მცირე დაზიანება, რამაც მისი შრომისუნარიანობა მცირე ხნით დააქვეითა, არ არსებობს რაიმე მტკიცებულება იმისა, რომ ეს ხარკოვის კიევის რაიონის პოლიციის განყოფილების პოლიციელებმა ჩაიდინეს. მოსარჩელის მიერ წამოყენებული არგუმენტები მის მიერვე შეთხზულად შეიძლება ჩაითვალოს. მან კარგად უწყის,

რომ ძიებამ მისი ბრალეულობის დამამტკიცებელი საკმარისი ფაქტები მოიპოვა და ამჟამად დამსახურებული სასჯელის თავიდან აცილებას ცდილობს."

2000 წლის 3 ივნისს, მოსარჩელემ ეს გადაწყვეტილება ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის სასამართლოში და ქალაქის პროკურატურაში გააპროტესტა.

2000 წლის 20 ივლისს ხარკოვის ქალაქის პროკურატურამ მოსარჩელეს ამცნო, რომ 2000 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილების ანულირების მოთხოვნაზე მას უარი ეთქვა.

2000 წლის 14 სექტემბერს მოსარჩელემ 2000 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილების საპროტესტო სარჩელი ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის სასამართლოში შეიტანა.

2000 წლის 19 ოქტომბერს ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის სასამართლომ გააუქმა 2000 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება და ბრძანა ეჭვმიტანილი პოლიციელების მიმართ სისხლის სამართლის კოდექსის 166-ე მუხლის მე-2 პუნქტის (ძალაუფლების გადამეტება) თანახმად სისხლისსამართლებრივი დევნა აღძრულიყო. სასამართლომ განაცხადა, რომ პროკურორმა ჯეროვნად ვერ შეისწავლა მოსარჩელის სხეულის დაზიანებასთან დაკავშირებული საქმე და მისი უარი მოპასუხე პოლიციელთა მიმართ სისხლის სამართლის დევნის აღძვრაზე არამართებულია.

სისხლის სამართლის საქმე ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის პროკურატურას გადაეგზავნა. 2000 წლის 10 ნოემბერს ამ პროკურატურამ ხარკოვის რეგიონალურ პროკურატურას მოსთხოვა 2000 წლის 19 ოქტომბრის კიევის რაიონის სასამართლოს გადაწყვეტილების გადასახედად ხარკოვის რეგიონალური სასამართლოს პრეზიდენტისათვის მიემართა. ეს ეცნობა მოსარჩელეს 2001 წლის 26 იანვარს.

2001 წლის 25 აპრილს ხარკოვის რეგიონალურმა პროკურატურამ ამ საქმის გადახედვა უსაფუძვლოდ მიიჩნია და საქმე რაიონის პროკურატურას დაუბრუნა. მოსარჩელეს ამის შესახებ 2001 წლის 27 აპრილის წერილით შეატყობინეს.

2001 წლის 28 აპრილს კიევის რაიონის პროკურორის მიერ სისხლისსამართლებრივი დევნა აღიძრა, მაგრამ დანაშაულის მტკიცებულებების არარსებობის გამო იგი 2001 წლის 3 სექტემბრის გადაწყვეტილებით შეწყდა. მიუხედავად ამისა, მთავრობა აცხადებს, რომ 2001 წლის მაისიდან ნოემბრამდე გამომძიებლებმა, თვით პოლიციელებისა და მოსარჩელის ნათესავების ჩათვლით, რამდენიმე მონმე დაკითხეს.

სარჩელიდან გამომდინარე, 2001 წლის 29 ოქტომბერს, ხარკოვის რეგიონალურმა პროკურატურამ გააუქმა კიევის რაიონის პროკურორის გადაწყვეტილება და საქმე ხარკოვის ქალაქის პროკურატურას გადაუგზავნა. ამ უკანასკნელმა კი, 2001 წლის 7 ნოემბერს ეს საქმე შემდგომი გამოძიებისათვის ზოვტნევის რაიონის პროკურატურას გადასცა.

2001 წლის 13 ნოემბერს ზოვტნევის რაიონის პროკურატურამ გამოძიება დაიწყო.

2001 წლის ნოემბერსა და დეკემბერში კიდევ რამდენიმე მონმე დაკითხეს და დაპირისპირებაც მოეწყო.

2001 წლის 20 ნოემბერს მოსარჩელეს გამოძიების ფარგლებში სასამართლო სამედიცინო შემოწმებაც ჩაუტარდა.

2001 წლის 4 დეკემბერს სამედიცინო ექსპერტმა დაასკვნა, რომ მოსარჩელის სხეულის საშუალო სიმძიმის დაზიანება აღენიშნებოდა, რაც შესაძლოა მოსარჩელის ბრალდებაში მითითებულ ვითარებაში ყოფილიყო მიღებული.

2001 წლის 12 დეკემბერს დამატებითი სამედიცინო შემოწმება მოეწყო, რადგანაც პირველი დასრულებულად არ მიიჩნიეს.

მთავრობა აცხადებს, რომ 2002 წლის 25 თებერვალს, მეორე ექსპერტის აზრით, მოსარჩელეს სხეულის მცირე დაზიანება ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის პოლიციაში მის დაკავებამდე აღენიშნებოდა.

მოსარჩელის ადვოკატის მოთხოვნით, 2002 წლის 21 მარტს, ერთ-ერთი სამედიცინო ექსპერტი მისი თანდასწრებით დაიკითხა. იმავე დღეს ადვოკატმა დამატებითი სამედიცინო შემოწმება მოითხოვა, რადგანაც, მისი აზრით, სამედიცინო ექსპერტის მეორე ანგარიში მეცნიერულ საფუძველს იყო მოკლებული და საქმეში მოცემულ მეორე ჩვენებას ეწინააღმდეგებოდა. მიუხედავად პროკურორის მიერ ამ მოთხოვნის მიღებისა, ადვოკატისთვის პასუხი არ გაუციათ.

2002 წლის 28 მარტს, დამატებითი გამოძიების დასკვნის შესაბამისად, დანაშაულის მტკიცებულებების არარსებობის გამო, ზოვტნევის რაიონის პროკურატურამ გამოსცა ბრძანებულება სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ (მოსარჩელეს ამის შესახებ 2002 წლის 16 აპრილს შეატყობინეს). პროკურორმა აღნიშნა, რომ დაკითხულმა პოლიციელმა უარყო მის მიმართ წაყენებული ბრალდებები და მოსარჩელის განცხადება თვით მის მიმართ აღძრული სისხლისსამართლებრივი დევნით ახსნა. პროკურორი ასევე ამტკიცებდა, რომ სამედიცინო შემოწმების შედეგების მიხედვით სხეულის დაზიანებები მოსარჩელეს შესაძლოა პოლიციის განყ-

ოფილების წინასწარი პატიმრობის საკანში მოხვედრამდე მიეღო.

2002 წლის 16 აპრილსა და 31 მაისს, მოსარჩელემ და მისმა ადვოკატმა რაიონის პროკურორის მათთვის საქმის გადაცემა მოსთხოვეს. 2002 წლის 10 ივნისის წერილით პროკურორმა მათ უპასუხა, რომ საქმის ჩანაწერები შესასწავლად რეგიონულ პროკურატურას გადაეგზავნა.

მოსარჩელისა და მისი ადვოკატის მიერ რაიონის, რეგიონულ და გენერალურ პროკურატურებში რამდენიმე საჩივრის წარდგენის შემდეგ, ხარკოვის რეგიონულმა პროკურატურამ მათ შეატყობინა, რომ პოლიციელთა მიერ უფლებამოსილების გადაჭარბებასთან დაკავშირებული სისხლისსამართლებრივი საქმე დახურულია, თუმცა სხეულის მცირე დაზიანების საკითხი გამოძიებას გადაეცა.

იმავე დღეს, 2002 წლის 9 ოქტომბერს, ხარკოვის ქალაქის პროკურატურამ გააუქმა 2002 წლის 28 მარტის გადაწყვეტილება და საქმე ზოვტნევის რაიონის პროკურატურას გადასცა, რომელმაც გამოძიება 2002 წლის 23 აგვისტოს განაახლა.

სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზის ერთმანეთის საწინააღმდეგო დასკვნების გამო კიევში არსებულ სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზის ცენტრალურ ოფისს მოსარჩელის დამატებითი გამოკვლევა დაევალა.

2003 წლის 2 ივნისს ზოვტნევის რაიონის პროკურატურამ ექსპერტის 2003 წლის 3 თებერვლით დათარიღებული დასკვნა მიიღო, სადაც ნათქვამია, რომ მოსარჩელეს სხეულის საშუალო სიმძიმის დაზიანება აღენიშნებოდა, რაც შესაძლოა მის მიერ დასახელებულ ვითარებაში მიეღო.

2003 წლის 25 ივნისს ხარკოვის რეგიონალურმა პროკურატურამ მოსთხოვა ზოვტნევის რაიონის პროკურატურას გამოძიების სწრაფად დასრულება.

2003 წლის 9 ივლისს ზოვტნევის რაიონის პროკურატურამ, იმის საფუძველზე, რომ პოლიციის თანამშრომელთა ქმედებას რაიმე სისხლისსამართლებრივი დანაშაული არ გამოუწვევია, სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ ბრძანებულება გამოსცა. არსებულ სისხლის სამართლის დანაშაულს კი, დაუდგენელი პირის მიერ მიყენებული სხეულის საშუალო სიმძიმის დაზიანების კვალიფიკაცია მიანიჭა და საქმე ქ. ხარკოვის კიევის რაიონის პოლიციის დეპარტამენტს გამოსაძიებლად გადასცა.

მოსარჩელემ ამ ბრძანებულების წინააღმდეგ სარჩელით ზოვტნევის რაიონის სასამართლოს მიმართა.

2003 წლის 31 დეკემბერს ზოვტნევის რაიონის სასამართლომ გააუქმა 2003 წლის 9 ივლისის გადაწყვეტილება და საქმე გამოძიებას გადასცა. კერძოდ, სასამართლომ აღნიშნა, მოსარჩელის და პოლიციის თანამშრომელთა ურთიერთსაპირისპირო ჩვენებების გამო, საგამოძიებო სამსახურის პასუხისმგებელ პირებს ყველა აუცილებელი ზომა უნდა მიეღოთ მიუკერძოებელი მონმეების გამოსავლენად და დასაკითხად. ეს კი მათ ვერ შეძლეს.

2004 წლის 30 მარტს ზოვტნევის რაიონის პროკურატურამ გადაწყვეტილება მიიღო, რომლის მიხედვითაც იგი სხეულის საშუალო სიმძიმის დაზიანების მიყენების ფაქტების შემდგომ გამოძიებას მოითხოვს და არ ითვალისწინებს მოსარჩელის მიერ დასახელებულ პოლიციელთა მიმართ სისხლის სამართლის გამოძიების შედეგებს.

საქმე ჯერ კიდევ ძიებაშია, რადგანაც დამნაშავე გამოვლენილი არ არის.

II. ადგილობრივი კანონმდებლობა

1. უკრაინის კონსტიტუცია

ნაწყვეტი უკრაინის კონსტიტუციიდან:

მუხლი 28

„ყველას აქვს საკუთარი ღირსების პატივისცემის უფლება.

არავინ არ უნდა დაექვემდებაროს მისი ღირსების შემლახველ ნაშეხებს, სასტიკ, არაპუმანურ ან შეურაცხმყოფელ მოპყრობას ან სასჯელს“.

2. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

დანაშაულის ნიშნების აღმოჩენის შემთხვევაში კოდექსის მე-4 მუხლი ითვალისწინებს, რომ პროკურორმა ან გამომძიებელმა, საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში აუცილებლად უნდა აწარმოოს სისხლისსამართლებრივი დევნა და დანაშაულის აღმოსაჩენად, დამნაშავის დასადგენად და მის დასასჯელად ყველა ის აუცილებელი ზომა მიიღოს, რომალსაც კანონი ითვალისწინებს.

კოდექსის 22-ე მუხლი კრძალავს დამნაშავისაგან ან სისხლისსამართლებრივ დევნაში სხა მონაწილეთაგან ძალადობით, მუქარით ან რაიმე სხვა არაკანონიერი საშუალებებით დანაშაულის აღიარების მოპოვებას.

კოდექსის 28-ე მუხლი უზრუნველყოფს, რომ პიროვნებას, რომელსაც დანაშაულმა მატერიალური ზარალი მიაყენა, აქვს უფლება სამოქალაქო სარჩელი წარადგინოს დამნაშავეს ან იმ პირთა მიმართ, რომლებიც მასზე მატერიალურად პასუხისმგებელნი არიან.

3. სამოქალაქო კოდექსი

კოდექსის 221-ე მუხლი სასამართლოს ავალდებულებს შეაჩეროს სასამართლო პროცესი, თუ შეუძლებელია ამ საქმის განხილვა იმავე პირის მიმართ წარმოებაში არსებული სამოქალაქო, სისხლისსამართლებრივი თუ ადმინისტრაციული საქმის დასრულებამდე.

4. სხვა კანონები

„არაკანონიერი ქმედების შედეგად მოქალაქისათვის ზარალის ანაზღაურების პროცედურების შესახებ“ (1994 წლის 1 დეკემბერი).
მუხლი 2

„ზარალის კომპენსაცია, ამ კანონმდებლობით დადგენილ პროცედურასთან შესაბამისი ოდენობით და მის თანახმად, შემდეგ შემთხვევებშია შესაძლებელი:

- სასამართლოს განაჩენის თანახმად;
- თუ სისხლისსამართლებრივი საქმე შეწყვეტილია (შეჩერებულია) დანაშაულის მტკიცებულებების უქონლობის, ან მსჯავრდებულის დანაშაულში მონაწილეობის მტკიცებულებების უქონლობის გამო.
- ამ მუხლის მე-2 ქვეპარაგრაფის შესაბამისად სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის მიღების ან მისი შეწყვეტის შემთხვევაში;
- თუ სისხლისსამართლებრივი დევნა ადმინისტრაციული გადაცდომის გამო შეწყვეტილია (შეჩერებულია).

1. მთავრობის წინასწარი საწინააღმდეგო მოსაზრება

მთავრობამ განაცხადა, რომ სარჩელი არ უნდა ყოფილიყო მიღებული, რადგანაც მის მიმართ აღძრულ ბრალდებებთან დაკავშირებული სისხლისსამართლებრივი დევნა ჯერ კიდევ მიმდ-

ინარეობდა. ამასთან დაკავშირებით, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მოსარჩელე ვალდებული იყო ადგილობრივ დონეზე გადანყვეტილების მიღებას დალოდებოდა და სასამართლოსათვის მხოლოდ შემდეგ მიემართა.

მოსარჩელემ უარყო მთავრობის ეს მტკიცება. მან განაცხადა, რომ უკრაინაში, წამების ბრალდების შემთხვევაში პროკურორი ვალდებულია ფაქტები გამოიძიოს. მის საქმესთან დაკავშირებით გამოძიება საკმაოდ დიდხანს გაგრძელდა, ხოლო მას და მის ადვოკატს კი ამ გამოძიებაში აქტიური მონაწილეობის საშუალება არ მისცეს. მეტიც, მთავარი გამოძიებელი დიდად არც იყო დაინტერესებული მოსარჩელის პრეტენზიების სათანადო და მიუკერძოებელი შესწავლით.

1. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე აცხადებს, რომ მას ცუდად ეპყრობოდნენ დაპატიმრების შემდეგ, ხოლო ქვეყნის ოფიციალურმა პირებმა ვერ შეძლეს საქმის სრული და ეფექტური გამოძიება. მოსარჩელე კონვენციის მე-3 მუხლს დაეყრდნო, რომლის მიხედვითაც:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

ა. სავარაუდო ცუდი მოპყრობა პოლიციაში დაკავების შემდეგ

1. მხარეთა არგუმენტები

მთავრობა ამტკიცებდა, რომ არ არსებობს რაიმე მტკიცებულება, რომ პოლიციის განყოფილებაში ყოფნისას მოსარჩელემ პოლიციის თანამშრომელთა ხელით რაიმე დაზიანება მიიღო. მთავრობა, სავარაუდო ცემის დეტალების განხილვისას, მოსარჩელის მიერ ადგილობრივ ოფიციალურ პირთა მიმართ გაკეთებულ ურთიერთგამომრიცხავ განცხადებებს ეყრდნობა.

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ გარდა განცხადებებისა მისი სხეულის დაზიანების ბუნებისა და მიღების დროის შესახებ, არსებობს საკმარისი მტკიცებულებაც, სამედიცინო დასკვნის ჩათვლით, რომ მან სხეულის ეს დაზიანება სწორედ პოლიციის განყოფილებაში მისი დაკავების შემდეგ მიიღო. მოსარჩელემ გააპროტესტა მთავრობის მტკიცება მისი ცემის შესახებ ურთიერთგამომრიცხავი ჩვენებების

შესახებ. ერთადერთი უზუსტობა ერთ-ერთი დამნაშავეს გვარის დასახელებისას აღინიშნა.

2. სასამართლოს შეფასება

სასამართლო აცხადებს, რომ მე-3 მუხლი განამტკიცებს დემოკრატიული საზოგადოების ყველაზე ფუნდამენტურ ღირებულებას. იგი აბსოლუტურად კრძალავს წამებასა და შეურაცხმყოფელ მოპყრობას ან სასჯელს. კონვენციის პირველი მუხლის თანახმად მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების მოვალეობაა მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა პირის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა, როგორც ეს კონვენციაშია განსაზღვრული. მე-3 მუხლი კი სახელმწიფოსაგან წამებისა ან არაჰუმანური თუ შეურაცხმყოფელი მოპყრობისაგან მის იურისდიქციაში მყოფ პირთა დაცვას მოითხოვს.

სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ ცუდი მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა უთანაბრდებოდეს მე-3 მუხლის ფარგლებში რომ მოთავსდეს. ამ მინიმუმის შეფასება კი ფარდობითია: ის საქმის ყველა იმ გარემოებაზეა დამოკიდებული, როგორიცაა მაგ. მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური თუ მენტალური შედეგები და ზოგჯერ, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა. თავისუფლებააღკვეთილ პიროვნებაზე ფიზიკური ძალის გამოყენება, თუ ეს მისი საქციელით არ არის განპირობებული, მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების განსაკუთრებული დარღვევაა.

სასამართლო თვლის, რომ მოსარჩელის განთავისუფლებისთანავე მისი სამედიცინო შემოწმების შედეგად დადგენილი სხეულის დაზიანების ხარისხი მიუთითებს, რომ ადგილი ჰქონდა არაჰუმანურ და შეურაცხმყოფელ მოპყრობას მე-3 მუხლის ფარგლებში.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ როგორც ამ საქმის მასალები ამტკიცებს, პატიმრობის პერიოდში მოსარჩელე ძალადობის მსხვერპლი გახდა. მიუხედავად ამისა, მოსარჩელე ვერ უზრუნველყოფს საკმარის მტკიცებულებას, რომ მან ეს დაზიანება პოლიციის თანამშრომელთა ხელით მიიღო. არ არსებობენ მოწმეებიც. სავარაუდო ცემის დროს დამოუკიდებელი მოწმის არარსებობის გამო, სასამართლო თვლის, რომ შეუძლებელია დადგინდეს თუ ვინ მიაყენა მოსარჩელეს სხეულის ეს დაზიანებები.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ საბოლოო ჯამში, სამედიცინო დასკვნა, მოსარჩელის ჩვენება, პოლიციაში მისი სამი დღით დაკავების

ფაქტი და მისი სხეულის დაზიანების სხვა რაიმე დამაჯერებელი მიზეზის არარსებობა გვაფიქრებინებს, რომ იგი პოლიციის გამყოფილებაში სცემეს.

სასამართლო აცხადებს, რომ სახელმწიფო კისრულობს პასუხისმგებლობას თავისუფლებადკვეთილი პირების უსაფრთხოებაზე, ხოლო ოფიციალურმა პირებმა უნდა დაიცვან ისინი. ითვალისწინებს რა, რომ ოფიციალური პირების მოვალეობაა პასუხი აგონ მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი თავისუფლებადკვეთილი ადამიანებისათვის მიყენებულ ზიანზე, სასამართლო თვლის, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ვერ მოხდა იმ ოფიციალური პირების დადგენა, ვინც დაკავებული მიმართ ძალადობა გამოიყენა, სახელმწიფო კონვენციით განსაზღვრული პასუხისმგებლობისაგან მაინც არ თავისუფლდება.

ზემოთ ნათქვამის გათვალისწინებით და მთავრობის მხრიდან მოსარჩელის სხეულის დაზიანებებთან დაკავშირებული რაიმე დამაჯერებელი ახსნა-განმარტების არარსებობის გამო, უნდა ჩაითვალოს, რომ მოსარჩელე არაჰუმანურ და შეურაცხმყოფელ მოპყრობას დაექვემდებარა, რაზედაც კონვენციის მიხედვით მთავრობამ უნდა აგოს პასუხი.

სასამართლო ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი.

ბ. გამოძიების ადეკვატურობა

1. მხარეთა არგუმენტები

მთავრობა აცხადებს, რომ მოსარჩელის ბრალდების გამოძიება მისი სარჩელის წარდგენისთანავე დაიწყო. მთავრობის განცხადებით, გამოძიების შედეგად აღებული კურსი, მთელი რიგი ზომები და უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოებისა და პროკურორებისათვის საქმის გადაცემა მოწმობს სახელმწიფოს ნებას სრული და ობიექტური გამოძიება აწარმოოს.

მოსარჩელე დაჟინებით ამტკიცებდა, რომ მიუხედავად კანონმდებლობით გათვალისწინებული მოვალეობისა, გამოძიებული და პროკურორი, რომელთაც მოსარჩელე ცემის ფაქტის შემდეგ შეხვდა, გულგრილნი დარჩნენ მისი სხეულის დაზიანების მიმართ. მოსარჩელე აგრეთვე ამტკიცებდა, რომ გამოძიება ნელა მიმდინარეობდა. იგი აგრეთვე აღნიშნავდა, რომ შეფერხება იყო მოწმეთა დაკითხვაშიც, რაც გამოძიებას ხელს უშლიდა, რადგანაც ბევრ მათგანს უკვე უჭირდა მომხდარი ფაქტების გახსენება. მოსარჩელის

თქმით, მას არ მისცეს გამოძიებაში აქტიური მონაწილეობის მიღების საშუალება, რადგანაც პროცედურულ გადაწყვეტილებებს დროულად არ აცნობდნენ და საქმის ჩანაწერებს არ აკითხებდნენ.

2. სასამართლოს შეფასება

სასამართლო ეყრდნობა რა კონვენციის მე-3 მუხლს, საკუთარ თავზე იღებს ვალდებულებას ეფექტურად გამოიძიოს ცუდად მოპყრობის ბრალდება.

მოცემულ საქმეში, სასამართლომ დაასკვნა, რომ მოსარჩელე არაპუბლიკური და შეურაცხმყოფელ მოპყრობას პოლიციაში პატიმრობის დროს დაექვემდებარა, ამაზე პასუხისმგებლობა კონვენციის თანახმად მთავრობამ უნდა აიღოს.

3. კონვენციის მე-13 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

კონვენციის მე-13 მუხლის თანახმად მოსარჩელე ჩივის, რომ არ იქნა მიღებული ზომები მე-3 მუხლის დარღვევის თავიდან ასაცილებლად.

კონვენციის მე-13 მუხლის თანახმად:

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები აქვს კანონით ეფექტური დაცვის უფლება ეროვნული ხელისუფლების წინაშე, თუნდაც ეს დარღვევა ჩადენილი იქნას იმ პირების მიერ, რომლებიც მოქმედებენ ოფიციალური უფლებამოსილებით“.

1. მხარეთა არგუმენტები

მთავრობა ამტკიცებს, რომ მოსარჩელის ბრალდების შედეგად დაწყებული გამოძიება არის მიღებული ზომა, რომელიც მოსარჩელემ ეფექტურად გამოიყენა.

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას, რადგანაც სახელმწიფოს ოფიციალურმა წარმომადგენლებმა ვერ შესძლეს მისი საქმის ეფექტური გამოძიება. იგი ასევე ამტკიცებდა, რომ მის საქმეში ნაციონალური კანონმდებლობა არ უზრუნველყოფს კომპენსაციას, რადგანაც იგი დამნაშავედ სცნეს. მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ სამოქალაქო სარჩელით კომპენსაცი-

ის მოთხოვნა, ნებისმიერ შემთხვევაში დამოკიდებულია იმ სისხლის სამართლებრივი დევნის შედეგებზე, რომელიც ჯერ არ დასრულებულა.

2. სასამართლოს შეფასება

სასამართლო აცხადებს, რომ კონვენციის მე-13 მუხლი გარანტიის იმისა, რომ ნაციონალურ დონეზე უზრუნველყოს კონვენციით გარანტირებული უფლებებისა და თავისუფლებების ნებისმიერი ფორმით დაცვა ადგილობრივ კანონმდებლობაში. ამრიგად, მე-13 მუხლი მოითხოვს, კონვენციის „სადავო სარჩელის“ პირობის ადგილობრივი კანონმდებლობით უზრუნველყოფას და შესატყვისი დახმარების აღმოჩენას, თუმცა ხელშემკერელ სახელმწიფოებს თავისუფალი მოქმედების უფლება ენიჭებათ (ხელშემკერელი სახელმწიფოები თვითონ ირჩევენ გზას თუ როგორ მოერგონ კონვენციის მიმართ თავის ვალდებულებებს ამ პირობის შესაბამისად). მე-13 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულების ფარგლები კონვენციის შესაბამისად დამოკიდებულია მოსარჩელის სარჩელის ბუნებაზე. მიუხედავად ამისა, მე-13 მუხლით გათვალისწინებული მოთხოვნები „ეფექტური“ უნდა იყოს პრაქტიკაშიც და სამართალშიც, ხოლო მის შესრულებას მოპასუხე სახელმწიფოს ოფიციალური პირების ქმედებებმა და შეცდომებმა ხელი არ უნდა შეუშალოს. შემდეგ სასამართლო კვლავ იმეორებს, რომ თუ ინდივიდის განცხადება, რომ იგი სახელმწიფოს მხრიდან ცუდად მოპყრობას დაექვემდებარა, საკამათოა, „ეფექტური ზომების“ ცნება გულისხმობს ღრმა და ეფექტურ გამოძიებას, რომელიც შეძლებს დაადგინოს და დასაჯოს დამნაშავენი და გამოძიების პროცედურები მოსარჩელისათვის ხელმისაწვდომი გახადოს.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ სარჩელის მიხედვით, სახელმწიფოს წარმომადგენლებმა გამოძიება ზერელედ აწარმოეს და მხოლოდ დანაშაულში ეჭვმიტანილი პირები დაკითხეს. მიუხედავად მოსარჩელის განცხადებებისა და სხეულის აშკარა დაზიანებებისა, ისინი სიტყვაზე ენდნენ პოლიციელებს, რომლებიც ბრალდებას უარყოფდნენ და მათ წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი დევნა არ აღუძრავთ. მომხდარ ფაქტებთან დაკავშირებული სისხლისსამართლებრივი დევნა და გამოძიება ერთი წლის შემდეგ დაიწყო. სასამართლო ეთანხმება მოსარჩელეს, რომ მისი სარჩელის განხილვის საწყის სტადიაზე დაშვებულმა დარღვევებმა დიდი გავლენა იქონია შემდგომ გამოძიებაზეც. მონმეთა უმრავლესობა მნიშვნელოვანი დროის

გასვლის შემდეგ დაიკითხა (2001 წლის მაისი-ნოემბერი) და მათ 2000 წლის მარტში მომხდარ მოვლენებზე ჩვენებების მიცემა ვერ შესძლეს. სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ ადგილობრივმა სასამართლომ გამოძიების მსვლელობაში ოფიციალურ პირთა მხრიდან ორი სერიოზული დარღვევა აღმოაჩინა: მონმეთა უმრავლესობა ხანგრძლივი პერიოდის გავლის შემდეგ დაიკითხა, ხოლო ზოგიერთი მათგანი საერთოდ არ დაუკითხავთ. სასამართლოს აზრით, ცალკე აღებული ასეთი დარღვევები საკმარის საფუძველს ქმნის დასკვნისათვის, რომ სახელმწიფოს წარმომადგენელმა ოფიციალურმა პირებმა ვერ შეასრულეს კონვენციის მე-13 მუხლით დაკისრებული მოვალეობა.

რაც შეეხება კომპენსაციას, სასამართლო თვლის, რომ სისხლის სამართლებრივი დაზიანებისათვის კომპენსაციის მოთხოვნა გარკვეული პიროვნების ან პიროვნებებათა მიმართ უნდა გაკეთდეს. მიღებული ზომა ამაოა თუ დამნაშავე დადგენილი და გასამართლებული არ არის. ამდენად, თუ სისხლისსამართლებრივი დევნა უშედეგოა, მაშინ მიღებული ზომებიც არ იქნება ეფექტური, რდაგანაც სამოქალაქო სარჩელი კომპენსაციის მოთხოვნით არ შეიძლება განხილულ იქნას, ვიდრე სისხლისსამართლებრივი დევნის ფაქტები ბოლომდე არ იქნება დადგენილი.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სასამართლო უარყოფს მთავრობის განცხადებას, რომ მოსარჩელე აუცილებლად უნდა დაელოდოს მის მიმართ აღძრული სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებას და ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-13 მუხლის დარღვევას.

4. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

კონვენციის 41-ე მუხლში ნათქვამია:

„თუკი სასამართლო დადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, აუცილებლობის შემთხვევაში სასამართლო უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ზარალი

სასამართლო აღნიშნავს, რომ სასამართლოს წესდების მე-60 მუხლის მიხედვით დაკმაყოფილების ნებისმიერი მოთხოვნა ჩამო-

ყალიბებული და წარდგენილი უნდა იქნას წერილობითი ფორმით, შესაბამისი დამატებითი დოკუმენტაციით, რის გარეშეც სასამართლოს შეუძლია მოთხოვნაზე მთლიანად ან ნაწილობრივ თქვას უარი.

ა) მატერიალური ზარალი

მოსარჩელეს, მისთვის განსაზღვრულ ვადაში, რაიმე მოთხოვნა არ წარმოუდგენია.

ბ) არამატერიალური ზარალი

არამატერიალური ზარალის კომპენსაციისათვის მოსარჩელე 50 000 ევროს ითხოვს.

მთავრობა იმეორებს, რომ მოთხოვნა უსაფუძვლოა, თანხა კი დიდი. სასამართლო თვლის, რომ პოლიციის განყოფილებაში ცუდად მოპყრობის შედეგად მოსარჩელემ ნამდვილად მიიღო არამატერიალური ზარალი. არსებული მდგომარეობის ობიექტურად შეფასების შედეგად სასამართლომ მოსარჩელეს 6.500 ევრო მიაკუთვნა.

სასამართლო ხარჯები

მოსარჩელემ 10100 ამერიკული დოლარი მოითხოვა სასამართლო ხარჯებისათვის.

მთავრობამ განაცხადა, რომ საათების რაოდენობა, რომელიც მისმა ადვოკატმა მოსარჩელის დოკუმენტების მომზადებას და შემდეგ სასამართლოში წერილობითი სარჩელის წარდგენას მოანდომა გაზვიადებულია. უფრო მეტიც, არსად არის აღნიშნული, რომ ეს ხარჯები განეულისა.

სასამართლო დაჟინებით ამტკიცებს, რომ 41-ე მუხლის მიხედვით სასამართლო ხარჯების ასანაზღაურებლად აუცილებელია დადგენილ იქნას რეალურად დაიხარჯა თუ არა ეს თანხა და აუცილებელი იყო თუ არა ეს ხარჯები იმისათვის, რომ კონვენციის დარღვევის ფაქტები თავიდან აეცილებინათ ან მათი კორექტირება მოეხდინათ. სასამართლო თვლის, რომ მოცემულ შემთხვევაში, ეს მოთხოვნები არ დაკმაყოფილდა. მისი აზრით, ამ საქმის მოსამზადებლად ადვოკატის მიერ დახარჯული საათების რაოდენობა გაზვიადებულია. იგი აგრეთვე უკმაყოფილოა იმითაც, რომ სასამართლო ხარჯები, რომლებიც ასახავენ თითქოსდა 200 საათის ეფექტურ მუშაობას და 10 100 ამერიკულ

დოლარს შეადგენს დაიხარჯა, ან ძირითადად დაიხარჯა მოსარჩელის მიერ სასამართლოში წარდგენილ სარჩელზე. თუმცა, აშკარაა, რომ მოსარჩელეს ჰქონდა ადგილობრივ დონეზე და შემდეგ სასამართლოში შეტანილ სარჩელთან დაკავშირებით მისი ადვოკატის მიერ მიღებულ ზომებთან დაკავშირებული სასამართლო ხარჯები.

მიიღო რა მხედველობაში ამასთან დაკავშირებული ყველა ფაქტორი, სასამართლომ მოსარჩელეს 1 500 ევრო მიაკუთვნა, რასაც გამოაკლდა ევროპის საბჭოს მიერ მოსარჩელესათვის უფასო იურიდიული დახმარების სახით გამოყოფილი 890 ევრო. ამრიგად, მოსარჩელემ სასამართლო ხარჯებისათვის უნდა მიიღოს 610 ევრო პლიუს ამ თანხის მიღებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადასახადი.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ დაირღვა კონვენციის მე-13 მუხლი;

რომ მოპასუხე სახელმწიფომ კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად საბოლოო განაჩენიდან სამი თვის ვადაში მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს:

6.500 ევრო (ექვსი ათას ხუთასი ევრო) არამატერიალური ზარალისათვის;

610 ევრო (ექვსას ათი ევრო) ხარჯებისათვის.

დოკუმენტი შედგენილია ინგლისურად და რეგისტრირებულია 2005 წლის 5 აპრილს სასამართლოს წესდების 77-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების მიხედვით.

კარალევიჩიუსი (KARALEVICUS) ლიტვის წინააღმდეგ

2005 წლის 7 აპრილის სასამართლო გადაწყვეტილება
საქმის გარემოებების არაოფიციალური
შემოკლებული აღწერა

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე დაიბადა 1952 წელს, ქ. ვილნიუსში.

მოსარჩელე ეჭვიმტანილი იყო 1992 წლის ოქტომბრიდან 1993 წლის ოქტომბრამდე ჩადენილ სხვადასხვა სახის თაღლითობაში. 1994 წელს მის წინააღმდეგ აღიძრა სისხლისსამართლებრივი დევნა სამი პუნქტის — მოტყუების (თაღლითობის), დოკუმენტების დაფარვის და ყალბი ანგარიშების წარმოების საფუძველზე. იმის გამო, რომ მოსარჩელე გამოძიებას დაემალა 1994 წლის 21 ნოემბერს პროკუ-რატურამ იგი ძებნილად გამოაცხადა.

1996 წლის 24 სექტემბერს მოსარჩელე მოსკოვში დააკავეს. ლიტვის ხელისუფლების მიერ მისი ექსტრადირების მოთხოვნის საფუძველზე 1996 წლის 30 დეკემბერს იგი ლიტვაში იქნა ექსტრადი-რებული.

1996 წლის 31 დეკემბერს ქ. შიაულიაის რაიონულმა სასამართლომ მოსარჩელეს, როგორც დოკუმენტების დაფარვაში ეჭვიმტანილ პირს, 1997 წლის 31 იანვრამდე წინასწარი პატიმრობა შეუფარდა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ შესაძლებელი იყო მოსარჩელე კვლავ დამალვოდა მართლმსაჯულებას და ისევ ჩაედინა თაღლითობა. 1997 წლის 24 იანვარს სასამართლომ მისი თავისუფლების აღკვეთის ვადა 1997 წლის 31 მარტამდე გაზარდა, ხოლო 28 მარტს - 1997 წლის 31 მაისამდე და 30 მაისს კი - 1997 წლის 13 ივნისამდე.

1997 წლის 5 ივნისს საქმე ქ. შიაულიაის რაიონულ სასამართლოს გადაეცა. 1997 წლის 6 აგვისტოს სასამართლომ მოსარჩელის დაკავე-ბა სამართლიანად სცნო და განაცხადა, რომ მისი პატიმრობა უნდა გაგრძელდეს. პატიმრობის ვადა მითითებული არ ყოფილა.

1998 წლის 10 სექტემბერს ქ. შიაულიაის რაიონულმა სასამართლომ

მოსარჩელე თაღლითობასა და დოკუმენტების დაფარვაში დამნაშავედ სცნო, მაგრამ ყალბი ანგარიშების წარმოების ბრალდებისაგან გაათავისუფლა. მას 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა და ქონების კონფისკაცია მიუსაჯეს. სასამართლომ ბანკის სასარგებლოდ ზარალის ასანაზღაურებლად მას 615 264 ლიტვური ლიტის გადახდა დააკისრა.

1999 წლის 2 მარტს შიაულიაის რეგიონალურმა სასამართლომ შესწორება შეიტანა პირველი ინსტანციის განაჩენის იმ ნაწილში, რომელიც ეხებოდა ზარალს მოსარჩელის წინააღმდეგ და თანხა 476 000 ლიტვურ ლიტამდე შეამცირა.

მოსარჩლის მიერ კასაციის მოთხოვნის საფუძველზე უმაღლესმა სასამართლომ 1999 წლის 29 ივნისს გააუქმა ზემოხსენებული გადაწყვეტილება და საქმე ხელახალი გამოძიებისათვის პირველ ინსტანციას დაუბრუნა. უმაღლესი სასამართლოს ამ გადაწყვეტილებაში საუბარი არ ყოფილა მოსარჩელის პატიმრობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

1999 წლის 30 ივლისს ქ. შიაულიაის რაიონულმა სასამართლომ მოსარჩელეს, როგორც ეჭვმიტანილს თაღლითობასა და დოკუმენტების დაფარვაში, წინასწარი პატიმრობის ვადა 1999 წლის 1 სექტემბრამდე გაუგრძელა. სასამართლომ მიუთითა, რომ არსებობდა იმის საშიშროება, რომ მოსარჩელე მართლმასჯულებას დაემალებოდა. რაიონულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ 1999 წლის 29 ივნისს უმაღლეს სასამართლოს მოსარჩელის დაკავების შესახებ რაიმე გადაწყვეტილება არ მიუღია. 1999 წლის 31 აგვისტოს მოსარჩელის პატიმრობის ვადა 1999 წლის 15 ნოემბრამდე გაიზარდა. 1999 წლის 15 ნოემბერს მისი პატიმრობის ვადა 1999 წლის 31 დეკემბრამდე გაზარდეს. 1999 წლის 30 დეკემბერს ქ. შიაულიაის რაიონულმა სასამართლომ მოსარჩელეს პატიმრობის ვადა „სასამართლოს მიერ საბოლოო განაჩენის გამოტანამდე“ გაუზარდა.

2000 წლის 6 მარტს ქ. შიაულიაის რაიონულმა სასამართლომ მოსარჩელე დოკუმენტების დამალვაში დამნაშავედ სცნო და თაღლითობის ბრალდება მოუხსნა. ზარალის ასანაზღაურებლად ბანკის სასარგებლოდ მოსარჩელეს 476 000 ლიტვური ლიტის გადახდა დაეკისრა. ამნისტიის კანონის თანახმად, პატიმრობის ხუთწლიანი ვადა ერთი მესამედით შემცირდა. მოსარჩელე სასამართლოს დარბაზიდან შინაპატიმრობის პირობით თავდებით განთავისუფლდა.

2000 წლის 4 მაისს მოსარჩელეს შიაულიაის რეგიონალურმა სასამართლომ სარჩელზე უარი განუცხადა. იმავე დღეს, ადგილო-

ბრივი კანონმდებლობის თანახმად, განაჩენი ძალაში შევიდა და მას შინაპატიმრობა მოეხსნა. მოსარჩელე და მისი წარმომადგენელი აპელაციის განხილვას ესწრებოდნენ.

2000 წლის 24 ოქტომბერს უმაღლესმა სასამართლომ შეისწავლა მოსარჩელის მიერ შეტანილი სარჩელი კასაციის თაობაზე. სასამართლომ უფრო დაბალი ინსტანციების გადაწყვეტილებებში შესწორება შეიტანა და მოსარჩელეს პატიმრობის ვადა 3 წლამდე შეუმცირა. მოსარჩელე და მისი ადვოკატი უმაღლესი სასამართლოს პროცესს ესწრებოდნენ. განაჩენი საბოლოო იყო.

პატიმრობის პირობები

1997 წლის 2 იანვრიდან 1999 წლის 22 სექტემბრამდე მოსარჩელე ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების იზოლატორში იმყოფებოდა. 1999 წლის 22 სექტემბრიდან 28 სექტემბრამდე იგი კაუნასის პოლიციის იზოლატორში იყო დაკავებული. 1999 წლის 28 სექტემბერს კი, კვლავ ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების იზოლატორში დააბრუნეს, სადაც მან გათავისუფლებამდე, 2000 წლის 6 მარტამდე დაჰყო.

ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების იზოლატორის შესახებ მოსარჩელემ განაცხადა:

ერთი პატიმრისთვის გამოყოფილი საცხოვრებელი ფართი 1.5 კვადრატული მეტრი იყო. მოსარჩელის თქმით, მას ცხოვრება და ძილი 20 კვადრატული ფართის მქონე საკანში უხდებოდა, სადაც მასთან ერთად კიდევ 10-დან 15-მდე პატიმარი იმყოფებოდა. საკანში ღია ტუალეტი იყო. არ იყო ვენტილაცია და იმის გამო, რომ საკანში პატიმრები ეწეოდნენ და ტუალეტს მოიხმარდნენ, მძიმე სუნი იდგა. საკნები ნესტიანი და ცივი იყო, განსაკუთრებით ზამთარში. მოსარჩელის მდგომარეობას, არასაკმარისი ფართის გარდა, ეზოში სასეირნოდ განკუთვნილი დროის სიმცირეც (ერთი საათი დღეში) ამძიმებდა. ციხის ლოგინის თეთრეული ჭუჭყიანი და აუტანელი იყო. საკნის პირსაბანში სარეცხი ხელით ირეცხებოდა. ონკანიდან გამუდმებით წვეთავდა ცხელი და ცივი წყალი. მოსარჩელეს ჭხაპის მიღების საშუალება მხოლოდ 15 დღეში ერთხელ ჰქონდა. სამზარეულოსა და სასადილოში აუტანელი პირობები იყო. თითოეული პატიმრის გამოსაკვებად დღეში მხოლოდ 6 ლიტვური ლიტი იყო გამოყოფილი.

ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების იზოლატორში მოსარჩელის ყოფნის პირობების შესახებ მთავრობამ განაცხადა:

„1997 წლის 2 იანვრიდან 1998 წლის 24 აგვისტომდე მოსარჩელე

იმყოფებოდა მე-11 საკანში, სადაც სულ 11 პატიმარი იყო მოთავსებული. საკნის საერთო ფართი 16.65 კვ.მ-ს შეადგენდა, ანუ სულზე — 1.51 კვ.მ-ს.

1998 წლის 24 აგვისტოდან 1999 წლის 22 ივნისამდე იგი მოთავსებული იყო 86-ე საკანში, სადაც სულ 9 პატიმარი იყო. საკნის საერთო ფართი 17.78 კვ.მ. ს შეადგენდა, ანუ სულზე — 1.98 კვ.მ-ს.

1999 წლის 22 ივნისიდან 1999 წლის 28 დეკემბრამდე მოსარჩელე 87-ე საკანში გადაიყვანეს, სადაც მისი ჩათვლით 10 პატიმარი იმყოფებოდა. საკნის საერთო ფართი 19.7 კვ.მ იყო, ანუ სულზე — 1.97 კვ.მ.

2000 წლის 7 იანვრიდან 2000 წლის 12 იანვრამდე იგი 37-ე საკანში იმყოფებოდა. საკანში მოსარჩელის ჩათვლით 4 პატიმარი იყო მოთავსებული. მისი ფართობი 7.68 კვ.მ-ს შეადგენდა, ანუ სულზე 1.92 კვ.მ მოდიოდა.

2000 წლის 12 იანვრიდან 2000 წლის 3 მარტამდე მოსარჩელე 34-ე საკანში გადაიყვანეს, სადაც მისი ჩათვლით სულ 2 პატიმარი იყო. საკნის ფართობი 7.9 კვ.მ იყო, ანუ სულზე 3.95 კვ.მ მოდიოდა.

ტუალეტები საკნებში 1.2 მეტრი სიმაღლის კედლით იყო გამოყოფილი. საკნებს ჰქონდა ფანჯრები და უზრუნველყოფილი იყო ვენტილაციითა და განათებით. პატიმრებს მოწვევის უფლება ჰქონდათ, მაგრამ ნებისმიერ მათგანს შეეძლო ციხის ადმინისტრაციისათვის თხოვნით მიემართა, რათა იგი არამწვევლთა საკანში გადაეყვანათ. სანიტარული კვანძები 1997 წელს განახლდა. 1998 წელს კი გათბობის ახალი სისტემა დააყენეს. 1999-2000 წლებში ციხის აბანოს გარემონტების შემდეგ, პატიმრებს მისი კვირაში ერთხელ გამოყენების საშუალება მიეცათ. 2000 წელს სამრეცხაო უზრუნველყოფილ იქნა ტექნიკით და ამდენად, შესაძლებელი გახდა პატიმრების ლოგინის თეთრეულისა და ტანსაცმლის სათანადოდ გარეცხვა“.

კონვენციის დაწესებულებებისათვის მოსარჩელის მიერ გაგზავნილი წერილების ცენზურა

მოსარჩელემ განაცხადა, რომ 1998 წლის 12 და 13 ოქტომბერს ადამიანის უფლებების ევროპულ კომისიაში და 28 მარტს, 13 ივლისს, 26 აგვისტოს, 5, 8 და 17 ნოემბერს, 1999 წლის 26 დეკემბერს, 2000 წლის 15 და 30 იანვარს, 2, 7, 9, 13, 21, 25, და 29 თებერვალს, 2 და 5 მარტს ადამიანთა უფლებების ევროპულ სასამართლოში გაგზავნილი მისი წერილები ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების იზოლატორის ადმინისტრაციის ცენზურას ექვემდებარებოდა.

მოსარჩელემ აგრეთვე განაცხადა, რომ ადამიანის უფლებების ევროპული კომისიის მდივნის 1998 წლის 17 ნოემბრის, 1999 წლის 21 აპრილის, 9 და 10 აგვისტოს, 8 ოქტომბრის, 14 დეკემბრის, 2000 წლის 1, 21 და 23 თებერვლის და 9 მარტის მისთვის განკუთვნილ წერილებსაც ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების იზოლაციის ადმინისტრაცია მის გარეშე ხსნიდა და კითხულობდა.

II. ადგილობრივი კანონმდებლობა და მისი მოქმედება

კონსტიტუციის 21-ე მუხლი კრძალავს არაპუშმანურ და შეურაცხყოფელ მოპყრობას. დაკავებული პირების პატიმრობის პირობებს არეგულირებს 1996 წლის კანონი წინასწარი დაკავების შესახებ. ამ კანონის მე-18 მუხლი ითვალისწინებს, რომ წინასწარი დაკავების დანესებულებებში პირობები არ უნდა იყოს არაპუშმანური და შეურაცხყოფელი და ჯანმრთელობის სამინისტროსა და სხვა ოფიციალური დანესებულებების მიერ დადგენილ მოთხოვნებსა და ნორმებს უნდა აკმაყოფილებდეს.

ქვემოთ მოცემულია იმ დროისათვის მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში წარმოდგენილი წინასწარი პატიმრობის პირობები. ისინი შეიცვალა ახალი კოდექსის 2003 წლის 1 მაისს ძალაში შესვლის შემდეგ.

მე-10 მუხლი:

„აკრძალულია ვინმეს დაპატიმრება სასამართლოს გადაწყვეტილების ან მოსამართლის ბრძანებულების გარეშე“.

104-ე მუხლი:

„წინასწარ დაკავებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, თუ დადგენილი დანაშაული გულისხმობს თავისუფლების აღკვეთას არანაკლებ ერთი წლის ვადით...“

წინასწარი დაკავება უნდა მოხდეს იმ საფუძვლიანი ეჭვის ნიადაგზე, რომ დაკავებული:

- დამალება გამოძიებასა და სასამართლოს;
- ხელს შეუშლის ქვეყნის საზღვრების დადგენას (ზეგავლენას მოახდენს სხვა მხარეებზე ან სამხილს გაანადგურებს);
- ახალ დანაშაულს ჩაიდენს... ვიდრე იგი ეჭმიტანილია დანაშაულებში, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსის შემდეგ მუხლებშია დასახელებული... (274 - თაღლითობა) (275 - ქონების დატაცება)..."

104-1 მუხლი (ძალაში იყო 1996 წლის 21 ივნისიდან 1998 წლის 24 ივნისამდე):

„დაპატიმრებული პირი უნდა წარსდგეს მოსამართლის წინაშე არაუგვიანეს 48 საათისა. მოსამართლემ უნდა მოუსმინოს დაკავებულ პირს და შეიტყოს მისი დაპატიმრების მიზეზები. პროკურორს და დაკავებული პირის ადვოკატს შეუძლიათ ამ დაკითხვაში მონაწილეობის მიღება. მას მერე რაც დაკავებული პირი დაიკითხება, მოსამართლეს უფლება აქვს, თავისუფლების აღკვეთის პირობების მითითებით, დაპატიმრების ბრძანება გასცეს, ან შეცვალოს, ან გააუქმოს დაკავებასთან დაკავშირებით მიღებული ზომები“.

საქმის სასამართლოში გადაეცემის შემდეგ... (სასამართლოს) შეუძლია წინასწარი პატიმრობის განაჩენი გამოიტანოს, შეცვალოს ან გააუქმოს იგი“.

104-1 მუხლის (ძალაში იყო 1998 წლის 24 ივნისიდან 2003 წლის 1 მაისამდე) თანახმად, პროკურორსა და ადვოკატს მონაწილეობა უნდა მიეღოთ მოსამართლის მიერ დაკავებული პირის პირველ დაკითხვაში, თუ მოსამართლე არ იქნებოდა ამის წინააღმდეგი. მუხლში შეტანილი ცვლილების თანახმად, სასამართლოს ჰქონდა უფლება წინასწარი დაკავების ვადის მაქსიმალურ ვადამდე გახანგრძლივებისა.

106-ე მუხლის მე-3 პუნქტი (ძალაში იყო 1996 წლის 21 ივნისიდან 1998 წლის 24 ივნისამდე):

„წინასწარი დაკავების გახანგრძლივების მიზნით, მოსამართლემ უნდა დანიშნოს სასამართლო მოსმენა, რომელსაც პროკურორი, ადვოკატი და, თუ საჭირო გახდა, დაკავებული პირიც დაესწრებინ“.

სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, რომელიც 1998 წლის 24 ივნისიდან 2003 წლის 1 მაისამდე მოქმედებდა, წინასწარ მოსმენაზე დაკავებული პირის დასწრება აუცილებელი იყო.

109-1 მუხლი (ძალაში იყო 1996 წლის 21 ივნისიდან 1998 წლის 24 ივნისამდე):

„დაკავებულ პირს ან მის ადვოკატს, წინასწარი პატიმრობის გასაჩივრების მიზნით, უფლება აქვს წინასწარი სასამართლო გამოძიების დროს სააპელაციო სასამართლოში შეიტანოს სარჩელი... სარჩელის განხილვის მიზნით შესაძლოა დაინიშნოს სასამართლო მოსმენა, რომელსაც დაკავებული პირი და მისი ადვოკატი ან მხოლოდ ადვოკატი უნდა ესწრებოდნენ. პროკურორის დასწრება ასეთ მოსმენაზე სავალდებულოა.“

სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

შემდგომი აპელაციის უფლება წინასწარი დაკავების ვადის გახანგრძლივების განხილვისას არის შესაძლებელი.”

109-1 მუხლი (ძალაში იყო 1998 წლის 24 ივნისიდან 2003 წლის 1 მაისამდე) უზრუნველყოფდა როგორც წინასწარი სასამართლო გამოძიების, ასევე სასამართლო პროცესის სტადიაზე უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში აპელაციას და სასამართლო მოსმენას თავისუფლების აღკვეთის ვადის გახანგრძლივების გადაწყვეტილების წინააღმდეგ, რასაც დაკავებული პირი და მისი ადვოკატი, ან მხოლოდ ადვოკატი უნდა დასწრებოდნენ.

226-ე მუხლის მე-6 პუნქტი (ძალაში იყო 1998 წლის 24 ივნისამდე):

„დროის ის მონაკვეთი, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებულს და მის ადვოკატს უფლება აქვთ გაეცნონ საქმეს, წინასწარი სასამართლო გამოძიების და დაკავების საერთო ვადაში არ ჩითვლება. როდესაც მსჯავრდებული რამდენიმეა, დროის ის მონაკვეთი, რომლის განმავლობაშიც მსჯავრდებულებს და მათ ადვოკატებს უფლება აქვთ საკუთარ საქმეს გაეცნონ, წინასწარი სასამართლო გამოძიების და დაკავების საერთო ვადაში არ შედის“.

1998 წლის 24 ივნისიდან 2003 წლის 1 მაისამდე დროის მონაკვეთი აღარ შეესაბამებოდა გადაწყვეტილებას წინასწარი დაკავების შესახებ.

372-ე მუხლი მე-4 პუნქტი (მოქმედებდა 1999 წლის 1 იანვრამდე):

„სასამართლოების გადაწყვეტილება... დაპატიმრების, მისი შეცვლის ან გაუქმების შესახებ... გასაჩივრებას არ ექვემდებარება“.

399-ე მუხლის თანახმად, პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილებას ძალა არ ჰქონდა ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებისათვის გამოყოფილ ვადაში ან სააპელაციო პროცესის განმავლობაში. მხოლოდ ის გადაწყვეტილებები, რომელთა გასაჩივრებაც შეუძლებელი იყო, ყოფილი 372-ე მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებული წინასწარი დაკავების ჩათვლით, ძალაში მათი გამოტანის დღიდანვე შედიოდა. 104-ე მუხლის მე-3 პუნქტი, 1999 წლის 21 დეკემბერს მასში შეტანილი ცვლილების შემდეგ უზრუნველყოფდა, რომ წინასწარი დაპატიმრების ყველა გადაწყვეტილება ძალაში შევა და სისრულეში იქნება მოყვანილი მათი მიღების დღიდან, მიუხედავად იმისა, რომ ამ გადაწყვეტილებების გასაჩივრება 109-1 მუხლით ნებადართულია (ძალაში იყო 1998 წლის 24 ივნისიდან 2003 წლის 1 მაისამდე).

250-ე მუხლის 1 პუნქტი:

„მას მერე რაც მსჯავრდადებულის სასამართლოსათვის გადაცემის საკმარისი საფუძველი არსებობს, მოსამართლე ან სასამართლო ინდივიდუალურად განსაზღვრავს...

... თუ პატიმრობის რა ზომები გამოიყენოს მსჯავრდებულთან მიმართებაში“.

277-ე მუხლი:

„სასამართლოს მსვლელობისას, სასამართლოს უფლება აქვს გასცეს დაპატიმრების ბრძანება, შეცვალოს ან გააუქმოს პატიმრობის ზომები ბრალდებულის მიმართ“.

კონსტიტუციის 22-ე მუხლი იცავს პირადი და საოჯახო ცხოვრების, პირადი კორესპოდენციის საიდუმლოების პატივისცემის უფლებას.

წინასწარი პატიმრობის კანონის 15-ე მუხლის და წინასწარი დაკავების ციხის 1996 წლის შიდაგანაწესის 72-ე წესის თანახმად, რომლებიც იმ დროისათვის მოქმედებდა, დაკავებულის წერილები შესაძლებელია ცენზურას დაექვემდებაროს.

წინასწარი დაკავების ციხის შიდაგანაწესის 75-ე წესის თანახმად ციხის ადმინისტრაციას მათთვის დაკავებულის მიერ ადამიანის უფლებების ევროპულ სასამართლოში გასაგზავნი დაბეჭდილი წერილების გახსნის უფლება არა აქვს.

83-ე წესი უზრუნველყოფს, რომ წინასწარი დაკავების ციხის ადმინისტრაციამ პატიმარს უნდა გადასცეს მის წერილებზე მოსული პასუხი მიღებიდან სამი დღის განმავლობაში. როგორც წესი, პატიმრების სახელზე შემოსული ყველა წერილი მათ არ გადაეცემათ და ისინი ციხის ადმინისტრაციაში პატიმართა საქმეებში ინახება.

კანონმდებლობა

I. კონვენციის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

მოსარჩელემ განაცხადა, რომ ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების ციხეში მისი ყოფნის პირობები კონვენციის მე-3 მუხლს არ შეესაბამებოდა. ამ უკანასკნელში ნათქვამია:

„არავინ შეიძლება გახდეს წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის მსხვერპლი“.

მთავრობამ კვლავ წარმოადგინა ქ. შიაულიაის წინასწარი დაკავების ციხის პირობების ამსახველი ანგარიში. მათ აღიარეს, რომ ციხე გადავსებულია, რადგან იგი მხოლოდ 425 პატიმრისთვისაა გათ-

ვალისწინებული, მაშინ როცა იქ საშუალოდ 950 პატიმარი იმყოფებოდა. ამრიგად, ერთ პატიმარზე საშუალოდ მხოლოდ 2.5 კვ.მ ფართობი მოდის, მაშინ როცა შესაბამისი ადგილობრივი მოთხოვნებით მისთვის სულ მცირე 5კვ.მ მაინც უნდა იყოს გამოყოფილი. ამავე დროს, ციხეში დასაძინებელი პირობები ყველა პატიმრისათვისაა უზრუნველყოფილი. მთავრობა ხაზს უსვამს, რომ კომპეტენტური სპეციალისტები რეგულარულად ამონმებდნენ ციხეში პაერისა და ვენტელაციის მდგომარეობას და აღნიშნავდნენ, რომ ისინი ჯანმრთელობის სამინისტროს მიერ დადგენილ ნორმებს შეესაბამებოდა.

მთავრობამ განაცხადა, რომ ჯანმრთელობის სამინისტროს ექსპერტებმა სანიტარული კვანძებისა თუ კვებისათვის განკუთვნილი ადგილების შემოწმების შედეგად, ძირითადად, ვერ აღმოაჩინეს რაიმე ისეთი, რაც არ დააკმაყოფილებდა შესაბამისი ადგილობრივი კანონის მოთხოვნებს. კერძოდ, ტუალეტებისა და სააბაზანოს პირობები დამაკმაყოფილებელი იყო. ამავე დროს, ადგილობრივი კანონით გათვალისწინებულ ნორმებთან შეუსაბამობის გამო, ციხეში მოსარჩელის პირობების შეცვლასთან დაკავშირებით ზომები იქნა მიღებული. მაგ. იმის გამო, რომ ლეიბი დანესტიანდა, სანოლებში სასწრაფოდ გაბურღეს უფრო დიდი ნახვრეტები და ლეიბებს დეზინფექცია ჩაუტარეს. სხვადასხვა ღონისძიება ჩატარდა სარდაფებში ვირთხებისა და სხვა მღრღნელების გასანადგურებლად. მთავრობამ აღიარა, რომ ჯანმრთელობის სამინისტროს მითითებები გარკვეული ზომების შესახებ, შიაულიაის წინასწარი პატიმრობის ციხეში არ განხორციელებულა რესურსების არარსებობის გამო; პატიმრები არ იყვნენ უზრუნველყოფილი ტუალეტის ქალაღდით და არც განათების ახალი სისტემა დაუმონტაჟებიათ.

მოსარჩელე არ ეთანხმებოდა მის საქმესთან დაკავშირებით მთავრობის მიერ გაკეთებული განცხადებების უმეტესობას, რადგანაც ისინი სიმართლეს არ შეესაბამებოდა. ამიტომ, მისი (მთავრობის) დასკვნები მე-3 მუხლთან დაკავშირებით უსაფუძვლო იყო. მოსარჩელე მისი პატიმრობის პირობების საკუთარ ვერსიას იმეორებდა და, მისი დასკვნით, ასეთ პირობებში გატარებული 3 წელნადზე მეტი მე-3 მუხლის საპირისპირო მოპყრობას გულისხმობდა.

სასამართლომ მრავალჯერ განაცხადა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი დემოკრატიული საზოგადოების უმთავრეს ღირებულებებს უზრუნველყოფს. იგი სრულიად კრძალავს წამებას ან არაპუმანურ ან შეურაცხმყოფელ მოპყრობასა და სასჯელს, ვითარების თუ მსხვერპლის ქცევის მიუხედავად. თუმცა, ცუდი მოპყრობა სისას-

ტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა სცილდებოდეს მე-3 მუხლის ფარგლებში რომ მოექცეს. სისატიკის მინიმალური ზღვარის შეფასების კრიტერიუმი ფარდობითია. იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, მაგალითად, როგორიცაა მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური თუ ფსიქიკური შედეგები და ზოგ შემთხვევაში მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობაც. სასამართლო განსაკუთრებით ხაზს უსვამდა იმას, რომ ტანჯვა და დამცირება აუცილებლად უნდა სცილდებოდეს იმ გარდაუვალი ელემენტის ფარგლებს, რომელიც კანონითაა ნებადართული. ადამიანის თავისუფლების აღკვეთა, შესაძლოა ხშირად შეიცავდეს ასეთ ელემენტს. ამ პირობის შესაბამისად, მთავრობა ვალდებულია პატიმრობისათვის უზრუნველყოს მისი ადამიანური ღირსების შესატყვისი პირობები; ისეთ ზომებს მიმართოს, რომლებიც პატიმრობისათვის დასაშვები ტანჯვის ფარგლებს არ სცილდება და, შესაბამისად, დაიცვას პატიმრის ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოცემულ საქმეში მხარეები კამათობდნენ იმ ვითარებაზე, რომელიც შიაულიაის წინასწარი პატიმრობის ციხეში არსებობდა და, მოსარჩელის თქმით, მთავრობა იქ არსებული პირობების რეალურ სურათს არ ხატავდა. მიუხედავად ამისა, სასამართლო თვლის, რომ სარჩელის ამ ნაწილში აუცილებელი არ არის თითოეული მხარის ბრალდების ჭეშმარიტება გამოავლინოს, რადგან მე-3 მუხლის დარღვევის ფაქტი შესაძლოა მოპასუხე მთავრობის მიერ წარმოდგენილი შემდეგი უდავო ფაქტებით დადგინდეს:

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელემ 3 წელი და ერთი თვე ქ. შიაულიაის წინასწარი პატიმრობის ციხეში გაატარა, რომელიც, მთავრობის განცხადების თანახმად, შესაბამისი ადგილობრივი კანონმდებლობის მოთხოვნების მიხედვით 100 პატიმრით იყო გადატვირთული. უმეტეს შემთხვევაში, მოსარჩელეს 2 კვ.მ-ზე ნაკლები ფართობი ჰქონდა გამოყოფილი. წელწადნახევარზე მეტი მან 16.65 კვ.მ ფართობის საკანში გაატარა, სადაც 10 პატიმარი იმყოფებოდა და თითოეულზე 1.51 კვ.მ ფართობი მოდიოდა. მთავრობა არ შეწინააღმდეგებია მოსარჩელის განცხადებას იმის თაობაზე, რომ მისი ციხეში ყოფნის დროს გასეირნება ან ღია ცის ქვეშ ვარჯიში დღეში მხოლოდ ერთი საათით იყო დაშვებული. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელე ყოველდღიურად საკანში 23 საათს ატარებდა. ამ ვითარებაში სივრცის უკიდურესი ნაკლებობა არის ასპექტი, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნას

მიღებული იმის დასადაგენად, იყო თუ არა მე-3 მუხლის საფუძველზე ციხის სადავო პირობები „შეურაცხყოფელი“.

მოსარჩელის მდგომარეობა აგრეთვე შედარებული იყო კალაშნიკოვის საქმესთან, რომელიც სასჯელს 0,9 და 1,9 კვ.მ. ფართობის მქონე სივრცეში ორ წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში იხდიდა მისი ციხეში მოთავსების დღიდან რუსეთში კონვენციის ძალაში შესვლის მომენტამდე. ამ საქმეში სასამართლო ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ საკნის ასეთი გადატვირთვა თავისთავად წამოჭრის კონვენციის მე-3 მუხლთან დაკავშირებულ საკითხებს.

აქედან გამომდინარე, სასამართლო, მოსარჩელის პატიმრობის პირობების მე-3 მუხლთან მიმართებაში ანალიზის დროს, სივრცის უკიდურეს ნაკლებობას ცენტრალურ ფაქტორად მიიჩნევს. ფაქტი, რომ მოსარჩელე იძულებული იყო ეცხოვრა, დაეძინა და მოეხმარა ტუალეტი სხვა მრავალ პატიმართან ერთად ერთ საკანში, თავისთავად საკმარისი იყო იმ მრავალი სტრესის გამოსაწვევად, რომელიც ინტენსიურობით აღემატებოდა თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებულ გარდაუვალ ტანჯვას და მოსარჩელეში შიშის, უსუსურობის გრძნობებს ბადებდა. ეს კი თავისთავად, მისთვის დამამცირებელი იყო და მისი მდგომარეობის გაუარესებას იწვევდა.

და ბოლოს, მუხედავად იმისა რომ, მოცემულ საქმეში შეუძლებელია ზუსტად დადგინდეს შეესაბამებოდა თუ არა შიაულისა წინაწარი პატიმრობის ციხეში ვენტილაცია, გათბობა, განათება ან სანიტარული კვანძების მდგომარეობა მე-3 მუხლის მოთხოვნებს, სასამართლო მიუთითებს, რომ, მთავრობის აღიარებით, მოსარჩელის ციხეში ყოფნის დროს პატიმრებს არ მიეცემოდათ ტუალეტის ქალაღდი და, რომ 1999-2000 წლებში, სანიტარული კვანძების შეკეთებამდე, პატიმრებს ბანაობის საშუალება მხოლოდ კვირაში ერთხელ ჰქონდათ, და, რომ 2000 წლამდე არ არსებობდა სამრეცხაო, სადაც შესაძლებელი იქნებოდა პატიმრების ტანსაცმლისა და თეთრეულის გარეცხვა. ეს ფაქტორები „შეურაცხყოფელი“ მოპყრობის ცნებასთან სრულად იგივედება ზედმეტად გადატვირთული საკნის ძირითად ფაქტორთან ერთად, ისინი გვიჩვენებს, რომ მოსარჩელის პატიმრობის პირობები კონვენციის მე-3 მუხლით დაშვებულ ზღვარს სცილდებოდა.

აქედან გამომდინარე, სასამართლო აღიარებს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

II. კონვენციის მე-5 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე აცხადებდა, რომ მისი პატიმრობაში ყოფნის სამი პერიოდი, კერძოდ, 1997 წლის 13 ივნისიდან 6 აგვისტომდე, 1999 წლის 29 ივნისიდან 30 ივლისამდე და 1999 15 ნოემბრიდან 30 დეკემბრამდე არ შეესაბამებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტს, რომელშიც ნათქვამია:

„ყოველ პიროვნებას აქვს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება. არავის წაერთმევა თავისუფლება ქვემოთ ჩამოთვლილი შემთხვევების გარდა და ეს მოხდება კანონით განსაზღვრული პროცედურის შესაბამისად.

გ) პიროვნების კანონიერი დაპატიმრება ან დაკავება განხორციელებული იმ მიზნით, რათა მოხდეს მისი წარდგენა უფლებამოსილი სასამართლო ხელისუფლების წინაშე, მის მიერ დანაშაულის ჩადენის კანონზომიერი ეჭვის არსებობის შემთხვევაში, ან როდესაც დაპატიმრება ან დაკავება კანონზომიერად განიხილება მის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან შემდგომ მისი გაქცევის თავიდან აცილებისათვის“.

1. პატიმრობის პერიოდი 1997 წლის 13 ივნისიდან 6 აგვისტომდე

მთავრობამ განაცხადა, რომ მოსარჩელის წინასწარი პატიმრობა კანონიერია ადგილობრივი კანონმდებლობის შესაბამისად, რადგან იგი ეჭვმიტანილი იყო კანონის დარღვევაში. მოსარჩელის პატიმრობის ამ კონკრეტულ პერიოდთან დაკავშირებით მთავრობა აცხადებს, რომ ეს პერიოდი აიხსნებოდა იმ ფაქტით, რომ ამ სტადიაზე წინასწარი გამოძიება უნდა ჩატარებულიყო და რომ მისი საქმის ჩანაწერები პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაეგზავნა.

მოსარჩელე დავობდა, რომ მთავრობის მიერ დასახელებულ გარემოებებს წესით არ შეეძლოთ ამ პერიოდის პატიმრობის ბრძანებულების გამართლება.

მთავრობა აცხადებს, რომ გამოთქმები „კანონიერი“ და „კანონით განსაზღვრული პროცედურის შესაბამისად“ კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტში ძირითადად ნაციონალურ კანონმდებლობასთან მიმართებაში არის გამოყენებული და მოყვანილი უნდა იქნას მოქმედ კანონებთან შესაბამისობაში. მიუხედავად ამისა, თავისუფლების აღკვეთის „კანონიერება“ ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით, ყოველთვის არ არის გადამწყვეტი ელემენტი. სასამართლო ვალდებულია დარწმუნდეს, რომ თავისუფლების აღკვეთის ეს კონკრეტული პერიო-

დი შეესაბამებოდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტს, რომელმაც უნდა დაიცვას ადამიანები, რომ მათ თავისუფლება უკანონო გზით არ წაერთვათ. სასამართლო უნდა დარწმუნდეს იმაშიც, რომ თვით ადგილობრივი კანონი და მასში გამოხატული ზოგადი პრინციპებიც კონვენციას შეესაბამება.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ 1997 წლის 13 ივნისიდან 6 აგვისტომდე მოსამართლეს არ გაუცია ბრძანება მოსარჩელის დაპატიმრების შესახებ იმ დროს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-10 და 104-1 მუხლების შესაბამისად; არც მე-5 მუხლის 1 პუნქტის თანახმად არსებობდა მოსარჩელის დაპატიმრების რაიმე სხვა კანონიერი საფუძველი.

აქედან გამომდინარე, სასამართლო თვლის, რომ ამ მოცემულ კონკრეტულ პერიოდთან დაკავშირებით, ადგილი ჰქონდა მე-5 მუხლის 1 პუნქტის დარღვევას.

2. წინასწარი პატიმრობა 1999 წლის 29 ივნისიდან 30 ივლისამდე

მთავრობა ამტკიცებს, რომ 1999 წლის 29 ივნისს, უმაღლესმა სასამართლომ მოსარჩელისათვის გამოტანილი განაჩენის ანუღირებით ამოქმედა წინა გადაწყვეტილება მისი წინასწარი პატიმრობის შესახებ.

მოსარჩელე აცხადებდა, რომ როგორც ადგილობრივი კანონმდებლობის, ასევე კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად, მისი წინასწარი პატიმრობა ამ მოცემულ პერიოდში დაუშვებელია და რომ მოსარჩელის განაჩენის ანუღირების შემდეგ უმაღლეს სასამართლოს მისი გათავისუფლების შესახებ ბრძანება უნდა გაეცა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელისთვის გამოტანილი განაჩენი სასამართლოს მიერ 1999 წლის 29 ივნისს იყო ანუღირებული, თუმცა მას მისი პატიმრობის შესაჩერებლად რაიმე გადაწყვეტილება არ მიუღია და არც მისი წინასწარი პატიმრობის რაიმე კანონიერი საფუძველი დაუსახელებია. შესაბამისად, 1999 წლის 30 ივლისამდე სასამართლოს არ გაუცია რაიმე ბრძანება, რომელიც მოსარჩელის პატიმრობას კანონიერს გახდიდა.

აქედან გამომდინარე, 1999 წლის 29 ივნისიდან 30 ივლისამდე არ არსებობს სასამართლო ბრძანება ან რაიმე სხვა „კანონიერი“ საფუძველი, რომელიც მოსარჩელის პატიმრობას გაამართლებდა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად.

აქედან გამომდინარე, ამ პერიოდთან დაკავშირებითაც ადგილი ჰქონდა მე-5 მუხლის 1 პუნქტის დარღვევას.

3. წინასწარი პატიმრობა 1999 წლის 15 ნოემბრიდან 30 დეკემბრამდე

სასამართლო დაუინებით იმეორებს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტი მოითხოვს, რომ პატიმრობის ნებისმიერი პერიოდი ადგილობრივ კანონმდებლობას უნდა შეესაბამებოდეს და თვითნებური არ უნდა იყოს. იმდენად, რამდენადაც მოსარჩელე 1999 15 ნოემბრიდან 30 დეკემბრამდე მისი თავისუფლების აღკვეთის შესახებ ჩივის, სასამართლო აცხადებს, რომ ამ პერიოდთან დაკავშირებით არსებობს სასამართლოს ბრძანებულება, რომელიც მის დაკავებას კანონიერს ხდის იმის გავითვალისწინებით, რომ მოსარჩელე ეჭვმიტანილი იყო თაღლითობაში და ადრე გამოძიებისაგან დამალვასაც ეცადა. შესაბამისად, მოსარჩელის პატიმრობა 1999 წლის 15 ნოემბრიდან 30 დეკემბრამდე მე-5 მუხლის 1 პუნქტის ფარგლებში „კანონიერი“ იყო.

აქედან გამომდინარე, ამ პერიოდთან დაკავშირებით მე-5 მუხლის 1 პუნქტის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.

III. კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

მოსარჩელე აგრეთვე აცხადებდა, რომ შიაულიაის წინასწარი პატიმრობის ციხის ადმინისტრაცია ხსნიდა ყველა წერილს, რომელსაც იგი კონვენციის ორგანოებიდან ლეზულობდა, ან ამ ორგანოებს უგზავნიდა. მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას, რომელშიც ნათქვამია:

1. ყველას აქვს უფლება მოითხოვოს თავისი პირადი და საოჯახო ცხოვრების, საცხოვრებლის შეუვალობის ან კორესპოდენციის საიდუმლოების პატივისცემა.

2. საჯარო ხელისუფლება არ ჩაერევა ამ უფლების განხორციელებაში, იმ შემთხვევის გარდა, როცა კანონის შესაბამისად ეს დასაშვებია და როცა ეს აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებიდან გამომდინარე, უწესრიგობის ან სისხლის სამართლის დანაშაულის აღკვეთისათვის, ჯანმრთელობისა და მორალის ან სხვების უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად“.

მთავრობამ აღიარა, რომ მოსარჩელე თავად იყო დამნაშავე იმაში, რომ მის მიერ კონვენციის ორგანოებისადმი მინერილი წერილები ცენზურას ექვემდებარებოდა, რადგან იგი ამ წერილებს ციხის ადმინისტრაციას დაუბეჭდავ მდგომარეობაში გადასცემდა. ამრიგად, მთავრობა არ უარყოფს, რომ მოსარჩელის მიერ სასამართლოსადმი გაგზავნილ წერილებს ციხის ადმინისტრაცია მოსარჩელის დაუსწრებლად ხსნიდა; ამასთან დაკავშირებით მთავრობა ადასტურებს, რომ გარედან მიღებულ წერილებს მოსარჩელეს აჩვენებდნენ და შემდგომ ისინი მის საქმეში ინახებოდა.

მოსარჩელე უარყოფდა მთავრობის მტკიცებას და აცხადებდა, რომ იმ დროისათვის მოქმედი ადგილობრივი კანონმდებლობა არ იძლეოდა კორესპონდენციის ცენზურის უფლებას და რომ კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით ცენზურა გაუმართლებელია ნებისმიერ შემთხვევაში.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობა ადასტურებს, რომ ციხის ადმინისტრაცია მოსარჩელის დაუსწრებლად ხსნიდა და კითხულობდა კონვენციის ორგანოებისათვის განკუთვნილ მთელ მის კორესპონდენციას. მთავრობა მხოლოდ აცხადებდა, რომ მოსარჩელეს თვითონ შეეძლო პასუხისმგებელი ყოფილიყო მისი კორესპონდენციის ნაწილის ცენზურაზე, კერძოდ, სტრასბურგში მის მიერ გაგზავნილ იმ წერილებზე, რომლებსაც იგი ციხის ადმინისტრაციას დაუბეჭდავ მდგომარეობაში გადასცემდა.

სასამართლო შემდგომში აღნიშნავს, რომ მხარეები დავობდნენ, იყო თუ არა ცენზურა დაშვებული იმ დროისათვის მოქმედი ადგილობრივი კანონმდებლობის შესაბამისად. სასამართლო ამ კითხვაზე პასუხის გაცემას აუცილებლად არ მიიჩნევს, რადგან, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ადგილობრივ კანონმდებლობაში ცენზურა პრინციპული საკითხი იყო და იგი დანაშაულის დაცვის კანონიერ მიზანს ებრძოდა, მოსარჩელის კონვენციის ორგანოებთან კორესპონდენციის კონტროლის ზომა არ იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“. ვერც მთავრობამ შეძლო წარმოედგინა რაიმე საფუძვლიანი მიზეზი, რომელიც ასეთ ჩარევას გაამართლებდა. სასამართლომ ხაზი გაუსვა მხოლოდ იმ ფაქტს, რომ მოსარჩელის მიერ ციხის ადმინისტრაციისათვის წერილების დაუბეჭდავ მდგომარეობაში გადაცემა არ არის საკმარისი ცენზურის გასამართლებლად. არც სასამართლოს მიერ მოსარჩელისადმი გაგზავნილი წერილების ცენზურა იყო მართებული.

სასამართლო მიიჩნევს, რომ დაირღვა მე-8 მუხლი.

IV. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

კონვენციის 41-ე მუხლში ნათქვამია:

„თუკი სასამართლო დადგენს, რომ მოხდა კონვენციისა და მისი ოქმების დარღვევა, და თუკი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი მხოლოდ ნაწილობრივი დაკმაყოფილების საშუალებას იძლევა, აუცილებლობის შემთხვევაში სასამართლო უზრუნველყოფს დაზარალებული მხარის სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

ზარალი

მოსარჩელემ ზარალის ანაზღაურება საკუთარი სახელითა და თავისი ბიზნეს პარტნიორების სახელით ცალ-ცალკე მოითხოვა, რაც მატერიალური ზარალისათვის 45 000 000 ამერიკულ დოლარს, 35 000 000 ამერიკულ დოლარს, 5 000 000 ამერიკულ დოლარს და 22 190 692 ლიტვურ ლიტს შეადგენს და განაცხადა, რომ მან ზარალი შემოსავლისა და სხვა შესაძლებლობების დაკარგვის სახით განიცადა. იგი, აგრეთვე, არამატერიალური ზარალისათვის 10 000 200 ევროს მოითხოვდა.

მთავრობა მიიჩნევს, რომ ეს თანხები გადაჭარბებულია.

სასამართლოს აზრით, მე-3, მე-5 და მე-8 მუხლების დარღვევასა და სავარაუდო მატერიალურ ზარალს შორის რაიმე კავშირი არ არსებობს. შესაბამისად, იგი ვერ პოულობს რაიმე საფუძველს, რომლის მიხედვითაც მოსარჩელეს ეს თანხა უნდა გადაეცეს.

მიუხედავად ამისა, სასამართლო თვლის, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით, მოსარჩელის პატიმრობის შეურაცხმყოფელი პირობების გამო მან არამატერიალური ზარალი განიცადა. ამის საფუძველზე, სასამართლო მოსარჩელეს არამატერიალური ზარალისათვის 3 000 ევროს მიაკუთვნებს.

სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ წინასწარი პატიმრობის ციხეში მოსარჩელის 85-დღიანი ყოფნა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტის დარღვევაა. მოსარჩელემ ამასთან დაკავშირებითაც არამატერიალური ზარალი განიცადა. ამის საფუძველზე, მე-5 მუხლის 1 პუნქტის დარღვევის გამო, სასამართლო არამატერიალური ზარალის კომპენსაციის სახით მოსარჩელეს 8 000 ევროს მიაკუთვნებს.

სასამართლო თვლის, რომ კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევის აღმოჩენა მოსარჩელის კორესპონდენციის ცენზურასთან დაკავშირებით, აგრეთვე არამატერიალური ზარალია. ამის საფუძველზე სასამართლო

მოსარჩელეს 1 000 ევროს მიაკუთვნებს.

საბოლოო ჯამში, მოცემულ საქმეში კონვენციის დარღვევებთან დაკავშირებით, სასამართლო მოსარჩელეს არამატერიალური ზარალისათვის სულ 12 000 ევროს მიაკუთვნებს.

ხარჯები

სასამართლო ხარჯების დასაფარად მოსარჩელემ 83 368 ევრო მოითხოვა.

მთავრობა მიიჩნევს, რომ ეს მოთხოვნა არამართებულია.

სასამართლო აცხადებს, რომ კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად მოსარჩელისთვის დანახარჯების ასანაზღაურებლად უნდა დამტკიცდეს, რომ ამ ხარჯების გაღება რეალური და აუცილებელი იყო.

სასამართლო ამტკიცებს, რომ თუმცა მოსარჩელე არაერთგზის მიუთითებდა, თითქოსდა მის ინტერესებს რამდენიმე სხვადასხვა ადვოკატი იცავს, ფაქტები ამტკიცებს, რომ სასამართლოსადმი მიწერილ წერილებს იგი ხელს თვითონ აწერდა. ამკარაა, რომ მოსარჩელის მიერ ადვოკატის ჰონორარისათვის მოთხოვნილი თანხის ძირითადი ნაწილი ადგილობრივი ხელისუფლების წინაშე მოსარჩელის დაცვას დასჭირდა მის წინააღმდეგ აღძრული სისხლისსამართლებრივი ბრალდებების გამო. ეს ხარჯები არ გულისხმობს კონვენციის მე-3, მე-5 და მე-8 მუხლების დარღვევების შედეგად ასანაზღაურებელ თანხებს. კონვენციის დარღვევის გამო საკუთარი თავის დასაცავად მოსარჩელის მიერ რეალურად გაწეული ხარჯების შეფასების შედეგად სასამართლომ მას 1 000 ევრო მიაკუთვნა.

ამ მიზეზთა გამო სასამართლომ ერთხმად დაადგინა

რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

რომ 1997 წლის 13 ივნისიდან 6 აგვისტომდე მოსარჩელის პატიმრობასთან დაკავშირებით დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტი;

რომ 1999 წლის 29 ივნისიდან 30 ივლისამდე მოსარჩელის პატიმრობასთან დაკავშირებით დაირღვა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტი;

რომ 1999 წლის 15 ნოემბრიდან 30 დეკემბრამდე მოსარჩელის

პატიმრობასთან დაკავშირებით არ დარღვეულა კონვენციის მე-5 მუხლის 1 პუნქტი;

რომ დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი;

რომ კონვენციის 44 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, განაჩენის გამოტანიდან 3 თვის მანძილზე მოპასუხე სახელმწიფომ მოსარჩელეს უნდა გადაუხადოს 12 000 (თორმეტი ათასი) ევრო არამატერიალური ზარალის ასანაზღაურებლად და 1000 (ერთი ათასი) ევრო ხარჯების და გადასახადების დასაფარად.

სასამართლო არ აკმაყოფილებს მოსარჩელის დანარჩენ მოთხოვნებს.

დოკუმენტი შედგენილია ინგლისურად და რეგისტრირებულია 2005 წლის 7 აპრილს სამართალწარმოების 77 მუხლის 2 და 3 პუნქტების მიხედვით.

დ ა ს კ ვ ნ ა

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს პრაქტიკა და პრეცედენტული გადაწყვეტილებები

ნიგში მოყვანილი საქმეები შეიძლება შემდეგი ნიშნების მიხედვით
დავახარისხოთ:

I. შემთხვევები, როდესაც დაკავებულს აღენიშნება დაზიანებები, რომელთა წარმომავლობის დამტკიცება ვერ ხერხდება (რიბიჩი ავსტრიის წინააღმდეგ, აფანასიევი უკრაინის წინააღმდეგ, სევტაპ ვეზნედაროლლუ თურქეთის წინააღმდეგ);

II. შემთხვევები, როდესაც დაკავებულები უჩივიან პატიმრობის ადგილებში არსებულ მძიმე საყოფაცხოვრებო პირობებს (კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ, კარალევიჩიუსი ლიტვის წინააღმდეგ);

III. შემთხვევები, როდესაც მოპასუხესა და მოსარჩელეს განსხვავებული შეხედულებები აქვთ წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის ცნების მიმართ (A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, ენაფი საფრანგეთის წინააღმდეგ, ტომაზი საფრანგეთის წინააღმდეგ, ვალსამისი საბერძნეთის წინააღმდეგ, მუისელი საფრანგეთის წინააღმდეგ, ვან დერ ვენი ნიდერლანდების წინააღმდეგ);

IV. ექსტრადიციის შემთხვევები იმ ქვეყნებში, სადაც პირი შესაძლოა აღმოჩნდეს წამების მსხვერპლი (სიორინგი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, კალანტარი გერმანიის წინააღმდეგ).

შევეცდებით მოკლედ განვიხილოთ ზოგიერთი დამახასიათებელი საქმე ზემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიების მიხედვით და შესაბამისი დასკვნები გამოვიტანოთ

I. შემთხვევები, როდესაც დაკავებულს აღენიშნება დაზიანებები, რომელთა წარმომავლობის დამტკიცება ვერ ხერხდება

ავსტრიის მოქალაქე რიბიჩი და მისი მეუღლე დააპატიმრეს 1988 წლის 31 მაისს ნარკოტიკების უკანონო ბრუნვასთან დაკავშირებით. მომდევნო სამი დღის განმავლობაში ისინი პოლიციაში იმყოფებოდნენ. განთავისუფლების შემდეგ რიბიჩი ამტკიცებდა, რომ ქ. ვენის ფედერალური პოლიციის უშიშროების განყოფილებაში მას ცუდად ეპყრობოდნენ. ის ამბობდა, რომ რამდენიმე მონმემ, ჟურნალისტის, ფსიქოლოგის და ექიმების ჩათვლით, ნახა სხეულის დაზიანებები, რომელიც მას ჰქონდა პოლიციის უბნიდან განთავისუფლების შემდეგ, კერძოდ კი სისხლჩაქცევები მარჯვენა წინამხრის გარეთა და შიდა ზედაპირებზე. ეს დაზიანებები შეიძლება გამოენვია მხოლოდ პოლიციელების ქმედებებს, რომლებიც უხეშად შეურაცხყოფდნენ რიბიჩს და აიძულებდნენ მას მიეცა აღიარებითი ჩვენება.

პოლიციელთა ვერსიით განმცხადებელი დაკავებისას პოლიციის მანქანის კარებს დაეჯახა, რის შედეგადაც ხელი დაუზიანდა.

მთავრობა აღნიშნავდა, რომ შიდა გამოძიებას არ გამოუვლენია უკანონო ქმედებები პოლიციელთა მხრიდან. მთავრობამ განაცხადა, რომ კონვენციის დარღვევის დასამტკიცებლად აუცილებელია, რომ ცუდი მოპყრობის ფაქტი დადასტურებული იყოს ყოველგვარ ეჭვს გარეშე.

სასამართლომ გამოთქვა აზრი, რომ სახელმწიფო პასუხისმგებელია ყოველ ადამიანზე, რომელიც იმყოფება პატიმრობაში, რადგანაც ეს უკანასკნელი მთლიანად პოლიციის ძალაუფლების ქვეშაა. ამ პერიოდში სხეულის დაზიანებების მიყენების შემთხვევაში სწორედ მთავრობამ უნდა წარმოადგინოს მტკიცებულებები, რომელიც ეჭვქვეშ დააყენებს განმცხადებლის მიერ აღწერილ მოვლენებს, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როდესაც განმცხადებლის ჩვენებები სამედიცინო დოკუმენტებითაა განმტკიცებული. სასამართლოს აზრით მოცემულ საქმეში მთავრობამ არ წარმოადგინა დამაჯერებელი მტკიცებულებები, რომ სხეულის დაზიანებები განმცხადებელმა მიიღო რაიმე სხვა სახით, და არა - სრულად, ძირითადად ან ნაწილობრივ — პატიმრობის დროს შესაბამისი მოპყრობის შედეგად.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ ნებისმიერი ქმედება თავისუფლებააყრილი პირის მიმართ, ფიზიკური ძალის ნებისმიერი გამოყენება, რომელიც არ იყო სრულიად აუცილებელი ამ პირის საქციელის გამო, ლახავს მის ადამიანურ ღირსებას და პრინციპში კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს. სასამართლო კვლავ შეგვახსენებს, რომ გამოძიების ჩატარების სიმძიმე და დამნაშავეობასთან ბრძოლის უდავო სირთულე არ უნდა გახდეს

პიროვნების ფიზიკური ხელშეუხებლობის შეზღუდვის საფუძველი.

მოცემულ საქმეში რიბიჩის მიერ მიღებული სხეულის დაზიანებები მონშობს, რომ მის მიმართ განხორციელებული მოპყრობა შეიძლება დახასიათდეს როგორც უმართებულო, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი.

შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

აფანასიევი უკრაინის წინააღმდეგ

თაღლითობაში ეჭვმიტანილი უკრაინის მოქალაქე აფანასიევი 2000 წლის 1 მარტს დააპატიმრეს და კიევის რაიონის პოლიციის განყოფილებაში მიიყვანეს.

მოსარჩელეს განცხადებით, მას პოლიციაში ხელბორკილები დაადეს და მისგან დანაშაულის აღიარებას ითხოვდნენ. მან ამაზე უარი განაცხადა და იგი რამდენჯერმე სასტიკად სცემეს. ბოლოს, ერთ-ერთმა პოლიციელმა მარცხენა ყურში ისე დაარტყა, რომ მოხარჩლეს ყური გაუსივდა და ნაწილობრივ სმენა დაკარგა.

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მას მრავალი ნაკანრი და სხეულის სხვადასხვა ნაწილების დაბეჭილობა აღენიშნებოდა. მოსარჩელემ სამედიცინო შემოწმება გაიარა. სასამართლო მედიცინის ექსპერტმა მის სხეულზე სხვადასხვა სახის დაზიანება დააფიქსირა. მოსარჩელეს აღენიშნებოდა მარცხენა ყურის დაზიანება, ნაკანრები ტანზე, სახეზე, მარცხენა მკლავსა და ფეხზე.

მოსარჩელემ ხარკოვის რეგიონულ პროკურორს მოსთხოვა მისი წამებისათვის სისხლის სამართლის საქმე აღედრა პოლიციელთა მიმართ, მაგრამ მას უარი უთხრეს, რადგან პროკურატურა ამტკიცებდა, რომ არ არსებობს რაიმე მტკიცებულება, რომ პოლიციის განყოფილებაში ყოფნისას მოსარჩელემ პოლიციის თანამშრომელთა ხელით რაიმე დაზიანება მიიღო.

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ გარდა განცხადებებისა მისი სხეულის დაზიანების ბუნებისა და მიღების დროის შესახებ, არსებობს სამედიცინო დასკვნაც, რათა დამტკიცდეს, რომ მან სხეულის ეს დაზიანება პოლიციის განყოფილებაში მიიღო.

სასამართლომ განაცხადა, რომ მე-3 მუხლი აბსოლუტურად კრძალავს წამებასა და შეურაცხყოფელ მოპყრობას ან სასჯელს. კონვენციის პირველი მუხლის თანახმად მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების მოვალეობაა დაიცვას მისი იურიდიქციის ქვეშ მყოფ ყველა პირთა უფლებები და თავისუფლება, როგორც ეს კონვენციაშია განსაზღვრული.

სასამართლო აგრეთვე აღნიშნავს, რომ ცუდი მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა უთანაბრდებოდეს, მე-3 მუხლის ფარგლებში რომ მოთავსდეს. თავისუფლებაალკვეთილ პიროვნებაზე ფიზიკური ძალის გამოყენება, თუ ეს მისი საქციელით არ არის განპირობებული, მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების განსაკუთრებული დარღვევაა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ როგორც ამ საქმის მასალები ამტკიცებს, მისი პატიმრობის პერიოდში მოსარჩელე ძალადობის მსხვერპლი გახდა. მიუხედავად ამისა, მოსარჩელე ვერ უზრუნველყოფს საკმარის მტკიცებულებას, რომ მან ეს დაზიანება პოლიციის თანამშრომელთა ხელით მიიღო. არ არსებობენ მოწმეებიც. სავარაუდო ცემის დროს დამოუკიდებელი მოწმის არარსებობის გამო, სასამართლო თვლის, რომ შეუძლებელია დადგინდეს თუ ვინ მიაყენა მოსარჩელეს სხეულის ეს დაზიანებები.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ საბოლოო ჯამში, სამედიცინო დასკვნა, მოსარჩელის ჩვენება, პოლიციაში მისი სამი დღით დაკავების ფაქტი და მისი სხეულის დაზიანების სხვა რაიმე დამაჯერებელი მიზეზის არარსებობა, იძლევა იმის ფიქრის საფუძველს, რომ იგი პოლიციის გამყოფილებაში სცემეს.

სასამართლო აცხადებს, რომ სახელმწიფო პასუხისმგებელია თავისუფლებაალკვეთილი პირების კეთილდღეობაზე (უსაფრთხოებაზე) იზრუნოს. ითვალისწინებს რა, რომ ოფიციალური პირების მოვალეობაა პასუხი აგონ მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი თავისუფლებაალკვეთილი ადამიანებისათვის მიყენებულ ზიანზე, სასამართლო თვლის, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ვერ მოხდა იმ ოფიციალური პირების დადგენა ვინც დაკავებულის მიმართ ძალადობა გამოიყენა, სახელმწიფო კონვენციით განსაზღვრული პასუხისმგებლობისაგან მაინც არ თავისუფლდება.

ზემოთ ნათქვამის გათვალისწინებით უნდა ჩაითვალოს, რომ მოსარჩელე არაჰუმანურ და შეურაცხმყოფელ მოპყრობას დაექვემდებარა, რაზედაც კონვენციის მიხედვით მთავრობამ უნდა აგოს პასუხი.

სასამართლო ადგენს, რომ აქ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

ამ საქმეებიდან შემდეგი დასკვნების გამოტანა ღირს:

კონვენცია კატეგორიულად კრძალავს წამებას, არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს.

გამოძიების ჩატარების სიმძიმე და დამნაშავეობასთან ბრძოლის უდავო სირთულე არ შეიძლება გახდეს ადამიანის წამების, მის მიმართ არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის საფუძველი.

სახელმწიფო პასუხისმგებელია ყოველ ადამიანზე, რომელიც იმყოფება პატიმრობაში. ის ვალდებულია თავისუფლებააღკვეთილი პირების კეთილდღეობაზე და უსაფრთხოებაზე იზრუნოს.

სხეულის დაზიანებების მიყენების შემთხვევაში სწორედ მთავრობამ უნდა წარმოადგინოს მტკიცებულებები და არა დაზარალებულმა.

ნებისმიერი ქმედება თავისუფლებააყრილი პირის მიმართ, ფიზიკური ძალის ნებისმიერი გამოყენება, რომელიც არ იყო სრულიად აუცილებელი ამ პირის საქციელის გამო, ლახავს მის ადამიანურ ღირსებას და კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენს.

ოფიციალური პირების მოვალეობაა პასუხი აგონ მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი თავისუფლებააღკვეთილი ადამიანებისათვის მიყენებულ ზიანზე.

სახელმწიფო არ თავისუფლდება კონვენციით განსაზღვრული პასუხისმგებლობისაგან, როდესაც ვერ ხერხდება იმ ოფიციალური პირების დადგენა, ვინც დაკავებულის მიმართ ძალადობა გამოიყენა.

არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა უთანაბრდებოდეს.

II. შემთხვევები, როდესაც დაკავებულები უჩივიან პატიმრობის ადგილებში არსებულ მძიმე საყოფაცხოვრებო პირობებს

კალაშნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ

იმხანად ჩრდილო-აღმოსავლეთის სააქციო ბანკის პრეზიდენტი, რუსეთის მოქალაქე კალაშნიკოვი ფულის მითვისების ბრალდებით 1995 წელს დააპატიმრეს. დაკავების დღიდან 1999 წლის 20 ოქტომბრამდე განმცხადებელი იმყოფებოდა ქალაქ მაგადანის წინასწარი გამოძიების იზოლატორში.

განმცხადებელი ამტკიცებდა რომ ის იმყოფებოდა საკანში, რომლის ფართობი იყო 17 კვ.მ. და რომელშიც განთავსებული იყო რვა საძინებელი ადგილი ორ იარუსად. ამასთან, საკანში თითქმის ყოველთვის იმყოფებოდა 24 პატიმარი, მათი რაოდენობა მხოლოდ ზოგჯერ იკლებდა 18-მდე. ძილისათვის ნორმალური პირობები არ არსებობდა, რადგან საკანში დღედაღამ მუშაობდა ტელევიზორი, დღის საათებში კი საკანში ხმაური და ფუსფუსი იყო. საკანში სინათლე არასდროს ქვრებოდა. უნიტაზი საკნის კუთხეში მდებარეობდა ყველასათვის დასანახ ადგილას. უნიტაზზე მჯდომარე ადამიანის დანახვა კარგად შეეძლოთ როგორც საკანში მყოფთ, ისე ზედამხედველსაც, რომელიც პატიმრებს კარის სათვალთვალს მეშვეობით აკვირდებოდა.

მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ მისთვის არასდროს მიუციათ ნორმალური სანოლის თეთრეული, თევზები და სხვა სამაგიდო ნივთები. ადმინისტრაცია გასცემდა მხოლოდ ბამბის მატრასს და თხელ ფლანელის საბანს, ხოლო კვებისათვის საჭირო ნივთებს ის თანასაკნელებისაგან თხოულობდა, რომლებსაც ამ ნივთებს ნათესავები უგზავნიდნენ.

საკნებში ირეოდნენ ტარაკნები და ჭიანჭველები, მაგრამ მათი განადგურებისათვის ზომებს არავინ იღებდა. ერთადერთი პროფილაქტიკური სანიტარული ღონისძიება იმაში მდგომარეობდა, რომ ზედამხედველებს კვირაში ერთხელ მოჰქონდათ ერთი ვედრო ქლორი ტუალეტისათვის.

მოსარჩელეს გაუჩნდა კანის სხვადასხვა დაავადება და სოკოვანი ინფექციები, მას ჩამოეცალა ფრჩხილები ფეხის თითებზე და ხელის ზოგიერთ თითზე. მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ ის ყოველდღიურად გაჰყავდათ საკნიდან სასეირნოდ მხოლოდ ერთი საათით, ხოლო ცხელი შხაპის მიღება მას მხოლოდ თვეში ორჯერ შეეძლო.

რუსეთის ფედერაციის ხელისუფალნი ამტკიცებდნენ, რომ პატიმრობის პირობები არ შეიძლება გაუთანაბრდეს წამებას, ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახავ სასჯელს. განმცხადებლის პატიმრობის პირობები არ განსხვავდებოდა, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, არ იყო უარესი რუსეთში პატიმრობაში მყოფი სხვა პირების უმრავლესობის პირობებისაგან. ხელისუფალთ არ ჰქონიათ განმცხადებლისათვის ფიზიკური ტანჯვის, ან მისი ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენების განზრახვა.

სასამართლო შეგვახსენებს, რომ წამების, არაადამიანური და არაჰუმანური მოპყრობის საწინააღმდეგო ევროპის კომიტეტმა ერთ პატიმარზე 7 კვ.მ ფართობი განსაზღვრა, როგორც მისაღები, სასურველი სტანდარტი პატიმართა საკნების მოწყობისათვის, ანუ

56 კვ.მ. 8 პატიმრის შემთხვევაში.

სასამართლოს მისაღებად მიაჩნია მტკიცება ამ საქმეში განმცხადებლის ღირსების დამცირების წინასწარი განზრახვის ნიშნების არარსებობის შესახებ. მიუხედავად ამისა, თუმცა საკითხი იმის შესახებ, იყო თუ არა პირთან მოპყრობის მიზანი მისი ღირსების დამცირება და პიროვნების ხელყოფა გასათვალისწინებელი ფაქტორია, ნებისმიერი ამ მიზნის არარსებობა არ შეიძლება გამორიცხავდეს დასკვნას მე-3 მუხლის დარღვევის შესახებ. სასამართლო თვლის, რომ პატიმრობის პირობები, რომელშიც განმცხადებელი 4 წლისა და 10 თვის განმავლობაში იმყოფებოდა აყენებდა მას ფიზიკურ ტანჯვას, ამცირებდა მის ადამიანურ ღირსებას და ბადებდა მასში გრძნობას, რომელსაც პიროვნების დამცირებისა და ხელყოფისაკენ მივყავართ.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ პატიმრის ყოფითი პირობები, კერძოდ, საკნის მეტისმეტი გადატვირთვა, ანტისანიტარული გარემო და ამის შედეგად, განმცხადებლის ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობისათვის საზიანო შედეგები, ასეთ პირობებში განმცხადებლის პატიმრობის ხანგრძლივობასთან ერთად ღირსების დამამცირებელ მოპყრობას უთანაბრდება.

შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

ამ საქმიდან შეიძლება შემდეგი დასკვნები გამოვიტანოთ:

წამების, არაადამიანური და არაჰუმანური მოპყრობის ევროპის კომიტეტის მოთხოვნის შეუსრულებლობა ერთ პატიმარზე აუცილებელი ფართობის — 7 კვ. მ-ის გამოყოფის შესახებ ხანგრძლივი დროით დაკავების შემთხვევაში, ანტისანიტარულ მდგომარეობასთან ერთად, უთანაბრდება ღირსების შემლახველ მოპყრობას და შეიძლება გახდეს საქართველოს მიერ კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის აღიარების ფორმალური საფუძველი ევროპის სასამართლოს მიერ.

თუ ჩვენს პენიტენციარულ სისტემაში არსებულ მდგომარეობას გავითვალისწინებთ უნდა ვაღიაროთ, რომ ევროპული ფემიდის აზრით საქართველოში წინასწარი გამოძიების საკნებში მყოფთა აბსოლუტური უმრავლესობა საქართველოს პენიტენციარული სისტემის მსხვერპლნი არიან.

III. შემთხვევები, როდესაც მოპასუხესა და მოსარჩელეს განსხვავებული შეხედულებები აქვთ წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის ცნების მიმართ

A. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ

მოსარჩელე დიდი ბრიტანეთის მოქალაქეა, 1984 წელს დაბადებული.

1990 წლის მაისში ის და მისი ძმა ჯოხით სცემა ბავშვების დედის თანამცხოვრებმა, რის გამოც პოლიციისაგან გაფრთხილება მიიღო. მოგვიანებით, თანამცხოვრები ბიჭების დედაზე დაქორწინდა და მათი მამინაცვალი გახდა.

1993 წელს ბიჭის ძმის აღიარებით, მამინაცვალი A-ს ჯოხით სცემს. მამინაცვალი დააკავეს, მაგრამ თავდებით მეორე დღესვე გაათავისუფლეს.

კონსულტანტ-პედიატრმა ბიჭის სხეულზე სხვადასხვა სახის დაზიანებები, კერძოდ კი დაჟეჟილობები აღმოაჩინა. პედიატრმა დაასკვნა, რომ ეს დაჟეჟილობები ჯოხით არაერთხელ ძლიერი ცემის შედეგია.

მამინაცვალი 1994 წლის თებერვალში გაასამართლეს. დაცვის მხარე არ უარყოფდა მამინაცვალის მიერ გერის ჯოხით რამდენჯერმე ცემის ფაქტს, თუმცა აღნიშნავდა, რომ ეს მისი მხრიდან აუცილებელი და კეთილგონიერი საქციელი იყო, რადგან ძნელად აღსაზრდელი ბავშვი იყო.

ნაფიც მსაჯულთა უმრავლესობის განაჩენით მოსარჩელის მამინაცვალი უდანაშაულოდ აღიარეს.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ ცუდი მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა უთანაბრდებოდეს, მე-3 მუხლის ფარგლებში რომ მოთავსდეს. ამ მინიმუმის შეფასება ფარდობითია: ის საქმის ყველა ვითარებაზეა დამოკიდებული, როგორიცაა მაგ. მოპყრობის ბუნება და კონტექსტი, მისი ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური თუ მენტალური შედეგები და ზოგჯერ, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ 9 წლის მოსარჩელე, იმ კონსულტანტ-პედიატრის დასკვნით, რომელმაც იგი დაათვალიერა, ჯოხით არაერთხელ ძლიერად იყო ნაცემი. სასამართლო თვლის, რომ ასეთი სახის მოპყრობა სისასტიკის იმ დონეს აღწევს, რომელიც მე-3 მუხლითაა აკრძალული.

სასამართლოს მიაჩნია, რომ კონვენციის I მუხლის საფუძველზე, მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების ვალდებულება, დაიცვან მისი

იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა პირის კონვენციით დადგენილი უფლებები და თავისუფლებები, მე-3 მუხლთან ერთად. კონვენცია სახელმწიფოებისაგან ითხოვს ისეთი ზომების მიღებას, რომლებიც მათი იურისდიქციის ქვეშ მყოფ პირებს დაიცავენ წამების ან არაპუმანური თუ შეურაცხყოფელი მოპყრობისა თუ სასჯელისაგან.

ყოველივე ამ მიზეზთა გამო, სასამართლო ერთხმად ადგენს, რომ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი;

ამ საქმიდან შემდეგი დასკვნების გამოტანა ღირს:

იმისათვის, რომ მე-3 მუხლის ფარგლებში მოთავსდეს, ცუდი მოპყრობა სისასტიკის მინიმალურ ზღვარს უნდა უთანაბრდებოდეს, ამ მინიმუმის შეფასება დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, როგორიცაა, მაგალითად: მოპყრობის ბუნება და კონტექსტი, მისი ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური თუ მენტალური შედეგები და ზოგჯერ, მსხვერპლის სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე ბავშვები განსაკუთრებული დაცვის ქვეშ იმყოფებიან.

ამასთან, სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფ პირთათვის კონვენციით გარანტირებული უფლებები და თავისუფლებები. სახელმწიფომ გადამჭრელი ზომები უნდა მიიღოს, რომ ამ პირების მიმართ არ ხორციელდებოდეს წამება, ან არაადამიანური და ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა და სასჯელი, თუნდაც ამას კერძო პირები ახორციელებდნენ და არა სახელმწიფოს წარმომადგენლები.

ენაფი საფრანგეთის წინააღმდეგ

საფრანგეთის მოქალაქე ენაფი სასჯელს იხდიდა შეიარაღებული ძარცვისათვის და ციხიდან გაქცევისათვის.

მოსარჩელეს ციხეში ჩატარებული სამედიცინო შემოწმების შედეგად აღმოაჩნდა ყელის არეში შესიებული გლანდები, რის გამოც გადაწყდა მისთვის ოპერაციის გაკეთება.

ოპერაციის წინა დღეს მოსარჩელე ხელბორკილდადებული გადაიყვანეს ბორდოს ერთ-ერთ საავადმყოფოში. ღამით ის ჯაჭვის საშუალებით ცალი ფეხით მიაბეს სანოლის ფეხზე. მთავრობა აცხადებს, რომ ჯაჭვი საკმარის თავისუფლებას უტოვებდა მას სანოლში

სამოძრაოდ, ხოლო განმცხადებელი ამტკიცებს, რომ დაჭიმული ჯაჭვი ნებისმიერ მის მოძრაობას აძნელებდა ან მტკივნეულს ხდიდა და ძილის საშუალებას არ აძლევდა.

დღით, განმცხადებელმა განაცხადა, რომ თუ შეუძლებელი იყო მისთვის ადამიანური პირობების შექმნა საავადმყოფოში, ის ამჯობინებდა ოპერაციის გაკეთებას ციხიდან გათავისუფლების შემდეგ. ამის შემდეგ განმცხადებელმა შეიტანა ოფიციალური საჩივარი, რომელშიც აცხადებდა, რომ ადგილი ჰქონდა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას საავადმყოფოში მისი ყოფნისას თავისუფლების შემზღუდავი საშუალებების გამოყენების გამო.

მთავრობამ აღნიშნა, კერძოდ, რომ განმცხადებელს ხელბორკილები დაედო მხოლოდ ბადრაგის თანხლებით საავადმყოფოში გადაყვანის დროს. განმცხადებლის ჯაჭვით დაბმის გადანყვეტილების მიღება მოხდა ბადრაგის უფროსი ოფიცრის პასუხისმგებლობით. ამ ზომის გამოყენება დასაბუთებული იყო უსაფრთხოების მოსაზრებით, ვინაიდან ოთახი არ იყო სათანადოდ დაცული.

მთავრობის აზრით პატიმრის მიმართ განხორციელებულ ქმედებებში არ იყო კონვენციით გათვალისწინებული სიმკაცრის მინიმალური ხარისხიც კი, რის გამოც მე-3 მუხლის გამოყენება მართებული არ იყო.

განმცხადებელი განმარტავდა, კონკრეტულად, რომ მას შემდეგ რაც ხელბორკილადებული გადაიყვანეს პელეგრინის საავადმყოფოში, რაც ხდებოდა საავადმყოფოს ტერიტორიაზე ყოფნისას საზოგადოების დასანახად, ის მთელი დღე საწოლში იწვა შემზღუდავი საშუალებების გარეშე. სალამოს პოლიციამ ის ფეხით მიაბა საწოლზე მჭიდრო ჯაჭვით, რითაც შეუზღუდა ყოველგვარი მოძრაობისა და ძილის საშუალება. იგი ამას ხსნიდა იმით, რომ ამგვარად პოლიციის თანამშრომლებს დაძინების საშუალება მიეცათ. უკიდურესად მჭიდრო ჯაჭვის გამოყენება საწოლზე ფეხით მისაბმელად, რომელიც ტკივილს აყენებდა ყოველი განძრევისას, უთუოდ ანომალური ზომა იყო, რომელსაც თან ახლდა გაუსაძლისი ხარისხის წამება.

სასამართლო განმეორებით აცხადებს, რომ ცუდად მოპყრობა უნდა დაყვანილ იქნეს სისასტიკის მინიმალურ დონემდე, რათა მოექცეს კონვენციის მე-3 მუხლით დადგენილ ფარგლებში. ამგვარი დონის შეფასება პირობითია; ის დამოკიდებულია საქმის ყველა ვითარებაზე, როგორიცაა წამების ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და მენტალური შედეგები და, ზოგ შემთხვევაში, სქესი, ასაკი და მსხვერპლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ამგვარი მოპყრობის მიზანი გასათ-

ვალისწინებელი ფაქტორია, კერძოდ ითვალისწინებდა თუ არა ის მსხვერპლის დამცირებასა და სახელის გატეხას, მაინც ამგვარი მიზნის არარსებობა გარდაუვალად არ მოასწავებს მე-3 მუხლის დარღვევის არარსებობას.

ხელბორკილების დადება ჩვეულებრივ არ წამოჭრის კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხს, როდესაც ის გამოიყენება კანონიერი დაპატიმრების შემთხვევაში და არ მოითხოვს ძალის გამოყენების საჯარო დემონსტრირებას ისე, რომ ეს ზომიერი აუცილებლობის ფარგლებს სცილდებოდეს.

მოცემულ შემთხვევაში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ, პირველ რიგში, განმცხადებლის საჩივარი კონვენციის მე-3 მუხლთან მიმართებაში ეხება მხოლოდ იმ ფაქტს, რომ საავადმყოფოში ის ჯაჭვით მიაბეს სანოლს და არა იმას, თუ როგორ მოხდა მისი გადაყვანა ციხიდან საავადმყოფოში.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ განმცხადებელი დღისით სანოლში იწვა შემზღუდავი საშუალებების გარეშე, რასაც არ წამოუჭრია უსაფრთხოების საკითხი.

ნებისმიერ შემთხვევაში, საშიშროება, რომელიც თითქოსდა წარმოიშვა განმცხადებლის მიზეზით, ვერ გაამართლებს იმ ფაქტს, რომ მოხდა მისი სანოლზე დაბმა ოპერაციის წინა ღამეს, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ორი პოლიციელი კვლავაც დარაჯობდა მას ოთახის გარეთ.

საბოლოო შესწავლით, სასამართლო თვლის, რომ ქვეყნის ხელისუფლების მიერ განმცხადებლისადმი მოპყრობა არ იყო თავსებადი კონვენციის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ მოთხოვნებთან. მას გამოაქვს დასკვნა, რომ მოცემულ შემთხვევაში ზემოაღნიშნულ გარემოებებში შემზღუდავი საშუალებების გამოყენება უტოლდებოდა არაჰუმანურ მოპყრობას.

შესაბამისად სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

ამ საქმიდან შემდეგი მომენტებს გავუსვამთ ხაზს:

რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია ისახავდა თუ არა მიზნად ცუდი მოპყრობა მსხვერპლის დამცირებასა და სახელის გატეხას. თუმცა ამგვარი მიზნის არარსებობა გარდაუვალად არ მოასწავებს მე-3 მუხლის დარღვევის არარსებობას.

თავისუფლებაზე ზღუდული პირის მიმართ გადაადგილების და მოძრაობის უნარის კიდევ უფრო მეტად შემზღუდავი საშუ-

აღებების გამოყენება (ამ შემთხვევაში მისი საწოლზე ჯაჭვით მიბმა), როცა ეს არ არის გამონეული აბსოლუტური აუცილებლობით პირის საქციელის გამო, ხელყოფს ადამიანის ღირსებას და არღვევს მე-3 მუხლით გარანტირებულ უფლებებს.

IV. ექსტრადიციის შემთხვევები იმ ქვეყნებში, სადაც პირი შესაძლოა აღმოჩნდეს წამების მსხვერპლი.

კალანტარი გერმანიის წინააღმდეგ

მოსარჩელე ეროვნებით ირანელია. ის შემოვიდა გერმანიის ტერიტორიაზე 1997 წლის ოქტომბერს, მას შემდეგ რაც გაიქცა ირანიდან და მოითხოვა პოლიტიკური ლტოლვილის სტატუსი.

მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ მისი ერთ-ერთი და სიკვდილით დასაჯეს ირანში ხოლო მეორე კი დააპატიმრების შემდეგ გაუჩინარდა. მოსარჩელემ ირანის დატოვება მას შემდეგ გადანყვიტა, რაც შეიტყო, რომ 1997 წლის 6 სექტემბერს მისი მშობლიური სახლი გაჩხრიკეს.

გერმანიის ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა უარყო კალანტარის სარჩელი იმის საფუძველზე, რომ მოსარჩელემ ვერ შესძლო საკმარისი მტკიცებულებების წარმოდგენა, რომელთა მიხედვითაც, ირანში მისი ექსტრადირების შემთხვევაში მას საფრთხე ემუქრებოდა.

1999 წლის 9 იანვარს ბონში ირანის საელჩოს წინ გამართულ დემონსტრაციაზე მოსარჩელემ ინტერვიუ მისცა დორტმუნდის ერთ-ერთ ტელეარხს და ხელი მოაწერა ირანის რეჟიმის საწინააღმდეგო რეზოლუციას, რომელიც ირანის ოპოზიციური გაზეთში გამოქვეყნდა. 1999 წლის 20 ივნისს ქალაქ კიოლნში, მან ირანის წინააღმდეგ გამართულ დემონსტრაციაში მიიღო მონაწილეობა, ლონდონში მომქმედმა მოჯაჰედთა სახალხო ტელევიზიამ კი იგი ფირზე აღბეჭდა. მოსარჩელეს ყოველი ამგვარი ქმედების შემდეგ პოლიტიკური თავშესაფარის მისაღებად ახალი სარჩელი შეჰქონდა, მაგრამ ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისი ყველა შემთხვევაში უარყოფდა სარჩელს, რადგან მიიჩნევდა, რომ ახალი გარემოებები არ აღმოჩნდა საკმარისი იმის დასამტკიცებლად, რომ ირანში დაბრუნების შემთხვევაში მოსარჩელეს პოლიტიკური დევნის საფრთხე ემუქრებოდა.

1999 წლის 25 ივნისს პოლიტიკური ლტოლვილის სტატუსით შვეიცარიაში მცხოვრებმა მოსარჩელეს დამ, აჯარ იაჰუბინია-კალანტარიმ, რომელიც მას სასამართლოზე წარმოადგენდა, წერილი გაუგზავნა გერმანიის საკონსულოს ჟენევაში, რომელშიც განაცხ-

ადა, რომ ის და მისი მეუღლე ირანში პოლიტიკური პატიმრები არიან, რომ მისი და ირანის რეჟიმმა სიკვდილით დასაჯა და რომ ირანის პარლამენტის მიერ გამოცემული კანონის მიხედვით, დამნაშავეა ყველა, ვინც საზღვარგარეთ ირანის რეჟიმის წინააღმდეგ რაიმე პოლიტიკური აქტივობას ეწევა.

1999 წლის 6 აგვისტოს, მას მერე რაც მოსარჩელემ ოჯახისაგან მიიღო ინფორმაცია, რომ მისი ექსტრადირება გარდაუვალი იყო, გაეროს ადამიანის უფლებების უმაღლესი კომისიის სპეციალურმა მომხსენებელმა წამების საკითხებში სასწრაფოდ მოითხოვა მისი ირანში დეპორტაციის შეჩერება.

იმავე დღეს, მოსარჩელემ კიდევ ერთხელ შეიტანა სარჩელი რეგენსბურგის ადმინისტრაციულ სასამართლოში. ვინაიდან მოსარჩელე დარწმუნებული იყო, რომ სასამართლო მის საწინააღმდეგო განაჩენს გამოიტანდა მან თავდაპირველად საფრანგეთში გაქცევა სცადა, იქიდან კი შვეიცარიაში. იგი საზღვარზე დააკავეს და დააბრუნეს საფრანგეთში.

1999 წლის 24 სექტემბერს მოსარჩელემ თხოვნით მიმართა ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს სასწრაფოდ ჩარეულიყო, რათა თავიდან აეცილებინა მისი გასახლება ირანში, სადაც მას პატიმრობა და წამება ელოდა.

1999 წლის 13 დეკემბერს მოსარჩელემ კიდევ ერთხელ შეიტანა სარჩელი სასამართლოში.

სარჩელში ნათქვამი იყო, რომ მოსარჩელე „იძულებული გახდა სამშობლო დაეტოვებინა, რადგანაც მისი სიცოცხლე საფრთხეში იმყოფებოდა. მოსარჩელეს დამ და მისმა მეუღლემ, მას მერე რაც ისინი დააპატიმრეს და აწამეს, ირანის ისლამური რესპუბლიკა რამდენიმე წლის წინ დატოვეს; მისი მეორე და კი არსებულმა რეჟიმმა სიკვდილით დასაჯა“.

2000 წლის 6 იანვარს სასამართლომ მთავრობისაგან მოითხოვა, რომ მოსარჩელე არ გაესახლებინათ 2000 წლის 6 აპრილამდე ირანში მოსარჩელეს ოჯახის წევრების დევნის შემდგომი დეტალებისა და მისი მიზეზების დასადგენად.

2001 წლის 18 ივნისის წერილში მთავრობა ამცნობს სასამართლოს, რომ 2001 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილებით, ლტოლვილთა ფედერალურმა ოფისმა გამოიყენა უცხოელთა შესახებ კანონმდებლობის 53 მუხლის 1 და 4 პუნქტები და შეაჩერა 1998 წლის 31 აგვისტოს გადაწყვეტილება მოსარჩლის ექსტრადირების შესახებ (მუხლი 53-ის პუნქტი 1 უზრუნველყოფს, რომ უცხოელი არ უნდა იქნას გასახლებული იმ ქვეყანაში, სადაც მას წამების საფრთხე ემუქრება. მუხლი 53-ის პუნქტი 4 უზრუნველყოფს, რომ უცხოელი არ

შეიძლება გასახლებული იქნას ქვეყნიდან თუ მისი ექსტრადირება ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციით არ არის სანქცირებული).

ლტოლვილთა ფედერალური ოფისის 2001 წლის 15 ივნისის გადაწყვეტილების თანახმად, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლომ დაადგინა, რომ აღარ არის საჭირო სარჩელის შემდგომი შესწავლა, რის გამოც საქმე ამოღებულ უნდა იქნას სიიდან.

ამ და მსგავსი საქმეებიდან შეიძლება შემდეგი საყურადღებო დასკვნები გამოვიტანოთ:

სახელმწიფო პასუხს აგებს არა მხოლოდ იმ პირებზე, რომლებიც მისი იურისდიქციის ქვეშ იმყოფებიან, არამედ, ზოგ შემთხვევაში უცხოელ მოქალაქეებზეც, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც პირის ექსტრადირებას ითხოვს გარკვეული სახელმწიფო, რომელშიც იქ არსებული რეჟიმის ბუნების, ან განსაკუთრებული ვითარების გამო, ექსტრადირებული პირის მიმართ შეიძლება უხეშად იქნას დარღვეული კონვენციით გარანტირებული უფლებები.

სახელმწიფო საკუთარ თავზე იღებს პასუხისმგებლობას, როდესაც ახდენს უცხოელის ექსტრადირებას იმ ქვეყანაში, სადაც ის შეიძლება გახდეს წამების, არაადამიანური და ღირსების დამამცირებელი მოპყრობის და სასჯელის მსხვერპლი. რა თქმა უნდა, იგულისხმება, რომ რისკი რეალური უნდა იყოს, მტკიცების მოტივები კი სერიოზული და დადასტურებული.

ამრიგად, ნევრი სახელმწიფოს მიერ განხორციელებულმა ექსტრადირებამ შეიძლება გამოიწვიოს მე-3 მუხლის დარღვევა და ამ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა იმ შემთხვევებში, როდესაც არის სერიოზული საფუძველი იმისა, რომ გასახლებული პირის მიმართ განხორციელდება მე-3 მუხლის საწინააღმდეგო ქმედებები.

ვფიქრობთ, რომ ჩვენს მიერ მოტანილი საქმეები მკაფიოდ გვაჩვენებს, რომ საქართველოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლი ჯერ კიდევ ძალიან ხშირად ირღვევა. ამ წიგნის გამოცემის მიზანი სწორედ ის არის, რომ ჩვენი სამართალდამცავი და სასამართლო ორგანოების წარმომადგენლებისათვის უფრო მკაფიოდ დაგვეჩვენებინა ევროსასამართლოს სტანდარტები ამ მიმართულებით, რაც თავისთავად უნდა გახდეს წამების, არაპატივცემურობის და ღირსების დამამცირებელი

მოპყრობის და სასჯელის შემთხვევების აღმოფხვრის თუ არა, მათი რაოდენობის მკვეთრად შემცირების საფუძველი მაინც. და თუ მე-3 მუხლი კვლავ დაირღვევა იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ჩვენი მოსამართლეები ადეკვატურ რეაგირებას მოახდენენ თითოეულ ამგვარ ფაქტზე და აღარ დაელოდებიან ევროსასამართლოს მორიგ გამამტყუნებელ გადაწყვეტილებებს საქართველოს წინააღმდეგ.

ფრიდონ საყვარელიძე

როგორ მივმართოთ ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს

სტრასბურგის გზის გახსნა საქართველოსთვის - საქართველოს მოქალაქეთა უფლებების დაცვის დამატებითი გარანტიაა. საქართველო ევროსაბჭოს წევრი იმ დროს გახდა, როდესაც მთავრდებოდა ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს რეფორმა. ადრე სტრასბურგში საჩივრების მიღების ძალიან მკაცრი წესები არსებობდა და განსახილველად მხოლოდ საჩივართა მცირე ნაწილი მიიღებოდა. რეფორმა 1994 წლის 11 მაისს დაიწყო, მას შემდეგ, რაც ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-11 პროტოკოლი გაიხსნა წევრ-სახელმწიფოთა ხელმოწერისათვის. პროტოკოლის მიხედვით წველა წევრი-სახელმწიფო ვალდებული იყო ამ პროტოკოლის რატიფიკაცია მოეხდინა. რომელიც ძალაში შედიოდა ბოლო წევრი-სახელმწიფოს მიერ პროტოკოლის რატიფიკაციიდან ერთ წელიწადში. ბოლო რატიფიკაცია 1997 წლის ოქტომბერში მოხდა, რის შემდეგ დაიწყო ერთწლიანი გარდამავალი ეტაპი. ამ დროის განმავლობაში აირჩნენ ახალი მოსამართლეები, დამტკიცდა სასამართლოს ახალი წესდება და ა.შ. ახალი სასამართლო მოღვაწეობას 1998 წლის 1 ნოემბერს შეუდგა, 1998 წლის 31 დეკემბერს კი ძველმა სისიტემამ შეწყვიტა ფუნქციონირება. თუმცა პროტოკოლის მიხედვით ადამიანის უფლებათა ევროპის კომისია აგრძელებდა უკვე რეგისტრირებული საჩივრების განხილვას 1999 წლის 31 ოქტომბრამდე. მე-11 პროტოკოლის მიხედვით ადამიანის უფლებათა ევროკომისია და ევროსასამართლო შეცვალა მუდმივმოქმედმა სასამართლომ. რეფორმამ დააჩქარა სასამართლო პროცედურები, გახადა ის უფრო ეფექტური და გააადვილება სასამართლოსადმი მიმართვა.

ამიტომ, თუ თქვენ სტრასბურგში საჩივრის შეტანა გადაწყვიტეთ, ყურადღებით ნაიკითხეთ ეს მასალა. ეს დაზოგავს თვენს დროსა და ძალეებს.

როგორ შევადგინოთ და გავაგზავნოთ საჩივარი?

ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო საერთაშორისო ინსტიტუტია, რომელიც იმ პირების საჩივრებს იხილავს, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ დაირღვა ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მიერ გარანტირებული უფლებები. კონვენცია კი საერთაშორისო ხელშეკრულებაა, რომლის საფუძველზეც ევროსაბჭოს წევრმა-სახელმწიფოებმა იკისრეს ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ვალდებულება.

ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს შეიცავს კონვენციის ტექსტი და დამატებითი 1, 4, 6 და 7 პროტოკოლები, რომლებიც მიღებულია კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების უმრავლესობის მიერ. საჩივრის შეტანა მხოლოდ იმ პირობით, შეიძლება, თუ უფლების ან თავისუფლების დარღვევა სახელმწიფოს მიერ კონვენციის და შესაბამისი პროტოკოლების რატიფიცირებისა და მისი ძალაში შესვლის შემდეგ მოხდა. ახალი წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან ხელი მოაწერონ კონვენციას ევოსაბჭოში შესვლისას და მოახდინონ მისი რატიფიკაცია ერთი წლის განმავლობაში.

ხაზგასმით ავლნიშნავთ, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო იხილავს მხოლოდ იმ საჩივრებს, რომელთა დაცვა კონვენციითაა გარანტირებული. სასამართლო არ არის სააპელაციო ორგანო, რომელშიც შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამისი სახელმწიფოს სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება. შესაბამისად, ევროსაბჭოს სასამართლოს არ შეუძლია გააუქმოს, ან შეცვალოს შესაბამისი სახელმწიფოს სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება.

ევროსაბჭოს სასამართლოში გაგზავნილი საჩივარი შეიძლება ეხებოდეს მხოლოდ ხელისუფლების გამგებლობაში არსებულ საკითხებს, მაგ: ხელისუფლების ორგანოების, სახელმწიფო ადმინისტრაციის, სასამართლოების და ა.შ. სასამართლო არ იხილავს კერძო პირების წინააღმდეგ მიმართულ საჩივრებს, ისევე როგორც საჩივრებს ისეთ ინსტიტუტებზე და დანესებულებებზე როგორიცაა სააქციო საზოგადოებები, სანარმოები, ფონდები, კოოპერატივები, პროფკავშირები. საჩივარი ამ ორგანიზაციების მიმართ განიხილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ხელისუფლების უშუალო დავალებით მოქმედებდნენ.

საჩივრის სასამართლოში გაგზავნამდე უნდა გამოვიყენოთ სახელმწიფოში არსებული და კანონმდებლობით გათვალისწინებული გასაჩივრებისა და აპელაციის ყველა ხელმისაწვდომი საშუალება.,

მაგალითად, თუ საქმე სასამართლომ განიხილა გადაწყვეტილება უფრო მაღალი ინსტანციის სასამართლოში უნდა გასაჩივრდეს, ადმინისტრაციული საქმეების გამო კი უფრო მაღალი ინსტანციის ადმინისტრაციულ ორგანოში, შემდეგ კი მთავარ ადმინისტრაციულ სასამართლოში.

ნუ გადადებთ საჩივრის სტრასბურგში გაგზავნას.

საჩივრის გაგზავნის შემთხვევაში თქვენ უკეთ ხართ დაცული, ვინაიდან არსებული პირობის თანახმად საჩივრის შეტანა შესაძლებელია ექვსთვიანი ვადის ამოწურვამდე მას შემდეგ, რაც ამ საქმესთან დაკავშირებით მიღებულია საბოლოო, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება. სხვა გადაწყვეტილებათა თარიღებს მნიშვნელობა არა აქვს. გადაწყვეტილების გაპროტესტების ამოა მცდელობებში შესაძლებელია საჩივრის შეტანის ვადა გამოგვეპაროს, რის გამოც საჩივარს აღარ მიიღებენ.

ამასთან ერთად აუცილებლად უნდა დავიცვათ ადგილობრივი კანონები და საპროცესო ნორმები, მაგ. თუ ადმინისტრაციული ან პირველი ინსტანციის სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებაზე უარი გეთქვით იმის გამო, რომ გასაჩივრების კანონით დადგენილი ვადა ამოიწურა, არც ევროპული სასამართლო მიიღებს საჩივარს იგივე მიზეზით.

თუ თქვენ მიგაჩნიათ, რომ თქვენი საჩივარი ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციით გარანტირებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს ეხება და თან აკმაყოფილებს სასამართლოს მოთხოვნებს სტრასბურგისაკენ გზა ხსნილია.

სტრასბურგში შეიძლება მიწეროთ იმ ქვეყნის ენაზე, რომლის წინააღმდეგაც არის მიმართული საჩივარი, ინგლისურად ან ფრანგულად. წერილი უნდა შეიცავდეს:

1. საქმის არსის მოკლე აღწერას.
2. რომელი უფლებაა თქვენი აზრით დარღვეული.
3. ინფორმაცია იმის შესახებ თუ რა საშუალებებია უკვე გამოყენებული.
4. საქმის გარშემო არსებული გადაწყვეტილებების გადმოცემა, მათ მოკლე შინაარსს, რომელი ორგანოს მიერ და როდის იქნა მიღებული გადაწყვეტილება (ორგანოს დასახელება და თარიღი).

საჩივარი პირდაპირ სტრასბურგში გაგზავნეთ. ნუ ჩარევთ ამ საქმეში სხვა საშუაშაველო ინსტიტუტებს.

ევროსაბჭოს მოსამართლეები აირჩევიან ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის მიერ იმ კანდიდატთა სიიდან, რომელიც მას ნევრმა სახელმწიფოებმა წარუდგინეს. სასამართლო, რომელსაც ჰყავს პრეზიდენტი და ორი ვიცე-პრეზიდენტი 4 სექციად იყოფა. სექციები დაბალანსებულია მოსამართლეთა სქესის, მათი ქვეყნების გეოგრაფიული მდებარეობის და განსხვავებული სამართლებრივი სისიტემების მიხედვით. სექციები ქმნიან 3 ნევრიან კომიტეტებს და 7 ნევრიან პალატებს. ევროსაბჭოს სტრუქტურული ერთეულია აგრეთვე უზენაესი პალატა, რომელიც 17 ნევრისაგან შედგება. საჩივარი სასამართლოს ერთ-ერთ ნევრს გადაეცემა, რომელსაც მომხსენებლის სტატუსი ენიჭება. ის წარმოადგენს თავის მოსაზრებებს საქმესთან დაკავშირებით და, საჭიროების შემთხვევაში, საქმეს კომიტეტს ან პალატას გადასცემს, რომელიც იღებს გადაწყვეტილებას საჩივრის მიღების ან უარყოფის შესახებ, რის შემდეგ ინიშნება პალატის სხდომის თარიღი, რომელზედაც შესაძლებელია მონმეებისა და ექსპერტების მოსმენა.

თქვენ შეგიძლიათ თავად დაიცვათ საკუთარი ინტერესები სასამართლოში, მაგრამ სასამართლო სასურველად თელის რომ ადვოკატი გყავდეთ. თუ თქვენ ამის საშუალება არა გაქვთ, სასამართლო თავად დაგინიშნავთ ადვოკატს

პალატა, ასევე, ისმენს დაინტერესებული სახელმწიფოების უფლებამოსილ წარმომადგენლებსა და ექსპერტებს, აგრეთვე დაზარალებულს ან მის წარმომადგენელს. საქმის განხილვა საჯაროდ მიმდინარეობს. გადაწყვეტილება ხმათა უმრავლესობით მიიღება. გადაწყვეტილება შეიცავს კონვენციის დარღვევის ბრალდებას და გადაწყვეტილებას დაზარალებულისათვის შესაბამისი კომპენსაციის გადახდის თაობაზე, ან მისი სხვაგვარად დაკმაყოფილების მოთხოვნას, აგრეთვე, ხარჯების (მაგ. ადვოკატის) ანაზღაურების მოთხოვნას. გადაწყვეტილების მიღებიდან სამი თვის განმავლობაში დაპირისპირებულ მხარეებს შეუძლიათ გადაწყვეტილების გასაჩივრება უზენაეს პალატაში, რომლის გადაწყვეტილება საბოლოოა.

მინისტრთა კომიტეტი აკონტროლებს სახელმწიფოს მიერ ევროსაბჭოს სასამართლოს გადაწყვეტილებების შესრულებას და აფასებს მას განსაკუთრებული რეზოლუციებით.

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებები საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. ისინი სავალდებულოა ნევრი სახელმწიფოებისათვის, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ თვით გადაწყვეტილებები ავტომატურად აუქმებს მოცემული სახელმწიფოს სასამართლოთა

საპირისპირო გადანყვეტილებებს. სახელმწიფო ვალდებულია გადადგას აუცილებელი ნაბიჯები სამართლებრივი და ფაქტიური მდგომარეობის კონვენციასთან შესაბამისობაში მოსაყვანად. (მაგ. შეიძლება განახლდეს სასამართლო პროცესი, სახელმწიფომ მიიღოს გადანყვეტილება ფულადი ანაზღაურების შესახებ ან შეცვალოს ამ საკითხის სამართლებრივი რეგულირება).

საქმის მოგების შემთხვევაში ზარალი ყველა შემთხვევაში აგინაზღაურდებათ.

ევროპის კონვენცია წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან სასჯელის თავიდან აცილებისათვის

მიღებულია: ევროპის საბჭოს მიერ 1987 წლის 26 ნოემბერს
ძალაშია: 1989 წლის 1 თებერვლიდან

ქვემოთ ხელისმომწერნი, ევროპის კავშირის წევრი სახელმწიფოები, რომლებიც მხედველობაში იღებენ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის დებულებებს;

შეახსენებენ რა, რომ აღნიშნული კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად, „არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას ან არაადამიანურ ან ღირსების შემლახავ მოპყრობასა და სასჯელს“;

აღნიშნავენ რა, რომ ზემოხსენებული კონვენციით გათვალისწინებული მექანიზმი მოქმედებს იმ პირთა მიმართ, რომლებიც აცხადებენ, რომ არიან მე-3 მუხლის დარღვევის მსხვერპლნი;

დარწმუნებული არიან რა, რომ თავისუფლებაალკვეთილი პირების დაცვა წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და სასჯელისაგან შეიძლება გაძლიერდეს ვიზიტებზე დაფუძნებული პრევენციული ხასიათის არასამართლებრივი ღონისძიებებით, შეთანხმდნენ შემდეგზე:

თავი I

მუხლი 1

შეიქმნება წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა ან სასჯელის თავიდან აცილების ევროპის კომიტეტი (შემდგომში კომიტეტი). ვიზიტების საშუალებით კომიტეტმა უნდა გამოიკვლიოს თავისუფლებაალკვეთილ პირთა მდგომარეობა წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა ან სასჯელისაგან მათი დაცვის სათანადო უზრუნველყოფის მიზნით.

მუხლი 2

თითოეულმა მონაწილემ ამ კონვენციის შესაბამისად დაუშვას ვიზიტები ნებისმიერ ადგილას, სადაც სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ თავისუფლებააღკვეთილი პირები იმყოფებიან.

მუხლი 3

ამ კონვენციის გამოყენებისას, კომიტეტი და შესაბამისი მხარის ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოები ვალდებული არიან ითანამშრომლონ ერთმანეთთან.

თავი II

მუხლი 4

1. კომიტეტის წევრთა რაოდენობა მონაწილე მხარეთა რაოდენობის თანაბარი იქნება.

2. კომიტეტის წევრები აირჩევიან მაღალი მორალური თვისებების მქონე პირებისაგან, რომლებიც ცნობილი არიან მაღალი კომპეტენციით ადამიანის უფლებებში და პროფესიული გამოცდილებით ამ კონვენციით გათვალისწინებულ სფეროში.

3. არ შეიძლება კომიტეტის 2 წევრი ერთი სახელმწიფოს მოქალაქე იყოს.

4. კომიტეტის წევრები იმოქმედებენ პერსონალური პასუხისმგებლობით, იქნებიან დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი და ქმედითად მოემსახურებიან კომიტეტს.

მუხლი 5

1. კომიტეტის წევრებს აირჩევს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი ხმების აბსოლუტური უმრავლესობით ევროპის საბჭოს საკონსულტაციო ასამბლეის ბიუროს მიერ წარდგენილი სიიდან; საკონსულტაციო ასამბლეის თითოეულ წევრ ეროვნულ დელეგაციას შეუძლია წამოაყენოს 3 კანდიდატი, რომელთაგან 2 მაინც მისი მოქალაქე უნდა იყოს.

2. იგივე პროცედურა გამოიყენება მოულოდნელად წარმოშობილი ვაკანტური ადგილების დასაკავებლად.

3. კომიტეტის წევრები აირჩევიან 4 წლით. ხელმეორედ არჩევა შესაძლებელია მხოლოდ ერთხელ. თუმცა, პირველად არჩეულ წევრთა შორის სამს უფლებამოსილების ვადა 2 წლის შემდეგ გაუდის. წევრებს, რომელთა უფლებამოსილების ვადაც პირველი ორი წლის შემდეგ დამთავრდება, პიველი არჩევნების დამთავრებისთანავე წილისყრით გამოავლენს ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი.

მუხლი 6

1. კომიტეტის სხდომები იქნება დახურული. ქვორუმს შეადგენს ნევრთა უმრავლესობა. კომიტეტის გადაწყვეტილებები მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად.

2. კომიტეტი შეიმუშავებს საკუთარ რეგლამენტს.

3. კომიტეტის სამდივნოს ჩამოყალიბებას უზრუნველყოფს ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი.

თავი III

მუხლი 7

1. კომიტეტი მოაწვობს ვიზიტებს მე-2 მუხლით გათვალისწინებულ ადგილებში. პერიოდული ვიზიტების გარდა კომიტეტს შეუძლია განახორციელოს სხვა ვიზიტებიც, რომელბსაც, შექმნილი გარემოებებიდან გამომდინარე, აუცილებლად მიიჩნევს.

2. ზოგადი წესის მიხედვით, ვიზიტებს განახორციელებს კომიტეტის სულ მცირე ორი წევრი მაინც. კომიტეტს, საჭიროების შემთხვევაში, შეუძლია ისარგებლოს ექსპერტებისა და მთარგმნელების დახმარებით.

მუხლი 8

1. კომიტეტი შესაბამისი სახელმწიფოს მთავრობას ატყობინებს მომავალი ვიზიტის შესახებ. ასეთი შეტყობინების გაგზავნის შემდეგ კომიტეტს შეუძლია ნებისმიერ დროს ეწვიოს მე-2 მუხლით გათვალისწინებულ ნებისმიერ ადგილას.

2. მისი ფუნქციების განსახორციელებლად სახელმწიფომ კომიტეტი უნდა უზრუნველყოს შემდეგი საშუალებებით:

ა) მის ტერიტორიაზე შესვლისა და შეუზღუდავი გადაადგილების უფლებით;

ბ) სრული ინფორმაციით იმ ადგილების შესახებ, სადაც თავისუფლებააღკვეთილი პირები იმყოფებიან;

გ) თავისუფლების აღკვეთის დანესებულებებში შეუზღუდავი შესვლისა და დანესებულების შიდა ტერიტორიაზე თავისუფალი გადაადგილების უფლებით;

დ) სახელმწიფოსათვის ხელმისაწვდომი სხვა ინფორმაციით, რომელიც აუცილებელია კომიტეტის ფუნქციების განსახორციელებლად. ასეთი ინფორმაციის ძიებისას, კომიტეტმა მხედველობაში უნდა მიიღოს ეროვნული კანონმდებლობისა და პროფესიული ეთიკის შესაბამისი ნორმები.

3. კომიტეტი უფლებამოსილია გაესაუბროს თავისუფლებაალკვეთილ პირებს.

4. კომიტეტი უფლებამოსილია თავისუფლად დაამყაროს კონტაქტი ნებისმიერ პირთან, რომელსაც, მისი აზრით, შესაბამისი ინფორმაციის მინოდება შეუძლია.

5. აუცილებლობის შემთხვევაში, კომიტეტს შეუძლია დაუყოვნებლივ გაუგზავნოს თავისი შენიშვნები დაინტერესებული მხარის ხელისუფლების კომპეტენტურ ორგანოებს.

მუხლი 9

1. გამონაკლის შემთხვევებში დაინტერესებული მხარის ხელისუფლების კომპეტენტურ ორგანოებს შეუძლიათ საწინააღმდეგო მოსაზრებები წარუდგინონ კომიტეტს ვიზიტის ამ უკანასკნელის მიერ შეთავაზებული დროისა ან კონკრეტული ადგილის თაობაზე. აღნიშნული წინააღმდეგობა შეიძლება დაეფუძნოს ისეთ მიზეზებს, როგორებიცაა: ეროვნული თავდაცვა, საზოგადოებრივი უშიშროება, სერიოზული უნესრიგობა თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში, პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ან სასწრაფო დაკითხვა მძიმე დანაშაულთან დაკავშირებით.

2. ასეთი წინააღმდეგობის არსებობისას კომიტეტი და დაინტერესებული მხარე დააუყოვნებლივ იწყებენ კონსულტაციებს სიტუაციის ნათელყოფისა და ისეთი შეთანხმების მიღწევის მიზნით, რომელიც კომიტეტს მისი ფუნქციების განხორციელების საშუალებას მისცემს. ასეთი შეთანხმება შეიძლება ითვალისწინებდეს იმ პირის სხვა ადგილას გადაყვანას, რომლის ნახვაც კომიტეტს სურს. ვიზიტის მსვლელობისას, დაინტერესებულმა მხარემ კომიტეტს უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია ნებისმიერი პირის შესახებ, რომლითაც კომიტეტი დაინტერესდება.

მუხლი 10

1. თითოეული ვიზიტის შემდეგ, დაინტერესებული მხარის მიერ წარმოდგენილი შენიშვნების მხედველობაში მიღებით, კომიტეტი ადგენს მოხსენებას ვიზიტის მსვლელობისას აღმოჩენილი ფაქტების შესახებ. აღნიშნული ანგარიში, რომელიც შეიცავს კომიტეტის მიერ აუცილებლად მიჩნეულ რეკომენდაციებს, ეგზავნება დაინტერესებულ მხარეს. აუცილებლობის შემთხვევაში, კომიტეტს თავისუფლებაალკვეთილ პირთა დაცვის გაუმჯობესების შეთავაზების მიზნით შეუძლია კონსულტაციები გამართოს შესაბამის მხარესთან.

2. თუ მხარე არ გამოთქვამს თანამშრომლობის სურვილს ან უარს იტყვის კომიტეტის რეკომენდაციების შესაბამისად სიტუაცი-

ის გამოსწორებაზე, კომიტეტს შეუძლია მას შემდეგ, რაც ცნობილი გახდება მხარის პოზიცია, მის წევრთა ორი მესამედის უმრავლესობით მიიღოს გადაწყვეტილება აღნიშნულ საკითხზე საჯარო განცხადების გაკეთების შესახებ.

მუხლი 11

1. ვიზიტთან დაკავშირებით კომიტეტის მიერ მოპოვებული ინფორმაცია, მისი ანგარიში და კონსულტაციები კონფიდენციალურია დაინტერესებულ მხარესთან.

2. კომიტეტს დაინტერესებული მხარის მოთხოვნით, ნებისმიერ დროს შეუძლია გამოაქვეყნოს თავისი ანგარიში, აღნიშნული მხარის შენიშვნებთან ერთად.

3. არ შეიძლება პირადი ხასიათის რაიმე მონაცემების გამოქვეყნება იმ პირის თანხმობის გარეშე, ვისაც ეს მონაცემები ეხება.

მუხლი 12

მე-11 მუხლით გათვალისწინებული კონფიდენციალურობის დაცვით კომიტეტი მინისტრთა კომიტეტს ყოველწლიურად წარუდგენს ზოგად ანგარიშს თავისი საქმიანობის შესახებ, რომელიც ეგზავნება საკონსულტაციო ასამბლეას და ქვეყნდება საჯაროდ.

მუხლი 13

კომიტეტის წევრებს, ექსპერტებსა და სხვა პირებს, რომლებიც კომიტეტს დახმარებას უწევდნენ, უფლებამოსილების ვადის გასვლის შემდეგ მოეთხოვებათ არ გაამჟღავნონ ის ფაქტები ან ინფორმაცია, რომლებიც მათთვის ცნობილი გახდა საკუთარი თანამდებობრივი ფუნქციების შესრულებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 14

1. იმ პირთა ვინაობა, რომლებიც კომიტეტს დახმარებას უწევენ განისაზღვრება მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად გაკეთებული შეტყობინებით.

2. ექსპერტები მოქმედებენ კომიტეტის ინსტრუქციების შესაბამისად და მისი ხელმძღვანელობით. კომიტეტის საქმიანობის სფეროში მათ უნდა ჰქონდეთ კონკრეტული ცოდნა და გამოცდილება და კომიტეტის სხვა წევრების მსგავსად, ევალებათ იყვნენ დამოუკიდებელი, მიუკერძოებელი და მისაწვდომი.

3. გამონაკლის შემთხვევაში, დაინტერესებულ მხარეს შეუძლია განაცხადოს, რომ ექსპერტებს ან კომიტეტის დამხმარე სხვა პირს არ შეიძლება მიეცეს მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფ ტერიტორიაზე განხორციელებულ ვიზიტში მონაწილეობის უფლება.

თავი IV

მუხლი 15

თითოეულმა მხარემ კომიტეტს უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია ხელისუფლების იმ ორგანოს სახელწოდებისა და ადგილსამყოფელის შესახებ, რომელიც უფლებამოსილია მიიღოს შეტყობინებები მთავრობის სახელით, აგრეთვე იმ საკონტაქტო თანამდებობის პირის ვინაობა და მისამართი, რომელსაც დანიშნავს.

მუხლი 16

კომიტეტი, ამ კონვენციის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტში მოხსენიებული მისი წევრები და ექსპერტები, სარგებლობენ ამ კონვენციის დანართით განსაზღვრული პრივილეგიებითა და იმუნიტეტით.

მუხლი 17

1. ეს კონვენცია არ ენიშნავს სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობის ან რომელიმე საერთაშორისო შეთანხმების დებულებებს, რომლებიც თავისუფლებააღკვეთილ პირებს უფრო ფართო დაცვით უზრუნველყოფს.

2. ამ კონვენციაში არაფერი უნდა განიმარტოს როგორც ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციით გათვალისწინებულ ორგანოთა უფლებამოსილების, ან ამავე კონვენციით მხარეთა მიერ ნაკისრი ველდებულებების შემზღუდველი ან შემამცირებელი.

3. კომიტეტი არ განახორციელებს ვიზიტებს იმ ადგილებში, სადაც, 1949 წლის 12 აგვისტოს ჟენევის კონვენციებისა და 1977 წლის 8 ივნისის დამატებითი ოქმების შესაბამისად, რეგულარულად ჩადიან ნითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის დამცავი ძალების წარმომადგენლები ან დელეგატები.

თავი V

მუხლი 18

ეს კონვენცია ხელმოსაწერად ღიაა ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოებისათვის. ის ექვემდებარება რატიფიცირებას, მიერთებას ან დამტკიცებას. რატიფიცირების, მიერთების ან დამტკიცების დოკუმენტები დეპონირდება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანთან.

მუხლი 19

1. ეს კონვენცია ძალაში შედის იმ თარიღის მომდევნო თვის

პირველ დღეს, როცა ამოიწურება სამთვიანი პერიოდი ევროპის საბჭოს 7 წევრი სახელმწიფოს მიერ, ამ კონვენციის მე-18 მუხლის შესაბამისად, თანხმობის გამოთქმის დღიდან იკისროს კონვენციით გათვალისწინებული ვალდებულებები.

2. ყველა იმ სახელმწიფოსათვის, რომელიც შემდგომ გამოთქვამს თანხმობას — იკისროს კონვენციით გათვალისწინებული ვალდებულებები, კონვენცია ძალაში შედის რატიფიკაციის, მიერთებისა ან დამტკიცების დოკუმენტის დეპონირებიდან სამთვიანი ვადის გასვლის თარიღის მომდევნო თვის პირველ დღეს.

მუხლი 20

1. ნებისმიერ სახელმწიფოს, ხელმოწერის ან რატიფიკაციის, მიერთების ან დამტკიცების დოკუმენტის დეპონირებისას შეუძლია განსაზღვროს ის ტერიტორია ან ტერიტორიები, რომელთა მიმართაც კონვენცია გამოიყენება.

2. ნებისმიერ სახელმწიფოს შეუძლია ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისადმი გაგზავნილი განცხადებით განაწესოს ამ კონვენციის მოქმედება განცხადებაში მითითებულ ახალ ტერიტორიაზე. ამ ტერიტორიასთან მიმართებაში კონვენცია ძალაში შედის გენერალური მდივნის მიერ განცხადების მიღებიდან სამთვიანი ვადის გასვლის თარიღის მომდევნო თვის პირველ დღეს.

3. წინამდებარე ორი პუნქტის შესაბამისად გაკეთებული ნებისმიერი განცხადება მასში მითითებულ ტერიტორიასთან მიმართებაში შეიძლება გაუქმებულად ჩაითვალოს გენერალური მდივნისადმი გაგზავნილი შეტყობინებით. გაუქმება ძალაში შედის გენერალური მდივნის მიერ ზემოაღნიშნული შეტყობინების მიღებიდან სამთვიანი პერიოდის გასვლის თარიღის მომდევნო თვის პირველ დღეს.

მუხლი 21

კონვენციის დებულებებთან დაკავშირებით არ შეიძლება რაიმე დათქმის გაკეთება.

მუხლი 22

1. ნებისმიერ სახელმწიფოს შეუძლია მოახდინოს ამ კონვენციის დენონსირება ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისადმი გაგზავნილი შეტყობინებით.

2. დენონსირება ძალაში შედის გენერალური მდივნის მიერ შეტყობინების დღიდან თორმეტთვიანი პერიოდის გასვლის დღის მომდევნო თვის პირველ დღეს.

ევროპის საბჭოს გენერალურმა მდივანმა ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოს უნდა აცნობოს:

- ა) ნებისმიერი ხელმოწერის;
- ბ) რატიფიკაციის, მიერთების ან დამტკიცების, ნებისმიერი დოკუმენტის დეპონირების;
- გ) მე-18 და მე-20 მუხლების შესაბამისად ამ კონვენციის ძალაში შესვლის თარიღის;
- დ) ნებისმიერი სხვა აქტის, შეტყობინების ან კომუნიკაციის შესახებ, გარდა ამ კონვენციასთან დაკავშირებული მე-8 და მე-10 მუხლების შესაბამისად შესრულებული რაიმე მოქმედებისა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის დასტურად, ქვემოთ ხელისმომწერმა სათანადოდ უფლებამოსილმა პირებმა ხელი მოაწერეს ამ კონვენციას.

შესრულებულია სტრასბურგში, 1987 წლის 26 ნოემბერს, ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე თანაბრად ავთენტური ტექსტების სახით, ერთ ეგზემპლარად, რომელიც დეპონირდება ევროპის საბჭოს არქივში. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი სათანადოდ დამოწმებულ ასლს გადაუგზავნის ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს.